

نریمان حسن زاده

سئچیلیمیش اثرلری

۷ جیلده

۴-جو جیلده

(نسر)

باکی - ۲۰۱۰

ن. حسن زاده. سئچیلیمیش اثرلری. ۷ جیلده. ۴-جو جیلده (نسر).
ترتیبچی:

ناچیم حسن زاده،

فیلولوگیا علملری اوزره

فلسفه دوکتورو

رئداکتور:

گول دانه امروللا هقیزی،

فیلولوگیا علملری اوزره

فلسفە دوكتورو، دوستنت

«نابات خالانين» چۆرى شاعرین ایلک ایریهجملی آتوبیوقرافیک
نسر اثری دیر. بورادا ارینین وفاتیندان سونرا قوجاغیندا بیر
یاشیندا قالمیش اوغلان اوشاوی ایله آغیر گۆزران کنچیرهن بیر گلینین
حیاتی، میشتی، اونون معنوی عالمی لیریک-اڭپیک اوقاتدا رسم
اندیلیر. حادثه‌لر محاربه دوورۇ و اوندان سونراکی آذربایجان
موحیطینده، آوستافا چاپینین کور چاپینا تۆکۆلدویؤ یئرده، پویلو
دنیللمن بالاجا بیر فهله قصبه‌سینده تصویر اولونور.
نابات خالانین اوغلونون اورتا مکتب گونلری، آتابیر باجیسی
– اونون حیاتیندا بویوک فداکارلیقلار گۆسترهن سربیه‌نین
قارداش مهببتی، گنجه طلبه‌لیک ایللیری، قیاملا فرحین
سئوگی ماجراسی... بوتون بونلار یادداقالان حیاتی لؤوه‌لرله،
بیرینجی، ایکینجی، اوزونجۇ شخ‌سین دیلبله اوخوجویا نقل اندیلیر.
کیتابا شاعرین باشقا حکایه و حکایه‌لری ده داخیل اندیل-
میش دیر.

۲۰۱۰ – «یپرومئتی» ♥

نابات خالانين

چۆرى

پوئست

مۆلفدن

(بىر نىچە سۆز)

«آذربايجان» يورنالينين پويچىيا شوبهسىنه ره-
برليک انديرديم. گرک کى، يىتميش ايکىنجى ايل ايدى.
يورنالين «تنقىد و ادبىياتشؤناسلىق شوبهسى» نه ده
آکيف هوسئينوو باخىردى. ايندى مئانين ادبىيات اينس-
تيتوتوندا ايشليير، فيلولوگىيا علملىرى دوکتورو، پرو-
فئسسوردو. رئاكسىيادا بىزيم صحبتيمىز توتور، فيكىرله-
رىمىز چوخ واخت اوست-اوسته دوشوردو. آکيف چوخ مۇتاليه ائلىيەن
مؤدريک و تمکينلى چىياليلاريمىزدان دى. بىر سىرا حاللاردا
ايسه اچاتماچ چىروهده داينىردى. منو ياتجا اچات-
ماچلىغى نچرده توتورام.
آکيفه من باشقا جۆره باخىردىم. رئاكسىيايا گلن ده
ده، گئند ده ده. بىر گون يىنه صحبت انديرديک.
- نه يازىرسان؟ نه اؤزىن ده ايشلييرسن؟
سوالى يىزىنه دوشدوش دو. اورىيم دولوى دو.
- باکىخانوو دورؤن دن يازماق ايسئىيرم، آکيف، -

دئدیم: – ایلک کندلی اوسیانلاری آذربایجاندا باشلایب.
حاجی ممد اوسیانلی. اوسیانین واختینی قیزین توی گؤ-
نونه تعیین اندیب کی، جاماتی بیر یئره بیغا بیل سین. بو،
اصلینده آزادلیق هرکاتی دی (سونرالار «زومرود قوشو»
پوئماسیندا یازدیم کی، تاریخ بیزیم اولوب دو، تاریخ یازان
اؤز گه لر).

آکیف: – یاز، – دئدی. – ماراقلی اثر اولار.
سونرالار من او پوئمانی «زومرود قوشو» آدی ایله یاز-
دیم، آکیف «اولدوز» یورنالینا باش رنداكتور گئندن دن
سونرا اثری فسیل-فسیل چاپ اتدی.
باشقا بیر پوئما ده یازماق فیکریم وار، – دئدیم. –
اوشاق لیلیق حیاتیمدان، آنامدان، کور قیراغیندان...
آکیف بیر آنلیق خیالا دال دی. اؤز اوشاق لیلیق ایلرین دن
قملی نوتلارلا دولو صحبتلر ائل دی. من ده اونا قوشولوب
دانیشدیم. رنداكتور سییادا ایکی میز قالمیشدیق. هامی
گئتمیش دی.

صحبتیم اونو توتوموش دو...

– بونو دا یاز، – دئدی.

– الیازمانی اولجه گئیر اوخویوم.

بیر یئره ایشلییردیک، البته اؤزوم خاهیش ائدجیدیم کی،
اوخوسون.

بیرینجی «نابات خالانین چۆری» نی یازاسی اولدوم.

نسرله. تئزیسلر شکلینده خاتیرلادیغیم حادثه لری قئید

ائتدیردیم کی، سونرادان یادیمدان چیخماسین.

الیازمانی اون-اون بئش گون ساخلادی. بیر گون سوروش-

دوم:

– یقین توتمایب؟

– یوخ، عکسینه، چوخ توتوب، گئیر مجیه م.

«آذربایجان» یورنالینین نۆبته سی ساینی گئیردی. تزه

سیقتال نوسخسی دی – منیم ایلک نسر اثریم. «نابات

خالانین چۆری».

آکیف منیم الیازمانی اوخویوب بیهنه دن سونرا،

يورنالىن باش رىداكتورو، تنقىدچى – مرھوم جلال مەم-
مدووا اۋز ريىنى بىلدىرىپ، او دا يورنالداكى ماتىرىياللاردان
بىرىنى چىخارىپ يىرىنە منىم تىزىمە يازدىغىم (اصلين دە
يازماق اىستىدىم) اثرى گوندىرىدى.
رىداكسىيا منى تىرىك ائىدى. من سە سىخىلىرىدىم. آخى، بو
الىزامانى اوخوماغا وئرمىشىدىم، چاپا يوخ.
آكىف معلم دئىدىكى، ال وورسايدىن اثرين باكىرەلىگى
پوچولاردى. بىر آچ منى اوركلندىردى.
مە اىلك چىنگ وورانلاردان مرھوم خالق يازىچىمىز
سولئىمان رھىموو اولدو.
– خوشوم گلدى، گۈزلىدى. اما تىلئقرام يازىپسان،
چوخ قىسادى. بونو گلەجكە قالين رومان انلە...
مە باشقا چىنگلر دە اولدو. سونرالار بو اثرين
ايكىنجى، اۋز وىچۇ حىسەلرىنى دە آكىف معلمين خاھىشى و
تكى دىلە يازدىم. اونلار دا «آذربايجان» يورنالىندا
درج ائىدى.
اصلين دە بو اثرى آكىف ھوسنىنوو اۋزە چىخارتدى. بلكە
دە ھىچ واخت يازىلماپاچاقدى.
بو پوۋىستلە باغلى چوخ لو مکتوبلار آلدىم، مقالهلر
يازىلدى. باشقا دىللەرە تىزىمە اولوندو.
۳۸ ايل كىچمەسىنە باخمايىراق، ايندى دە مکتوبلار گلير،
مقالەلر يازىلير...
من اوستافا چايىنين كور چايىنا تۇكۇلدويۇ بىردە –
پويۇ و اوچالى دىيىلەن بالاجا بىر فەلە قىصبەسىن دە دون-
يايا گۈز آچمىشام. اتمادان سونرا، بىر ياشىمدا، تىك
گلينين يانيندا بۇيودوشەم. انا-بالا. ايكى كىمەسىز...
بونلارى ھلە او واخت، سە دانىشمىشىدىم، آكىف.
ايندى، يندىجىلدىيىمىن سىراسىندا «نابات خالانين چۇ-
رى»نى گۈرەن دە، سىنەمدىن خاطرەلر باش قالدىرىر.
ساغ اول، آكىف. خىيىر خاھ اىنسان!
باكى، ۲۸ نويابر ۲۰۱۰

حيات يولداشيم سارا خانيمين خاطره سینه
بیرینجی هیسسه

۱

- آنامی بو دفعه خستخانایا بوراخمادیلار.
– کیشی آغیردی، گنجه یانیندا قالماق لازیمدیر، –
دندیلر. – گنت، آنانی گوندر گل سین.
– آنام یوخ دور.
– ائوده یالنیچ آتانا اوزون سهن؟
– آنام یوخ دور.
– آتان دئییل بو کیشی؟
– خئیر.
– امین دی؟
– خئیر.
– دایین دی؟
– خئیر.
– نیین دی؟
–...
– نیین دی؟
–...

آنامین اوزونه قونان قیزار تی شفقت باجی سینین
قولاغینا نه ایسه پیچیل دادی. سونرا هکیملر ده، خستلر
ده باشا دوش دولر.

خسته ارینین یانینا گندیب-گلدیکجه چوخلاری اونا
حیرت دولو گوز لرله، چوخلاری دا مرهمت هیسسیله
باخماغا باشلادیلار. آتاما آجیوی توتانلار دا اولدو...
اما بو قئیری-عادی لیک یالنیچ ایکی نفرین نچرینده
هالال قیسمت اولوب اوز تبیلیینی ایتیرمه دی. کیشی اوز گنج
قادینی ایله هر دفعه گوروشنده بوتون اوریلارینی
اونودوب اوشاق کیمی سئوینیردی.
"... نابات، هم ایستیرم گلیب یانیمدا اوتوراسان،
هم ده ایستیرم بورایا هنج گلمه یه سهن. آخی، من
ده اینسانام. هامی عینی دوشونمور. بویوک قیزیملا

ياشيدسان، نابات. سنين ده ايگيرمي دورد ياشين وار،
اونون دا. من بو ايل آلتيميش ايکيني آدلايرام. تويما،
ياسا سنينله گنده بيليريم. بلکه، سن داها چوخ خه-
جالت چکيرسن. ائل آغزی زورنادی. دوشدون ديلينه قور-
تاردی. اونسوچ دا قوهوملاريم، دوغمالاريم سنی آئه
گنيرمن دن سونرا من دن اوز دوندريلر. اونلاری با-
شا سالماغا نه هؤوسهلم وار، نه واختيم. سن اوز يا-
شينا ويغون گنينمک ايسته ميرسن. اما من او پار-
چالاری سنه آلميشام. تیکدير دنيريم، تیکدير ميرسن.
منه ياراشماق، بير آچ ياشلی گورونمک ايستيرسن.
بيليريم، بير يئرده نه قدر ياشاياجايق. بلکه،
سنی تک قويوب گنده جيهم. بلکه، من دن سونرا سه-
نين وضعيتين چتینلشه جک. هامی سن دن اوز دون-
دره جک. نه دنيم، بئله اولاجاق سا، منيم بختيمين
گوزو کور اولسون.

سنه اچيغینی دنيم: هئچ واخت منيم ديليمده بئله
قريبه سوزلر اولماييب. من هئچ واخت بئله دانیشما-
ميشام، نابات. ايندی گورورهم کی، هر ياشين اوز گنج ليگی
وارميش. هر ياش دا اينسان سئوه بيلر ميش. ياشيمين
آرتيق ليغی باشيما قاخينج اولماسين. بو منيم گوناھيم
دنيل. دونيادا ان قيمتلی خچينه من سن.
"دمير يول چو آلمهمد کيشينين بودکاسی". مه-
نيم آئيمه - مولکومه بئله آد قويولار. فهلمنين بود-
کاسی اولار. منيم او عاديجه "بودکام" دا سن وارسان.
بير پارا آداملار نه منی، نه ده منيم سنه دئ-
ديکلری می باشا دوشه بيلرلر. بونون اوزون دونوب من
اولمالی ديلار. اما بوتون اورک سوزلری می ايندييه جهن
اونو بيليرم کی، چوخ دنمک ايستميشم. دنمک ايسته می-
شم کی، سن منيم قيسمتيمه چيخ می سان. اما بير
آچ گنج. اوربیم ديل لی ليک ائل سه ده، ديليم اورک سيز اولوب.
سنی ده..."

آتامدان آناما ياديگار قالان بو ايلک و سونونجو

مہببت مکتوبونون سون ورقلری یوخ ایدی.
مکتوبو اوچاق قوھوملاریمدان بیرى منہ گون-
درمیشدی. تزه ائوہ کوزمنده کوهنه ائودمن تاپیمیش.
آتلمیش کاویچلارین ایچیندن. قالان کاویچلاری یاندى-
ریبلار.

ورقلر تصادفهن بیر جاوان اوغلانین علینه کنجیب.
او دا بیر آچ اوخویوب... سونرا ورقلر یانغیندان خلاص
اولوب. ساخلانیب. سونرا بیر آچ دا ال-ال گجیب.
اوست-باشی ماچوتلو، اوووجلاری قابارلی، چالبیولی، آریق،
اوجابویلو قارا فلهننن ایشیقلی اوربینه هنیران اولوبلار.
ساغلیغیندا او اورک هامی-دان گیچلی قالیب. تالئیینی باغ-
لادیغی قادیندان دا. او قادینین کونلو بو سوزلرله سی-
او اللانماییب. مکتوب اوز اونوانینا چاتماییب. دوز
قیرخ یئددی ایل صاحبسبز قالیب. سونرا ورقلر بؤکولوب،
قویولوب بیر چرفین ایچینه، گوندریلیب منیم اونوانیما.

آناما یازیلان مکتوب!

گوزوم آنامین بؤیوتدوروب دیواردان آسدیغیم
شکلینده قالمیشدی.

بیرینین مہببتی، او بیرینین ایچتیرابی اولوب. آتام
آختاردیغینی تاپاندا اوزو ایتدی. تاپیلان سا صاحبسبز
قالدی.

گرک او بئله ائتمییدی. آنامین ارسبز، منیم
آتاسیچ قالماغیما قییماییدی. اؤمرؤنؤن سونلاریندا،
قوجا یاشلاریندا قلبینده باش قالدیران مہببت هیس-
سینی بووایدی. گرک بئله ائتمییدی...
ائه... دئمک نئجه آساندی. گؤرهسن، مکتوبون آخی-
ری نئجه ایمیش؟ گؤرهسن مکتوبو اوزومو یازیبمیش؟
آنم آنامین مہببتیندن خبرسبز اولدو،
آنم آنامین حیاتیندان.

منیم قیناقلاریمدان اینجیمه، آتا... من باشا
دوشورم... اما باشا دوشدویومو درک ائده بیل-می-
رم، آتا!

بلکه، بوتون طبیعی لیکلر، بوتون بو قئیری-عادى لیکلر-
ددیر؟

هاجیمردان دایینین سنلپوسو (کننده بنله دئییر-
دیله سنلپو سدرى دی) دمیر یولونون آلتیندا، سیرا ایله
تیکلمیش کؤهنه ائولرده بئرلشیردی. ائولرین بچیسی اوچوب
توکؤلدوشدو. آنجاق یئنه قییللاری گؤتورمؤردولر.
اوتاقلارین بیرى انبار ایدی، بیرى آشخانا، بیرى چایخانا،
بیرى دلکخانا، بیرى ده قاریشیق ماللار ماغازاسی.
آنم بیر نئچه ایل ایدی بو ماغازادا سوپورگهچى ایشلییردی.
هر سحر تئزدن، بیر ده گونورتادان کئچمیش گندیب
ماغازانى سلیب-سوپورؤردو. کؤهنه وئدره سینی، وئدره-
نین ایچینده انلی، اوجلاری یئیلیب قارالمیش سوپورگه سینی ده
اؤزو ایله آپاریب-گتیریردی. بزمن علینده یاریم کیلولوق
نئفت بوتولکاسی دا اولوردو. ائومیزده اوجاق قالاماغا،
یا دا چیراوی یاندیرماغا کبیریت لازیم اولسایدی، ایری
بئر یوخ، تئز آنامین اؤنلؤیونون ایری جیبینه - بوچ
اسگینین یانینا باخاردیم.
آنم دوشدوشدو. ساچلاری چالاشمیشدی. تئز-تئز نا-
خوشلاییردی. اما هئچ یوروان-دوشکده یاتمیردی.
اؤزو اوجاق کؤلوندن بیر خورک قاشیوی گؤتوروب اسگییه
بؤکر، سونرا دا اسگینین بوواچینی ساپلا باغلایب، اوست-
دن قایچی ایله کسب لوپا دوزلدردی. من ده آخشام
یاتماچدان قاباق کوربینه کؤپه قویاردیم. ایری، قارا
کؤپه میزی. ساغالیب قالخاردی آیاغا. بنلهجه پاشایار-
دیق. دونیا بیزدن خبر سیز، کور چایینین ساحلینده
پویلو دئییلن قصبهده...
آنم ملیکممدین قیلینجینی تریلمیشدی.
اونودا بیلیمردیم. زؤمرود قوشونون بالالارینی بی-
مه گلن ایداهانین باشینا ائندیردی قیلینجینی.
آنم دئییردی: - ملیکممدین قیلینجی آغیر اولوب.
هانسی دیوین باشینا ائندیریبسه، ایکیه بؤلونوب.
سونرالار منه ائله گلیردی کی، قیلینج سیز یاشاماق اول-

ماچ. هار داسا منی ده ایداها گۆزلییر، پوسقودا دو-
روب. نه واخت سا چیخاجاق قفیلدن قارشیمما. من ده
قیلینجی می ائدییرجه میم اونون چهرلی باشینا.
ملیکممدین قیلینجینین یاری سینی درچدویمین
دئییلن بئردن تاپدیم. گتیردیم ائوه. انام گول دو.
"گرتتی قیریوی دیر"، - دئدی.

سونرا هاردا دمیر قیریوی گۆروردوم، گتیریردیم قا-
پیمیزا. اوریمده دئییردیم "گنرهم دمیرچی میرچنین
یانینا. بو دمیرلرین هامی سینی اریدیب بیر قیلینج دو-
چلدر - ملیکممدین قیلینجینا اوخشیان بیر قیلینج.
من ده ائنلی بیر کمر تاپیب قورشارام اونو بئلیمه".
انام بیر گون منی دانلادی: "دمیرلری هاردان
گتیریب سهن، آبار اورایا دا آت"، - دئدی. اما اونلاری
داها گتیردیم بئرله آباریب آتماق مومکون دئی-
ییلدی. بیر-بیرینین اوستونه آرتیریردیم.
قصبهده منی تانیبیردیلا. بزهن یاریزارافات-یا-
ریجیددی دئییردیلا، فیلان بئرده دمیر وار. گندیب گتی-
ریردیم. دئییردیلا، قصبهده دمیر قالمادی، هامی سینی
قیام بیغیب آپاردی.

قایمیزداکی دمیرلرین ایچینده قاپان داشلارین-
دان، بالاجا بورولاردان توتמוש بیر پودلوق، ایکی پود-
لوق داشلارا قدر هامی سی واردی.

دمیرچی میرچه دئمیشدی: قصبهده اصل دمیرچی قی-
یامدی. بیرچه کورویؤ چاتیشمیر. انام دئمیشدی کی،
میرچه قارداش آرابا گوندرسین، گلیب نه قدر دمیر
وارسا آپارسین. انامین خبری یوخ ایدی کی، فؤرست تاپ-
سایدیم، من اونون بوتون دمیرچیخاناسینی داشیبیب گه-
تیرردیم قاپیمیزا. دمیرچی میرچه نه آرابا گوندر-
دی، نه ده اؤزو گلدی. گۆرونور، منیم کۆنلومو قیر-
ماق ایسته مییب. دمیرچی دمیرچینی باشا دوشوب.
درس دن گلنده انام منی گۆروب گولومسهدی:
- دونه سنلپودا سنین صحبتینی سالمیش دیلا. سا-

باه يۇك ماشىنى گوندر مچكلر . گليب آپاراسى دىلار .
 من دىنمىش يئنه اوزو سوزە باشلادى .
 — رايون دان گليبلىر . حكومت دمير بيغىر . اوہ -
 چىن دە نە وئرسىلر ، ھامىسى سىنىن اوزويۇن دو ، دردىن آلىم .
 دميرلر يم الدەن گندىردى . گونرلە ، آيلارلا توپ -
 لادىغىم دميرلر يم . كىتاب - چانتامى كورلايان ، جبىلە -
 رىمى دئشەن ، اوو جومو يارالايان ، بارماغى مى اچن ، اوزو -
 مۇ دانلادان دميرلر يم .
 يۇك ماشىنى گونورتاوستو گلدى . دولدوروب آپار -
 دىلار .
 آناما او گون پارچا ، آياققابى ، قند ، چاى ، اون وئر -
 دىلر . يۇك ماشىنىنا قويوب گنيردىك انوہ .
 — بونلار سىنىن قاچانچىندى .
 آنام منى اۋپە - اۋپە كۇورلدى .
 دميرلر ينرى بوش قالمىشدى . انلە بىل كىمسە ، گو -
 چوم باخا - باخا ھامىسىنى او غورلامىشدى . ھىئائىمىز
 بىردن - بىرە گننىشلنمىشدى . انلە بىل دميرلرلە بىرلىكە
 مليكممىدىن قىلىنچى دا علمىدن گنتمىشدى . سانكى
 من قايمىزدا ، آنامىن يانيندا يوخ ، چۇلۇن دوزون دە
 تىك قالمىشدىم .
 آنام ھىئائىمىزى سوپوروب سو چىلەدى . سىرلىك چۇك -
 دو . اوزو توخودوغو چولاق - چولاق كىلىمىمىزى ھىئائە سالدى .
 منىم بالاجا موتكەمى ، اوزونون دوشكەسىنى دە
 گنيردى . او جاق يئرئىن دەكى كۇزون اوستدە باياق دان دم
 آلان چاينىكىمىز دە گلدى . سونرا مىس سامووردان چاى
 سۇزدو . شر قارىشمامىش بىئددىلىك چىراوبىمىزىن شوشەسىنى
 سىلمەيە باشلادى . بىر او جونو اوو جوب ايلە توتوب ، او بىرى او جونو
 اوچىنا دايدى ، ھووخوردو . شوشەنىن ھىسلى اىچى توتولدى .
 گۇرۇنچ اولدى . انلە بىل گۇبۇن بىر پارچا ياز بولدى
 آنامىن اللرىن دەكى بىئددىلىك شوشەنىن اىچىنە دولدى . شوشە
 پوچور - پوچور تىلمىشدى . سونرا آنام او اسكىنى لووا -
 لايبىب بورا - بورا شوشەنىن اىچىنە ايتلەدى . بو ، دىمك اولار ،

باشقا ايشى اولماساىدى، هر گون آنامين گون ايبلەن دن
سونراكى ايشى اولموش دو. من ده عادت ائتميشديم. هر گون
آناما عىنى واختدا سوالار وئيردیم: "آنا، چىراوىمىزىن
شوشەسىنى سىلمىرسن؟ آنا، ائشىنى سوپورمۇرسەن؟ ياخشى چاى
دملە، آى آنالى. آنا، كىلىمى گتيرىم؟..."
شام يئمىمىز اوزون ده بىزىم خۇسوسى دم-دست-
گاھىمىز اولوردو.

اتىم بىردن ايرپە گئتدى. نلىكى دن ايستكانا توك-
دويوم چاين يارىسى كىلىمىن اوستە داغىلدى. "آنا" دى-
دیم. آنام ال ساخلادى.

– بايقوش... ائشيتدىمى؟ سلىم كىشىگىلىن دوققاچىن دا
اولادى. – من آنامدان ائشيتمىشديم كى، بايقوش خار-
بالىق سئوير. او قوش هانسى قاپىدا اولاساىدى مۇتلق اورا
خارابالىق اولارمىش. آخى، مکتىمىمىزىن بىر كىلومئترلى-
بىن دەكى خارابا باغلىق بىر واخت شئنلىك اولوبموش. اورانى
بىر بايقوش داغىتمىشدى. ائله هنى گلىب اولايارمىش.
آنام شوشەنى سىلىب چىراغىن باشىنا كئچىردى. قايتدى.
"قورخما – دئدى. – دردىن منە گل سىن. او بى قو-
شودور."

سۇزە قوت

... سولئىمان پىغمبر بىر گون اووا چىخىر. مئشەنن
اورتاسىندا، آچىقلىقدا گورۇر كى، بىر گوزل جنيران اوتلايىر.
اوخ آتماغا هايىفى گلبر. ايستىير دىرى توتسون. جنيران
هنىرتى ائشى دن كىمى هوركور. يايىندان چىخان اوخ كىمى
سوزور. سولئىمان پىغمبر جنيراندان ال چكىمىر. اتى
قان ترە باتىر. چاتناچاتدا گورۇر كى، اودور ائى، هاردا!
قووا-قووا بىر ماغارايا گلىب چىخىر. جنيران ما-
اوارادا يوخ اولور. اوردان گوزل، قنيرسىز بىر قىز چىخىر.
سولئىمان پىغمبر بىر كۈنۈل دن مین كۈنۈلە قىزا
آشىق اولور.

– بورايا نيه گل مىسەن؟ مورادىن ندى؟
سولئىمان پىغمبر چاشىر.

– من بېر جئيران قووا-قووا گئيريب بو ماغارادا ايتيرديم.

داها بېر سؤز دئيه بيلمير.

قيز قايديب جئيرانين دالينجا گئدير. ماغارانين قابي سينا قوجا، ائيچر قارى چيخير. او دا سوروشور كي، ماغارايا گللكده مورادين ندير؟ سولئيمان پئي-

اومبر بيلمير جئيراني ايسته سين، يا قيزي؟

– قارى ننه، من جئيراني قووا-قووا گئيريب بو

ماغارادا ايتيرديم. وورماييب ديري توتماق ايستيرديم.

اما بورادا باشقا بېر جئيران مني ووردو. سنى دون-

يا مالينا قاني ائدره قارى ننه...

قارى باشا دوشدوش دو.

– او غلوم، اوندا نيشان اوزويو گتير، – دئيبير. – بئله.

سونرا گليب آپارار سان.

سولئيمان پيغمبر بار ماغين داكي اوچويو چيخاريب

قاريا وئيرير.

دلشدي چامان گلير. قارى قيزين شرطيني اونا

دئيبير: گرک جمعي قوشلارين اتين دن هاسار چكديره سن،

سوموكلرين دن قالا تيكديره سن.

سولئيمان پيغمبر راضي اولور. او، قوشلارين ديليني

بيليردي. امر ائليير، جمعي قوشلار بيغيل سين بېر يئره. باي-

قوش گلدير. ايسماريش گوندير كي، اوچ شرطيم وار.

پيغمبر راضي اولور. بايقوش گلينيجه قوشلاري

قيردير مير.

بايقوش بېرينجي سوالی گونديرير: اولو چوخ دور، يا ديري؟

سولئيمان پيغمبر جاواب وئيرير: ديري. چونكي اين-

سانلار بېر-بېر اولور، اما اكيچ دوغولور لار.

بايقوش دئيبير: يوخ. دوز دور، اينسانلار بېر-بېر اولور-

لر، اما گوزو قيزميش شاهلار، هوكمدار لار اينسانلاري

بوز-بوز، مين-مين قيرديرير لار. اوزلرين دن باشقا دون-

يادا ياشاياتلاري گوزلري گؤتورمؤر. دنملى ديري يوخ،

اولو چوخ دور.

سولئیمان پیغمبر گۆزلیبیر گۆرسون ایکینجی سوال
نئجه اولاجاق.

بايقوش ایکینجی سوالی گوندریر: خارابالیق چوخدو، یا
شئنلیک؟

سولئیمان پیغمبر جاواب وئریر: شئنلیک. چونکی
هره بیر ائو تیکسه، نه قدر شئنلیک اولار.

بايقوش دئییر: یوخ. چونکی بیر ده گورورسمن چلچله
اولور. یوز گوندە تیکلەن بیر گوندە بوچ اولوب گئدیر. گوج-
لؤلر شئنلیک یئرلری قیلینج دان کنچیرلر. خارابالیق اولور.

دئمەلی شئنلیک یوخ، خارابالیق چوخدور.

سولئیمان پیغمبر بارماغینی دیشلییر. بايقو-

شون نیه ایشاره ائلدیینی باشا دوشور. اما یئنە گۆز-

لیبیر گورسون اوزونجو سوال نئجه اولاجاق.

بايقوش اوزونجو سوالی گوندریر.

— دونیادا ارواد چوخدور، یا کیشی؟

سولئیمان پیغمبر جاواب گوندریر: البتده کیشی.

یئر اوزوندهکی اینسانلارین چوخو، بوتون دونیادا اوردولار

کیشی دئییلمی؟

بايقوش: — یوخ، — دئییر. — ارواد چوخدو. ارواد او-

لینا باخان کیشی ده ارواد سایلمالیدی.

سولئیمان پیغمبر یوخودان آییلان کیمی اولور.

ائله اونون اوزو ده بیر اروادین سوزویله جمعی قوشلاری

قیردیرماق ایستیمیری؟

قوشلاری آزاد اندیر. آتینی سوروب گلیر ماغارا یا. نی-

شان اوزویونو ایستیر. قاری اونو ایچری آپاریب بیر خچی-

ننین اوجینی آچیر. گۆتور، — دئییر. پیغمبر مات قالیر.

خچینهنین ایچی دولو اوزوک ایدی. هامی سینین دا اوسته "سو-

لئیمان" سوزو یازیلیمیشدی. قاری گولور.

— من دونیایام، — دئییر، — اوغول. — گاه جنیران جیل-

دینه گیریرم، گاه گۆزل قیز دونوندا گورونورم. گاه

دا بئله انیبجر قاری شکلینده اولورام. اینسانلار منی

تانیا بیلیرلر. سئچ گۆتور. سولئیمانلار دونیایا چوخ

گلیب-گندیب. سن نه آخیرینجی سی سان، نه اولینجی سی.
سولئیمان پیغمبر کور-پنشان گئری قایی دیر.
قوشلاری قیردیر مادیعی اوزون سئوینیر. او قوشا بیقوش آدی-
نی وئیریر. قوشلارین بیی...
آنامین سوزونو کسدیم:

— بس او نیه خارابالیقاردا اولاییر؟
— اورالاردا بیر وخت شن لیک اولوموش. هانسی آدا-
مین سا اولسیچ لیغی، تاماهی اوجون دان داغلیب، خارابا
قالیب.

— ایندی نیه دوققاچدا اولاییر؟
— دردین آلیم، بیقوش دئیر کی، بیر ایشی توتماچدان
اول فیکیرلشین. یوز اولچون بیر بیزین. ائله ائلیین، آباد
یئرلر نیچ خارابا قالماسین... چایین بوچا دون دو.
آنم تزه چای گتیردی. سونرا گندیب چیراوی میزی
یاندیردی. بایقوش حاقین دا فیکریم دبیشدی. داها
قورخما دیم. اوز-اوزومه "بو قوشون باشی پیغمبرین
باشین دان یاخشی ایشلییر میش" — دئدیم. اما گنجه بیر
خئی لی گوزومه بوخو گنتمه دی. نه وخت یاتدیغی می بیل-
مدیم.

پیرلی کندینه گندن یولون یاری سی آسفالت، کنده دو-
نن حیسه سی ایسه تورپاق یول ایدی. کسه یول دا واردی: جیویر.
چای دان کنچیردی. سونرا کولخوچ بوستانینین یعنی ایله
اوجانان، ایبلن، دوزولمن جیویر یاستی تپه لرین آراسی ایله
دوز گلیب کنده چیخیردی.

آسفالت یولون هر ایکی طرفی منشه لیک اولوردو. منشه-
نین اورتاسین دان قاراسو آخیردی. گومگؤی جیلین ایچین-
دن کنجه قاراسو قیش دا ایسینیر، یای دا سویویرودو.
قیش دا کنار لارین دا چوخلو آجیتره بیتیردی. بزمن
پئن دیر چؤری می بو آجیتره یه قاتیب ایشتا هلا یئیردیم.
کسه جیویر ایسه ایستر-ایستمج بیزیم یولوموزو دابما
بوستانین یانین دان سالیردی. سلیم کیشینین او غلو قون-
شوموز مؤهلتله قارپچلارا باخا-باخا پیرلییه گندیب-

گليردىك. مكنبه.

بئشىنچى سېنغه كئچمىشدىك. قصبەمىزدەكى مكنتب
دۇردىللىك ايدى. ايكىنچى نۆوبەدە اوخودو غوموز اوزون درسە
راحت چاتىردىق.

مۇھلت سارىيانىچ اولدو وون دان قىشدا ھمىشە بور.
نونون، قولقلار يىنين اوجلارى گومگۇى كسىلردى. گۇ.
لن دە ماوى گۇزلرى ياشاير، سونرا يومولوردو. سلىقلى
گئىينىردى. مۇھلتە آناسى، جىرتدانىن نەسى كىمى ھە.
مىشە ياخما وئىردى كى، اتە-قانا گل سىن. سحرلر نە
قدر اينك سودو، جامىش قاىماغى، سود اوزو يئىيردى، بىر
شئى چىخمىردى. اونون آناسى منىم پايى مى دا گون.
درىردى. بزەن منى انولرىنە چاغىرىردى: "گل مۇھلتلە
يى، يولداشلى". او، ھر شئى بىنىب يىمچدى. خاشلى،
خنگەلى، پئىدېرى گۇرەن گۇزو اولمازدى. بلکہ دە، بونا
گۇرە مۇھلت بزەن من اولنارا گئىن دا دىلخور اولور.
دو كى، يئنە آناسى ايلە بىرلشيب اونو يندىچدىر جىبك.
مۇھلتگىللە بىزىم آرامىزدا چىر واردى. چىرىن
بالاجا قاپىسى گوندوزلر ھمىشە آچىق اولوردو. آخشام.
لار سلىم كىشى باغلايىردى. – ھنىئە ايت-پىشىك گىرر، – دى.
يىردى. سلىم كىشىن چەمى آدمى تئز باسىردى. مۇھلتى
بىر دفعە پىس قىمت آلماغىنن اوستون دە دانلايان دا
دئمىشدى كى، قىام يئىم اوشاقدى، گۇر او نئجە اوخوپور،
سن نئجە؟..

آنم سونرا بو "يئىم اوشاقدى" سوچۇن دن برک
توتولموش دو. – نىە اوشاغىن اوربىنە خال سالىر؟ – دى.
مىشدى. مۇھلتىن آناسى ائلە ھنى دئىيردى: – نابات، سن
الله اونون سۇزونو سۇز ائل مە. آجىوى توتان دا آچىنا
نە گلىر، دانىشىر. بىز نئجە ايلىن قونشوسويوق.
آنم فاتمانى سە خالانىن خترىنە اوستدن كئچمىش.
دى. سلىم كىشىبە بىر سۇز دئىمىشدى. اما سونرالار
سلىم كىشى ھنىئە چىخان دا ائوہ گىرر، ائودە اولان دا انشىبە
چىخاردى كى، سلام وئرىب، سلام آلماسىن.

فاتمانی سه خالا دولو، اورتابوی لو، او آرواد ایدی. ائله بیل ساچلارینین اولیغی اوزونه شوخ سالمیش دی. چنه سین ده کی قازا خالی گولن ده اونا مولاییم لیک وئریردی. خاسیتی کیمی. یاشی آلتیمیشی کئچمیش دی، یئنه یاد کیشی گورن ده باشمانیر، قیز کیمی اوتانیردی. منه سود، قاتیق، قای- ماق وئرهن او اللرینه ده ائله بیل سودون، قاتیغین، قای- ماغین رنگی چیخمیش دی: دوماو. ائله یاواش-یاواش، ائله آراملا، ائله راحت بییردی کی، توخ اولانین دا تره دن ایشناهی گلیردی.

سلیم کیشی بیر گون سحر تئزدن چپرین یعنی ایله گندیب، دونهن گونورتادان سونرا قیریپ گتیردی خیردا تیکان کوللارینی دورقاناد یابا ایله دنشیکلره دول- دوردو. بو دلمه-دنشیکلری توپلان آچمیش دی. هر آخ- شام بیزیم قاپیمیزا گلکمک اوزون بورنو ایله اوزونه یول آچیب، اینجلیب-ناچیلیب چپرین آراسیندان کئچیردی. بیر آخشام دا توپلان گنجه کئچهن دن سونرا دوققاجین اوست- دن آشیب سحرجهن بیزیم قاپیمیزدا یاتمیش دی. بونون اوسته کیشی توپلانی، سونرا دا مؤهلتی دويدوش دو. انام بونلاری بیلیردی، یاخشی کی، بیلیردی. انامین قلی بوللور کیمی دی، هم مؤهکهم - هر شئییه دوزوردو، هم ده کورک - هر شئی دن تنزجه سینیردی.

سلیم کیشی بوستان و اختی منی ده چاغبیریردی: گل کؤ- مک ائله. گندیردیم. آخشاماجان تاو لاردان دریب تیو ووروردوق. آخشاملار ائوه گلن ده منه بنش-آلتی ایری بیئمیش قاریچ وئریردی: بو، سنین پایین دی، - دئییردی. انامین خترینه دیمیش دی.

- مؤهلت سنین یولداشین دی. ائله-بنله کومک لیک ائله. بونلار ندیر، گتیریرسن؟ آپار بو ساعت قایتار. فاتمانی سه خالا انامی دانلادی: - اوساغین خترینه دیمه، - دئدی. انام کیری دی.

مؤهلتگیلین بوستانلاری دمیر یولونون قیراوی

بویو اوچانیردی. دمیریول چولارین اؤز اکین یئرلری واردی. سلیم کیشی و اوچال گؤزتچی سینین کومکچیسی ایشلییردی. انلی کمرین دن دایما سلیقه ایله لووالاقلایب قاب- لارینا قویولموش اؤز بایراق آسلییردی. اونلارین یانین- دان دا عینی ایله قارازورنایا اوخشایان بیر دمیر تۆتک- اؤزو "رایوق" دئیردی. فرمانین چوباتلاری تۆتکل- سورولری نئجه اوتاریردیلارسا، سلیم کیشی ده پاروووچلاری بو "رایوق" لارا نئجه اوتاریردی: ایرلی گئت، گئری دون، ساغا بورول، سولا دون، دایان، چبخ گئت... "رایوق" نئجه چا- لیردیسا، بونلارین هامی سینی پاروووچلار باشا دوشوردو. او، بیر دفعه ده سسینی چبخارتمازدی. سرنیشین قاتارینین گلمه سینه اون-اون بئش دقیقه قالمیش چخیب پئرون دا چنگی چالاردی. قاتارلارین واخت جدولینی پویلو جاماتای ساعتا یوخ، سلیم کیشینین چنگی ایله هئسابلا بیردی. بزمن دئ- بیردیلر: "سلیم کیشینین چنگینه آچ قالیب"، "سلیم کی- شینین چنگی چوخ دان اولوب"، "سلیم کیشینین چنگی ایندیجه اولاجاق". اوچال داکی چنگه ده هامی "سلیم کیشینین چنگی" آدینی وئرمیشدی. اونو هاردا ایتیرن اولسایدی، چن- گین آلتدا تاپاردی. گلیب اؤز واختیندا همیشه قولسوچ- بوداقسیچ آعاج کیمی بیتردی میس چنگین آلتیندا. هانسی شاپکانی گئییر-گئی سین، کؤهنه دمیریول کو- کاردینی بون دان چبخار دیب او بیر سینه یاپیشدیراردی. قو- جامان دمیریول چو ایدی. آتاملا دا بیر یئرده ایشله- میشدیلر. بیر دفعه اؤزو دئمیشدی کی، قیام، سن آنادان اولاندا آلمهمد کیشینین بودکاسیندا گنج ساعت بیره کیمی اوتوروب جای ایچمیشیک. سونرا آتان دوروب یولا چخیب، یولو یوخلاماغا، من ده گلیمشهم ائوه. بزمن منه انله گلیردی کی، سلیم کیشی اؤز ائولرینه گلنده، منیم آتام دا اونون دالینجا بیزیم ائوه گه- لجک. اما آتام هئچ گلمیردی. بزمن ده سلیم کیشینین دالینجا باخیردیم. کیشی چی-

خېب گنډيردى، من دا يانېب هئى باخېردېم. انله بېلېردېم
آتام دا بوى-بوخون دا اونا اوخشاېير. بېر آچ گۆدەرک،
چالسا ققال، باشېن دا کوکار دلى شاپکا. آخى، اېكى سى ده ده-
مېر يول چو اېدى.

سليم كېشىنى گۆرەن ده، انله بېل آتامى گۆروردوم. به-
چن او منېم آتام جېلدىنە گېرىب آېرى ائوہ گنډيردى.
مؤهلنگېلېن ائوېن دا منېم بېر آچ آتا مەھبېتېم
پاشاېيردى. مؤهلتن خېر سېز.

فرج كېشىنېن بوستانېنېن يعنى اېلە (او، كولخوچ بوستا-
نېنېن گۆزت چى سى اېدى) اۆزويوخارى قالخدىقجا، بېلمېردېم
بو فېكىرلر نېه اولېمدان گلېب كئچېردى.
مؤهلتن چېنېمدن توتوب ساخلادى. اورېمېز سو-
سولوق دان يانېردى.

– گنٹ قوپار. بېمشەنېن دالېن دا اوتوروب بېىك.
خونونون اۆزى اچون اولور. چانتانى منە وئر.
دويؤكدوم.

– هامى سنى ساىالى او غلو علييه اوخسادېر. گنٹ ده...
بېردن آيېلېم.

...محاربه نېن قورتار ماسېنا بېر نئچه گون قال-

مېشدى. بلكه ده، بېر نئچه ساعت. قسېمېچه آغېر ياس
چۆكدو. ساىالى او غلو على محاربه دن ساغ-سالامات قا-
بېدېب رايون يولون دا اوتوموبېل قچاسېنا دوشدوش دو.
سېنە سېن دە گنډيردى اور دئئلىرى، مئداللىرى ائولرېنېن
قاباغېن داكى تالوارېن آلتېن دا بېر قېر مېزى پارچانېن
اوستونە دوزدوش دولر. انله بېل ساىالى او غلو علينېن ياسى
يوخ، نېشانى، يا تويو اېدى. انله بېل جامات على اۆزون ائلچى-
لېه هازېرلاش مېشدى. قارداشلارى، ياخېن قوھوملارى به-
چن مېش دېلر. اما قارا گنېبېب بزن مېش دېلر. علينېن

اناسى توى چالديردى. عملى-باشلى توى. توى دا گولردېلر.
بو دفعە هامى اولايېردى. اناسى ساچېنى يولا-يولا اوېنا-
بېردى. هامى دئېيردى، ارواد دلى اولوب. اما دلى اول-
مامېشدى. آخېر دا دئدى: من او غلومون تويون دا اوېنا-

دېم، ياسين دا اولادېم. ايندى اپارا بيلرسينيز. سونرا قصبهده يئرين دن دوران دئيردى، من على اولاجام. على فاشيستلرله ايگيدليكله ووروشموش دو، حاقين دا راديو- دا بير دفعه چوخلو دانئيشميش ديلار دا. علينين باجى سى بول دا منى گورن ده اولاميشدى: "قارداشېما اوخشايبيرسان، آقيام... انامين گوزونه گورونمه، سن الله..."

گنتدېم. اولجه تاغين ديبينه سيندېم. انله بيلدېم كيمسه بوينومدان آغير يومروق ووردو. باشى مى بير آچ ايدېم. سارى كوينيمين دويمهسى قير يليب ديگيرلەندى. آچ قالدى تاو لارين آراسين دا ايتسين. تلسيك گوتوردوم. قارپى چى قوپارتدېم. قارا خونو قوللاريمين آراسين دا دورموردو. داييمگيلين قونشوسونداكى چيلپاق، كورپه اوغلان اوشاوى كيمى. باشيندان توتوردوم، آياوى سوروشور- دو، آياغيندان توتوردوم، باشى. تر باسدى. انله بيل اين- ديه كيمى بنله آغير شئى گوتورممشدېم.

بيز اويميز بوخ ايدى. بير مفتيل قيريوى تايدىق. مؤهلت اولجه خونونون اوسته ايكميزين ده آدينى يازدى: "مؤه- لت سلیموغلو"، "قيام ألمهمدوغلو". گولوش- دوک. قارپچين بير نچه بئرين دن مفتيلله خنت چكدى. يومروق ايليشديردى. قارپچ همين خنتلرله پارالاندى. اوزيين چوخونو منه وئردى. سونرا قابيقلارى يان-يا- نا دوزوب آديميزى اوخودوق...

آخيري نجي درس ده بيزى معلملر اوتاغينا چاغيردى- لار. جوورافيا معلمى آديميزى چكيردى. هم جوورا- فيا معلميميز، هم ده درس حبسه مؤديريميز اوستو- موزه آجيقلاندى.

— آييب اولسون، يايين ايستى سين ده بو قوجا كيشينى بورا- يا كتير ميسينيز. آدينى چى ديوار قزئنه يازدير اجام. مکتب دن قوودور اجام، آسدير اجام، كسديره- جيهم...

مؤهلت قولاغينين اوجونا كيمى قيزارميشدى.

– معلم، بلکہ جانوار یئیب؟ – من دانماق ایستدیم.

معلم اوزونو پنجرهیه چئویردی. یقین اوزونو گولمکدن چورلا ساخلادی.

فرج کیشی چال بیولارینا ال گچدیردی. اوز-گوزونو اووخالادی.

– بیر یوخ، ایکی جانوار، – دئدی. – بیرینین آدی مؤه- لت سلیموغلو، او بیرینین آدی قیام آلمهه-مدوغلو.

قارا خونونون قابیقلارینی نيمداس خورجوندان چی-

خاریب معلمر ایستولونون اوسته سلیقه ایله دوزدو. مؤه-

لتین آدینین سون حرفی یوخ ایدی – قابیغین اوجو قیریلیمیشدی.

بو دفعه مؤهلت بومبوچ بوچاردی، من قیزاردیم.

قارا خونونو فرج اوزو ده مانشیر لاییمیش. ها-

رایاسا آپاراسی ایمیش. گوزلییرمیش بیر نچه گون قالسین،

یاخشى یئتیش سین. اوسته گوز اولورموش. معلمه دانیشیردی.

درس حیسه مؤدیریمیز بیزی مکتبندن قوودورما-

دی. آرابیر درسی اولاندا یورنالدان آدیمیزی جانوار

سلیموغلو، جانوار آلمهمدوغلو اوخودو.

بیز اوندان اینجیمیردیک. چالیشیردیک کی، او بیزدن اینجی-

مسین. مکتبده هامی اونون خترینی ایستیردی. کند-

ده ده ختیر-خورمتی وار ایدی. بیغین جاقلاردا، رایوندان

گلیب-ائله یهن اولاندا همیشه بیزیم درس حیسه مؤدیری-

میز دانیشاردی. بایراملاردا یاخاسینا چوخلو مندل

تاخاردی. کئنده دئییردی لر بئرلینه کیمی او، پیدایا

گندیب. ائله ایندی ده پیدایا گچیردی. بیزیم پویلو قسه-

بسینه ده پیدایا گندیب-گلردی. آتا میندینیی گورمه-

میشدیک.

بیزی یانینا چاغیردی، مؤهلتله منی. ائله بیلیردیک

دانلایاجاق، مکتبندن چیخاردا جاق. هنج بیرى اولمادی.

سؤزه قوت

...قدیمده ایکی قارداش یاشایارمیش. یئتمیلر. گؤ-

چرانلاری بیس کئچیر میش. بؤیوک قارداش چورک قاچانماق، ایشلمک اوچینه، کیچیک قارداشی اؤیره دیر کی، گنت اوورلوق انله. تویوقلارین یومورتاسینی گتیر.

کیچیک قارداش اول قورخور. اورک انلمیر. بؤیوک قارداشی نارازی قالیر. اوسته دوشور، دانلاییر. سونرا قونشونون سامانلیغیندان همیشه یومورتا ایتیر. قوتشو انله بیلیر کی، ایت دادانیب. سونرا ائو یاریلیر. دیلده-اویچدا اوورونون صحبتی گتیر. بیر گون ده کنده آت اوورلانیر. بو دفعه توتورلار. دیوان قورولور. هامی طلب اندیر کی، آسیل سین. کیچیک قارداش بؤییک قارداشی ایله ویدالاشماق اوزون مؤهلت ایستیر. وئریر. کیچیک قارداش خاهش انلییر:

— قارداش، چیخارت دیلین دن اؤپوم. — جامات مات قالیر. بو نجه اؤپوش دو؟

— او دیل منیم آتام اولوب، نسیهت وئریر. آتام اولوب، یالواریب. قارداشیم اولوب، دانلاییب. باجیم اولوب، اولاییب...

بؤیوک قارداشین اوری کؤرلیر. دیلینی چیخاردیر. کیچیک قارداش اونون دیلینی دیبین دن دیشله ییب آتیر. جامات مات قالیر. بو نجه ویدالاشماق دی؟

کیچیک قارداش دئیر کی، من او دیلین بادینا گتدیرم. منی اوورلووا، ایریلییه او دیل اؤپرتدی. بیز مؤهلتله بیر-بیریمیزین اوزونه باخدیق، درس حیسه مؤدیریمیز ده بیزیم اوزوموزه.

— بلکه ده بئله قارداشلار اولماییب، — دندی. — اما بئله دیلر اولوب.

انله بیل معلم هانسیمیزین دیلیمیزی کسبب آتماق لازیم ایدیسه، اونو بیلیمک ایستیردی. باشیمیزی آشاغی دیکدیک.

مؤهلتله آرامیز دیدی. سونرا او منیم اوستومه آندی کی، قارا خونونو سن قوپارتدین، من ده اونون اؤس-تونه آتدیم کی، سن دتدین. بونو سلیم کیشی ده بیلدی،

منیم آنام دا .
آنم برک دانلادی، سونرا دا گوزلری دول دو .
— اوربین قارپیچ ایستیر، دئ قارپیچ آلیم. مؤهلتین
آتاسی دا دانلادی:
— سنه یار ایشارمی بو بوی دا بوستانیمیز اول-اولا،
قوشولوب اونا-بونا گندیرسن او غورلوغا؟
بوستان چی فرج سونرا دئییمیش کی، قیامدان گؤ-
رورهم. مؤهلتگیلین اوز بوستانلاری وار.
انرتهسی گون آنام منی پیرلییه تک بوراخمادی.
قورخ دو کی، اوشاقلار دویوب-اٹلیرلر. فاتمانی سه خالا-
یا دئییمیش. سونرا کی صحبتلرین دن آنلادیم. آم-
ما منیمله گنتمه سینه باشقا آد وئردی:
— خالفالی دا اون دانیشمیشام. گندیب اونو آلیب گه-
تیررهم.
یولوموز قبریستانلیغین ایچین دن کئچیردی. بیر قبیر
داشیننی گوللمیش دیلر.
— آنان اولسون، قابق داکی واختلار اولسای دی، ایندی سی-
چین ده آرانچا گیرمیش دیلر. مؤهلتله سنی دوشمن انله-
میش دیلر.
قبرستانلیق قالدی آرخادا. قبیر داشینین صحبتی
آنمین دیلین ده گل دی... گل دی دوز کن دهجهن.
سؤزه قوت
...منی تزه کوزوردوش دولر. آنان دمیر یولون دا
ایشلیبیردی. کوزپونون قولاغین داکی بودکادا اولوردوق. ایستی-
لر دوشدوش دو. کیشی اوزو گنده بیلمه دی. منی باجی سی اوشاق-
لارینا تاپشیردی. دلک قوربانگیلین، اودی کریم دایی-
گیلین کؤفتی ایله یایلاغا گونردی. سن بوینومدا ایدین.
دیلیجانین اوستون ده دیهلر قورول دو.
آنان هفته ده بیر دفعه خورجینون ایکی گوزونو ده دول-
دوروب آران دان یئر-بئیمیش گنیریب گلیردی، من ده اون-
لاردان پایاییبیردیم داغلیلارا. آران پایی شیرین اولور.
— آ نابات، هنج اوزون یندین؟ — آنان همیشه سورو-

شاردى.

— من اوشاق دئيىلەم ھا؟

— سەن دە مەنم اوشاويمەن. — رەھمەتلىك كىشى ساتا-
شېردى مەن. دېھنن قاباغىن دا اوتوروب صحبت اندىردىك.
قلىان كىشىنن داماغىن دان ھىچ دوشمىدى. گۇردوم بىر
چوبان يوپوروب اۋزونو دېھىە سالدى.
— المەھمەد دابى، ووردولار كرىمى.

— آ بالا...

كىشىنن قلىانى آغزىن دان يئره دوش دو. ايىلب گۇ-
توردوم.

— ساخلا، آ نابات، بو ساعت گلېرم.

— مئىيتى قالىب سورونۇن آلتىن دا...

قلىان مەنم غلىمەدە توسولنە-توسولنە قالدى.

كرىم اىراق سنىن جانىن دان، بىر آچ سەن دن قىوراق
اولاردى. قوچوبا گندىردى. يئتر ادلى بىر قىزى اىستىردى.

قىز دا اونو. قىزى وئرمەدىلر. گنتدى ابرى اوغلانا.

بىز يايلاغا گندىن اىلىسى قايىناتاسى گلېنى گۇتوروب

كولفتى اىلە برابر داغا گلېمىشدى. گنجە يايلاق دا گلېن

تومانىنى يوپوب آسىر چىرىن اوستە. — دان اۋزو قالخىب گۇ-

تۇررەم، — دئىير. — داغ يئرىدى كىمدى گۇرەن. دان اۋزو

قالخان دا گۇرۇر تومان يئرىن دە يوخ دو.

كرىمەن گۇرۇرلر.

اولجە گلېنى قايىناتاسى ساچلاير. — آدىمىزى-سانى-

مىزى يئره سوخدون، — دئىير. — گلېنن دە تومانى يوخا چى-

خارمى؟ سەن اونو چىرىن اوستە سەرمەسى سەن. اۋزون دن دو-

چلدىرسەن. تەسىب سەن، تومان دا ھار داسا يادىن دان چى-

خىب قالىب... دابان بىر؟!!

— دردىن آلىم، بونلارى سەن ھىچ دانىشماغىم دوز-

گون دئىيل. سۇز گلدى، ساخلايا بىلمىدەم. بىر دە سەن

اويللى اوغلان سان. ھەر شئىى دوزگون باشا دوشور سەن.

انام دئىە سەن "تومان" سۇزونو ايشلتندى اۋزون پرت

اولموش دو. اىستەدى انلە بور اداجا كس سەن. داھا گنج ايدى.

انام منى قىز كىمى بۇيۇدۇردو. يانېمدا ھىچ
بىر آرتىق سۆز دانىشماچ، كىشىلەرلە اوتوروب-دوران دا دا
قىسقاناردى.

– آبالا، كىشىلەر ھەر سۆز دانىشىپ. سىنن اونلارن يا-
نىن دا نە ايشىن...

تئز چاغىراردى ائوھ. – ھىچ اوغلانلار دا قوشولما، –
دئىردى. – اوتور كىتابىنى اوخو.

آخىردا اوغلانلار دا بزمەنە "قىز قىيام"

دئىرىدىلەر. نە اونلار قايىنايب-قارىشا بىلىردىم، نە

اناما. قىز طبيعتلى بۇيۇردوم. ھەر شئى دن كۆسۈر-

دوم: مەنە گىنج جاواب وئرىلەن دە، اۋزومە ھاق سىز سويوق

باخىلان دا و س. انام اۋزو دە بىر دفعە دئىمىش دى: – در-

دىن آلېم، لاپ قىز كىمى سەن، ھەر شئى دن كۆسۈرسەن. اۋرە-

بىن قىز اورىدى. بىلىمىم سىنن آخىرىن نە اولاجاق.

انام كىرىمىش دى. دئىسەن، سىنن آردىنى دا-

نىشماق اىستەمىردى.

– سونرا نە اولدو، آنا؟ گلېنى اۋلدۇردولر؟

– گلېنى ارى دە دوى دو. بەنى گومگۇ كىلىمىش دى.

اورى گىتمىش دى. قايناتاسى ائشى دن دە جىن ووردو كىشىنىن

باشىنا. كرىم سورونون دالىندايمىش. گىدىب اوراداجا

گوللىلە وورور گدەنى.

داغدا آتيلان گوشەنىن سىنى آران دا ائشىتدىلەر. اولۇ

سىسى يىبىن اولار، – دئىرىلەر، دردىن آلېم. ھامى بىلدى.

قونوم-قونشو گلېنىن اۋزومە سو چىلىرىدىلەر كى، آيىل سىن،

آيىلمىردى. بىھوش اولوب قالمىش دى.

گلېنىن قايناتاسى خىر گونردى كى، گلېب آتا-

اناسى بو لئشى منىم قاپىمدان رد ائلسىنلەر.

كىشى دىيە چىكىلىب قىيان توستولدىردى.

اغىرىچك ارواد گلدى. – منى اونون يانىنا آپارىن،

– دئدى. – دوز كىشىنىن يانىنا.

– آمورتوز قارداش، سىزىن ناخىردا آلا اينك وارمى؟

– وار.

كېشى آچىقلا جاواب وئردى. آچ قالدى يازىق اروادا دا
 بىر گوللە ووروب ھىر سىنى سويوتسون.
 – اونو گتيرىن كسىن. دان اوزو او آلا اينك خالخال دان
 چىخىب چىرىن يانين دا اوچىن دا بىر اسكى گۇشپىردى.
 كس دىلر. گلېنىن تومانى اينىن قارنىن دان چىخدى.
 تومان دا گلېنىن اوزو كىمى كىسك-كسىك اولموش دو.
 آغىرچك سونرا گلېنىن قايناناسىنا دئمشدى كى، سو
 باشىنا چىخان دا گوردوشەم.
 جامات سويادون دو. گلېنىن قايناتاسى ائل ايچىن دە
 رۇسواي اولدو. ائل اونو داشقالاق ائلدى.
 كىشىن باشىنا ھاوا گلدى. ناخوشلايىب اولدو.
 باياق گوردوميون باشداشى او كىشىنىكىدى. سونرالار
 كرىمىن عمىسى اوشاقلارى قبرى گوللەمىش دىلر. تزه-
 دن نه اولسون، دردىن آلىم.
 توتلووو كىچىب كندە چاتمىشدىق. بىر دوققاچىن قا-
 باغىندايدىق. نۇجە گلدىمى بىلمىم. تات فرجىن
 قارا خونوسو يادىما دوش دو. تئزجە دە يادىم دان چىخدى.
 كۆپىنىمى سويونوب يئرىمە گىر مىشدىم. ھلە يو-
 خوم گلەردى. اناما تاماشا انلدىم.
 تىكەنىمى چى گۇتوروب قوى دو تاختىن اوستونە، منىم
 آياويمىن آلتا. خالقالى دان گتيردىي اوندان بىر چاناق
 گتيرىپ توكدو تىكەنىمە. سونرا دا بىش-آلتى دولچا سو. خە-
 مىر قاتىلاشىنجا يوووردو. ارسىنلە اووونون ايچىنى، على-
 نىن اوستونو قاچىدى. خميرىن اوستە بىر آچ اوروا توكدو.
 سونرا دا اودونا كندە بىلىنە قورشاق باغلايدىغى، سو-
 يوق دا پالتو اوچىنە بۇرۇندويۇ اىستى يون شالىنى گتيرىپ
 سردى خميرىن اوستونە. بىر ياستىق دا قوى دو كى، اىستى
 اولسون. تىكەنى باسدىردى.
 – دى بىز ياتاق. خمير دە آجى سىن. اوباش دان دوروب
 ساج آسارام، – دئدى.
 انامىن سس-كۆيونە من دە اويانمىشدىم. ايرى كۆن-
 دلرى اىستولا دوزوب، اوستە دە چورك سۇفرەمىزى اورتدوش دو.

پنجرەدن دان اولدوزونو گۆردوم. بوتون ایشیغینی سانکی بیزیم قاپیمیزا سپمیشدی. انله بیلدیم نوروچ بایرامی آخشامیندا گۆیه آندیغیمیز لوپاتین بیرى هنج یئرە دوشمەیب، انله اوردا یانا-یانا قالیب. گۆرەسەن، کیمین لوپاسی ایمیش؟ کۆننیمی، آياقبايلارى می گئیى- نیب قالخدیم. مؤهلتگیلین چپرلری، دوققاجی آیدین گۆرونوردو.

دان اولدوزونو بیر نچە دفعە گۆر موشدوم. همیشه انام یوخودان اوپاناندا او دا گۆی دە یاناردی. انام ساج آساندان سونرا سونردی. دونیا قاتی بیر قاران- لیق چۆکردی.

یننە گۆز-گۆز و گۆرمەدی. ایندی انامین ساجی اولدو دان اولدوزو. انام ساجی قیز دیر یردی. کۆسۆولری بیر-بیر ایتلەدی ساجین آلتینا. انامین قوللاری دا بو دمە کۆسۆولرە اوخشادی. انله بیلدیم هر چینین دن بیر کۆسۆو آسیلیب. ساجین آلتدا اودون قورتاراندا، او، کۆسۆو قول- لارینی اودونلارا قاتیب یان دیراجاق. انامین دان اول- دوچو یانیردی، یئری ایشیقان دیر یردی. ساج گۆیه شوخ سال- میشدی. سونرا خوروچلار، بچهلر بانلادیلار. سونرا یاواش-یاواش دان یئری سۆکۆل دو. گونش دوودو. دن- یادا هر شئی قیزاردی. سلیم کیشینین اوت تاپاسینین اوسته قوی دووو پالید کۆتویؤ ده. سونرا هامی یوخودان اوپاندى. من ده چورکلری می گۆتوروب گنتدیم ساتماغا. اول ائویمیز، سونرا هئیأتیمیز، سونرا من گنت-

دییم یوللار، سونرا دا بوتون قصبه انامین بوودا چۆربینین اترینه بۇرۇن دو. خامرالیلاردان قاراتیکان کوللارینین آلتدا بیتەن بنۆشهلرین خوش ایگی گلیردی. منشەدەکی جۆکه، فیستیق، سویۇد، ایده، ینمیشان آعاج- لارینین اترینی انله بیل بیر او دسمالین ایچین دە قوتوووما ووروب آپاریردیم. انله بیل من کند بولو ایله یوخ، ینتیجه بیزیلیمیش تاخیل چمی سینین آراسی ایله یئر یردیم. سانکی منیم اطرافیمدا بوتون کند خیرمان آچیب تاخیل

دويۇردو. گوللرین اۇزكلریندن سۇزولوب گلن اتیرلی
 سولارین، تزمجه دن سپیلمیش فاراش اکین یئرلرینین نه-
 فسی بیر-بیرینه قاریشیب بورنوما دولوردو. دونیانین
 هر یئریندن چورک اتری گلیردی. انامین تزمجه بیشر-
 دبی ساج چۆرینین اتری.
 انله بیل، هامی بوندان خبر توتدو. تۆکۆلوشوب گل-
 دیلر. تزمجه ساتیب قاییتدیم ائوه.
 صاباح یئنه بیزیم قاپی دا اۇز اوجاق یاناسی دی: دان
 اولدوزو، انامین ساجی، گونش. من ده اونلارین یانین دا:
 قوللاریم اوستونده ایستی بوودا چۆری...
 اوروج امیگیل بیزدن اۇز-دۆرد ائو آرالی اولوردولار.
 سنلپونون آشخاناسیندا مۇدیر ایشلییردی. کۆک، آغیر یی-
 ریشلی دی. اوچون لووو ایله ائنی او قدر ده سئچیلیردی. آیا-
 غینین بیرى گۆدک اولدوون دان، هر آددیم آندیقجا ساغ
 چینی چوخ اییلیردی. منه انله گلیردی: او هر دفعه بیخیلیر
 و یئنی دن قالحیب یئریگیر.
 بیزیم پوی لویا قونشو کنددن کۆزوب گلیمیش دیلر.
 منیم یاشیمدان قاباق. اوللر قارداشی اوشاقلارینی
 دا گتیریپ یانین دا ساخلاپیردی. سونرالار اوشاقلارین دیلی
 ایله هامی اونا کئنده "اوروج عمی" دئییردی.
 اوغلو جاببار لا یاشید اییدیم. اوزوموز ده لاپ یاخین
 اولموشدوق. جاببارین پالتوسونو کۆهنه لهن دن سونرا
 انام اوجوچ قیمته آلیب منه گئییندیر میشدی. یئنه
 گۆزلییردیم کی، پالتوسو کۆهنل سین. انام دا آلیب گئی-
 بین دیر سین منه. دوزو، بو دفعه گۆزله یه بیلیمیردیم.
 جاببارا دئمیشدیم بو پالتونو نه قدر گئییه جک سن؟
 انله انله کی، بیر آچ دا من گئییم.
 اوکتیابرین ساچاوی باشلامیش دی. اوباشدان کنده قی-
 روو دوشور، آرخلارین قیراقلاری داها بوچ باغلاپیردی.
 جاببارین اناسی منی چاغیردی: گل، آپار، - دئدی - پال-
 تونو. آنان پولونو سونرا گوندرر.
 یول دا گئییندیم. کوریی بویوک اولدو. ائوه، آنا-

مىن يانينا بويوردوم. بوخ ايدى. گوزگونون قاباغينا كنجديم. جاببارا اوخشايبيرديم. بىر آچ بۇيوموشدوم، بىر آچ دا ياخشىلاشميشدوم. سونرا گوزگۇده گوردوم پالتونون قولونون اوچى، بىر قدر ده جىبلىرىنىن بۇيرۇ يئىلىپ. "ئىبى بوخدور" - دندىم. پالتونون قولو دا، گوردوم اوچون دو. انام باخان دان سونرا دندى، اته- بىن دن بىر آچ قىسالتماق لازىمدى. پالتونو دوزلتمەيه اوتوردو. منى اوروج امىگىله گوندرمك اىستىيردى كى، پولونو دانىشمىشام، آپار وئر. زىنب خالا گىردى اىچه- رى. "يقىن پولون دالنجى گلىب"، - دندىم. سونرا گور- دوم انامدان پول گۇتورمور. - آيرى ايش اوزون گل- مىشەم، - دندى.

نيه گلدىنى بىلمدىم. اناملا اوزلرى دانىش- دىلار. سونرا زىنب خالا منى يانينا چاغىردى: - قىيام، قاداسىنى آلیم، پالتو نىجەدى؟ - ساغ اول، زىنب خالا، اما جاببار چوخ كنىپ. آرواد بو سوزە بند ايمىش. بركدن گول دو. - قاداسىنى آلیم، جاببار بىلىرسن، بىزى نىجە گول- دوروب؟ دئىر جىي، سن ھىچ نايران اولما. قىيام انله منىم اوستومده گوز اولور. رئل سىن اوستونده اوتورموش- دوم، گلىب دندى، جىينه دئىرەم. دور، پالتونو خاراب انلەمە. سونرا اوشاقلارنان اوينايدان پالتوسونو چىخا- رىب آنىمىش چىرىن اوستونە. سن پالتونو گۇتوروب ياخ- شىجا قاتلايىب قويوب سان گوى اوتون اوستە. جاببار دئىر كى، جىي، انله بىل من قىيامىن پالتوسونو كنىرم. اوروج امىن او قدر گولدوش دو، گوزون دن ياش گليردى. منە دندى: - پالتونو آپار وئر قىياما، سويوق دو، گنى سىن. جاببارا دا بىر آيرى سىنى آلام. زىنب خالانىن اوزو دانىشىب، اوزو دە گول دو. دئ- پەسن، صحبتىنىن يئرینه دوشمىدىنى ھىس اندىب پرت اولدو. - قىيام ياخشى اوشاقدى. اللھىن گوزو اوستە اولسون، -

دئدى. اما گئج ايدى. انام توتولموش دو. پوى لو قصبه سين دن هر گون ايكي دفعه تىلى سى قاتارى گليب كئچىردى. بير سحر، بير ده آخشام. قاتار گلن ده من ده گئديب سرين سو ساتىردىم. لاپ اوجوچ قيمته. يابيين ابستىبىدى. بزمن پولسوچ دا وئىردىم. انله بيل وا- قون داكلارين هامى سى منى تانىبيردىلار. قاتار دايدانان كىمى توكولوب گليردىلر اوستومه. وئدره نين ايچين ده كى سال بوچو گورن ده نؤويه ده دايدانيردىلار. سدى داىي دا تورپونو گؤتوروب منىم يانىم دا دايدانيردى كى، قى- يامين سويو بركتلىدى، گلن چوخ اولور، ياخشى آلور انله- سين. اما انله اولوردو كى، بزمن من سويو تورپ قى- مئينه، او دا تورپو سو قيمتینه ساتىردى. وئدره نئجه دفعه دولوب-بوشاليردى، اينىم-باشىم سويو باتىردى. سو اولوردوم. يالنىچ شالوارىمىن جيبى قورو قاليردى. پول، قىپك-قوروش بيغديغىم جيب. انام دانلايردى كى، قاتار قاباغينا اچ گئت-گل. بزمن اوندان گىچلىن قاجىردىم. ...دولچانين گئتمه سى منى برک ياندىردى. ايچين ده ده سال بوچ. قاتار گئنه ياخين واقونون پنجره سين دن بير ال اوچاندى. - يانيرام، - دئدى. من ده سو وئىردىم. قاتار تریهندى، دولچانى قايتار مادی. او گون نىنكى تك بيرجه او آدمين، بوتون قاتارين دالى سينجا سؤيدوم. عليم ده وئدره، دايداندىم رئىسلرين آراسين دا، قاتار اوچاقلاردا بورولوب گؤزدن ايتىنجه باخدىم دالينجا. "دولچام گئتدى"، - دئدىم. هير سيم دن آغلادىم. سدى داىي گليب باشى مى سيغاللادى. - دولچا ندیر، اوندان اؤته- رى آغلايرسان، - دئدى. البته، او دا بيليردى دولزادان اؤترو آغلامىردىم. منى آلداندىقلارى اؤزون اولاييردىم. سدى داىي بير دولچا باغيشلادى. منىم دولچام ها- را، بو هارا...

ايدى اؤز هالال امييمه، اؤز قاجانجىما پالتو آليب گئىيردىم. كور چايىنين سويو دونوب منىم پالتوم اول- موش دو. پالتو منى انله توتوردو، بير دفعه انام دى-

میش دی: آتام-آنام، داها بۇيوك كىشىيە اوخشايرسان.
سونرا ائوۋدە اوتوران دا دا اينىمىڭن چىخارتمىردىم.
پالتودا ائەلە اۋزومون دە اۋزومىڭن خوشوم گليردى. سون-
را، آنام، دئەيسەن دئىيى سۆزە پىشمان اولموش دو. دا-
ها پالتونو اينىمىڭن سويون دورا بىلمىردى. كۆنەلەر
منىم تىزەم اولموش دو. كۆنلومىڭن ھى تىزە كىچىردى.
آنام ائەلە بىل منىم بو خىفقىمى دويموش دو.

***

قصبەدە استراحت گونلرى جامات بىر مئىدانچا-
يا توپلاشپىر، ھەر كسىن نىي و اردى سا، گىرىب ساتىردى.
قونشو كىندلردىن تۇكۇلۇشوب گليردىلر. "يارىمكا"
دئىيردىلر. گۇرونور، يارماركا سۆزونون كىندلشمىش
شكىلى ايمىش. كىمى تويوق-جۇجە، كىمى اريك، ھىوا، توت
قوروسو، قاخ، كىمى بادام، قوچ، فىندىق، جوراب، گبە،
كىلىم، پال-پالتار، كىمى مال، قويون، ات گىرىب ساتىردى.
تاخىل ساتىردىلار، كۆينك، آياققابى ساتىردىلار. بزەن
پولا يوخ، مالا دىيشىردىلر. يىرە پالاچ سىرىب، بارداش
قوروب اوتوروردولار.

آنام "يارىمكا" دان آياققابى آلدى. ائويميژدە
گىنىندىردى. آياوىمى سىخدى.

— نئجەدىر؟

— لاپ ياخشى. آياويمىن اوستە تىكىلىب. — آنام بىر دە

چىنترىب سوروش دو.

— دوز دى...

— آياغىمىن اوستەدى.

آياققابىنىن قىر مىزى رنگلى، تىزەجە ايلان بالالارى
بوى دا قىيلارى چوخ خوشوما گلەمىش دى. سونرا بئەلە قە-

رارا گلەمىش دىم كى، دئەيسەن، منىم اوستوم دە، اومو-

مىئە، ھىچ بىر شى يوخ دو. آنام نە آلبرسا، يا بۇ-

يۇك اولور، يا كىچىك. پالتو بدەنيمە گۇرە يوخ، گرک

بدەنيم پالتو يا گۇرە اولسون، آياققابى آياويما گۇرە

يوخ، گرک آياويم آياققابىيا گۇرە اولسون.

انام دا سئویندی، من ده.
 پالتومو دا گئییب درسه گنتدیم. آیاویمین آوری-
 سیندان معلمین دئدیکلریندن بئینیمده بیر شئی
 قالمادی. آخشام ائوه قاییداندا آیاققابیلاری می چیخا-
 ریب چانتاما قویدوم. ائومیزه بیر آچ قالمیش گئیین-
 دیم. انام یئنه سوروشدو، - نئجهدی؟
 سونرا عادت ائلدیم. آیاققابیلاری می بیر مکتبه
 آچ قالمیش، بیر ده ائوه قاییداندا، بیر آچ آرالی دا آیا-
 اویم گئیینیردیم. یوللاری بیر نؤو آیاقیالین گئدیپ گه-
 لیردیم. آیاقلاریم سویووا، ایستیه او قدر اویرشمیشدی
 کی، گئیینه آیاققابی دا، یاتاندا یوروانین آلتیندا
 داریخیردیم.
 هاوالار ایسینیردی. ایمتاهان واختلارینا آچ قالیردی.
 پالتو اینیمدن چیخمیشدی. من ده بیردن-بیره هامی-
 دان اول اوز گوزومده اوشاقلشمیشدیم. آیاققابینی
 هله گئیینیردیم. تپتزه قالمیشدی. اوستونو اسگی ایله،
 یزمن جیب یاییلیغی ایله، پالتونون اتئی ایله سیلر، آلتینی ده
 هر آخشام یاتاندا سو ایله ترتمیز یویوب، سونرا دا
 قورو اسگی ایله سیلیب یئریمه گیرردیم.
 آیاققابیلاریم هله چانتامدا ایدی. سورولر یای-
 لاغا قالخیردی. هار داسا ایری بیر قویون ایتی، گوردومم اؤس-
 تومه یویورۇر. قاجیب آغاچا دیرماشدیم. لاپ یوخا-
 رییا. سورونون گلیب کئچمهسی بیر ساعتان چوخ چکدی.
 درسه گنجیکدیم. معلم دانلادی.
 بیر هفته قویون سورولرینین آردی-آراسی کسيلمهدی.
 ایتلر اوستومه یویورمنده آغاچا دیرماشدیم. ائله بیل هر
 گون کیتاب-دفتری می قولتوووما ووروب آغاچا چیخماغا
 گئیردیم. سونرا دا قاییدیپ گلیردیم ائوه.
 اول من آیاققابیمدان ال چکمیردیم، ایندی
 آیاققابی مندن ال چکمیردی. اولجه ناچیک، اوچون
 ایلان بالالارینا اوخشیان قییلار ایندی اصل ایلانا دون-
 دوشدولر. آرابیر آیاقلاری می سانجیردیلار.

آنام هامی سینی باشا دوشدوش دو. من سئویندیم -
دن اونو آلداتمیشدیم. بلکه ده، بو آلداتماق دئییلدی.
اوشاق لیق شیلتاق لیغی ایدی؟ آنام اوستونو وورمادی. چوست
آلدی. یایی کنچیردیم. هاوالار سویویوردو. آنام گورونور، منه جچا
وئر مک ایستیرمیش. آیاققابی آل -
مادی.

سانکی بو خیففتی می دویوب درس حیسه مؤدیری منی
مکتب ده، اوشاقلارین ایچین ده تریفلمیشدی. چونکی روبون
آخیرین دا معلمر من دن راضی لیق ائلمیش دیلر. ها -
میدان یاخشی اوخویوردوم. بونو آنام دا ائشیتمیشدی.
اما بو باره ده منه بیر کلمه سوز دئمهدی. نه
یاخشی، نه ده پیس.

کیتابخانا یا ایسینشیردیم. قوجامان کیتابخاناچی
آرواد بزه منه اوز ائوین دن کیتابلار گتیریر، - اوخو،
- دئییردی، - او غلوم. بو کیتابلار ایندی هنج رایون مرکه -
چین ده ده یوخ دو.

او، قاباقلار ادبیات معلمی اولموش دو. سون -
رادان ماشین قچاسینا دوشدویون دن سههتینی ایتیر -
میشدی. ایندی بورادا ایشلییردی.
ماراقلی کیتابلاری اوخودوقجا دیشیردیم. قریبه -
لشمیشدیم. داها یولداشلاریمین دا یانین دا داریخیر -
دیم. اما اوزه وورماق دان احتیاط ائدیردیم. اوشاق -
لارین بجه مه سین دن قورخوردوم. بیر دفعه علیمه
"کومونست" قز نئینی گزروب منی لاغا قویموش دو -
لار. - کنارا دورون، چانتاسینا یاراشیر ائله! ساوادین
قیقیریر، - دئمیش دیلر.

ایستی یئریمین ایچین ده کیتابخاناچی آرواد، بیلیمیرم
هنچ هاردان گلیب یادیم دوشدوش دو.
سحرلر آنام بزه کوریمی می سؤرتدی. آنامین
اوو جونون ایچی ائله بیل هاجیمردان دایینین تیلی سی دن
آلیب گتیردی پالتار شوتکاسیی دی. ایننه - اینه. بیر دفعه
علی می سؤرتدوم. ائله دالادی کی! آنامین اوو جو دا کؤ -

رىمى ائلجە دالايردى. ھاردان سا يادىما بىر سۆز دوش-
دو: آنا، سن قادين دئيىل سەن، – دئىمك ايسىتىم. قادين
اللرى كىبود اولمامالى دىر. سنىن اووجون تىكان-تى-
كان دىر.

فىكرىم دە ھەر شئى قارىش دى. اورىم دە خفیف بىر پا-
بىچ يئلى اسدى. گۆردوم دوورودان دا منىم آنام قا-
دىن دئيىلمىش. ائله بىل ايندىبەجەن فىكىر وئرمىشدىم.
آنامىن اوزو كىشى اوزو كىمى سرت ايدى. آلىن دا قىرىشلار
عملە گلمىش دى. سىنەسىنىن آچىق يئرىنى سحرىن، آخشا-
مىن آيازى ائله ياندىرمىش دى كى، رنگىنى ايتىرمىش دى. آم-
ما گۆزلىرى، نورو آچالمىش گۆزلىرى اوز اودو ايله ھلە دە
ورىمى ايسىيدىدى.

* * *

اگر قادينلاردان عبارت بىر اولكە اولساي دى، آنام
ھونردە، فداكارلىق دا بىرىنجى يئرى توتاردى. دؤيوشكەن
آماچونكالا را اوخشايىردى. سرت حىاتى دا اوخشايىردى.
يالنچ بىر جە شئى دە ايرىلىردى: اونلار بىن چرىفلىگى آنام دا
بوخ ايدى.

آماچونكالا رىن ايسگندر چؤلقر نئيىنە يازدىقلارى
مكتوبو بىر گون آناما اوخودوم. اولدوو كىمى اوخو-
دوم. دئدىم، آنا، ايسگندر بو مكتوبون اوزونو كؤ-
چورتدوروب آناسىنا دا گوندرمىش دى. او، آماچونكا-
لارىن اوزرىنە ھۇجوما ھازىرلاشىرمىش. اونلار بونو بىلىب
بۇيوك شاھا مكتوبلا مۇراجىت اندىرلر. من او مك-
توبو اوخويان دا ائله دقتلە قولاق آسىردى كى، ساجايا-
غىنىن اوستە قوى دووو ناچىك تاوادا منە بىشىردى قاي-
اواناغىن نە واخت ياندىغىن دان خبرى اولمامىش دى. يال-
نىچ يومورتا ياندىغىنى قونشوموز دويوب آنامى چاغىر-
مىش دى. – بىيى، آنان اولسۇن، قىسمتىن نىھ ياندى؟ – دى-
بىب ھىيأتە بويوردوش دو. سونرا ايكى يومورتان بىن قاي-
اواناغىنى چالان دا دئمىش دى، او مكتوبو تزمەن اوخو.
سۆزە قوت

"...آماچونكالارين ان گوجلۇلرى و رهبرلرى ايسگەن-
دره جانساغلىغى دىلبىرلر. بىز بو مکتوبو سنین ھۇجو-
مون دان قاباق خبردارلىق اوزون يازدىق كى، سونرا بورا-
دان رۇسواى اولوب قايىتماياسان. مکتوبوموز لا سرت
حيات ترچىمىز، اوزوموز و اولكەمىز حاقىن دا معلومات
ونريرىك. بىز آماچونكا چايىنين آرخاسىن دا، آزالىق بىر
يۇردە مسكەن سالىب ياشايرىق. تورپاقلاريمىز او قدر
گنىش دىر كى، بورايا گلېب چاتماق اوزون بىر ايل واخت لا-
چىم دىر. چايىن ايسە باشلانويچى يوخ دور. يالنىچ بىرجه يولو
واردىر. بىز ۲۷۰ مین سلاحلى قىز بورادا ياشايرىق. ايجى-
مىزدە بىر نفر دە اولسون كىشى يوخ دور. كىشىلر چايىن او
بىرى طرفىن دە - آتا-بابا تورپاقلارىن دا اولورلار. بىز ايل-
دە بىر دفعە - چئوسىن، پوسئيدونون، ھنئۇستىن، آرىئسىن شە-
رفىنە كئچىردىمىز قوربان بايراملارىن دا گۇروشورۇك.
بو بايرام ۳۰ گون داوام اندىر. كىشىلرلە گۇروشمك
ايستەيمەن قادينلار بىر نئچە گون اونلارین يانلارین دا قالير-
لار. تزمجە دوغولان بوتون قىز اوشاقلارینی اونلار اوزلرى
تربىيە اندىرلر، يئددى ياشا چاتان دا ايسە بىزىم يانىمىزا
گوندىرلر. يادلار بىزىم اوزرىمىزە ھۇجوم اندىن چا-
مان بىز، ۱۲۰ مین قىز اتلانيرىق، يۇردە قالانلاريمىز ايسە
آدانى مۇدافىە اندىرلر. دوشمەنى قارشىلاماق اوزون دوز
سرحدە قدر گندىرىك. بىزىم آرخامىز جا دا كىشىلریمىز
گليرلر. بىزدن بىرى بارالان سا، او دایمی حۇرمت و ائەتى-
ر اما لايبىق اولور. اگر هلاک اولسا، اونون ان ياخين آدا-
مىنا كۆلى مىقداردا پول مۇكافاتى ونرلىير. دوشمەنىن
مئىيىتىنى آدایا كئتىرەن اولسا او قىزىل، گوموش مۇكافاتى
آلیر و اومورلۇك ارچاق ماللارى ايله ايله تعمین اندىلیر.
بنلەلىكلە، بىز اوز شوھرتیمىز اوزون ووروشوب جان دان
كئچىرىك. اگر بىز دوشمەنى قىرىرىق سا، ياخود اونون اوزو
قاباغىمىزدان قاچىر سا، اومورلۇك رۇسواى اولور. بوخ، اگر
اونلار بىزە اوستون گليرلرسە، يئننە آخیردا اوستون گلن بىز
اولوروق. ايندى اوزون بىل. ايسگندر شاه، انلە انل مە كى، سن دە

او وضعيته دوشه سەن. دوشۆن و بیزه بیر جاواب یاز. بیزیم
اوردوموز سنی سرحدده قارشیلایاجاق. ساغلیقلا قال... "

قولاق آسدیقجا آنام انله بیل گۆزللشیردی. قورور
هیسسی کئچیریردی. - نه مرد قادینلار اولوب، - دئیری دی.
انله بیل مکتوبو یازان او ایدی، یا دا اونون اولو ننهسی
بارەده دانیشیلیردی.

منیم آنام دا آماچونکالار کیمی ارسیز یاشا-
بیردی. سونرالار بیر مؤددت منه انله گلیردی کی، منیم
آنم دا گۆزل آماچونکالار نسلین دن دی. "یقین
اونون اولو باباسی اولو ننهسی ایله ائولنیب، - دئیردیم.
چامان کئچیب، نسیل دونوب، آنام اونلاردان یادیگار
قالیب."

آنم هر دن دئیردی کی، بو گنجه هنج یاتمامی-
شام. آرانى داغا داشیمیشام، داغى آرانا. من ایندی
باشا دوشوردوم: داغى آرانا، آرانى داغا داشیماق نه
ایمیش.

- دردین آلیم، هنج سسین چیخمیر؟ کوربینی نه
قدر سؤرتوم؟

آنماین سسی اووونون ایچین دن یومشاق ایدی. بیرى
کوربى می داغلا بیردی، او بیرى اوربى می سیغالاییردی.
***

منیم آناما "نابات آنا" دئیردی لر. هاجیم-
دان دابی دا، ساتیجى دا، معلمر ده، مئشیی ده.
سانکی هامی عادت ائلمیش دی. منیم آنام بوتون کن-
دین آناسی اولماغا باشلا بیردی.

تویا، یاسا چاغیر یردی لر. چورک بیشیرمهیه. - علی
برکتلى دیر، - دئیردی لر. سونرالار هنج یئره گنتمه دی.
بیرینه گندیب، او بیرینه گنتمه یئره اینجی بر دی لر.
آنم ساج آسمایان دا دا اوندان ساج ایگی گلیردی.
بونو بیر دفعه میلیسیونئر زیددین دئمش دی.
- آ نابات آنا، سنی گۆرمن ده خامرالی چۆر بینین ایگی
بورنوما گلیر، آجیرام.

گولوشدوش دولر.

میلیسونئر زیددینین بئلینده ایری قاییش کمری، قا-
بیش آشیرماسی، تاپانچاسی، همیشه تمیز، اوچونبوواچ چک-
مسی واردی. من اونو انله همیشه چکمهسیلهنین یانیندا
گوروردوم. زیددینین بیر آیوی هارایا گنتسه ده، بیر
آیوی دایما چکمهسیلهنین ساندیغینین اوستده اولاردی.
او دا سیلیب تمیزلیردی.

گون آشاعی اییلمنده آنام سوپورگهسینی وئرهسینین
ایچینه قوی دو، سونرا اولئویونون جیبلرینی یوخلادی: بوچ
اسگی یئرینده ایدی. کبیریت قوتوسو دا اونون یانیندا. گنت-
دی ماغازایا. من ده اونون دالی سینجا. ساتیجی دان ایجا-
چسیز-فیلان سیز کئچدی داخیلین دالینا. اییلیب آشاعی دان بیر
دولچا گوتوردو. گندیب سنلپونون قاباغینداکی کران-
دان وئرهسینی دول دوردو. دولچاسینی بودو. ماغازانین
ایچینه سو چیلهیب سوپوردو. سونرا جیبیندن بوچ اسگینی
چیخاردیب رفلی سیلمهیه باشلادی. ساتیجی بیر-ایکی دفعه
"ساغ اول، آنابات آنا" - دئییب، سایواجین یئرینی دییش-
دی، دفتر قلمینی رفتن گوتوروب داخیلین اوسته قوی-
دو. ماغازا بیر آچ ایشیقلا ندی، بیر آچ گوزلش دی، بیر آچ
دا سلیقهلی گوروندو.

منه انله گل دی کی، تکجه ماغازا دئییل، بوتون پویلو ایشیقلاشمیش دی،
یاراشیوا، ساهمانا دوشدوش دو. آنامین اوزونه باخیردیم. انله بیل او،
هامی دان گوزل گورؤ-

نوردو.

سانکی من بیر آنلیق اصل آنامی گوروردوم، اونون
گلینلیینه تاماشا اندیردیم.
قیزبس خالا، مسمی، باللی آرواد، سلطان خالا آنا-
مین شله دوستلاری، رفیقلمری ایدیلر. اودون بیغماغا
مئشهیه هامی سی بیر یئرده گندر دیلر. اولجه بیر-بی-
رینه خبر گوندر دیلر. هازیر لاشار دیلار. آنام مه-
نی گوندردی کی، قیزبس خالانا دی، هازیر لاش سین. او، دا
باللی آروادا، مسمییه خبر گوندردی. یول اوستهن

سلطان خالانى چاغىراردىلار. ھەرسى بىر چاتى، بىر دەرە،
يا دا بالاجا ال بالتاسى گۈتۈرۈردۈ. مۇشۇنى گۈرمە-
سەن دىن، بىزەن شەلەر بىنن آراسىن دا گىچلدىر دىلر.
چىنن دىن تەسەسى آشاغى آسدىغى قوشالۇلە، كورەن آتى-
ننن ياخشىجا بويولوب دارانمىش دويۇنلۇ قويروو،
بەرىن قاشىنا كىچىرندى تە-تە چاتىلار، بالتالار،
بىر دە جىئىران آياغىن دان دستىنى اولان ھۇرۇلۇ قامچىسى
گۈزوموز دە مۇشۇ بىننى داھا دا چەملى گۈستىرىدى.
ھەمىشە اونو آتىن اوستون دە گۈرردىك. انلە بىل آت
اونون آلتىن دا، او دا آتىن اوستون دە بىتمىش دى. آندان دو-
ش دە بىزىم گۈزوموز دن دوشوردۇ. او سەت آدىلىشىردى.
بەرسىز، بەرىن قاشىن داكى چاتىلار سىز، بالتالار سىچ،
چىنن دە گىچىردى قوشالۇلە سىز ھىچ اوزونە دە اوخشا-
مىردى.

آنامىن دەرەسىنى علين دن آلان دان سونرا ھەم لاپ
چەملى اولموش دو، ھەم دە گۈزوموز دە ھەمىشە لىك دوش-
دوش دو.

آنام بىر-ايكى دىفە سحرلر ساج آسان دا اونا خام-
رالى گۈندردى، كۈنۈلسۈز وئردى. مەن دە كۈنۈلسۈز آپار-
دىم.

– اوزو دىلى ايلە اىستە بىب، – دىدى. – چەرىمىرى اولسون،
آپار. بو چەرىمىرى ھەر دىفە آپاران دا، اونون اوزو
گۈلدو، عىنى آچىلدى.

آنام بىلنە شال باغلا بىردى كى، شەسە سورشوب دوش-
مىن. ساغ، سول چىننلر بىنن چاتىنى ايكى-اوز دىفە آپارىب
گىرىردى. پاراشۇتچۇلرى كىنودا گۈرمۈش دەم، اونلار
اوخشا بىردى. انلە بىل او دا تىيارەنن آتلىماق اوزون ھا-
چىرلاش بىردى. اونلار بىنن دا پاراشۇتۇ آنامىن شەسە بوى دا
اولوردۇ. سارىن بىردىلار. بىر دىفە دىمىش دەم، بىر گۈل-
دوش دولر. بىش قادىن – بىش پاراشۇتچۇ كىمى بولا دوزو-
لۇردولر. ياخىن دان يوخ، بىر آچ اوچاق دان باخان دا
اوخشا بىر دىلار.

باللی آرواد دانیشان دئییلدی. ساکیت، باشیاشاغی آر-
واد ایدی. چوخ واخت راضی لیغینی باشی ایله بیل دیریردی. اودون
شله سینین آلتین دا دا، ائوده ده دایما گوزون دن گولوم-
سییردی. "هه"، "بوخ" دئیهن ده ده باشی ایله دئییردی. آر-
نین کؤهنه گؤدکچه سینی گئییردی، باشینا قارا یون شال
اؤرتوردو.

مس می باللی آروادین تام عکسینه ایدی. چوخ دانی شیر،
اؤزو ده یامان موباهی سه سئویردی. اوجادان دانی شدیغی
اؤزون بو و اچینین دامار لاری چیخیردی. بیر ده گوروردون
هنج شئی اوسته آجیغی توتدو. اما انله اوراداجا یادین دان
چیخیردی. هامی اونو اوریبو مشاق، رهمدیل تانی دیغین-
دان آجیغی توتان دا، کیمین سه اوستونه قیشقیران دا هنج
محل قویموردولار. اؤز-اؤزونه دئیینی ب کیریردی.
کنده هنج کسی بوخ ایدی. آتامین ساغلیغین دا بیزیم له
قونشو اولوب. آناملار فیهلیک ائل ییب. دئییردی آنان-
دان چوخ سنه من باخمیشام. بو "تاختا" قوللاریمین
اوسته یاتیچدیریب، اویاتمیشام.

دمیر یولون دا ایشلییردی. پئرون دا قویولموش
فئرلرین شوشه سینی سیلیب تمیز لییردی. داریخان دا تئز-
تئز بیزه گلیر، منیم دجل اوشاقلیغیم دان شیرین-شیرین
دانی شیردی. صحبتینه قولاق آسمایان دا، یا دا آرادا
کسهن ده آجیوی توتوردو.

قیزبس خالا منه همیشه "دردین آلیم" دئییردی.
رنگی بوچارمیش قارا کلوایینین آلتین دان آغ ساچلاری
اؤزونه تۆکۆلوردو، او دا بیر علی ایله هئی یوخاری قال دیریردی.
آریق، اورتابوی آرواد ایدی. قیزی گولسفا ایله بیزیم قا-
پیدا بیر پئرده اوپناییر، مکتبه ده بیر بئرده گندیب-
گلیردی. گولسفا منه بیر دسته قیزیل گول باغیشلامیش-
دی. من ده گنیریب اونو یاریم کیلولوق بانکامیزین ایچی-
نه قویوب سو تۆکموشدوم. سونرا قند ده توللامیشدیم
کی، سولماسین.

سلطان خالانین یاناقلاری قیرمیزی اولسا دا، هنج اونا

ياراشميردى. بير درى ايدى، بير سوموك. اما شله سيني
 گوتورهن ده بير باشا منشه دن ائوجهن گليردى. دينجيني
 يقين ائوده آيرميش. انام سنلپودا سوپورگه چى ايدى. سول-
 تان خالا دا مکتبده. شيرينديل آرواد ايدى.
 من تک دنئيلديم. قارا پيشيميز، تويوق-جوجه-
 ريميز ده منيمله بيرگه قاچار، انامى دوققاچدا قار-
 شيلاردىق. آروادلار گولوشرديلر. پيشيميز قويروونو
 قالديريپ انامين آياقلارينا دولاشار، تويوق-جوجه آنا-
 مين اطرافينا دن كيمي سپيلر، من ده دهره سيني
 علين دن آلارديم...

بو دفعه هامى سنين اهوالى-روهييه سى ياخشى ايدى. من
 ده اونلارين يانين دا. منشه يولون دا. يارپاقلار تن
 اورتاسين دان ايكييه بولوندوش دو. چمن ده كى اوتلارين
 هامى سى بير بوى دا بويويوردو. گونباخان گون چيخان-
 دان گون باتانا كيمي هنى گونشه دورو اييليردى...
 بونلارى اوجادان دنديم. انله بيل بونا بند ايديلر.
 قيزيس خالا او ساچلاريني ييغدى.
 - آقيام، گل سهن سنه بير سوال وئريم، دردين
 آليم؟

- وئر، - دنديم.

- بير پود قوروشون آغير اولار، يا بير پود پامبيق؟
 - البته، قوروشون. - دوشونمهن جاواب وئر-
 ديم. گولوش دولر. سونرا اوزوم ده باشا دوشدوم كى،
 پود انله پوددو. اما گنج ايدى، اودوچموشدوم.
 سلطان خالا چانتاسيني بئلين دن آچيب ايده آغاجينين
 اوسته آدى. بيردن آغاجدان سانكى بئش-آلتى سو ايلانى آسىلى
 قالدى. بير آچ يئلنئيب داين ديبلار. درين دن نفس
 آدى. انله بيل كيمسه اونو توتوب برک-برک سيخميشدى. كى-
 مين سه علين دن چيخيب قاچميش آداملارا اوخشادى.
 - هميشه سنين علين ده كيتاب گورورهم. دئ گوروم
 انله كيتاب اولارمى، اوخوياسان، هنج قورتارمايا؟
 - يوخ انله كيتاب اولماچ. - دوشونميه ديمچدى.

آسانجا جاواب وئردیم.
 — بس سین آنان یول بویو شیرین-شیرین هئی دانیشر.
 منشهده دانیشر، انوده دانیشر. به نیه قورتارمیر؟
 — نه دانیشر، منیم آنان؟
 — اوزونو. دردین آلیم، نابات باجینین اوزو
 باشدان-آیاغا کیتاب دنییل می؟
 دوز دئییردی. آنان بؤتوو بیر کیتاب ایمیش. اونو
 من ده اوخووردوم. هئج اولیما گلמידی. اوخودوقجا
 قورتارمایان کیتاب آنان. مس می سوزه قاریشدی.
 — ایندی کی، بئلهدی، قوی قیام منیم ده سوالیما
 جاواب وئرسین، — دئدی.
 — اوچون بیر آغاجی دهره ایله ایکییه بؤل دو. آرتیق بو-
 داقلارینی دارادی. انله بیل بوداغی یوخ، سکنلنت اولموش بیر
 اوکوزون اوچون بئل سومویوندهکی قابیروالارینی قیریپ
 تۆک دو. شله سینین اوسته قوی دو.
 — آ قیام، انله ائل مک اولار می کی، قاریپچین ایچینده
 هئج چیگید اولماسین، هامی سی اوزک اولسون؟
 قارا خونو یادیم دوش دو. او قدر چبی دی وار ایدی
 کی! آنان بیر آغاجی آیاغینین آلتدا سالیب سیندیردی. یه-
 قین او دا منیم قارا خونو ماجرامی خاتیرلادی. من
 سوالین جاوابیندان داها چوخ، قارا خونو باره ده دو-
 شؤنمهیه باشلادیم. مؤهلتله ده آرامیز سرینلمیشدی.
 لاپ سویوق ایدیک. ایستدیم بوردان قایی دان کیمی گندیم
 اونون یانینا. دئییم کی، باریشاق.
 مس می اوزو اوز سوالینا جاواب وئردی. صبری چاتمادی.
 — رهمتلیک آلمهمد قارداش دانیشردی. آ
 نابات باجی، یادینا گلیر می؟
 آنان خاتیر لامیردی.
 — کیشی دئییردی کی، تاو چیچینی تۆکمن دن سونرا اوسته
 خیردا تومور جوقلار عمله گلیر. گرک اوندا تاوی یاری-
 دان کسیب تره دن باس دیراسان یئره سونرا سو وئرسن.
 اوردان دا او یانا بیته. اوندا قاریپچ چیگیدسیز اولور،

هامىسى اۆزك.

من تكلنديم. انامين اوزونه باخديم. او دا با-

شى ايله مسمينين سوزونو تصديقلهدى.

– آقيزلار، من قالدېم. – باللى ارواد "قيزلار"

دندى. انام دا، سلطان خالا دا، مسمى ده بيردن دو-

نوب گوزومده بير انليوا قيز اولدولار. انله گوزلش-

ديلر، انله شوخلاش ديلار كي! اينلرى-باشلارى دا ديشدى.

بيردن بئش قيز انله بيل هار اياسا يويوردلر. گول دولر،

سئوين ديلر، هور و كلرى بير-بيرينه دولاشدى. قاچ ديلار،

قاچ ديلار. يانيمدا يالنيچ سسلرى قالدى. بير ده گور-

دوم اوزلرى ده دا يانيب يانيدما.

من اونلارا عاديجه گوزله باخيرديم. انامين شله

يولداشلارى كيمي. اوركلرينده نلر وارميش!

بو گون انله بيل منيم بيللى مى يوخلايير ديلار. سانكى

بو گون من اونلارلا بيرليكده منشهيه اودون بيغماغا

يوخ، ايماهان و ئرمهيه گلמידيم. هرهسى مکتبدهكى

معلملر يمدن بيرينه اوخشاماغا باشلاييردى.

– دردين آليم، آقيام، كيشى خئيلاوى يئريندن او-

ولجه هانسى آياغينى آتار، ارواد خئيلاوى هانسينى؟ فات-

مانى سه خالانلا سليم كيشيه آددىملار ينى آتان دا فيكير

وئريب سەن مى؟

اروادلار اوزلرى مات قال ديلار. بير-بيرلرينين اوزلرى-

نه باخ ديلار. ياد كيمي. انله بيل سوال منه دنئيل، اونلارا

وئريلميشدى.

– سن، ماشاللاه، اوخوموش اوشاق سان. گرک بيله سەن.

اما بو، كيتابلاردا يوخ دو ها...

سؤزه قوت

بير جومرد اولور. ايگيد. گنيريب اونو دوشمەنين قا-

بيسينا گوزتچى قويورلار. بير گون بير ارواد گليب قا-

پيدان كئچمك ايستير. يالواريب-ياخارير. – خاهيشه، شى-

كايتە گلەيشەم، – دنئير. نهايت، ايجازه وئيرير. ارواد

آددىمىنى آتان كيمي جومرد بئليندهكى خنجري چيخاريب

اونو اۆلدورۇر.

جومردىن دوشمەننە خىر چاتدىرلار كى، سنىن ياتىنا شىكايەتە، خاھىشە گلن آرواد خنىلاغىنى گۆز تچىن اۆلدورۇب. تئز اونون اۆلۈمۈنە فرمان وئرىلەر. جومرد اۆزۈن سىندىرەمىر. – اۆلدورۇن دئىير. اما آروادى دا سو- يون دورون. او كىشى دىر.

جومردىن دئدى دوز چىخىر. كىشىمىش. اوستە دە سلاح. گندىر مىش دوشمەننى اۆلدورمەپە. گۆز تچى دن سوروشورلار: هاردان بىلدىن؟ جاواب وئرىر كى، تىپەن دە اولجە ساغ آياغىنى آتدى. بىلدىم كى، آر- واد دئىل، كىشى دىر. آرواد خنىلاوى اولسايدل، سول آياغىنى آتاردى.

جومردى بوراخىرلار.

ئۈبە نامىن ايدى. بىر سۆز دئمەدى. هامىسى شلەسىنى بىغىشىدىرىب دوزل دىلر يولا. من انلە بىل منشەدن ناملا اودون بىغماق دان بوخ، اىمتاھان دان قايدىر دىم. اونلار دا بىر مکتب اىمىش.

انام يئنە صاباح تئزدن اودونا گندىسىدى. دە-

رنى ايتىلىرىدى. گلدىم ياتىنا.

– مئشىبى هانسى كندىن دىر، – دئدىم – آنا؟

جاواب وئرمەدى. آخشاموستو اۆزو من دن سوروش دو:

– مئشىبىن كندى نىنە لازىم دى؟

– نە بىلیم، انلە بئلە.

بوخ، انام بىلدىرىدى كى، مئشىبى دن منىم چەلەم

گندىر. انلە بئلە دئىل.

– قاچاق كرەمىن ادىنى انشىدىب سەن مى؟

– كىمدى، آنا؟ هاردان دى؟

– مئشىبى اولان كندىن. اونو هامى تانىبىر،

دردىن آلیم.

انام اۆزۈنە چاى سۆزدۈش دو. قند گۆتوردو،

باتىردى اىستكانا، چاين دان بىر اودوم آلدى.

سۆزە قوت

كرم جاماتين علين ده- اووجون دا اولانا گۆز ديك-
 مچدى. ال توتاردى. بونون اوستون ده كرم آغاليقلا وو-
 روشوب چوللره دوش دو. اوز قارداش ليغى ايله دوشمن اولدو. سو-
 چوم اوندا دئييل. قئيرتلى آدم ايدى.
 كرمين ايگيد آدينى لكهلمك اوزون سونرا بير دسته
 يولكسهن جاماتين جانينا داراشدى. كيمين علين ده، خور-
 جونون دا نى اولوردوسا، سويوردولار. آيرديلار اللرين-
 دن. بو خبر بير گون گنديب كرمين اوزونه چاتير. كه-
 رم آئينى مينير، يولداشلاريني بيغير باشينا، چيخير او قول-
 دورو اختار ماغا. اما تاپا بيلمير. بير گون مئشه نين
 اوچين دا، يولون تالاي چيخاچاغين دا قاباقلاريني كسير-
 لر. - دايانين! - دئيير لر. - هامينيچ آندان توكولون!
 نيينيچ وارسا، بيغين بيزيم خورجونلاريميزا.
 كرم ده، يولداشلارى دا مات قاليرلار. بو نئجه ايشدى؟
 كرم دوز مەيب سوروشور: سيز كيمسينيز؟ اونلاردان
 بيرى قاراقاباقلى سى كرمين اوسته اجيق لانيير كى، آرتيق-اس-
 كيك دانيشما. نه دئيير لر، تنز عمل ائت. هاميني چى خان-
 جال دان كئچيررم!
 كرم بير ده سوروشور:
 - سيز كيمسينيز؟ بيزيم هئچ كسله ايشيميز يوخ دور. يا-
 تاقلارا گنديريك. كورون او تايينا. چوبانلارا اچوقه، پال-
 پالتار اپاريريق.
 - قاباقداكينين اجيوى توتور. آچ قالير كرمه
 قامچى وورسون.
 - ايه، نه چوخ آغارتدين! من قاچاق كرمه م!
 ايندى انشيتدين؟
 كناردان بيرى اوستونه قيشقيرير:
 - انشيتمه مى سەن، كۆپيوغلو!
 كرم بارماغيني ديشليير. كرم "كرم" راست
 گلەيشدى.
 - كرمين آدينى انشيتميشيك. او هئچ كسى سؤيمچ، يول
 كسمچ بئله ده قيشقيرماچ. انله بيل اوز سسينه اوزون والئه

اولوب سان.

كره مین یولداشلاری ایستیر لر ال-قول آتسینلار. كره م
اؤزو كئچیر قاباغا.

او بیرى دسته نین قاباغیندا کینین آجیوی توتور.

– ایه، سنه دئمیرم قاچاق كره مه م!

كره م دوزمؤر. – قاچاق كره م بنله قلت ائلمچ،
– دئییر. – قاچاق كره م منه م.

او بیرى بئرینده دونوب قالیر. دیلی توپوق چالیر. آتدان
دوشور. كره م ده دوشور.

– بیزی قاریشیق دوشمه مگ اؤزون، گرک بیر-
بیریمیزدن فرقلنك.

هامی سی كره مین قرارینی گؤزلییر. قول دور كره م
قاچاق كره می یاخشى تانییردی. بیلیردی کی، یامان یئرده
آخشاملاییب. جامات اونون علیندن چارا گلمیشدی. قول-
دور كره م انله بیلیردی قاچاق كره م داها ایرانا كئچیب،
بوردا یوخدو. ایستیر قفیلدن كره می وورسون. كره م
آمان وئرمیر. اونون قولاغینین ایکی سینی ده كسیر.

– قوی اینده ن بنله منه قاچاق كره م، سنه ده كره
كره م دئسینلر، – دئییر.

برک گولدم. آنام دا گولدو.

– گرک بو منشبیینین ده قولاغینی کسی دیلر،
آدی "كره" منشبیبی قالاىدی، – دئدیم.

گونور تاوستو قاپیمیزا كل آراباسی گلدی. اودونو
چاتی ایله برک-برک باغلامیش دیلار. آراباچینی نه آنام
تانیدی، نه من. كللر دوز قاپیمیزین آغچیندا دایان-
دی. اوجابوی بیر اوغلان سیچراییب دوشدو آشاغی.

– سلام، آنابات انا! – دئدی.

سونرا مندن سو ایسته دی. – جیریم یانیر، – دئدی.
یویوروب سو گئیردیم. ایچدی. قالانینی باشیندان

آشاغى تۇكدوش دو كى، مۇشېبى آتېن بۇلېن دە دوققاچدان
ايچرى گىردى. - يەقېن آراباچېنېن دالېنجا گلېر. توتا-
چاق ... - آنام اۈز-اۈزۈنە دىنېن دى.
دولچا غلېن دە قورويوب قالدى. آراباچى دا ترېمەن-
مدى، آنام دا.

- نېە بىلە باخېرسان، آ نابات آنا؟ - مۇشېبى
گول دو. يۇنە آتېن دان دوشمەدى.

- آرابانى سېزېن قاپېيا بوشالت دېراجام. بېر-ايكى آى
اودونا گىتمە دېنجېنى آل. چۇركلردن بېشېر. ائودە
سحر-سحر سىنېن چۇرېبېنى ايكييە بۇلورەم، آ نابات
آنا، مۇشەنېن اترى گلېر. گىدېرەم، مۇشەنى گچېرەم،
هان سى آغاجېن آلتېن دان كىچېرېم سە، گۇرورەم اونلاردان
دا سىنېن بېشېر دېېن چۇركلرېن اترى گلېر. واللە بو
دفعە گۇردوم هىچ كېشى لېكدن دىيىل. دىدېم گرک نا-
بات آنانېن قاپى سېنا بېر آرابا اودون بوشالت دېرام.
آنام ائلە داېانمېش دى، دوشۇنوردوم كى، اېندېجە دى-
يچك اېستەمېرەم. مۇشېبى دە آراباچى اېلە بېرلېكدە
قاپېدېد گىندەجك. بو قدر اودونو بېر-ايكى آى يوخ، بېر
اېل ياندىر ارقىق. آراباداكى اودونلارېن نە ياخشى كۇزو
دوشردى...

- مې بو قاپېيا چۇرك گىتېردى. - ائلە بېل مۇشېبى
آنامېن كۇنلۇنە دېمەمك اۈزون بونو دىدى. آخى،
آنام هىچ واخت اۈزگەنېن گىتېردى اودونلارې اۈز قاپى-
سېندا ياندىر مازدى. اودون لازېم اولساي دى، اۈزو گىدېد
گىتېردى. اونون قاپى سېنا نېە اۈزگە گىتېرېب اودون تۇك-
دورسۇن...

مۇشېبېنېن "چۇرك" سۇزو آنامى توت دو.
آرابانى بوشالت دىق. آنام دېل-آغېچ ائل دى: - اوتو-
رون، - دىدى. چاى اېچېن.
تلسېر دېلر. گىت دېلر. اونلار ائلە بېل آناما اودون
يوخ، بېر آرابا فېكېر گىتېرېمېش دېلر. ايكى-اۈز گون ائلە فېكېرلې
گچىدى. اودونلار ائلە بېل آرابادان قاپېمېزا دىيىل، آنا-

مىن كوريننه بوشالمىش دى. كللرين يۇكۇنۇ انلە بىل ايندى
 او چكىردى. سانكى بىر آرابا اودونو اونون كوريننه
 شلمىش دىلر، او دا آچىب بوشالدا بىلمىردى.
 دۇردونجو گون منە هر شئى آيدىن اولدو. قىزىس
 خالا، سلطان خالا، باللى خالا، مىسىمى بىزە گل دىلر.
 اودون دان هرەسى بىر ال آراباسى دولدوروب آپاردى اۆز قا-
 بىسىنا. انام يۇنگوللش دى، عىنى آچىلدى، دئىب-گول دو.
 مئشيبىن گىتيردى بىر آرابا اودون بىر-ايكى آيا،
 بىر ايله يوخ، دۇرد گونە قورتاردى. اما انامىن اودون
 شلەلرى ھىچ قورتارمادى. ھفتەلرە، ايلارا، ايللرە چە-
 كىردى.

تكرلرين ايچلرى قايىمىزدا بىر آرابا اودون دان
 چوخ قالدى. انام ھنيا تىمىزە سو چىلەيب سوپورەن دە او
 ايچلر لاپ آيدىنجا گۇرونوردو.
 انام دان ھىچ شئى گىچلى ساخلا مىردىم. او ساعت گلىب
 دئىردىم. دئىسدىم، انام اۆزو سونرا بىلسى دى، اين-
 جىردى. خوشونا گلەمەين ايش گۇرسىدىم، جچالان دى-
 رىردى.

كورۇن بولانئىق واختىن دا اوشاقلارا قوشولوب او تايا،
 سونرا دا او تاي دان بو تايا كئچدى مى اناما دئىمىش-
 دىلر. انلە بىليردىم خوشونا گلەجك، او غلوم ھامىنن
 او غلونو اوتوب كنجىر، كورۇ بزەن قىردىرما گلىب، - دئى-
 چك. بئلە اولمادى. او منى ايچلەيە-ايچلەيە گلىب، سو-
 يونوب كورە دوشدويم يئردە توتموش دو. اوشاقلارين
 ايچىن دە.

- گۇزومون آغى قاراسى بىرچە سن سەن، آبالا. منى
 نىە بدخت انلەك اىستىرسن؟ - دئىمىش دى. سونرا
 برک دويدوش دو. يون چىرپدىغى چوبوقلا. بدەنم دە
 آغاجىن يئرى قالمىش دى. زول-زول. من آغلايب كىرىيەن-
 دن سونرا اۆزو آغلامىش دى. منە دئىمىش دى، آجىويم دان
 آغلايرام.
 انامى ھىچ واخت بئلە گۇرمىش دىم. سونرا انلە بىر

هفته، نه بېلېم، بېر آی ارچېن ده هئی سوروشوردو: هاران
آغریبیر؟ من ده: – فیلان یئریم، – دئییردیم. اوزو اوزو-
نون قاراسینجا دئیینیردی: – آنان اولسون، اللریم قو-
روسون... جچانی آلان من ایدیم، چکمن او. چوبوق منه
دیمیشدی، آغریسی اوز جانین دا قالمیشدی. انله بیل منی
بوخ، اوزونو دویدوشدو. بلکه ده، اوزو دویولسیدی،
بئله آغریمازدی.

***

آنام آرابیر باجیلاریمدان دانیش سا دا، اوریم
قیزمیردی. اینجییردیم: نیه گلیب منی یوخلامیرلار؟
بویوک اوغلان اولموشام. اون ایکی یاشا کنجیردیم. آنام
دانلا بیردی؛ انله دنمه یقین ایشلری، گوجلری وار، گله بیل-
میرلر. قارداش-باجی مؤتلق بیر-بیرینی اختاریب تاپا-
جاق. یا سن اونلاری، یا دا اونلار سنی.
انله سانیردیم کی، اونلار باشقا قیتده یاشاییرلار.
دوغما اولدوقلاری قدر ده یاد ایدیلر. آخی، اوزلرینی
هله گورممیشدیم. بویوک باجیم رایونوموزون اوج-
قار کندلرینین بیرین ده، اور تانجیل باجیم دا باشقا بیر
کندده یاشاییردی. کیچیک باجیم شهرده. کندلرین،
شهرلرین آدلاری گنت-گنده منه دوغمالاشدیقجا، با-
جیلاریمین آدلاری یادلاشیردی.
آنام یانلیمامیشدی. کیچیک باجیم منی اختاریردی.
آدام گوندرمیشدی. منی انولرینه آپاندیردی. چولاق-
چولاق خورجونوموزو دا اوزومله گوتوردوم. آنام
فسهلی، قاتلاما بیشرمیشدی. باجیمین ارینه بیر جوت ایستی
جوراب توخوموشدو. خوروچوموزون ایکی سینی ده کسدیریب
سویوما بیشرمیشدی. بیر کاسادا موتال پئن دیری، او بیری
کاسادا کره – جامیش یاغی گوندرمیشدی. بئش-آلتی دنه
یاخشی خامرالی.
جاببارین کوهنه پالتوسونو گئیینمیشدیم. آیا-
اویمدا ایستی یون جوراب، پوستال. باشیمدا گونلویونون
کارتونو بیر بالجا اچیلیمیش بوچ شاپقا واردی. من اوزو-

مۇ گۆرۈمۈردۈم. منى باجىمگىل دە اولان بىر قىز گۆر-
 دوش دو. باجىمىن ارىننن قوھومو ايدى. اونلاردا قاليب
 اوخوپوردو. منىم باجىمگىلە گلدېمى سونرالار لاغا
 قويوب دانىشىردى. گولۇردو. منى دە گولدورۇردو. من
 قاپىدان قارداش كىمى بوخ، قىرىب بىر آدم كىمى گىر-
 مىشەم. دويۇكوب ديوارلارا، تاوانا باخمىشام، سونرا
 دا ايرى گونلۇيومون آلتىن دان دوز قىزىن گۆزونون ايچىنە.

***

بىز باجى-قارداش گۆرۈشۈشۈك. ائوين اورتاسىن دا
 قويولموش قاباق اىستولونون اطرافىن دا اوتورموشدوق، او
 منە باخىردى، من دە گاه ديوارا وورولموش باجىمىن
 ارىننن شىكلينە، گاه بو بىرى ديواردا آتامىن شىكلينە،
 گاه دا آشاغى يۇرە. بىر مۇددت ايكىمىز دە لال-دىنمىچ
 دايندىق. انلە بىل كىم سە بىزى مجبور ائلىيىب بو اىستولدا
 اوتورتموش دو. او منى تانىيا بىلمىردى، من اونو. دوو-
 ما ايكىن ياد اولموشدوق. لاكىن بىر-بىرىمىزى تانىماق
 اىستىردىك. بىزىم بو وضعىتىمىزى كىناردان دوشاھى-
 دە اندن اولساي دى، گولمكدن اوزونو ساخاليا بىلمزدى.
 بىز گولۇشلە كدر آراسىن دا، بىر انلىق چكى سىزلىك وچى-
 يتىن دە قالمىشدىق. من انلە بىلىردىم كى، گۆزوم الاجا-
 لانىر. گولەن، منى قىنايان اولماساي دى، اىستولدان دو-
 روب قاچاردىم. انامىن قوجاغىنا كىمى قاچاردىم و
 دويونجا آغلايىب اوزومە گلردىم. نە او دئىه بىلىردى:
 من سنىن باجىنام، نە من دئىه بىلىردىم: من سنىن
 قارداشىنام. آرامىزدا اىستولون اوستو بوى دا بىر يىر
 واردى. اما منە انلە گللىردى، من قىشقىر سام او ائشىت-
 مچ، او قىشقىر سا من. بىر-بىرىمىزدن چوخ او چاغىق.
 قارداش-باجى بىر-بىرىنە اوخشار، - دىيىرلر. اونون
 اوزون دە اوخشارلىق آختارىردىم. دئىيىردىم باخ، قاشلارى
 قاشلارىما اوخشاير: چاتمادير، قالىن دىر. گۆزلرىمىز
 دە؛ اونونكو دا آلادير. ساچلارىمىزىن رنگى دە شىبالىدى
 رنگىن دە: منىمكى كىمى.

من اول بیر ایدیم، ایندی ائله بیل ایکی اولموشدوم. آنا-
ما دا اوخشاییردیم. اونو دا اوسته گل سەم، اولوردوق اۆز.
باجیمین اری، باجیمگیل دەکی قیز دا منە حۆرمتلە
باخیر دیلار.

باجیم آش بی شیردی. ایستولون اوسته منیم هلە دادینی
بیلمدیم، آدینی ائشیتمدیم چوخ لو شئیلر دوزدولر.
گۆزل، قشنگ ایستکانلاردا چای ایچدیک.

باجیمین اری میلیس ایشچی سی ایدی. کۆیینین یاخاسین دا
پنتلیسلر، اونلارین دا اوسنون دە بیر قیز میزی "ایشپال". تا-
پانچاسینین ایکی-اۆز قوبورو وار ایدی. بیر ی آسیلقان دان
آسیلمیش آشیرمالی کمرینین اوسته همیشه بوش اولاردی.
تاپانچاسینی دا بئلین دە یوخ، سحرلر یوخودان دو-
ران دا یاتاغینین آلتین دا گۆرموشدوم.

باجیم یئنه گۆزل ایستکانلاردا چای سۆزدو. ائله بیل
منیم بو ایستکانلار دان خوشوم گلدیینی دویموش دو.

شاماما خالا دا گل دی. باجیمگیلین قونشولاری. گۆ-
لرۆز آرواد ایدی. بیر نونون یانین داکی بالاجا قارا خالی
اونو داها دا مئهر بیان گۆستیردی. باجیمگیللە بیر ائولی
کیمی دیلر. گلیب منیملە تانیش اولدو.

— آ سربیه، گۆزون آیدین، نه یاخشی قارداشین وار،
— دندی. — خوش گلیب سەن. داها همیشه گل-گنت.

بو سۆزلری ائله ایستیقان لیقلا دندی کی، ائله بیلدیم بیر ایلدی
شاماما خالا ایله اوتوروب صحبت ائلیبیریک. او ساعت
ایسینیشدیم. شاماما خالا دا، یئچنمیچین قو هو مو قیز

دا دقتلە قولاق آسیر دیلار. قیزین اوزون دە، گۆزلرینین
آلتین دا بیر آچ چیلی واردی. ائله بیل انام بیزیم تویوق-

جۆجملره داری سپەن دە اووجون دان تۆکولوب بیر آچ دا بو
قیزین اوزونە سپیلمیش دی. بوینو، بوخاگی دوماغ ایدی. ساچ-
لارینی ایکی یئره آیریب سلیقه ایله دارامیش دی، قیسا هۆرۆک-
لرینین اوچونا آغ لئنت باغلامیش دی. آغ کوفتا گنیتمیش دی.

اورتاداکی دویمه هنی آچیلیردی... بیر علی همیشه آچیلان
دویمدی دی. دویمه آچیلان کیمی ایلگهیه دویمه اوچینه

منىم گۈزلىرىم باغلاندى، او جلد منىم آلا گۈزومو
 آچىب تزدن آغ دويمەنى باغلايدى. بونو ھىسس
 انئىدىن دىن مى، يوخسا ندىن سە، اۋشۇ يورم دئىيب، بوى-
 نونا ايسىتى شال سالدى، بوتون بدەننىن يارى سىنى اۋرتدو.
 كىچىك باجىم آتام اۋلن دە سىكىچ-دوققوچ ياشىن دا
 قالىيمىش. بىر آچ منىم انامىن يانين دا ياشايىب.
 منى قوجاغىنا آلىب گچدىرىب. اوينادىب. منىم با-
 لاجا انام اولوب. سونرا بۇيوك باجىمىن يانينا گندىب.
 ارى بىر آچ ياشجا بۇيوك اولسا دا، گۈزل اينسان دى. ھە-
 لە اوشاقلارى اولموردو. نە واختسا، باجىمگىل دە اولان دا
 انام اونا دون تىكىب گوندىرىب. باجىم ايندى اونو دانىشىر.
 ارە گنتىدىنى انشى دن دە انام اۋز بار ماغىن دان گلن لىك
 اۋزويۇنۇ چىخارىب گوندىرىب كى، بو دا قارداش پايى دى.
 باجىم ايندى دە اونو دانىشىردى.
 شاماما خالا برک توتول دو. چىلى قىز چىنىنە سال-
 ديغى شالىن اوجو ايله گۈزلىرىنى سيلدى. اوريومشاق ايمىش.
 "انام گۈرەسەن بونلارى منە نىبە دانىشمايىب"، -
 اوريىمىن كنجىردىم. يقىن ھلە منى اوشاق سايىر.
 اما من انامىن دوشۇندويۇ قدر دە اوشاق دئىيل-
 دىم. چوخ شئى باشا دوشوردوم. باجىلاريم دان ايسە ھە-
 مىشە دانىشىردى. باجىلاريمىن اۋزلىرى يوخ، سۈزلىرى مە-
 نىملە بىرگە بۇيويوردو.
 باجىما قاينايىب-قارشىردىم. بلکہ دە قان چكىردى.
 يىنچەمىن قوھومونون، بو چىلى قىزىن اوريى يوشاق
 اولسا دا، اۋزونو آغىر آپايردى. بىر سۈز دىنمەيە جىسارتىم
 چاتمىردى. لاکىن بىر گون آچىلىش دى. باجىمگىلن سو کرانى
 متبخلرىن دە قوبولموش دو. قاپىنى اۋرتوب ال-اۋزومو
 يودوم. اورادان دا توالنتە كنجىردىم. بىردن گۈزوم يو-
 خارى دان آشاغى سال لانان چنجىرە ساتاش دى. اوجون دا آغ
 مرمردن شومال بىر دستىيى واردى. ماراقلاندىم.
 عىلمە توتدوم. سونرا آشاغى چكىدىم. هارادان سا سو انلە
 سس-كۈيلە تۈكۈل دو كى، دوزو ھم قورخدوم، ھم دە

پئشمان اولدوم. دئديم يقين انوى سو باساجاق. قاچديم
قىزا دئديم. دئديم كى، بيلمديم. سو انوى باساجاق. قىز
دا گول دو. اونون گولوشۇ ايله هر شنى ساكيت اولدو.
— سو يو اچيب بوراخميسينيز. توكول دو، قورتاردى. بو-
رادا نه وار كى؟ — سون سوزونو دئيهن ده اوزونو گولمك-
دن ساخالايا بيلمهدى. من قىزار ميشديم. اما اوره-
بىم دن كنجيردى كى، كاش بىر ده دانىشاي دى، سسىنى بىر ده
ائشيديدىم. خوشوم گل ميش دى. دانىش دى.
— چاي سوزوممۇ؟ چاي اچپير سينيزمى؟
اوده ايكميز ايدىك. يئچنهم ايشه، باجىم باچارا گنت-
ميش دى.

— سوزون، — دئديم.

گوزلرين دن گول دو. اوزوم دن خوفلاندىم. دئيه-
سن، ياخشى دئديم. گرک "چاي توكون" دئيدىم.
يوخ، گرک "چاي وئرين" — دئيدىم. بلکه، انله-بئله
باشيملا ايشاره ائليدديم؟ ايشلرى كورلاميشديم. يوخ سا،
او نيه گول دو، گوره سن؟
چاي سوزوب گنيرن ده گوردوم، بيس دئم ميشم.
اىستكانى دوز قاباغىما ايتلهدى. اياقلارينين اوجون دا
يئرييب گل دى. هانسى اشىغين سا بىر مىصراعسىنى يادىما
سال دى. "انله گل، انله گنت، يول اينجيمه سين". انله بيل همين
بو مىصراعنين اوستو ايله يئرييب گل دى. هنج يول دا
اينجيمه دى. منبمله اوزبوز اوتوردو. علينه كىتاب آلدى.
سونرا نه او دىن دى، نه من. گوزوم كىتابين اوز قابى-
غىنا ساتاش دى: "كراتكى سلووار فيلوسوفى".
— بو كىتابى كنجير سينيز؟
— بلى.

— فيلوسوفى... — ياخشى اوخويا بيلمديم. هنجالاما-
اوا باشلادىم. قىز پرت اولدو. كىتابى علين ده توت سا دا كى-
تابى يوخ، منى اوخوبور موش، ايكى-اوز دفعه اوورون باخ-
ديغىنى گور موشدوم. پرت اولدوم. قايتارىب يئرينه قوى-
دو. يئچنهمين كىتابلارين دان ايميش.

اۋمرومده ايلك دفعه بئله اۋز-اۋزومه ترلديم.

- چايىنى چى نيه ايچمير سىنيز؟

چايى ايچديم.

- يئنه كئيريم؟

- ساغ اولون.

دوشونوردوم، بورا شهر يئرىدير، گرک اۋزومو

ائله اپاريم، گولملى چىخماسين.

***

باجيم گونورتالار عادتەن كوتلنت، يانيندا كارتوف

وئرىردى. ايكى سىنى قوياندا بيرىنى يئيب سۇفردەن چكى-

ليرديم كى، دويدوم. قىز بير دفعه ائشيتديرميشدى: يامان

آچ يئيهن اوغلاندى. اوندان سونرا لاپ آچ يئيرديم. آم-

ما هر دفعه چۇرك يئيهن دن سونرا آشاغى دوشوردوم

و بير آچدان قايديرديم. باجيمگيلين ائولرىنين يانين-

داكى باغين داليندا ياخشى ات قوتابى ساتيردىلار. انام

وئردى پولدان كئديب ات قوتابى آليب يئيرديم. دو-

ياندان سونرا قايديب گليرديم ائوه. ائوده بيرىنجى قىز

شوبهلميشدى كى، نيه بو هر دفعه چۇرك يئيهن دن

سونرا آشاغى دوشور؟

بو دفعه ده آچ يئيديم. ياخشىجا ايشتاها گلמידيم.

دوشدوم آشاغى. باغين دالينا هرلنديم. بنش-آلتى ات

قوتابى آليب چكىلديم آعاجين دييينه. بير ده نه گۇرسەم

ياخشىدى؟ قىز. داليمجا گليب منى پوسورموش. بركدن

گول دو. گۇزلرين دن ياش گلينجه. لوخما آچيمدا ائله

بۇيۇدو كى، بو و اچيمدان كئچمەدى.

قىز قاچدى. من ده بو قارارا گلديم كى، داها ائوه

قايتمايم. چيخيم كئديم بورادان بيرباشا انامين

ياتينا. قاتار اونسوچ دا گونورتادان سونرا گلير. به-

لدچييه پول وئريب كئدرەم. انام وئردى پولدان جى-

بيمده قاليردى.

آعاجين آلتيندا فيكىر لشيرديم. يوخ، كئتمەيهجهيم.

باجيم، قىز دا يانيندا گول-گوله گليب چيخدى.

– آقارداش، قاداسى...

گولمكدن اوزونو ساخلايا بيلمەدى. بىردن اوزو
قىزاردى. انلە بىلدى بوتون قونشولار اونون اوستە دوشوب
دئىير: ايىب دئيىل مى سنە؟ بىر قارداشنى گليب، اونا دو-
يونجا چۆرك وئرمىرسن؟ گۆر گليب قارنىنى ھاردا دو-
يوچدورور؟ ايىب اولسون سنە، ايىب اولسون...
قوتابلارى قويماغا يئر تاپمىردىم. مۇتھىم كى-

مى دايانمىشدىم. باجى مى رۇسواى انتمىشدىم. دئيە بىل-
مىردىم: – باجى، واللە، سن گوناھكار دئيىل سەن. نە
قدر ايستەسەم، يئمك وئىردىن. اما اوزوم اوتاندى-
اويدان يئيە بىلمىردىم. سونرا دا گۆروردوم دوپما-
مىشام، اورىم سىيىرلىر. دوشوب آشاغى دا يئيىب گلىر-
دىم. چوخ، يئيە بىلمىردىم. انلە بىلىردىم، چوخ يئسەم
بىردن-بىرە ھامىنىچىن گوزوندىن دوشىرمە. قورخور-
دوم. اىستىيردىم حۇرمتىنى چى قاچاندىم.

شاماما خالا گولمەدى. باجىما دا، منە دە تسلى
وئردى: – اونو قىنما، – دئدى – دوز دئيىر. باجى-قارداش
اولسانىچ دا بىر-بىرىنى چى گۆر ممىسىنىز. بىر-بىرىنىچە ياد
اولوبسونوچ. نە سن گوناھكارسان، نە دە او. اونا انلە
گلىر كى، ياد ائوين دە چۆرك يئيىر. بونا گۆرە دە اوتانىر،
سىخىلىر.

اوزونو منە توتدو: – اوتانما، قاداسى، آج اولاندا
چۆرك يئ. بورا اوز باجىنىن ائوى دىر. بو بىرى دە بىزىم ائو.
من دە سنىن خالان. آدم گندىب اوردا-بوردا چۆرك
يئىرمى؟ گۆرەن، بىلەن نە دئىر؟

اوتاندىغىمدان يئرە گىر مىشدىم. يئچنەمىن قوھو-
مو قىز ايسە گولمكدن اوزونو چورلا ساخلايدى.
بونلار يىن ھىچ بىرىنى گلن دە اناما دانىشا بىلمە-
دىم. ايلك دفعە انامدان سىرر ساخلاماغا باشلايدىم.
سسىم گرلشمىشدى. كىشى سسىنە اوخشايدى. اوتانىر-
دىم. دوداقلار يىم، بورنوم سانكى بىردن شىشمىشدى.
اوزومون سارى تۆكلرى چىخماغا باشلايدى. دللك با-

لافسندى منى هر گورهن ده دئبيردى، گل اوزونه بير اول-
 گوج چكيم. علينى حبيبنه سال. انامدان هيا انتمسى-
 ديم، اوزومو چوخدان قيرخدير ميشديم.
 دئمك اولار كى، هر هفتەنن اور تاسين دا، آخيرين دا
 قاپمىز ين يانين دا دابانيب بويومو اولچوردوم. به-
 چن دابانى مى يواشجا، گويا اوزومدن خلوت قال-
 ديريرديم كى، يوخارى دان قئيد ائلييم. هفتەده ايكي دفعه،
 اوز دفعه بويومك ايستبيرديم. سونرا دورد، بنش، آلتى
 دفعه. سونرا دا گون ده ايكي- اوز دفعه.
 يوخودا بير قيز لا گوروشموشدوم. انله بيليرديم
 انام بيلير، اوزومه وورمور. اوتانيرديم. گورونور،
 ادامين حياتين دا اوتانان بير دوورؤ اولورموش. او
 دووره قدهم قويوردوم.
 منه انله گليردى، بويوسهم بوتون ايشلر دوزملهجك.
 بيرينجى نوبهده انامى ايشدهن چيخار داجاغام. اوللر
 انامين سوپورگهچى ليگى اينديكى كيمي منه آغير گليردى.
 انام نيه اونون-بونون آياغينن توچونو سيليب-سؤ-
 پورسؤن؟ آخى، گر ك ايندييهجهن هامى بيلىدى: دونيانين
 بير اوجقار يئرى وار. او يئرين آدى پولىو قصبهسىدير. اور-
 دا بير انابالا ياشايبير. انانين آدى نابات خالا، با-
 لانين آدى قيام. انانين ديلين ده شيرين صحبتلر، ره-
 وايتلر، حكايهلر وار.
 مكتبه گنديب-گلدكجه يوللاردا بزمن بئلهجه فى-
 كيرلشيرديم. درس دن قايمى دان دا، يورولوب قاريشقا يو-
 واسينين آغچين دا دايانان دا دا بئلهجه فيكيرلشيرديم.
 ياخامى آچيب يئميشان كولونون آلتين دا اوتوروب ساچمى
 دارايان دا دا. بزمن كيتاب اوخودوغوم يئرده ده با-
 شيمي قالديريپ فيكره گنديرديم.
 اناما دئديم: - آنا، نه قدر ايشلهيهجك سەن؟ -
 گول دو. نيه گولديوئؤ بيلمديم. دوروب بير ايستان
 چاى سؤزدو. آخشاموستو ايدى. ايشى قورتارميشدى. تويوق-
 لارين دا دنينى وئريب داما دولدورموش دو. گليب اوتور-

دو يانيمدا. عادتي ايدى؛ سواليم اونو توتاندا، اولجه
 بير مثال چكر، صحبتينين آخيريندا جاوابى مى وئر-
 دى. اوز سواللارى مى اونوتسام دا، انامين وئردى جا-
 وابلار، چكديى مثاللار سونرالار اونودولماچ اولوردو.
 - دردين آليم، نه فيكير ائلييرسن؟ شوكور، بؤيوك
 كيشى سەن. من سنين هوه سينه ياشاييرام، قيام. سه-
 نين كيمي بير او غلو اولان انانين دا هئچ دردى اولارمى؟
 اور ييمه گونش دوودو. بوتون دونيا گوزلر ييمه
 ايشيقلاندى.

- بس سنين كيمي اناسى اولان، - دئديم، - آنا؟
 انام كورلدى.
 سوزه قوت

بير تاجير شهردهكى دوستونون ائوينه قوناق گلير.
 يئيب-ايچيرلر. ائو صاحبين بير قارا قولو واردى. تاجيرين
 برک خوشونا گلير. - سات، - دئير، - قولو منه قارا
 قولون صاحبي راضى اولمور.
 تاجير چيخيب گندن ده قارا قول يولا ساليير. اما تا-
 جيرين گوزو قارا قولدا قالير. او، بير سوز دئير: بئله ده
 قالماچ.

تاجير يول بويو فيكيرلشير: بو سوز نه سوز ايدى؟ قارا
 قول نيه بئله دئسين؟

ابللر كنجير. تاجير يئنه ده يوز يئره سفر ائليير. يولو
 يئنه بير گون گليب بو شهردن دوشور. دوستونا ديمك،
 هم ده قارا قولو گورمك ايستير.
 گلير. دئيرلر، ائوين صاحبي قارا قول دو. تاجير مات
 قالير.

ائوين صاحبي ناخوشلاييب اولن دن سونرا او غلنلارى
 آراسيندا وار-دوولت اوستون ده برک داوا-قيرغين دوشور.
 بير-بير يئنه بيچاق ياراسى وورورلار. آخيردا ايكي سى ده اولور-

لر. آر وادی ایسه اییک یوران-دوشکده اولومجول یاتیر.
 قارا قول هم اونا باخیر، هم ده اوز آغاسی اوزو اولور.
 قارا قول، تاجیری اوز آدینا لاییق قبول اندیر. یئنه
 یولا سالاندا دئییر: بئله ده قالماز.
 تاجیر بیر شئی باشا دوشمور. چیخیب گئدیر ائوینه.
 باجاری کاساد اولاندا یئنه گلیر شهره. بو دفعه گورور
 بوتون شهرده قیرمیزی بایراقلار آسلیب. سوروشور: بونه
 ایشدی؟ دئییرلر: شهرین پادشاهی اولندن سونرا دولت
 قوشو اوچورتدولار. گندیب قوندو بیر قارا قولون چینینه.
 ایندی پادشاهیمیز اودور.
 تاجیر سئوینیر. بیر باشا گلیر سارایا. قارا قول – پاد-
 شاه اونو حور منله قارشیلاییر. یاخشی خلت باغیشلاییر.
 گئندنده تنتنه ایله یولا سالیرلار: قارا قول پادشاهین
 دوستو کیمی. قارا قول پادشاه ساراییندا دا سوزونو
 تکرار ائلییر: بئله ده قالماز.
 تاجیر بو دفعه لاپ چاشباش قالیر. قارا قول اول ده
 بئله دئییردی، ایندی پادشاه اولاندان سونرا دا. یئنه بیر
 شئی باشا دوشمور.
 تاجیر سونرالار شهره تئز-تئز گلیب-گئدیر. قارا قول
 پادشاهلا دوستلوق ائلییر. بیر ده گلنده گورور کی، شه-
 هرده قارا بایراقلار آسلیب. تاجیره دئییرلر: قارا قول
 پادشاهیمیز اولوب. قیرینین یئرینی سوروشور. نیشان و-
 ریرلر کی، فیلان یئردهدی. گئدیر. قیر داشینین اوسته اوخو-
 یور: "تاجیر دوستوم، بیلیرم گلیب شهرده منی گورمه-
 ینده یئریمی سوروشاجاق سان. گلهجک سمن قبریستان لیوا.
 اما بئله ده قالماز...."
 تاجیر قارا قول پادشاهین اولوموندن سونرا داها بیر
 ده، شهره اوز دوندرمک ایستمیر. ایلر کنچیر، او، قوجالیر.
 جاوانلیغیندا گچیب گوردومیؤ یئرلری بیر ده گچیب
 گورمک، اورالارلا ویدالاشماق، هالال لایق آلماق ایستیر.
 گلیر، قارا قول پادشاهین قیرینی چیرت اوزون آختاریر،
 تاپمیر. قارشى سینا چیخان دئییر کی، جای بیر ایلی سی برک داش-

دی. سنلار-سولار قیبریستان لیغی یویوب آپاردی. ایندی اونون
بئرینده تاخیل اکیبلر. باخ، او یاشیل چمی اولان یئرده.
قوجا تاجیر خئی لی فیکره گئدیر. بو دفعه اؤزو دئییر: بی-
له ده قالماز.
آنم داها بیر شئی علاوه ائتمه دی. من ده سوروش-
مادیم.

او آخسام سویونوب یئریمه گیرنده، قارا قول پاد-
شاه دا، قوجا تاجیر ده، انله بیلدیم منیمله بیرگه یات-
دیلاز. هاجیموراد دایی، منشیبی، تات فرج یوخوما
گیردیلاز. آنم دئییردی، یوخودا دانیشیر میشم: بئله
ده قالماز...

ایکینجی هیس سه

ایام اینستیتوتا قبول کاغیذینی بیرینجی منه
گؤستردی. قالین کیتاب اوچاتدی. گؤزلرین دن
گولوم سهیب، - یوزونجو صحیفه نی آچ، اوردا گور نه یا-
چیلیب؟ - دئدی.

آچدیم. قبول کاغیذی ایدی. تبریک ائلدیم. اوتوقه-
لمی می اونا باغیشلادیم. گؤتورمک ایسته مه دی. پنجه-
بینین دوش جیبینه تاختیم. ایکیمیز ده گولوک قیامین
قانادی اولسای دی، اوچاردی. دوز نابات آنانین یانینا
قدر اوچاردی.

قبول کاغیذینی کیتابین آراسین دان گؤتوروب دوش
جیبینه قوی دو. بیر آچ کئچمیش اوردان دا گؤتوروب قوی دو
قولتوق جیبینه. سونرا گوردوم، علینده ساخالیر. انله بیل
کیمسه اونو تعقیب ائدیردی. کاغیذی بو ساعت علین دن چکیب
آپار اچاق دی. تنز-تنز یئرینی دیبش دیریر، تزه دن اوخو-
یوردو.

ق

- گور نه یاخشی قول چکیبلر! - قبول کومیس سییا-
سینین صدرینین قولونو گؤستردی.
- اما بیر آچ ادی می ایری یازیب لار: یاستی. مؤ-

رککب ده او قدر ياخشى دئيل. اششى، ائيبى يوخ دو. گؤ-
رؤنؤر، تلەسىبه دوشوب. اوردا بير قيز وار ايدى، انله هئى
تلسيردى.

اؤز-اؤزونه دانيشان دان سونرا بير ده اوخودو.
- هسنى چردابى آدينا پئداقويى اينستيتوت. اينس-
تيتوتا قبول حاقين دا قېچ. آدى، فاميلياسى: قيام
آلمهمدو غلو. فاكولته نين آدى: ديل-ادبيات. سيز
۱۹۴۹-جو ايل، سننتيا برين بيرين دن اينستيتوت دا اولمايسىنيز.
درس لر باش لانير... قبول كوميس سيباسينين صدرى.
قيام اينستيتوتا تزه گيرميش طلبه دن چوخ، اينستى-
توتو تزه قورتارميش طلبه يه اوخشا بيردى. باشين داكى
شاپكاسى، گول-لو-گول لو جورا بلارى، كوينيينين مؤختلايف
رنگلى دويمه لرى بيردن-بيره اونا ياراشمادى. بو
دمده منه انله گل دى كى، قارشيدا ايكي اوغلان دايانيب:
بيرى اينستيتوت طلبه سى - آلى مكتب پيلله رينه قالخيب-
ائنن، معلم رين مؤهازيره لر ينه قولاق آسان، بيليك-
لى، او بيرى ده كنددن يئنجه گل ميش، دونيادان بيخبر
كند او شاغى.

بو باره ده هنج شئى دئمديم.
قوريشوموز شاماما خالا گيله گنت دى. اونو تبريك
انديلر. قيامى بو بينادا تانبيان اولساي دى، بلكه ده
مرتبه-مرتبه قالخار، قبول كاغيذيني هاميا گؤس-
ترردى. انله بيل اونا عادى بير قبول كاغيذى دئيل، بوتون
اينستيتوتو وئرميش ديلر. سؤزونون اولين ده، آخيرين دا
"بيزيم اينستيتوت" دئير و يئنه تكرار انديردى.
سرييه بيبي قيامى اؤپدو. كؤرل دى ده.
- بالاجا قارداشيم. آتامين يوردون دا قالان سون-
بئشيك، - دئدى.

آخشام ممد عمى گل دى. هامى قيامى تبريك
انل دى. صحبت يالئيز اوندان گئديردى: "قيام تربيه لى
اوشاق دى"، "قيام چاليشقان دى"، "قيام آناسينين
اميينى ايتيرمه دى"، "قيام انل دى"، "قيام بئله دى".

قیام گنتدی.

گنجه منیم بوخوما گیردی. اینینده تزه کوست-
یوم. ساچلارینی ایکی یئره آیریب سلیقه ایله دارامیشدی. مه-
نه باخیردی. لال-دینمچ. من ده لال اولموشدوم. اول
او من دن اوتانیردی. ایندی من اوندان اوتانیردیم.
گۆزلریمین ایزینه باخیردی. قیامین گۆزلری آخیردی.
دایانیب باخماق اولموردو. منی آخیدیردی.
الترینی ساچلاریمدا گچدیردی – بارماقلاری ساچلاری-
مین هامی سینی دستلمیشدی. داراق کیمی دی. او بار-
ماقلار منیم اولسای دی، ساچلاری می همیشه یالنیز
اونونلا دارایار، یورولدوم دئمچدیم.
بوینونو بؤکوب کؤکسؤنؤ اؤتوردو. قیامین نفهسی
سحر مئهی کیمی ایلیق ایدی، بیر آچ دا سرین. هم ده انله
بیل اتیرلنمیشدی.
سونرا... سونرا... الترینی کوفتامین دویمه لرینده
گچدیردی. آچماق ایسته دی.

– قیام!

آیلدیم. اؤز سسی می اؤزوم انشیتدیم. گنجیاری ایدی.
هنچ چامان گنجه واختی بوخودان آیلمامیشدیم. قورخ-
دوم. اوتاقلار نئجه ده بوش ایدی. دیوارلار آچ قالیردی
اوستومه یئری سین. چرچیویه آلینمیش شکیللره باخا بیل-
میردیم. انله بیلیردیم بیر آچ دا باخسام، اونلار دانیشا-
جاقلار. یئریمدن ترپهنمهیه ده قورخوردوم. دونوب
قالمیشدیم. سانکی من آچاقیق قیامیلدانسایدیم، هر
شئی یئریندن ترپهنه جک: دیوارلار دا، دیوارلارداکی
شکیللره ده. بیر مؤددت بلهجه دوردوم. دئدیم، قوی
هر شئی یئرینده دونوب قال سین. سونرا قالخدیم، هنچ شئی
ترپهنمه دی.

ممد امیگیلین ایکی اوتاغی واردی. ایکینجی مرته-
بده اولوردولار. انیوانلاری دمیریول پارکینا باخیردی.
یای دا انیوان قاپی سینی آچیق قویوب یاتیردیق: اونلار او
بیری اوتاق دا، من ده تکجه بو بیری اوتاق دا – انیوانا

آچیلان قاپی طرفده. ایندییه قدر من بو اوتاقدا تک
نئجه یاتمیشام؟ آغلیما سیغیش دیرا بیلمدیم. چینار -
لارین یارپاقلاری خیشیل دادی. ائله بیل بوداقلارین آراسی ایله
کیمسه یئریردی.

ایشیقلاری باندیردیم. ائیوان قاپی سینی اورتدوم. دو -
شمهیه بیر کیتاب توللادیم. گویا علیمدن دوش دو. سس
منه هایان اولدو، ائله بیلدیم داها ایکی نفریک.
سرییه بیبی او بیری اوتاقدان او یانیب گل دی.
- نیه یاتمیر سان؟ - یوخولو-یوخولو سوروش دو.
- کیتاب اوخویورام، - دئدیم. - تزه درس کئچمیشیک.
ساعتا باخ دی.

- بای... دوردو... بیخیل یات.

ائله بیل دی آخشامدان اویاغام. یئریمین ایزینده اوخو -
یورام. منه "یات" دئییه-دئییه اوزو گندیپ یات دی.

سحریسی سانکی معلم قصداً درسی مندن
سوروش دو. بیلمدیم. یورنالا "ایکی" یاز دی.
ممد عمی منی دانلادی.

- گورورسن، قیام نه یاخشی اوغلان دی؟ اوزو ایمتا -
هان وئردی. سن ده ائله اوخو کی، اینستیتوتا قبول اولونا
بیله سن.

سرییه بیبی قاهمار چیخ دی.

- بوتون گنجهنی یاتماییب. در سینی اوخویوردو.
نئجه اولای بیلر؟ اوزوم گوزومله گوردوشم.

بیر هفته هنج بیر شئی یادیمدا قالمادی. قیام
کنددن قاییداناک. ائله بیل منیم یادداشی می
اوزویله آپارمیش دی کنده، اوزویله ده قایتاریب گنیردی
شهره.

***

ممد عمی یاراشیقلی کیشی ایدی. اوجابوی، ابری آد -
دیملی، سرت باخیش لی.

اینیندهکی میخیی رنگلی کیتئل، پوقونلار، آشیرمالی
کمر، دایما بئلینده گچدیردی تاپانچا اونا یارا -

شیردی. دایما ساغ سیرتینین اوستونده اولوردو. تاپانچاسیز ایشه گندنده ممد عمی انله بیل هنج اوزونه اوخشا-
میردی. دمیریول میلی سینده ایشلییردی. چوخلو دوستلاری واردی: فهلهگر، ماشینیستلر.

ممد عمی ائودن چیخاندا قونشولار دا ائیوانا چیخیردی کی، اونون بویونا، یئرشینه تاماشا ائل سینلر. سربیه بیبی ده چیخیردی. من اونو ائودن یولا سالیب، ائیوانا بویوروردوم کی، ممد امینین دالینجا باخیم. باخیردیم. سونرا دا دالینجا بیر دولچا سو سپیردیم - یئره هوپانا کیمی قاییدیب گل سین ائوه. آخی، اونون ایشی چتیندی. بیردن...

انله بیل من ممد امینین دالینجا بیر دولچا سو یوخ، ناچیک، آغ بیر جیویر آتیردیم کی، سونرا او جیویرلا قاییدیب گل سین. تمیز، بوللور، قیزیل-گوموش قاریشیق شلاله دونوب قالیردی هاوادا. بالاجا بیر قووسی قوزئه.

گوی دن یوخ، ایکنجی مرتبه دن هر سحر منیم گولوشلریم قاریشیق بیر دولچا یاغیش یاغیردی. ممد عمی هر سحر عینی واختدا گنیردی ایشه. منیم دولچام دا سحر عینی واختدا دولوب-بوشالیردی. اما ممد عمی ائوه عینی واختدا گل میردی.

بزه ن لاپ گنجیاری سی قاییدیردی. دنیردی منیم ایشیم بنله دیر. گرک هامی ائوبنه گندن دن سونرا من گه-

لم. گرک هامی یاتان دان سونرا من یاتام. ها- میدان تنز گندهم. هامی دان سونرا گلهم.

بزه ن گنج گل مینین اوستونده سربیه بیبی ایله کوسولو قالیر دیلار. من هیسس ائلمیم دئییه خلوتی دانیشیر دیلار. آنجاق من دوپوردوم. اوزومو انله آیا-

ریردیم، گویا هنج بیر شئی بیل میرم. اونلار دا اوزلرینی انله آپاریر دیلار کی، گویا کوسولو دئییلر. انله بیل اوپون اویناییردیق. اونلار باریشان دان سونرا آجیب هامی سینی دنیردیم. برک گولوشوردوک. ممد عمی آند ایچیردی کی، داها بیر ده ائوه گنج گل میه جک. هفته ده بئش-آلتی

دفعه آند ایزیردی، بئش-آلتی دفعه ده آندینی پوچوردو...
آخشام، باکی قاتاریبلا قیام گلدی. چینینده
قیرمیزی خورجون، ساغ علینده ایری چامادان. علیندن آل-
ماق ایستدیم. وئرمهدی. سالاملاشدیق. متبخه کنچدی.
سرییه بیبی اوزوندن اوپدو.
— آقارداش، اوزونو یامانجا یوروبسان. بو خور-
جون، چامادان ندی؟

چامادانا کیتاب-دفتر دولدورموشدو. سرییه
بیبی منیم کیتابلاریمین یانیندا اونا یئر گؤستردی.
— اورایا بیغ. فرحین کیتابلاری دا اوردادی. انام
نئجهدی؟ — سرییه بیبی قیامین آناسینی سوروشدو.
قیام گولومسهیه-گولومسهیه جاواب وئردی، خورجو-
نو دا آچدی. تزه فتیر، قاتلاما، یاغلی کومبه، یومورتا،
سویوتما تویوق، ایستی جوراب، جیب دسمالی، بانکادا تزه
جامیش قایماغی، ایکی باش قویون پئن دیری، کره یاغی...
قورتارماق بیلمیردی. هامیمیز گولدوک.
— اوزونه بیریل لیک یئمک گتیرمیسن؟ — سرییه بیبی
یاریز ارافات، یاریقیزارمیش دیللسندی. قیام دا اول
توتولدو. انله بیل نه گتیردییندن خبری یوخ ایدی.
— باخ، بو جامیش قایماغینی فاتمانیسه خالا قو-
یوب. قونشوموزدو. بو ایستی جورابلا جیب دسمالینی
مسمی آرواد گتیریپ. او دا قاباقلار قونشوموز اولوب.
ایندی یئنه بیزه گلیب-گئدیپ. چۆریینی انامدان آیری
یئمیر. قاتلامانی قیزبس خالا گتیردی. اوزومدن اوپ-
دو. منی تیریک ائلدی. یامان شیریندیل آرواددی. آنا-
مین شله یولداشیدی. مئشه‌دن اودون گتیریردیلر. فتیری
سلطان خالا بیشیریپ. انام کیمی او دا سوپورگه‌چی دی.
مکتبده ایشلییر. قویون پئن دیرینی باللی خالا گون-
دردی. گلیب اوزو گوروشه بیلمهدی. بیر آچ ناخوشلامیشدی.
اوزوم گئدیپ گوروشدوم. اوزومدن، گوزومدن اوپدو.
— دردین آلیم، شهرده دورمک ائلیرسن، — دنددی. قا-
لانلارینی دا انام قویوب. گلنده گئدیپ هامیسی ایله

بیر-بیر گۆرۈشۈشەم.

قیامین خورجونو دا، اورپی دە دولو ایدی. چاما-
دانینی دا بوشالتمیشدی، خورجونو دا. اورپینی ھلە بو-
شالدا بېلمیردی. یوخ، اونون اورپی بوشالان دئییلدی. قە-
بول ورقینی سوروشدوم. "گتیرمیشەم" - دئدی. دوز
گۆزومون ایچینە باخدی.

او گنجه ساعت بیرە ایشلمیش یاتدیق. من یاتدیغیم
اوتاقدا سربیه بیبی قیاما یئر سالدی. آرامیزدا بۇ-
یۈک بیر یئمک ایستولو واردی. نە او منی گۆرۈردو، نە
من اونو.

اوتاق اول منیم ایدی. ایندی اولدو ایکی میزین. او بیرى
اوتاقدا مەمەد ەمى ایله سربیه بیبی، بو بیرى اوتاقدا
قیاملا من...

- باجى-قارداش بوردا یاتار سینیز. - سربیه بیبینین
آخیرینجى سۆزۈ بئله اولدو.

ایشیقلار سۆن دو. سونونجو ترامواى كنجدى.
- گنجهن خئیره قال سین، - دئدیم. - قیام یاتمیشدی.
ساعتین چیققیلتی سینی انشیتدیم.

***

مەمەد ەمى مېلىس كۆينىنى گنچىن دى، تاپانچاسى-
نى قورشادى بئلىنه، آشیرمالى كمرىنى چىننه كنجىردى.
كمرىنى برک-برک سیخدی. ھامیمیز لا گۆرۈش دو. من
یویوروب دولجانی دولدوردوم. دالینجا انیوانا چىخبى
سو سپدیم.

قیامین گۆزۈ دولزادا قالدی.

- نیه بئله باخیرسان؟ - سوروشدوم.

- لاپ منیم دولچاما اوخشاير. ھمیشه سو

سپیرسن؟

- ھە. مەمەد ەمى ایشه گئندن دە، چىخبى دالینجا سو

سپیرم كى، ائوہ تئز قايیدیپ گل سین.

قیام گول دو.

- نیه گولورسەن؟

– ھنچ، گولورەم كى، ايندىك نە قدر سو سپمى-
سن.

قيام نە ايسە دئمك ايستەدى. دئمەدى.

– دى، قيام.

– نىي؟

– نە دئمك ايستيردىن؟

– گولەجك سەن آخى.

من دن قاباق اوزو گول دو. گولە-گولە "گولمەيەجە-

يم" دئدىم.

– سنين انلە-بئلە، ائىوان دان اشاغى توكدويون سولارى

من قاتارين قاباغين دا ساتيردىم.

– نئجە؟

– بير وئدرەم وار ايدى. سو دولدوروب ساتيردىم. دول-

چاسى بير عباسى. سونرا دا پول بيغيب اوزومە پالتو آلىر-

دىم، اياققابى آلىردىم. سنين توكدويون سولارى من

ساتسايدىم، گور نئجە پالتونون پولونو چىخارتمىشدىم.

سونرالار مەممەد امين دالينجا سو سپەندە بير

آن ال ساخلايردىم. قيامين دولچا صحبتى يادىما

دوشوردو.

قيام انلە بيل منە دوشونمك – فيكىر چىمك اوۋى-

ردىردى.

مەممەد عمى سىرىيە بىيىنى اوزويلە پارمىشدى.

قوناق گنتمىش دىلر. انودە قياملا ايكىمىز تىك قال-

مىشدىق. انودە ادام اولان دا مقام آختار يردىق كى، بير

كلمە سوز دانىشاق. ايندى سوزومون ھامى سىنى بىردن

اونوتموشدوق. بير-بىرىمىزىن اوزونە او قدر باخدىق كى،

آخىردا گولدوك. سونرا يئنە سوز تاپا بىلمدىك. قى-

ياما او قدر سوزوم وار ايدى. ھامى سى يوخا چىخمىشدى.

او دا سوز آختار يردى، من دە. كىناردان باخان اولسايدى،

انلە بىلردى بىزە چتىن بير سوال وئربىلر. بىز دە لال-كار

دايانىپ او سوالاتا جاواب آختار يردىق.

– گل شەرە گندك، فرح، – قيامين سوزو اورە-

بیم‌دن اولدو.

– نیه گئدک؟ شهرده نه ایشیمیز وار؟ بیردن
ممد امیگیل گلیب بیزی ائوده تاپمازلار؟ بیردن
بیزی گوررلر؟ – فیکیرلشیردیم.

– ائودن نئجه چیخاق؟

یالنیز بو سوالی وئره بیلدیم. آخی، برابر چیخساق،
قونشولار بیزی گورردی. اوتانیردیم. قیاملا شهری
گچمک ده ایستیردیم.

– اولجه من چیخیم.

قیاملا رازیلاشما دیم.

– یوخ، قوی اولجه من چیخیم.

قیام تولول دو. اما راضی لیغینی دا وئرمه دی.

– قیام، بلکه هنج... – ایستدیم دئییم کی، گئتمه.

یک.

دوزو، اوریم دو یونوردو. انله بیلیردیم بو ساعت

سرییه بییی گله جک. یا دا شاماما خالا بو ساعت

پنجره دن باخیر. بیز انشیه چیخان کیمی گورمک.

– فرح، قاداسی، بیلیرسن، من سیزین قاپینیزی باغ.

لایا بیلیم آخی. توتاق کی، سن چیخدین. سونرا من

نئیلیم؟ قاپینین آچارینی تاپیب اونو باغلایانا کیمی،

واللاه، گئدیپ شهری دولانیب گلریک.

– منی ده گوررلر، قیام.

ائوده ده اوتورا بیلیردیک، ائودن چیخماغی دا باجار.

میردق.

قیام قاپینین آچین دا دایانمیش دی.

– اوندا قاپینی باغلاماغی منه اؤیرت. بو شهر

قاپیلارینین آچاری بیلیم نیه چوخ اولور. بیزلرده بیر

قاپییا بیرجه آچار قاپیرت دیر یزلار.

ممد امیگیلین قاپی سی ایکی یئردن باغلانیردی:

آشاغی دان عادی آچارلا، یوخاری دان اینگیلیس قیفی لی ایله.

واغچال دان شهره بابک کوزه سی ایله تراموای ایش.

لییردی. بیز ده گوزلدیک.

– گل او بیری دایاناجاگادک پیادا گندک.
اوربیمدن اولدو. گنتدیک. اوجا، ائیوانلی بینالار،
تراموایلار، شوٹویس ماشینلار، آسفالت یوللار خوشونا
گلمیشدی. صنعت مکتبیین بئویوک بیناسینی گئروب
مات قالدی.

– بوتون بیزیم کندی تکجه بو بینانین ایچینده یئر-
لش دیرمک اولار. توخوجولوق کومبیناتیین یانینا چا-
تاندا دایاندی.

– بوردا ایسه اون مین نفر ایشلیبر دئییرلر. بیر فاب-
ریکدن اون اوز، اون دؤرد دنه بیزیم کند چبخیر.
قیام منیم اوزومه باخدی، من ده اونون. گؤ-
لومسوندوک. انله بیل گولومسؤنمک اوزون دایانمیشدیق.
علیمدن توتماق ایستهدی. توتمادی. پرت اولماسین دی-
یه بولون قیراغین داکی سؤیؤددن بیر یارپاق قوپارتدی.
– سؤیؤدلر نه یاخشى بییتیپ...

– اکیبلر، – دئدیم.

– هه؟ – سوروشدو.

– هه...

– داغلارین باشین داکی قارا باخ.

– کیچ دیر. – دئدیم.

– بیزیم ده داغلار وار...

–...

– تراموایلارا دا چوخ آدم مینیپ.

– ..دونهن آخشام گؤی ده چوخلو اولدوچ وار ایدی...

– پنجره دن باخیردیم.

– ..پیشیکلر آغاچا یامان تنز دیرماشیر... گولمه-

– بیزیم توتدو. اوزومو ساخلادیم.

– گنجه چاپیین کورپوسونه چاتدیق. ایکی کیلومتر یول

– گلمیشدیک. ایکی آددیم اولموشدو.

– سودا چیمس اوساقلارا باخیردیق. بیز کورپونون اوس-

– تونده دایانمیشدیق، گونش ایسه کؤلگه میزی سویا سال-

– میشدی. منیم ساچلاریم چینیمه داغیلیمیشدی. قیامین

دا علی چنہ سین دہ. آرالی دایانمیشدیق. آرامیزا اؤز -
 دورد آدم سیغیشاردی. منہ ائلہ گلیردی، شہر دہ هامی
 منی تانیبیر. فیاما یاخین دورسام، هامی گورمجک،
 سونرا گندیب ممد عمیہ، سریہ بیبیه دئیہ -
 جکلر. اونلار دا سوروشاقلار کی، شہرہ نیہ گنت -
 میشدینیچ؟ بیزدن بیر آج آرالی بیر اوغلان قولونو یانین -
 داکی قیزین چینہ قویموس دو. هنج کس دن اوتانمیر -
 دیلار. اونلاری قیام دا گوردوم. سونرا منہ باخیب
 قیمیشدی. ائلہ بیل دندی: گل بیز دہ ائلہ ائلیک. باشینی
 آشاغی سالدی، یئنہ چیمیشن اوساقلارا، سونرا دا سولاردا
 اؤز کؤلگہمیزہ تاماشا ائلدیک. ایستیردیم قیام علینی
 قالدیریب چینہ قویسون، من دہ ائتیراچ ائلیم. سونرا
 منیم اعتراضیما باخمایب، یئنہ قویسون علینی
 چینہ. سونرا دا چینینی دایاسین چینہ. من یئنہ
 ائتیراچ ائلیم. قیام یئنہ دہ منیم اعتراضیما
 باخماسین. قیام هنج ترینمیردی. قیز من ایڈیم، قیز
 کیمی یانیمدا دایانان قیام. کاش من اوغلان اولای -
 دیم. ایلک دفعہ هیسس ائلیم کی، قیز اولماق ننجہ چؤلوم -
 دوش. همیشه گوزلمہلی سہن کی، اوغلان بیر سوز دئسین.
 سن دہ مؤتلق ائتیراچ ائل مہلی سہن. اوغلان باشا دوشہجک -
 می نہ دئمک ایستیرسن؟ اویزلارین اعتراضی همیشه ائتیراچ
 اولمور. بزمن راضی لبق اولور. قیام هنج باشا دوشمک
 ایستہمیردی.
 اوشاقلارین بیر لاپ درینہ گنتدی. سونرا اوزوب چیخدی
 ساحلہ. من دہ او اوشاق کیمی باتمیشدیم. منیم فیکیر -
 لریم دہ چای کیمی درین ایڈی. باتمیشدیم لاپ درینہ.
 قیام قولومدان توتوب چیخارا بیلمیردی. من ایسہ
 یاواش-یاواش درینہ باتیردیم.
 - قورخما، اوردا نہ سو وار کی؟ - ائلہ بیل اوربیمدہ
 دندیکلری می ائشیتدی. قیام قولو ایلہ یوخ، سسی ایلہ منی
 توتوب اوزہ چیخارتدی.
 - سن اوزہ بیلیرسن می، قیام؟ سیزدہ دہ بئلہ چای

وارمی؟

گرک بو سوالی اولجه دن وئریدیم. بایاق دان
هنچ آغلیما گلمه ییب.

– وار، – دندی. – اوزو ده لاپ یاخشی سین دان. – قیام
ترجومئی-حالینی دانیشدی: قیسا جا. اما هر شئی دندی.

– فرح، به سن؟ دانیشماق ایسته میرسن؟ ایستیردیم.
او اوزو حاقین دا منه دانیشدیجا منیم ده اوره-

ییمی سوزله دولدور موش دو. بلکه، من اوزگه واخت بیر
کلمه ده دانیشماز دیم. ایندی ایستیردیم.

– منیم آتام باکی دا یاشاییر. رادیو ائمالات-

خاناسین دا ایشلییر. آتاملا ممد عمی ایکی سی اوشاق-

لیق دان ینتیم قالدیق لاری اوزون باکی دا، قاراشهر ده

یئتمخانادا بویوبولر. اونلار همیشه بیر اروادین

آدینی چکیر لر. آناجان. اونلارا همیشه او ارواد باخیب.

بویوبولر، ممد عمی میلیس مکتبینه گیریب

او خویوب. اورانی قورتاریب. بیر آچ باکی دا، بیر آچ باشقا

رایونلاردا ایشله ییب. سونرا بورایا دییشیلر. باکی دا

بیزه تنز-تنز گلیب-گنیدردی. آتام دئییردی، قارداشیمدی.

ممد امینی آتام قدر سنویرم. بیر گون با-

کییا گلن ده دندی: "فرح، قیزیم، گنک. بیر یاخشی آنا

گنیر میشم. اوندا من یئددی یاشینا کئچیردیم. سری-

یه بییی ائوده تک قالماغا قورخور موش. منی ممد

عمی اونا هیان گنیردی. او واخت دان من بوردا یام.

ممد عمی دئییر: اونیل لیگی قورتار، سنی باکییا آیا-

راجاغام. گندیب اورادا اینستیتوتا گیره جهیم.

قیامین سسی منی دیکسیندیردی:

– گلیب چاتدیق.

ائله بیل و اغچال دان شهره ترجومئی-حالیمیزی دا-

نیشماغا گل میشدیک.

اوستومه ائله بیل قاینار سو توكدوش دولر. اوزوم-

گوزوم یانمیشدی. اما بو یانیق هنچ کسه گورون-

موردو. اوفول دایا-اوفول دایا قالمیشدیم. سسی می ده هنچ

کس انشیتیمیردی.

قونشولاردان انشیتیمیشدیم کی، قیامین بوینو با-
تیق دی. چینی ده ایری بیتیب. اینانا بیلیمیردیم. آخی، او
گون ده منیم گوزلریمین قاباغین دا ایدی. نیه من
گورمیشم؟

قیام اینستیتوت دان ائوه قایی دان دا دقتله باخ-
دیم. چینی نه باتیق ایدی، نه ده ایری. "نه پیس آداملاردی
- دندیم. - گوزلری گوتورمور".

شهری سی مکتبه گلن ده بیر قیز دا منه دندی کی،
سیز ده اولان اوغلانین بوینو باتیق دی، چینی ایری.
قورودوم. اوچوم دونن دقتله باخماسایدیم،
بلکه ایناناردیم. قیزی دانلادیم کی، یقین پیس آدام-
لارین سوزونه اینانیرسان.

بو دفعه ده قیاما دقتله باخدیم. بالان دی-

بیردیله. واللله، لاپ آغ یالان!

قونشولارا آجیویم توتدو. ایستیردیم هنج اوزلرینه
باخماییم. اونا گوره درس دن ائوه گلن ده پیلله لری
قاچا-قاچا قالخیردیم. گندن ده ده قاچا-قاچا دوشور-
دوم. صینیف ده کی قیز دان دا اوربیم ده کوسدوم.
شاماما خالا دا ترس کیمی، منی قاپینین آغچین دا
ساخلادی:

- فرح، قیزیم، قیامین بوینو نیه باتیق دی؟ چی-
نی ده ایری بیتیب؟! بو گون اینستیتوتا گندن ده پنجره-
دن باخیب گور دوشم. دئییردیله، اینانمیردیم. یا-
چیویم گل دی.

سونرا منه تسللی وئرمهیه باشلادی:

- بیتیم اوشاق دی. تکی اینستیتوتو قورتار سین. جانی ساغ
اولسون.

گندیب متبخده آغلادیم. داها ائودن انشیه چیخ-
ماق، مکتبه گنتمک ده ایستمدیم. منی بیر چاگی-
ران، بیر ساخلایان اولان دا، انله بیلیردیم یئنه قیامین
بوینون دان، چینین دن دانیشاجاق. بیلیمیردیم نیه

من اونون تىسويۇنۇ چكىردىم. انلە بىلىردىم، اونا
دئىيەن سۆزلەرنى ھامىسى مەنە عايىددىر. آخى، قىيام بىز-
دە اولوردو. بلەكە، اونا گۇرە؟

قىيام نىچە آى ايدى اينستىتوتدا اوخويوردو. ھىچ بىر
سۆز دئمىردىلر. انلە بىل ھامى سۆزلىشىدى. قىيام مە-
نىم گۆزۈمدىن سالماق اىستىيىردىلر. قىيام اولموش-
دوم. قونشولاردا قولاق آساندا قىيام گۆزۈمدىن دو-
شۇردو. قىيام گۇرەن دە، قونشولار.

بىر دىنە ايدىمان دىسىمىز بوش كىچىدى. بوراخ دىلار.
گلدەم ائو. قىيام اۆزۈم يولا سالدەم. چاى سۆزدۈم،
چۆرك دە گىتەرىپ قويدۇم قاباغىنا. يۇدى. كوستىو-
مونو گىتەرىپ گىتەدى. سونرا كىچىدىم مەمەد امىگىلەن
ياتاق اوتاغىنا. پىنچەردەن باخدىم. دوز دىيىلر مەش.
قىيامىن بوينو باتىق، چىنى دە ايرى ايمىش.

گۇرەسەن ايندىيە كىمى نىە گۇرە مەشەم؟

اينكىچى گون قىيام چۆرك يۇيەن دە من گۆزۈمو
اونون بوينو دان، چىنىن دىن چكىردىم.

سونرا كۆرۈلەن كىمى اولدوم. سوبەلەن دى. دندى انلە
بىلىرسەن بىر شۇ باشا دوشمورەم؟ ھەر شۇنى آچىپ سۇى-
لدى.

– اينستىتوتدا دا دىيىلەر، – دندى. – سەن بىر سىرر
آچاچام، ھىچ كەسە دىمە.

يەن ھار داسا يىخىلدىغىنى، بوينوون باتدىغىنى،
چىنىن ايرى بىتدىنى دانىشچاق، – اورىمەن كىچىر-
دىم. دندىم كى، دىمەم.

– مەمەد امىلە دىچىيە گىتەدىم يادىن دادىر-
مى؟ باخ، اوندا مەن بوىنوم باتدى، چىنىم دە ايرى

بىتەدى. ھە دە دوزلە دە بىلمەم.

اورىمە سواللار دولدو. جاوابى چىن سواللار.

قىيام مەمەد عمى دىچىيە آپارمىش دى. اوللر

اۆزۈ گىتەدى مىلىس كىتەلىنى و شالوارىنى دا قىزىتە بۆكۈب
ئۆتمەش دى قىياما. دىمەش دى وور قولتوونا گىتەك.

درچی ممد امین پالتارینی او بیرری اؤزونه چی-
 ویریپ قیامین اوسته دوزلتمیشدی. کیتلین بویونداکی،
 قوللارینین آغچینداکی، شالوارین یعنی اوچونو گندن
 قیرمیزی چنهلری ده چیخارمیشدی. قیام اوندا اوتانیردی،
 یادیمدادی. من اونا - ساغلیقلا گئی، - دئمیشدیم.
 - هه. فرح، درچی اوندا اولچدو-بیزدی. هامیسی قای-
 داسیندا اولدو. سونرا کیتلین قوللاریندان قیرمیزی چنه-
 لری چیخاراندا، پارزادان چوخلو کسیمیش. گئینده
 گوردوم قوللاری گۆدکدی. دوزو، اوتانديغیمدان بیر
 سۆز دئییه بیلمدیم. ممد عمی دوز یانیمدا
 دایانمیشدی. ایندی گئیننده بیر آچ چینی می چکیرم
 کی، هنج اولماسا پنتجین قیسالیغی هیسس اولونماسین.
 اینان، بزمن قورخورام یادیمدان چیخار، قولمو بیر-
 دن بوراخارام، جامات گولر اوستومه. هنج آغلیما
 گلهمیب کی، قولمو چکندن چینی ایری، بوینوم
 دا باتیق گۆرونهچک.
 چینیمن داغ گۆتورۇل دو. بو دمده قیشقیرماق،
 هامییا جار چکمک ایستیردیم کی، ائشیدین، سیز ده ائشی-
 دین: قیام حاقیندا دئییلنلرین هامیسی یالان دی.
 سؤیندیمدن کۆرلدم.
 قیام گولومسهرک دئدی:
 - اوشاق لیقدا بیر سؤینجیم گۆزومده قالمیشدی، فه-
 ره. دئسم گولمچک سمن. ایندی اؤزومه ده گولملی گۆ-
 رۇنۇر. اناام بیر شالوار آلمیشدی. لاپ اوستومی دی. دی-
 یسمن، اوندا بنشینجی صینیفده اوخویوردوم. بیر دفعه گئی-
 یینیپ گئتدیم مکتبه. سونرا سویندوم. گنیمدیم
 کی، بولانیب-انلیر. کن دیمیزده توپلار اولوردو، نیشان-
 لار اولوردو. دندیم توپانیشانا گندن ده گنیمدم.
 آخی، هامی ائله یئرلره تزه کوستیوم گنیمدیم گندیردی.
 سونرا بیلیرسن نه اولدو، فرح؟ ائله بیل من هامینین
 یادیندان قصداً چیخدیم. قیش شالواری دی. ایستی. مخ-
 مردن تیکمیش دیلر.

یای گل دی کنچدی. ق بیری سینفہ کئچمنده گئیدیم.
 قیسا اولدو. بویوم اوچانمیشدی.
 — آنان اولسون، آ قیام، نیه ایندیک یادیندان
 چیخیب گئیمهیب سمن؟ — آنام هئیف سیلنه-هئیف سیلنه گؤ-
 چومون ایزینه باخدی. ایندی ده بئله. انله بیل یئنه بیردن-
 بیره اوچانمیشام.
 قیام بیردن قوللارینی اوچاتدی. لاپ گولمہلی اولدو.
 پنچیبی داها گئیمہیہ قویمادیم. اما بیر آج
 یئنه گئیدی. ممد عمیہ دئدیم. سریہ بیبی ده
 بیلدی. سونرالار دئییر دیلر کی، گرک درچیہ دئییدی.
 قیام اینستیتوتدان آلدیغی تقاؤدو سریہ بیبیہ
 وئریدی. او دا بیغیردی. او پولا بیر پنچک آلدیلار. قی-
 یامین بوینو ایلہ چینی دوزلدی. اما منیم بوی-
 نوملا چینیم ایری بیتدی: بزمن مکتب دن لاپ تئز
 گلیب یئنه کئچیردیم سریہ بیبیگیلین یاتاق اوتاغینا.
 بیتیردیم پنجرہنین آغچیندا. قیام تراموایا می-
 نینجه باخیردیم اونون دالینجا...

***

بیزیم قالدیغیمیز اوتاقداکی ایری ایستولون اوستونده سه-
 ریہ بیبی پالتار اؤتولر، سؤفرہ سالیب چؤریمیزی ده بو
 ایستولون اوستده یئیردیک. سونرا ایستول قیاملا منیم
 اولاردی. بیر طرفینہ او ایستول قویوب اوتوراردی، بیر طرفینہ
 ده من. درسه ہازیرلاشاردیق. انله بیل سریہ بیبیگیلین
 ائیوی اولموشدو اوخو چالی، بیز ده اورانین دایمی اوخوجولاری.
 بزمن گنجہ ساعت بیرہ کیمی اوتوروب یئریمیزدن ترپن-
 میردیک. انله بیل قیاملا منیم درس جدولیمیزده
 درس دن سونرا ایستولدا گلیب اوتورماق دا مجبوری ایدی.
 اما بیز مجبوری یوخ، کؤنوللو اوتوروردوق.
 من ہمیشہ قیامی اینتیچار ایزینده گؤزلیبردیم.
 قیام گلیب چیخانا کیمی اوخودوقلاریم یادیمدا
 قالمیردی. اصلینده منیم درسه ہازیرلاشماغیم قی-
 یام گلیب ایستولدا اوتوران دان سونرا باشلابیردی. من

بونا عادت ائتمیشدیم.

ممد عمی دئیشدی، سیز کی، بئله هازیر لاشیر سینیز،
گرک بیرینیز اورتا مکتبی منداللا، او بیرینیز اینستیتوتو
فرقله نمه دیلومو ایله بیتیر سینیز.

سریه بیبی ده دئیشدی: آدم ایستولدا نه قدر
اوتورار؟ یورولمور سونوچ مو؟ سیزین درسینیز درس دن
سونرا باشلا ییر...
بیز ده قیز اراقیزارا قیاملا بیر-بیریمیزه باخ-
میشدیق.

سریه ببینین سوزو بو دفعه لاپ یئرینه دوشدوش-
دو. انله بیل دووردان دا، یازی درسیمیز باشلادی. ایستو-
لون او بیر ی طرفین ده قیام، بو بیر ی طرفین ده من. انله
بیل آرامیزدا شهر لر، کندلر وار ایدی. بیز ده بیر-بی-
ریمیزدن بیر نچه کیلومتر اوچاق دوشدوشدوک.
مکتوبلاشدیق: منیم علیم اونون پوچتالیونو،
اونون علی منیم پوچتالیونوم اولدو. قیامین آیردیغی
دفتری ایستولون اوستده سوروتلیردیک. او منه، من اونا.
دانیشسایدیق، سس اولاردی. سریه بیبی انشیدردی. او بیز-
دن بیر آچ آرالی اوتوروب تزه پنجره پرده لرینه ایلگک
تیکیردی. هم ده یاز دیقلاریمیزی دانیشا بیلمز دیک. آخی،
او قدر ده آچیق دئییلدیک.

مکتوب

"...فرح، بیر شاعرین شئیرینی بیزیم اوغلانلار دفتر-
لرینه یازمیش دیلار. من ده اونین اوچونو کوزورتدوم.
مهیبیت... نه دئییم بو اولوی آدا،
هامییا بیر گوزله باخماییر او دا.
بیرینه اومور-گون یولداشی وئریر،
باسقا بیر ی سینه گوز یاشی وئریر...
دوز دئییر، انله دئییل می؟ من اوزونجو میصر اعنی ایسته-
یردیم..."

"بس سن؟" سوالینی او وئرمهدی. اما من باشا دوش-
دوم. دفتر یاواسجا سوروتلن دی.

جاواب

"بو شئیری بیزیم قیز لاردان بیرری اچیردن بیلیر. دئی-
بیردی کی، بو شئیری یازان شاعرین قیسمتینه دوردونجو میصرع
دوشوب. اونا گۆره بئله یازیب، قیز اؤزگهسینی سئویر..."
مکتوب

"... فیکیر وئر حؤکموئه سن میصرعلا رین،

دئییر: سو قویونون دیبینده اولور.

هاییف کی،

اوریی بچی قیزلارین

باشقا اوغلانلارین جیبینده اولور.

شاعر بچی قیزلاری دئییر ها! بوتون قیزلار اولایلمز."

دفتری یینه ایتلهدی منه. اوخویوب باشی می قالدی-

راندا گۆردوم دوز گۆزومون ایچینه باخیر. انله بیل دی-

لیمدن ائسیتیمک ایستیردی کی، من وفاسیز اولمایاجا-

اوام. گولمیییم توت دو. یاخشی کی قولوم اونا توخون دو.

سرییه ببی ده یاخشی کی سکسنیب دیک آتیل دی. قیام انله

بیل منه گولمک اؤیردیردی.

— ایینه علیمه باتدی، اوف.

سرییه ببی او ساعت دا کیری دی. اورتایا سؤکوت چؤک-

دو. قیام علی ایله ایشاره ائل دی کی، جاواب یاز. دئدیم: سن

یاز. دئدی: یوخ، سن یاز. من ایسرار ائلدیم. دفتری

قاباغیمدان اؤزو گؤتوردو.

مکتوب

"فرح، من هایانا گئت سهه، هاردا اولسام، سنین

یائینا تلسیرم. گلیب سنی گۆره نده انله بیلیرم، دون-

یادا بیر امین-آمان لیق عمله گلیر. من سنه دیلله هئچ

بیر سؤز دئییه بیلیرم. منجه، بزه ن سوسماقلا دئییلن

سؤز، دیلله دئییلن سؤزدن چوخ گوجلو اولور. منیم مک-

توبوم دا سنینله سوسماقلا دانیشماغیمدیر. گل، سوسا-

سوسا دانیشاق!"

دفتری سوروتله دی.

اوخویوب قورخدوم. بیردن سرییه ببی بیلسی دی،

نە دئىردى؟ اوچونە سونرا نئجە باخا بيلردىم؟ شا-
ماما خالادان اييب دئىلدىمى؟ بىردن مەكتەب دە
ئىشيدىرلر؟

سواللار بىر ھامىسى بىردن-بىرە مەنسەز لاشدى. بىر
يۇردە اورتورساق دا، ھايانا باخدىم سا گۇزومە قىيام
گۇرۇن دو.

جاواب

"نە دئىيم، قىيام؟ سەن سوسا-سوسا دانىش، مەن دە
سوسا-سوسا دىنلەيم. اينستىتوتونوچ دان ياز. نابات آنا-
نەن چۇرىن دن ياز. اوشاقلىق ايللار بىن دن ياز. سەن بىزە
گلنە قەدر سەرىپە بىيى شاماما خالاي دانىشيدى." مەكتۇبومو
اوخويوب گولوم سەدى. قەلمى ساچلارى-
نەن آراسىن دا گچىدىدى. ائوين تاوانىنا باخدى. ائىوان قا-
پىسىنا دا. اورىن دن نە كىچىر دىيىنى دئە بىلمەم.
مەكتۇب

"آمۇرىكانىن ھانسى پرىچىدنتى سە دئىمىش دى كى، دون-
يادا ان جانسىخىچى بىر يۇر، او دا آغ ائۇدى. مەن دن
سوروشساي دىلار، دئىردىم: دونيادا ان اوركاچان بىر يۇر
وارسا، او دا مەمەد امىگىلەن ائوىدى."

سوالىما جاواب يازمامىشدى.

"نە ائتمەك اىستىيىر سەن، قىيام؟"

البتە، نە ائتمەك اىستىيىنى باشا دوشوردۇم.

مەكتۇب

"دئىمەك اىستىيىر مەن كى، فرح، ھەر كىم سئۇبەسە، دون-

يادا ان مەننى آدمىدى. كىتابلاردان، مەملىردن

داھا چوخ مەھبەت آدمى مەننىت اۇيرەدىر. مە-

ھەبەت آدمى مەجبۇر ائىلىر كى، او، ھامى دان ياخشى

اۆلسون، اۆستون اۆلسون، مەننى اۆلسون.

مەن اۆللەر بئلە دئىلدىم: ايندى اۆزومو ھئى تو-

مارلايىرام. ساچىمى دارايىرام. بىزەن اۆزومو او قەدر

سىغال چكىرم كى، سونرادان خلو تە گەندىب گۇزگۇيە با-

خاندا، اۆزومون اۆزومو گولمىم توتىير. يادىنا دو-

شؤرمو، من كنددن باجيمگيله تزمجه گلنده، منه
 باخيب نجه گولوشدون. سونرالار سنين هر باخيشين مه-
 نه درس اولدو. ساغ اول، فرح"
 قيام هر شئي دوز دئييردى. ائله من ده اونون و-
 چيتينده ايديم. هميشه اوزومو نچارت آلتيندا ساخ-
 لا بييرديم. هامىدان داها چوخ قيامين خوشونا گل-
 مك ايستتيرديم.

تيسسومله قياما بير ده باخديم. داها هنج بير
 شئي يازماديم. "مكتوب - دفتري" آغ يولا سالديم. او
 يازدى.
 مكتوب

"بيري وار ايدى، بيري يوخ ايدى، دونيادا ممد امينين
 بير ائوى وار ايدى. ممد امينين بير قيز قوهومو دا وار
 ايدى، اونون آدى فرح. سونرا دا دونيادا بير سرييه بيبي
 وار ايدى. اونون دا دونيادا بير يئتيم قارداسى وار ايدى. آدى
 قيام. فرح اورتا مكلبده، قيام اينستيتوتدا اوخو-
 يوردو. اونلارين ايكي سى ده بير ائوده قاليردى. ايكي سى ده اوز قو-
 هومونون يانيندا. بير-بيريى سئويرديلر. هنج كسين بون-
 دان خبرى يوخ ايدى. قيام اوربيني فيزدان گيچلتمك
 ايستتيردى. نهايت، جسارته گلدى و هر شئي آجيب دئدى.
 مهببت...

بيرييه اومور-گون يولداشى وئرير..."
 دفتري گؤتوروب قوى دو اللريمين اوسته. اوخودوم،
 اوزو ده بير نجه دفعه.
 سئودى مى سانكى ايلك دفعه هيسس انديرديم. سئومك
 بلكه ائله بودور؟ مهببت دئيير لر - بو، او دئيل كي؟
 آخى، منيم مهببتم هنج كسينكينه اوخشامير.
 ايندييه قدر انشيتدييم، كيتابلاردا اوخودوغوم مه-
 هببتلر بئله اولماييب. گؤره سمن، نيه بئله اولماييب؟
 بلكه، هر نئين سئوگى سى بير جوره اولور؟ دونيادا بير
 سئوگى اولسايدى، اونون دا حاقيندا بير دفعه دانيشار-
 ديلار، بير دفعه ده رومان يازارديلار، قورتاريب گنדרدى.

گۆرەسەن، من قیاما گۈنمەسەم، او، مجنون اولوب
چۆللەر دوشرمی؟ اصلینین کرەمی کیمی ساغلام دیشلرینی
هکیمە بیر-بیر چکدیررمی؟ شئیخ سنان کیمی گۈندیب
دونوج اوتارارمی؟ فرهاد کیمی کولونگۆ اۆز سینه-سینه
چیرپارمی؟ یوخ، هنج قویاراممی؟ منە بیردن-بیرە ائله
گل-دی کی، قیام دا اونلارین وضعیتینه دوشە بیلر.
بیلسیدیم کی، دفتریم هنج کیمین علینە کۈچمەیه-
جک، دونیادا بوتون سئوہنلرین سیاهی-سینی توتاردیم.
اوربیمە قریبە فیکیرلر دولوردو. قیام ائله بیل
منە سئومک اۆردیردی، سئوہنلرین قابوی-سینی چکمک
اۆردیردی.

جاواب گۆز لیبیردی. نہ یازاجاغی می بیلمیردیم.
سریبە بیبی قیامی چاغیردی:
— گل، بو پردنی آساق، آقارداش. صاباحا قالما-
سین.

قالخدی. دفتر-مکتوبو اۆز دفتریمین آراسینا
قویوب بیغیشدیردیم.

اونلار پنجرە پرده-سینی آسدیلار. تزه‌دن اوتان-
ماغا باشلادیم. منە ائله گلیردی کی، بیر پردنی آسان
قیام، او بیری پردنی گۆتوردوش-دو. بیزیم آرامیزدا
اولان پردنی.

***

گونورتاوستو قاپیمیزین آغچیندا شاماما خالا ایله
قارشیلادیدیک. بیزدن چیخیردی. گولە-گولە منیم قولوما
گیریب تزه‌دن قاییتدی ایزری.
سریبە بیبی بۆیوک ایستولو تامام سۆکدوش-دو. تاخ-
تالارینین آرالارینا قاینار سو تۆکوب درمان سپیمیش-
دی. منی گۆرەن کیمی گول-دو، تئز دە جیددیلش-دی.
او بیری اوتاغا کۈچیب پالتاری می دیشدیم. ایستول یوخ
ایدی دئیە اوتاغ بیرە-ایکی بۆیودوش-دو. سانکی اوتاقدان بیر
ایستول چیخمایب، هر نہ وار ایدی-سە، هامی-سینی بوشالتمیش-
دی. اوتاغ بیزیم مکتبە-کی ایلمان مئیدانچاسی

بوی دا اولموش دو.

سرییه بییی اوزونو شاماما خالایا توتوب دانی-

شیردی:

— بیزیم ائوده هنج متبخ بوجیی اولمازدی. ساغ اول-
سونلار، قیاملا فرح، ایستولا او قدر اوتوردولار کی، بو
چهیرمار پئی دا اولدو. درس دن گلن دن گنجیاری سینا
قدر. آچ قالیر دیلار، لاپ گنجه سحره کیمی ده اوتور-
سونلار. نه قدر اوخوماق اولار!

دنئیرلر، متبخ بوجیی ایستی دن عمله گلیر. فرح
اوتوران طرفده، قیام اوتوران طرفده بوجکلر اؤزله-
رینه یووا دوزلدیلر، او قدر بالالاییلار کی، تاختانی
قال دیران دا مات قالدیم. ایستولون قالان هنج هاراسین دا
متبخ بوجیینین یوواسی یوخ دو. بؤ گون سحر گندیب
اچاخانادان درمان آلمیشام. بیر ده، آ شاماما
باجی، بو بوجکلر ننجه برک قاچان اولورموش! داللا-
رینجا آتلی دا دوش سه، چاتماز.

سرییه بییی گوله-گوله دانیش سا دا، اونون گولوشون-
دن نارازی لیغی دا بیلینیردی. او، متبخ بوجیینی پیسله-
مکله منی ده دانلابیردی. من بو بوجکلردن کیتاب
چانتامین ایچین ده گؤرموشدوم. اوندا بوتون گونؤ اؤزو-
مه گله بیلیمیشدیم. دیکسینمیشدیم. سرییه بییی اون-
دا دا دانلامیشدی کی، متبخ بوجیین دن آدم قورخار؟!
قیزار میشدیم. شاماما خالا علینی باشیما چکیب،
کون لومو آلدی.

— سیز نیلیسینیز، قیزیم، بو متبخ بوجیی ائله
اؤزلو شئی دی، اؤز-اؤزون دن عمله گلیر.

اؤزونو سرییه بییییه توت دو:

— آ سرییه، به درس لرینی اوشاقلار هاردا ائلسینلر؟
اوخوماق ائله بیلیر سن آسان دی؟ من اونیل لیگی بیتیر ممیش
نیشانلاندیم، سونرا دا بیر ایل چکمه دی کوزوردولر.
واللاه، ایندی ائله پشمانام! اوتوروب ائوده کیشیین ما-
آشینا باخیرام. کول منیم باشیما! واختین دا باشا

دوشسیدیم، ایندی قولتوومدا پورتفئل، اینستیتوتدا درس دئییهنین بیرری ده من اییدیم.

مکتبی قورتارمامیش ااره گندن قیزلارا منیم یازیویم گلیر. سونرا تپهلرینه دویهجکلر. سن اوخو، قادان آلیم، گنت درسینی اوخو!

شاماما خالا سوله ترفداری ایدی. نه واخت بیزیم ائوده بیر سوز اولسا او ساعت زارافاتا سالیب هر شئی آسانجا حل ائلیردی. سربیه بیبی ممد امینین ایشدن گنج گلمیینین اوستده کوسن ده، شاماما خالا مم- مد امینین طرفینه کنچیر، هر شئی سربیه بیبیه باشا سالیردی. سونرا ایشلر قایدا یا دوشوردو. ائله بیل شا- ماما خالا بوردا بیزیم قونشوموز یوخ، هم ده ته- رفکنشیمیز ایدی. ادام اورک سوزونو ده اوندان گیچلت- مک ایسته میردی.

سربیه بیبی ممد عمی ایشدن ائوه گنج گلن ده کوسدویو کیمی، من ده قیام درس دن گنج گلن ده کوسمک ایستیردیم. اما اوزه وورا بیلیمیردیم. بیر دفعه شاماما خالایا دئمک ایستیمشیدیم. سونرا یادی- ما دوشموش دو کی، قیامین طرفینه کنجهجک، بلکه ده دانلایاجاق کی، بئله شئی ائل مه. او طلبه دی... سربیه بیبیه ده همیشه دئییردی کی، ممد قارداش هوکو- مت آدمی دی. ایشچی دی...

ایکی گون قیاملا من ایستولسوچ قالدیق. آنجاق هئی بیر-بیریمیزه باخاندا گولومسیبیردیک. سونرا هاردا بیر آچ چوخ اوتوروردوق سا، دئییردیک، داها بس دی، قالخ، متبخ بوجی عمله گلر. قیام منه سوز آتیردی، من قیاما.

***

آخشام قاتاری ایله نابات آنا شهره گلدی. ایری، قیر- میزی گوللری اولان خورجون گتیرمیشدی. هنج کس قارشیلای- مامیشدی. گلدیینی ده هنج کس بیلیمیشدی. — ائله بیردن اوریم ایسته دی، گلدیم، — دندی. یانین-

دا میلیسونئر گلمیش دی. خورجون دا اونون علین ده. مم-
مد امینین میلیسیونئر لرین دن ایدی. قاتاردان دوشهن
کیمی نابات آنا اوندان ممد امیگیلین ائولرینی
سوروشوب، او دا دوشوب یانینا گتیرمیش دی.
اولجه سربیه بیبی ایله، سونرا دا قیاملا قو-
جاقلاشیب اوپوش دولر.

— باخ، بو فاتمانی سه خالایین اوچینه، بو، قیزیس
خالایین اوچینه، بو مسمینین، بو، سلطان خالایین، بو
دا، دردین آلیم، باللی خالایین اوچینه...
قیام دا اناسینین اوزون دن اوپدو. نابات آنا-
نین گوزلری دولدو. سونرا ائله بیل کیمسه اونو قیام-
دان چورلا آیردی. اما ایکی سی ده یان-یانا اوتورموش-
دولار. داها نئیله یه جکلرینی بیلمیر دیلر. بیر-بیرینی
تاییب اوزلرینی ایتیرمیش دیلر. من نابات آنانین دوز
گوزونون قاباغین دا دایانمیشدیم. نهایت، منی
گوردوم و قوجاقلایب اوپدو. سونرا دا تلسیک قیرمیزی
خورجون دان ایکی-اؤز قاتلاما چیخاردیب وئردی میلیسیونئر.
— باخ، گوتورمه سن اینجیرم، — دئدی. میلیسیونئر
ده اونون خترینی قیرمادی.

— نچلینین قابینه سی وئرهن شئی نه حاقیم وار
گوتورمیم؟ — میلیسیونئر سربیه بیبیین اوزونه با-
خیب قیزاردی.

— آتام-آنام، آ قیام، آدام دا اناسینی بو قه-
در اونودارمی؟ گلنی بیرجه مکتوب یازیب سان؟ -
قیامی آیاقوستو دانلاماق ایسته سه ده اؤز-اوزونه:
— یقین درس لری آغیردی، آناسی اولسون، — دئییب تئزجه
ده باغیشلادی.

من قیامین اوزونه باخدیم. او دا منیم. مه-
نه یازدیغی مکتوبلاری یادینا سالماق ایستدیم. گرک
او گنجه نابات آنایا دا مکتوب یازادی، من یادینا
سالایدیم.

قیام اناسینین قوللاری آراسینا قیسلمیش دی. بیر-بی-

رینه اوخشا بیر دیلار. ایکی سی ده گۆزلرین دن گولوردو.

نابات آنا منی سوروش دو:

— دردین آلیم، آ قیام، بودومو ممد اوو-

لومون قیزی؟

— یوخ، آی جیی، قارداشی قیزی دی.

نابات آنا ساچلار یما سیغال چکیب بیر قیاما باخ-

دی، بیر ده منه. اوریین دن نه کئچدی سه، خئی لی دوروخ دو.

اؤزوموز ده بیر-بیریمیزه باخدیق.

سرییه بییی متبخه گیردی.

— آی جیی، — او دا قیامین دیلی ایله دئییردی. — ائوده

داها نه قالدی؟ اؤزون قایی دان دا نه یئیجهک سهن؟ ها-

میسینی دولدوروب سان قیر میزی خورجونا.

— قیزیم، اوریم ایسته یه نی یوخ، گوجوم چاتانی گنیر-

میسه م. واللله، قیام سیز نه بییرم، بوواچیم دان

اؤتمؤر. ماشاللله، بو یونا-بو خونونا قوربان اولوم.

گوزوم آیاغینین آلتینا، ایندی کوریین ده بیر قوشون گیچ-

لنیر.

قیامین ممد امینین کیتلین دن تیکدیردی

پنن جک متبخ قاپی سینین دالین دو آسی لی دوروردو. او

واخت دان گنیمیردی. آنجاق آخشاملار درس اوخویان دا

آر ابیر چینینه سالیردی. بو دفعه گوزونه ساتاشان کیمی —

اونو بری وئر گوروم، — دندی، — آ فرح! آی جیی لی، بیر

درچی منیم باشیما او یون آچمیش دی. فرح ده فیکیر

چکیرمیش. سن منیم بو یومو-بو خونومو دئییر سن.

گور بوردا منه نلر دئییر لر میش.

نابات آنا بیر شئی باشا دوشمه دی. اوزوم هامی سینی

آچیب دانیش دیم. هم ده گوله-گوله. گاه درچییه، گاه

دا قیاما لاغ ائل یه-ائل یه.

نابات آنا توتول دو. خئی لی دینمه دی.

— آناسی اولدوش قیام نئیله سین، — دندی. — او درچی

سنتکار دئییل میش، قیزیم.

سؤزه قوت

كنجميش ده كور قير اغين دا دللك قاسيم ادلى اوستا
 اولوب. مئهدى آغا هميشه اوزونو اونا قير خدير ار ميش. بير
 گون ايش ائله گنيرير كى، آغا دللك قاسيمين دايىسى چوبان
 قارانى سورونون دالين دا ياتديغى يئرده گولليله وورور.
 قبرى ايندى ده آغ يال دئييلهن يئردهدى. كورون او تايين دا،
 وورول دووو يئرده. چوبان قارا چاخ ايگيد ادام ايميش. بى-
 لرله آراسى اولماز ميش. اوزون دن قار اوللى دوزلديب بيله-
 رى اوردا-بوردا لاغا قويار ميش. كند ده اونو چوخ ايستويردى.
 سونرا چوبان قارانين قوهوملارى ايله مئهدى آغانين
 قوهوملارى قانلى-بيزاق اولورلار.
 كندده هامى گوزليير ميش كى، گورسون، مئهدى آغا بو
 دفعه اوزونو كيمه قير خدير اجاق. او، دللك قاسى مى ائوينه
 چاغيرت ديران دا قوهوملارى دئيير لر: گنتمه، آغا سنى چه-
 كيه آپايرير. مئهدى آغانين دا اداملارى اوسته دوشور كى،
 بوواچينى نيه دوشمهنين اولگوجونه وئرير سن؟
 دللك قاسيم دا، مئهدى آغا دا هئچ كسين سوزونه
 باخمير. اما هر ايكى طرفين آدمى ياراقلى-ياساقلى
 پوسقودا دورور موش.
 دللك قاسيمين اناسى اوغلونا قاروايير كى، سن مه-
 نيم قارداشيمين قانينى يئرده قوى سان، اوز قانينا بله-
 نسهن.
 مئهدى آغا باشا دوشوردو كى، دللك قاسى مى چاغيرت-
 دير ماسا، جامات دئير قورخ دو. كندين گوزون دن دو-
 شردى. دللك قاسيم گنتمسىدى، اوندا دا كند دئيردى،
 بو قورخ دو.
 كندده دانيشير ديلار. دئيير ديلر، دللك قاسيم كيشى-
 نين اوزونو سابونلاييب اولگوجو چكير. بوواچينا گلن ده
 رنگى قاچير. آگاپياق آغارير. مئهدى آغانين آروادى قيش-
 قيرير كى، آى قاسيم، ال ساخلا، ائوى مى بيخما! ائله بيلير، دا-
 ها ايش-ايشدن كنجدى.
 كندده جامات هر دفعه دللك قاسيمين آغانين
 ائوينه گنتمهينى انشى دن ده گوزلييردى كى، بير قان دوشهجك.

دللك قاسىم بىر يۇردە دىئىبىمىش كى، من بىلىرم،
 مئەدى آغا منىم دوشمەنىمىدى. دايىمىن قانى گرک
 اوندا قالماسىن. اما من اوز صنعتىمە خىانت ائلىه
 بىلمەم. منىم علمدە اۆلگوج بوواج كىسمك اوزون
 بوخ، اوز قىرخماق اوزون دو.
 بو سۆزە گۆرە دللك قاسىمىن اناسى ناخوشلايىر، يور-
 اوان-دوشەيە دوشور. ايللر خستەسى اولور. سونرا ارواد درد-
 دن چاتلايىب اولور. دللك قاسىم اوز قوهوملارى ايله
 دوشمەن اولور. اونا چاتدىر يولار كى، بىريوللوق جانىنى قور-
 تارماق اوزون مئەدى آغا سنى دە دايىن كىمى وورماق ايس-
 تىير. اوز قوهوملارين دا سنى ووراجاق.
 دللك قاسىم ايكى دوشمەن آراسىن دا قالير.
 بىر دفعە آغانىن اوزونو قىرخدىغى يۇردە رنگى يئنه
 آغايىپاق آغارير. اۆلگوجۇ كىتيرىب آغانىن دوز بوواجىن دا
 ساخلايىر.

– آى قاسىم، نىئىرسن؟ – مئەدى آغا اوزونو ايتىرەن
 كىمى اولور. سونرا گۆرۇر بوخ، دللك قاسىم هئىچ نە ائله-
 مك ايستمير. كىشىنى آياق اوستە تر باسير. علمىن دن اۆلگوج
 دوشور. اوچۇ دە اۆلگوجۇن دالينجا بيخيلير يۇرە. ائله اورا-
 داجا كىچىنير...

بىر دوشمەنلىن دە تۇفنگ اولوب، او بىرىنلىن علمىن دە
 اۆلگوج. بىرى تۇفنگلە يوخولو چوبانى كورىين دن ووروب،
 او بىرى اۆلگوجۇ هميشە دوشمەن بوواجىن دا گىچدىرسە دە،
 سۆزونون بيهسى اولوب. پئشەسىنە خاين اولمايىب.
 "اولان دا دللك قاسىم كىمى اولاسان" – ايندى دە
 بو مثل جاماتىن دىلىن دەدى، دردىن آلىم.
 درچىيە لاپ نىفرت ائلدىم. نابات آنانىن صحبتى
 آدمى نىجە دىيشير، تاتىر ائلىير. گۆرەسەن، بىزىم مك-
 تىبە نيه بئله درسلىر كىچمىرلر؟
 نابات آنا قىياما آيرىجا باغلاما وئردى.

– دردىن آلىم، بو دا سنىن يولداشلار بىيىن دى، – دى-
 دى. – ائله ائودەن آيرىجا قويموشدوم. بلكە، يولداشلا-

ریندان بیر آناسیزی، بیر یئتی می، کیمسه سیزی وار؟ پار.
 نابات آنا ائله دئدی، ائله بیل اونلاری چوخدان تانیبیر،
 آدلارینی بیلیر، پایلارینی دا اونا گوره آیریپ. آناسیزا
 آنا، یئتمه آنا، کیمسه سیزه کیمسه اولماق ایستیر.
 بوتون کونلو قیریلارین کونلونا آلماق ایستیر، باشینا
 سیغال چکمک ایستیر. اوزونده کی تبسسومدن، گؤ-
 چؤن ده کی قایوی دان، اللرینین حرکتیندن ده بونلاری
 اوخوماق اولوردو. بورا نابات آنانین اوز ائی اولسای دی،
 بلکه ده، هامی سینی اوز یانینا چا غیراردی.
 – او غلوما دا قوربان اولوم، اونون یولداشلارینا دا.
 – بو سوزو نچه دفعه دیلیندن ائشیتیمشیدیم.
 نابات آنا چوخ ساده اییدی. آدام هنج و اخت اوزونو
 اونون یانیندا قیسیمیر، راحت نفس آلیردی. تکلیکده
 نئجه سمنسه، اونونلا بیرلیکده ده ائلجه اولوردون. او یوخ
 اولموردو، یوخ، عکسینه، سنی ایتمه یه قویموردو. بوتون
 نابات آنا یاشیندا قادینلارا قارشى آدامدا هؤسن-
 روبت یارانیردی.

***

نابات آنا سربیه بیبی دن ایجازه آلمیش دی، من قی-
 یاملا بیرلیکده طلبه یاتاقخاناسینا گئدیردیم.
 "وار، آنا، وار. آناسیزی دا، یئتی می ده، کیمسه سیزی
 ده". یاتاقخانانین قاپی سیندان ایزری گیرهنده قیا-
 مین بو سوزلرینی خاتیرلادیم. اوتاقدا اوجابوی، چالساچلی
 بیر کیشی پنجره قاباغیندا دایانیب هارا ایسه باخیردی.
 علینی آرخاسیندا چارپاچلامیش دی. آیاغیندا کی چکلین
 بورنوندان باش بارماغی قیراغا چیمیش دی. کؤینینین
 یاخاسی تامام آچیق اییدی.
 ایتی چنه سینین آلتیندا قارا ساپلا تیکلمیش توند-
 قیرمیزی دویمه قالمیش دی. بو یوندان کؤینین ایزینه
 دوورو چاپیق اوچانیردی. اورتادا قویولموش ایستولون اوستده
 یارپاچیق کیتاب، بیر آچ پن دیر-چؤرک قیرینتیلاری. "یفین
 ایندیجه چؤرک یئییب بیغیشدیریب"، – دئدیم. اوتاقدا اوز

دنه ده چارپایی واردی.
— بابا، پنجره‌دن تبریز گۆرونورمۇ؟ — قیا-
مین سسینه اوغلان دیک آتیلدی. کۆیینین توند-قیرمیزی
دویمه‌سینی باغلايا-باغلايا:
— سلام... باجی، گلین ایلشین. — منه مۇراجیت
انتدی.

قیام چارپاینین اوستده اوتوردو، منه ده بیر ایستول
چکدی. — اوتور، — دئدی. — سونرا اوزونو منه توتدو.
— فدایدی. اینقیلابچی. بیلیرسن نه قدر شکیللری
وار؟ ات اوستده توفنگ چینده، پاترونداشی. اون یئد-
دینجی ایلده پئنتربورقدا اینقیلاب ائلیمن فهله-عسگر
ماتروسلار کیمی. تبریچ عادتى ایله او، بیزه "بابا" دئییر،
بیز ده اونو "بابا" چاغیریریق. بیزیم "بابامیزدی". اینس-
تیتوتوموزدا ان یاشلی طلبه‌دی. بیزیم یاشیمیزدا سن-
گرلرده ووروشوبدو.

"بابا" بیر منیم اوزومه، بیر ده قیامین اوزونه
باخیب معنالی-معنالی باشینی بولادی.

— گۆرونور، قیام، گۆرونور، هایانا باخیرام،
تبریچ گۆرونور...

قیام بیزی تانیش ائلدی.

— اصل آدی چربه‌لیدی.

"بابا" ال اوچاتدی. سونرا دا گندیب قاپینین آغچین-

دا آیاغینداکی چکلیی دییشدی. "یقین او بیرى یول-

داشلارینینکی دیر"، — اوزلوبومده دوشوندوم.

قیام باغلامانی چارپاینین اوستده آچدی.

— کئندن گلیب، "بابا". فتیر، پئن دیر، قاتلاما،

یومورتا. آنام اوزو گوندردی. دونهن گلیب.

"بابا" سانکی قیامین دندیکلرینی انشیتیمیردی. با-

یاقکی فیکیرلریندن هله آیریلما میشدی.

— قیام، فرح باجیبا باخیرام، یادیمما چوخ

شئیلر دوشور. آنام-باجیم اولسون. انله اوتانیر، انله

قیسیلیر، انله بیل دانلابیرلار. باجیم، گرک بیزیم قیزلار

بئله اولماسين.

ئىي ايسه خاتىر لاميش كىمى گئنىش آلنىنى قىرىشدىرىب،
 قاشلارنى قاشىدى. قىيام سونرا منه دندى كى، بو،
 "بابا" نىن عادىتى دىر، هميشه يادىنا بىر شئى سالماق
 ايسته يەن دە بئله ائلىير.

— اوكرaina شاعرى لئىسىا اوكرaina حاقىن دا دئىيب-
 دىلر كى، بو خستە، چىف قىز اوژ عصرىن دە يئگانه كىشى اولوب-
 دو. ائله بىل بىزىم قهرمان قىز بار دە دئىيلر بو
 سوزو. شاهسئوھن قىزى سرييه...
 قىيامىن خاھىشى ايله "بابا" گتيرىب آلومون دان
 منه بىر نئچه شكىل گؤستردى.

— باخ، بو سدوللا آدى بىر جاوان مؤھننى ايدى. فه-
 دى. سنكرلر دە بىر دە گؤروردون، گولملر سىنە
 اونون ماھنيلارى قارىشدى. اوخووردو. فدايلر اھ-
 والى روهىيەسىنى قال دىرىدى. او، فيلار مونىيا سھنەسىنىن
 يوخ، دؤيوش چؤلرلر نىن مؤھننى سى ايدى. اونون سىنى
 مىكروفونلار يوخ، توفنگلردن چىخان گولملر يايىردى.
 گولملر اونون ماھنىسىنىن داوامى اولوردو. گولملر
 سىنە اونون سىنە دە بىر اوخشارلىق گؤروردو. ايكى سى دە
 قلبە دئىيردى.

— "بابا"، او ايندى هاردادى؟
 ققىل دن سوزونو كسدىم اوزون دە اوتاندىم.
 — بوردا. شىمالى آذربايجان دا. او دا اينستىتوت دا
 اوخووردو. طلبەدى.

من شاهسئوھن قىزى سرييه نىن دە شكىلنە باخماق
 ايستدىم. دندىم: "گؤسترىن". "بابا" يئنه آلنىنى قىرىش-
 دىرىب قاشلارنى قاشىدى.

— اونون شكىلى يوخ دو. بىزىم قهرمانلار نىن شكىلى
 ايتدى-باتدى، فرح باجى.
 آرايا بىر آنلىق سؤكوت چؤكدو. سونرا يئنه سؤكوتو
 اوزو بوچ دو.

— سرييه نىن شكىلى منىم گؤزلر يە دە قالىب.

خاطر یمده، یادداشیمدا قالیب. اونی گۆرهنلرین گۆز-
لرینده قالیب. من بیر رسسام تاپیب اونون شکلینی
چکدیرمجیم. هنج اولماسا شکلی اونا اوخشاسین.
سرییه عادجه آذربایجانلی قیزی ایدی. اورتابویلو،
قارابودایی. ساچلارینی سلیقه ایله دارایاردی. چیننده
تۇفنگ. بزمن آت بئلینده، بزمن ده پیادا. آنادیل
قوشو کیمی "وطن! وطن!" دئییردی.
قیام انله قولاق آسیردی، انله بیل بو جنوبلو اوغلانی
ایلک دفعه گۆروردو. انله بیل هنج وخت اونون صحبتینه
قولاق آسامیشدی. گۆزلرینی پنجرهیه چیللهیب تر-
پنمیردی. کیرپینی ده قیرمیردی.
چربهلی بوینوندان کۆیینین ایچینه دورو
اوجانان چاپوی گۆستردی:
— سرییهیه آتیلان گولنهنین یئریدی. او منیم
مؤقددس قمیم اولوبدو. یادیم گلیمیر.
— بو طبیعی دیر، "بابا". — قیام گۆزونو پنجه-
ردن چکیب باشینی قالدیردی.
"بابا"نین جینگیلتیلی سسی آریا چۆکمک ایستهیمن
سۆکوتو پوچدو.
— قوی ایندی سیزه بیر یاخشی جای دملیم. تبریز
چایی. باجینین دا فیکری داغیل سین، — دندی. — سیز شاهسئو
قیزین گنجلیینه اوخشاییر سینیز. بلکه ده، هنج بو
بارده دانیشمازدیم. یادیم سالدینیز.
— او، جای اوزون انشییه چیخاندا باشقا بیر اوغلانلا قا-
پیدا توقوشدو.
— قیام، پریوت. "بابا"نین قولتوونون آلتیندان
چورلا کئچدیم. بو باجی کیمدیر؟ — منی سوروشدو. اوره-
بیمده "نه اوزلو اوغلاندی" دندیم. ایستدیم قیاما دئ-
بیم کی، دور گئدک، یقین نابات آنا بیزی گۆزلییر.
هم ده سیخیلا-سیخیلا نه قدر اوتورماق اولار؟ بیردن
قیامین گولوش سسی منیم دومانلی فیکری می داغیتدی.
— گۆرجوستاندان گلیب. بیر آچ اوزدو اوغلاندى. آم-

ما بېلمىرىم نيه خنزىنى چوخ ايسىتىرىم.

چىنىنه ووروب:

– تانىش اول، ا، – دئدى. – بىزىم قوھومدو. اوزو ال اوچاتدى.

– آدىم هاتەمدى، باجى. اوزوم دە گوز جوچه الا بېلىرىم. قامار جوبا، قاتسو، گنناسوالى.

گولوش دولر. هاتەم باغلامانى گوردوم.

– بونلار هارداندى؟

– آنام گوندرىبىدى. اوزو دە گلىبىدى، باجىمگىل دەدى.

منه انله گليردى، اوزوم اود توتوب يانير. هامى سى دا

منه باخىردى. انله بىل قىيام منى بورايا اوتان دىر.

ماغا گتير مىشدى.

– من رياضياتچى بابا يام. قوى بىر دورمك بۇ.

كوم، سونرا مثلاًى ان كسه يوللا حل اندرىك. باخ،

بئله.

دىشلەيمەن دن سونرا اوزونو منه توتدو:

– باجى، "بابا" يلا بو قىيام قاراقاباق دىر. اوتو.

راندا دا مۇسبەت قهرەمان كىمى اوتورورلار. دوم.

دوز. من دئىمەن گولەنەم. پاخىل لىقلارى توتور. دئىى.

رم، سونرا، قاتلامايا...

– قورخما. جانىنىن قدرىنى گوز نئجه بېلىر. – قى.

يام منىم اوزومە باخىب گول دو. – هاتەم، آدم سە.

نىن كىمى چوخ دانىشىب انلەن دە چەر دە اونا تائىر

انلمىر.

– نە؟ نە؟

– سوكراتى تانىبىرسان؟

– نيه تانىمىرام. سنىن اوشاق لىق يولداشىن اولوب.

– باخ، همىن سوكرات، آنتىك دوروون ان بويوك فى.

لوسوفو. حبس اولونان دان سونرا اونا اولوم ھۆكمۇ كە.

سېلىب. اوندا بئەلرېنە چەر وئىردىلر. سوكرات دان خا.

ھىش انلىيرلر كى، چەر اىزن دن سونرا دانىشىب انلەمەسىن.

ھىەجان كنجىر مەسىن، اوركدن گولمەسىن، چەر تائىرىنى

ايتيرر. سوكرات دا اونلارين خاهيشيني بئرینه يئتيرير.
— ائلديرسه، زحمت چك، او بيري قاتلامانی دا اوتور
بري. — هاتهم جدي دندی: — اما سوكراتي سالدین گؤ-
چومدن. من اولسايديم، عكسینه، گولرديم.
"بابا"نی سسلهدی:

— سنين چای دلميين دون دو ايتنيقرال آچماغا.
"بابا" دا گول دو، قيام دا.

— باجی، بونلار کی دانيش ديلاز، صحبتلری باشلاير
اينسان دان، دونيادان، آخير دا دا گنديب چيخير لار يو-
نانيستانا. بيري تاريخ چيدير، او بيري ده ادبيات چي. نه
بونون تاريخدن خيري وار، نه اونون ادبياتدان.
قياما گؤز ووروب سوزونه داوام انتدی:

— ايکی سي ده فلسفه درنيينه گنديب-گلير لر. ائله دئ-
بير لر، کاش بير فلسفه فاکولته سي آچيلا، اوردا اوخوياق. او
دا يوخ دو. قاليلار دانيشا-دانيشا. بئینی می-باشی می
آپار ييلار.

"بابا" دا گول دو، قيام دا.

— "بابا"، بيز گنديک. فنيروزا سلام دئيين. قيام
منه باشی ايله ايشاره ائل دی کی، گندک. هاتهم پرت اولدو.
— نه؟ فنيروزا سلام؟ قوی گل سين، دالاشماسام
ياخشی دی. نيه گولور سهن، "بابا؟" اونو دانلاماق اوه-
چينه، سونرا دوشور سهن اوستومه. — هاتهمين اوريی او قدر
آچيق ایدی کی، نه بيليردی سه، هامی سینی دانيشماق ايستبيردی.
— آی هاتهم!

"بابا" نه قدر قاش-گوچ ائل دی سه، هاتهم گورمه-
مچ لييه ووردو.

— يننه دئيه چک کی، سيرری ساخاليان دئييل. ساخاليبب
گوروما آپار اجاغام؟ قيام... باجی دا منی باغيش-
لاسين...

هاتهم ايسته دی کيری سين. سونرا يننه اوزويله باجار-
مادی:

— فنيروز گوروشه گنديب. "بابا" نين آياقباي سینی

گنڀيب، قالستوكونو تاخيپ. منيم ده بير شونتسار سكي
ساعتيم وار. ددم محاربه واختي بئرلين دن گون-
درميش دي. تاخيپ اونو قولونا. ايندي يقين قيزين يانين-
دا لوووالانير كي...

– هاتم... – "بابا" يئنه اونون سوچونو كسمك
ايستهدى... – اولمادى...

– ايه، جانين اوزون، قيام، بير ياخسى اوتوقهلميم
وار ايدى. بير گون لويه ايستميش دى، من ده وئرديم. ايندي
دئير، قيزين خوشونا گل دى، باغيشلاديم اونا. هاميميز
گولوشوك.

– ايندي ده ساعتى باغيشلاياچاق. تپدى. كوينين
قولونو قالديريپ ساعتينا باخماق ايستهدى. يقين عادت
انليبيميش. پرت اولدو.

منيم فئيروزدان خوشوم گل دى. هاتم مين اوري-
اچيق ليغيني دا بينديم. قالخديق.

***

– كويك اوشاغى. ويجدان سيزلار. بيناموسلار. يئكه-
باشلار...

قيام فئيروزو سسين دن تانى دى. هئياتده سلام-
لاش ديلار.

– نه اولوب، آيه؟ نه قاچدى-قاچدى دانيشير سان؟ فئى-
روچ منى گورهن كيمي سسينى ياواشيت دى. خجالت چكهن
كيمي اولدو. – باغيشلايين، – دئيب علينى ناچيك سارى بي-
غين دا گچدير دى. سونرا دا كوكس اوتورهر ك دئدى:

– قبيرستان ليق دا ياخسى مقبره لر وار ايدى. بيل مى-
رم گوردوشدونمؤ؟ تراكتور لا ووروب اوچوروبلار.

اوستو قديم اليازمالارى ايله دولو قبير داشلاريني قيريب
توكورلر. بو حيوانلار باشا دوشمورلر كي، اونلارين
هامى سى بيزيم قديم يازى لى عابدهلر يميز دى. او ناخيشلار،
هوز گولر، تيكى ليلر، يازيلار مدنيت تاريخيميز دير.

بير دن يومشال دى. انله بيل دولو بولود ايدى، ياغدى، قور-
تاردى. دونيايا بير آيدين ليق چوك دو.

– قیام، نه یاخشی؟ – سوروش دو. ائله بیل ایندیجه اسیب-
جوشان او دئییلدی.

– آنام قوناق گلیب شهره. بیر آچ کندئی-

متلری گتیرمیشدیم. بایاقدان بوردا بیق. تلهسی-

رم. ساغ اول، فنیروز.

قیام ال توتوب آیریلاندا دندئی:

– فنیروز، کیمسه دئییبدی کی، بیر یاریمچیقارلا، بیر

ده اؤزدولرله موباریچه هله اوچون مؤددت قالاچاق.

فنیروز قولوندا کی ساعتی آچا-آچا گنتدی یاتاقخا-

نایا. من اؤزومو ساخالایا بیلمهیب گولدوم.

– قیام، سن بوتون دونیانی منه باغیشلا یار-

سانمی؟

– گرک هاتمدمن ایجازه آلیم.

قیام سانکی هر گون، هر ساعت دیشیردی. شهره

گلدیکلری ایلك گونلری خاتیرلا سایدی، اؤز-اؤزونه گولونچ

گؤرونردی. من همیشه قیاما باخاندا، ایکی قیام

گلیب دورودو گؤزلریمین اؤنؤنده. من بیرینی اؤی-

ردیردیم، بیریندن اویرهنیردیم. بیرى مندن اوتانیردی،

بیریندن من اوتانماغا باشلا بیردیم. بیرى هر شئی

والئه اولوردو، بیرى هر شئی ده معنا آرابیردی.

ائوه چاتیب پیللهلری قالخدیغیمیز یئرده، نندنسه،

بیرینجی مرتبه ایله ایکینجی مرتبهنین آراسیندا دا-

یاندیق. بیر-بیریمیزه "گندک" دئییه-دئییه دایاندیق.

منه یاخینلاسیب اللریمدن توتدو. سونرا اؤپدو. سون-

را دا عذر ایستهدی. ائله بیلدیم قیام دلی اولوب. باشیم

هرله ندی.

***

ممد عمی بزمن گنجه ساعت بیرده، ایکی ده، بزمن

ده ساعت اؤزه ایشلمیش گلیردی. سونوجو تبیلیسی قاتارینی

یولا سالاندا سونرا.

گنجهدن کنچیردی. اؤزومو کیتابلا تامام اورتدوم.

گویا داها یاتیرام. هنج گوزومه یوخو گنردی می؟ او

گون دن قیاملا دانیسیردیم. کوسولو دولانیردیق.
 قیام آرتیستلیک ائلدی. اوزونو توتدو منیم ایستولو-
 ما. گویا ایستول فرحدی. باشلادی دانیشماغا:
 - فرح، اچیچیم، منی باغیشلا. سربیهنین یانیندا
 دا دین دیرنده رس می، سویوق جاواب وئیرسن. ائله بیل
 بیزیم ائوده سن آدادا، سن بوی-دا-بوخوندا یاد بیر قیز
 یاشاییر. من اونو هم تانیبیرام، هم یوخ. او منه
 هم یاخیندی، هم اوچاق. دین دیرمک ده ایستیرم،
 دین دیرمه مک ده. او ائله هئی سنه اوخشاییر، اما سن
 دئیل سن.

فرح... فرح... سوسورسان. ایندی بیلدین می، نیه بوش
 ایستولونلا دانیشیرام. هنج اولماسا، ایستول قاچمیر، قولاق
 آسیر. اما من ایکینیچین ده یانینیزدا گوناھکارام:
 ایستولون دا، سنین ده. ایندی ممد عمی گلہ سی دی. گئی-
 جن خنیره قال سین. هنج بیلیر سن ساعت نچہ دی؟ ایکی. سن
 ایندی یقین یوخو گورورسن؟
 آیاغا قالخب اوزومه بیر خئی لی باخدی. ایشیوی سون دو-
 روب گنتدی یاتاغینا.

***

سحری سی نچہ گون من سیز قالان ایستولومدا گلیب
 اوتوردوم. باخدیم قیامین ایستولونا. ائله بیلدیم اوتو-
 روب اوردا، یازیق-یازیق باخیر منیم اوزومه.
 - قیام...
 من ده اوزومو اونون بوش ایستولونا توتدوم. باشلا-
 دیم دانیشماغا. اما اوربیمده:
 - ائله بیلیرسن، من داریمامیشام؟ باریشماق ایسته-
 میرمه؟ نچہ باریشیم، بیلیرم. آخی، بیز کوسولویوک.
 نایات انا گندن دن بری سنین نچہ شیرین صحبتینی ایتیر-
 میشم، قیام. باخ، بیر ده منی دیندیرسن، گل باریشاق
 دئسن، او ساعت دانیشاجام. منیم اچیچیم قیام.
 سونرا اسگی گوتوروب قیامین ایستولونو تمیز-تمیز
 سیدیم. ائله بیلدیم علیم ایستولا یوخ، قیامین ائلی چیین-

لرینه دی دی، آلتینا تۆكۆلەن ساچلارینا دولاشدی. اتری ایستولدا قالمیشدی. سانکی قیام باشینی قالدیریب گولوم-سدى. اما دینمەدی. گل باریشاق دئمەدی... سونرا دا کیتابلارینی رەفدن گۆتوروب تزدەن سە-لیقە ایله بیغیشدیردیم. بچیلرینی باش-ایاق قویدوم. قس-دن انلیم کی، گلن کیمی گۆرسۆن. کیتابلاری ورقلەیبب آجدیقا قیامین نەفسی سان-کی اوزومە دیریدی.

***

شاماما خالانین دالینجا بیر دفعە برک گولدوش-دوم. قارازیا فالایا باخدیرمیسدی. سونرا دا او اروادا بنش-آلتی یومورتا وئرمیشدی. ایندی شاماما خالا بیلسیدی، منە گۆلردی. بلکه دە دانلایاردی. بلکه دە، هئج بیر شئی دئمچدی. نە بیلیم... بیر قارازی اروادین دالینجا خلوتی ائودەن چیخیب قا-چیردیم. قولتوومدا دا فیچیکا کیتابیم. اونون دا آراسیندا ایکی مانات پول. مەمد عمی هر آیین باشیندا منە پول وئردی کی، دفتر-قلەم آلیم، آجیب-ائلیپەندە مکتەبە قووال آلیب یئیم. قیام شەرە گلن دن سونرا اونا دا وئیریدی. گۆتورمۆردو. قیقیرمیزی قیزاریدی: — جییم انشیت سە، منی بیر دە سیزە قویماز. مەمد عمی، پول منیم نییمە لازیمدیر؟ — دئییدی. آیین آخیریندا، بیر دفعە گۆردوم کی، من اوتوردو-اووم طرفدە ایستولداکی دوشمبەنین آلتیندا اوز مانات وار. قیامین دفترینین آراسیندا دا پول وار ایدی. پولو ائله قویموش دولار، ایستولون اوستو دونقار گۆرونوردو. قیما بنش مانات قویموس دولار. من اونونلا کۆ-سۆلو اولدوغوم اوزون تک دوروب آپاردیم پولو سربیه بیبیه. قیام دا دالیمجا گلدی. سربیه بیبی گۆتور-مدی. — مەمد امین دفتر-قلەم اوزون قویوب، آپارین خرلیین، — دئدی.

«يَقِين قِيَام گۇتورمىدى اۇزون مەممى عىمى
بىلە ائلىيىب»، – تىز اوربىمىدىن كىچىرتىم.
سونرا قىياملا من ائله بىل عادت ائلمىشىدىك: آيىن
آخىرىن دا ھىمىشە دوشمبەننن آلتىنا باخىردىق. مەم-
مە عىمى دوولتەن، بىز دە سانكى مەممى عىمىدىن
ماش آلىردىق. قىيام يىنە آپارىدى كى، سىرىيە، من
اىستەمىرم. سىرىيە بىيى دە اونو دانلايىردى.
من پولومون ھامى سىنى خىرلەمىردىم. بىزەن آر-
تىق دا قالىردى.
قارازى اروادا ائومىزدىن خىلى آرى، ترامواى بو-
لونون كىنارىن دا چاتىم. ساغىما، سولوما بويلان-
دىم. ھىچ كىس يوخ ايدى. اولانلارى دا تانىمىردىم.
– قارازى خالا، دايان، – چاغىردىم.
داياندى. يىكە، اوچون، گوللو-گوللو دونو داھا آس-
فالت يولو سوپورمەدى. آياغىن داكى قالوشلارنن يالنىز
بورونلارى گۇرونوردو. بوواچىن دا بىش-آلتى قاتار
مونجوق، آغچىن دا قىزىل دىشلرى گۇرونوردو. ساچلارى چى-
بىنلرىنە توكۇلدوشدو.
ارواد منى گۇرەن كىمى عىلن دەكى الىي توتدو دوز
گۇزومون قاباغىنا.
– ھامى سىنى ساتمىشام، – دىدى. – بىر جىيى قالىب.
– من الك اىستەمىرم.
– گل، اوندا فالىنى آچىم. نە اوجا بوپون وار! گۇز-
لرىن نىچە دە خوماردى. ساچلارىنى ايكى يىرە آبىرماق سنى
نە ياخشى توتور. اوربىن حەددن آرتىق گۇزىلدى. سىن ائله
چرىف قىزسان كى، سنى سۇن، سىن سىز ياشابا بىلمىز. بىر
باخان گرەك مۇتلق بىر دە باخسىن. دايان گۇروم.
بوپونو بۇكەن دە قاراتىكان كوللارىننن آلتىن دا تىز
بوى گۇسترنەن بىئوشەبە اوخشايرسان، منىم قىزىم.
عىلنى مەنە وئر گۇروم... سىن داغ لالەسى سەن، گلىب شە-
ھردە بىتەمى سەن...
من بو سۇزلرى ايكىنچى دىفە ائشىدىردىم. ائله بىل

هامی سینی قیامین آغچین دان گۆتوردوش دو. قیام دا
بیر دفعه ائله بو قارازی آرواد کیمی دانیشیردی.
ساغ علی می علینه آلدی. سونرا گۆزلریمه باخدی.
— پولون وارمی؟ — تلسیک سوروش دو.
— وار. ایکی ماناتیم وار. کیتابین آراسین دان
چیخاریب وئردیم.

الیینی چینین دن آشیریب پولو ایری جیلرینین دبینه
قوی دو. بارماغین داکی گوموش اوزویو هرله دی.
— سنین بیر گۆزالتین وار. دوزمؤ دئییرم؟ — سوال
وئردی.

باشیملادئدیم کی، ائل دیر.
— بیر آی یوخوسوچ گنجهلرین اولاجاق، هیهجان کی-
چیره جک سسن. یول گورونور. سونرا هامی سی یاخشی اولاجاق.
سن دن او یانا یول بوخ دور.
سئویندیم.

پولوم اولسای دی، بو گۆزل، خئییرخاه قارازی آروادا
یئنه گتیریب وئردیم. هله الینی ده آلاردیم.
دئمهلی، بیز باریشاجاق. یوخ، قیام اوزو گلیب
باریشاجاق. منی قارازی آروادین دالینجا یویورت دو-
رن ده بو فیکیر دئییل دی می؟
قریبه دیر. کؤسهن ده من ایدیم، باریشماق اوزون
خیففت ائل یهن ده من. گوره سسن، بوتون قیزلار بئله-
دیر می؟ ..

***

اؤه وئرله من تاپشیریوی ائلیردیم. باشی می قال دیران دا
گوردوم قیام گلیب دایانیب لاپ یانیم دا. باشیمین
اوسته. بیز، آخی، دانیشمیردیق. بو نه دئمک ایدی؟
— فرح، سنین فیزیکا کیتابین دی. منیم کیتابلاری-
مین آراسین دا ایدی.

قارازی آروادین یانین دان اؤه قابی دان دا یئنه
قیامین کیتابلارینی بیغیشدیر میشدیم. فیچیکا کیتابی می
رفین بؤیرونه قویموشدوم کی، سونرا گۆتوررهم. یا-

دیم‌دان چیخیب اوردا قالمیش‌دی. ایندی هر شئی بیردن
یادیمادوش‌دو. قیزاردیم.

— فرح، سنینله کؤسن‌دن بری، ائله بیلیردیم
سریبه منیم کیتابلاری‌می هر گون بیغیشدیریر. آم-
ما بچیلرینی ائله بیل قصداً باش-ایاق قویور. دئدیم،
آ باجی، نیه بئله ائلییرسن؟ دئدی، سنین کیتابلارین‌دان
خبریم یوخ‌دو. یقین من یاتان‌دان سونرا بو ائوه
ملکلر گلیر، منیم کیتابلاری‌می بیغیشدیریر. ایندی
من ده اونلارا عادت ائل‌مه‌یه باشلا‌ییرام. ملکلر
یقین صباح دا گله‌جکلر.

دینمدیم. جانیم‌دان بیر ایستی کئچ‌دی. منی تر
باس‌دی.

چیخیب گنت‌دی اینستیتوتا. من ده گونورتاوستو گنت-
دیم مکتبه.

قیام هر شئی باشا دوشوب‌دوش.

ملکلر گلمیش‌دی. قیام کیتابلارینی نئجه
قویموش‌دوسا، ائل‌جه ده قالیر‌دی.

— فرح، گل باریشاق.

— ...

— فرح...

— ...

فرح، سنین خومار گؤزلرین وار. اوریین حددن
آرتیق گؤزل‌دی. هئچ بیلیرسن‌می ساچلارینی بئله آ‌ییر‌ماغین
سنی نئجه توتور. سن ائله قیز‌سان‌کی، سنی سئو‌ن‌سن‌سیز
یاشایا بیلمز. بوینونو بئله بؤ‌کمه. سن ائله دوران-
دا، بیزیم‌کنده قاراتیکان کوللارینین آلت‌دا بیتن
بنؤ‌ش‌طر اولور، اونلارا اوخشا‌ییر‌سان. سن منیم داغ
لاله‌م‌سن، فرح. منیم فرحیم.

ایندی ده ائله بیلدیم قارازی آ‌رواد دانیشیر، قیام
یوخ.

باشی‌می قالدیریب گولدوم. سئوین‌دی. اصلین‌ده کیم
داها چوخ سئوینیر‌دی؟ من اونو دئییه بیلمز‌دیم.

***

دو نیا منیم نچریمده اوللر یالنیز مم-
مد امیگیلین ائولری ایله اوخودوغوم مکتبیین آراسین-
داکی یول بویدا اییدی. دو نیا ایندی بؤیویوب اولموش دو
طلبه لرین یاتاقخانا سینا قدر. دونیادا ایندی «با-
با» دا وار اییدی، هاتم ده، فئیروز دا. دونیادا نه
قدر دو نیا وار ایمیش.
قیام اوزو ده منیم گوچومده گنت-گنده باشقا-
لاشمیشدی. او بزمن منه درس دن سونراکی درس لریمیز-
ده اوخودوغو کیتابلاردان دانیشیر، بزمن کیتابلارین
اوزونو گنیریردی.
من اوزوم ده باشقالا شیردیم. بونو سینفیمیزده کی
قیزلار دا هیسس ائلمیش دیلر. اونلار بؤیوک تئففوسلرده
باشیما بیغیشیر دیلار. من ده قیامدان انشیتدی کلمی
اونلارا دانیشیردیم. سونرا اوغلانلار گلیر دیلر. سونرا دا
ادبیات معلمیمیز. بئله لیکله، منی اوموم مکتب
اوزره چیخان دیوار قزئینه رئاکتور مؤاوینی سئج دیلر.
سونرا... هامی سینی قیاما دانیشدیم. گوله-گوله:
- سن ده منیم طلبه سه سن، - دئدی. - باخ، ایندی
گرک مکتبی «قیزیل مندال» لا بیتیر سه سن. ممد
عمی نه دئمیشدی؟..
یادینا بیردن نه دوش دوسه، سوزونو دئییب قورتا-
ران کیمی توتول دو.
چنه سینی او جونا آلیب بیر آچ فیکیرلش دی. اوز-اوزونه
دانیشان آدمالار کیمی دئییمه یه باشلادی:
- چوخ شئی منه تأثیر ائلییر. اینستیتوموزا خارجی
قوناقلار گلیمش دی. اونلاری من دوشایت ائدیردیم.
اما بیر دیل تاپیب دانیشا بیلمدیم. هنج بیر خارجی
دیل اؤیرنمیشم. من بیر موسیقی آلتین ده ده چا-
لامیرام. واختین دا مشول اول بیلیمیشم.
انامی گونا کاردی؟ یوخ. البته، یوخ. او، هله
ایندیجه من هنج پیانو گورمه ییب. اوخودوقلاری می دا یاخشی

آنلایا بیلیمیشهم. بیزیم ائوده کیتاب رفی اولماییب.
 هنج کیتاب اولوبدو کی؟ کن دیمیز ده کی کیتابخانادا بیر
 قوجا آرواد وار ایدی. او اولماسای دی، بلکه ده، چینیلریمده
 گچدیردیم باشیم کال، چمیرد قارپیز کیمی قالاسیمیش.
 نیه گولورسن؟ ائله بیلیرسن زارافات ائلییرم؟ هر شئی
 بیردن اؤیره نمک، درک ائتمک ایستیرم، فرح.
 دئییرلر، جیرجیراملارین ایچدیکلری سحر شئی دی.
 اما شاهانه اوخویورلار. ائله بیل یاغلی پلوو بیئیلر،
 اوستون دن ده سرین بولاق سویو ایزیلر. اونلارین سسینده
 یابین ایستی سی، بؤرکؤسؤ گؤرؤرسن می نجه هیسس اولونور؟
 آداما ائله گلیر، اونلار اوخوماسا، یابین بؤرکؤسؤ اول-
 ماز. بیر شئه قیداسی ایله اونلار بؤتؤو بیر فسلین ایستی سینی
 ایفاده ائلییه بیلرلر. البته، من ده اچ بیلییمه باخ-
 مایارق، خیدمت ائلییه بیلریم. آنجاق ندنسه آرتیق
 ایستیرم. آخی، من اینسانام.
 بیلیرسن، دونیادا نه بویوک آداملار اولوب؟ نلر
 یارادیلار؟ هنراکلیت، دئموکریت، پلاتون، آریستوتئل،
 لئوناردو داوینچی، نظامی، هؤئی، الیشیر نوای،
 تولستوی، نسیرددین توسی، کانت، هنگئل، روسسو... آه،
 داها کیملر! هامی سینین آدینی چکمک ایستیرم.
 منیم طلبه یولداشیم هاتهم دوز دئییردی، فه-
 ره. من آنتیک دور ایله اینتیباه دورؤنؤ خؤسوسیه
 سئیرم. بشر آغلینین ایلک، چیچکلنن دورولرینی. دئ-
 بیرلر، آنتیک مدنیتین یاییلماسی اوزون بشریت
 ایتالیا شاعری پنترارکایا میننتدار اولمالی دی. باشقا-
 لارینی بیلیمیرم، من میننتدارام. اونون ائوینده
 هومئترین کیتابلاری اولوب. اما اوخویا بیلیمیرمیش.
 سونرا بیر یونانلین کومی ایله، عادجه بیر یونان-
 لینین، او پوئمالاری بوککچچو ترجمه ائلییب دی.
 قیام سوس دو. من ده سوسوردوم. بیر آچ بئله دا-
 یانیدیق. سانکی او، آدلارینی چکیدی آداملارلا اؤز آله-
 مینده دانیشیردی. بلکه ده منه بئله گلیردی. سونرا

یئنه صحبتینه داوام ائتدی:

— بیرنجی کورسا تزه گلنده اینستیتوتوموزون کی-
تابخاناسینا گندیب شنکسپیرین کیتابینی ایستیردیم.
— بلکه، ناغیلار کیتابینی گتیریم؟ — دئییه قیز منه
ایستنهچا ائلدی. ایندی او واخلدان آچ قالیر اوز ایل کئچسین. گؤ-
رورهم دوز دئییرمیش. دوز دئییلهن سوزدن ندنسه چوخ
آدامین خوشو گلیمیر. بو، او دئمکدی کی، همین آدام
هله بئتکین دئییل.
نه واخت کی اوخودوقلاری می باشا دوشه بیلیمیردیم، او
قیزین ایستنهچالی باخیشلاری گلیب گؤزوم اؤنؤنده دو-
روردو.

منیم طلبه یولداشلاریمین بیرینین باجی سی ایمیش.
اؤزو ده اونیوئر سینتتین کیتابخاناچی لئق شوبه سینی بیئیریب-
دی. سراغاگون آد گونؤ اولوب. بیر دسته گول باغیشلادیم.
سونرا تانیش لئق وئردیم کی، شنکسپیری ایستیهن او غلامان.
گول دو. قیز ارداری.

— منیم آد گونومو هاردان بیلدینیز؟ — سوروش دو.
— قارداشینیز منیمله اوخویور، — دئدیم. — سیزین او
سؤزونوز دایما منیم قولومدان توتور. بلکه ده،
هر کسین قرهچسیز ایستنهچایا احتیاجی وار. قولدان
توتان ایستنهچایا.

من چوخدان ایستیردیم کی، قیاما ایستنهچا انله-
بیم. لاپ یئرینه دوشدوش دو. اوریمده توتدوغوم
سوالی وئردیم:

— قیام، آدام اوز-اؤزویله دانیشارمی؟
قیام انله بیل منیم سوالی می اولجهدن بیلیرمیش.
سانکی جاواب اوزون ده اولجهدن هازیرلاشیمیش.
— البته، — دندی. — آدامین اوربی سؤزلو اولاندا
اؤز-اؤزویله ده دانیشیر، دیوارلا، داشلا دا. اورک بوش
اولاندا اینسانلا دانیشماسینین دا معناسی یوخ دور.
بیلیمیردیم ایستوللا دانیشدیغینی اونا نجه چانتدیریم.
منی قاباقلادی:

— ھلە ايستوللا دا .
 — بىي، نئجە؟ — گويا ھىچ بىر شئى دن خبرىم بوخدو .
 — سنىن بوش ايستولونلا . نئجەسى بوخدور كى؟ سن كوسولويدون دئيه،
 من دە اوزومو سنىن بوش ايستولونا
 توتوب اورىي مى بوشالتدېم .
 — ايستول دا جاواب وئردى؟ — زار افاتلا سوروشدوم .
 ايستولون دا سەنە اوخشامىش دى . نە قدر ائلبىردىم ،
 دىنمىردى . اما ھىچ اولماسا دىنلبىردى .
 — يوخ ، من ياتىردىم ، — دانماق ايستىدېم .
 — سن كىتابىن آلتدان گوزويون اوجو ايله باخىردىن .
 من دە گوزوردوم . نفس آلماغىن دان دا بىلبىردىم كى ،
 ھىھجان كنجىرىسن . ياتان اداملا ياتمايانىن نفس
 آلماسى بىر اولمور ، آخى !
 قيام ھر شئى بىلبىرمىش . گىچلەدە بىلمىدېم .
 — دوز دئىيرسن ، قيام . من دە سنىن ايستولونلا
 دانىشمىشام . ھلە بىر قارازى اروادا فال اچدىر مىشدىم
 كى ، گوزوسەن بىز بارىشاجاغىق مى؟
 قيام سئويندىين دن كدرلەن دى . من ھىچ واخت
 بئله قىرىبە كدر گورمىشدىم .

***

— منى تانىدىن مى ، قىزىم ؟
 — تانىمادىم . آخى ، سىزى ھىچ گورمىشەم . مېن -
 دىينىز ات ناغىلارداكى ھازادىل عرب اتلارىنا اوخشايبىر .
 الينىچەدە سلاح ، سلاحىن كمرى قىزىل ايلان كىمى قىورىلبىب .
 ساچلارىنيز چىننىزە توكولوب . پالتارىنيز جىرلىب . يقىن
 اوزونوز دە ناغىلاردان گلېسىنىز . تىك قورخورسو -
 نوچمو ؟ الينىچەدەكى توفنگ بىردن اچىلا بىلر . سىزىن گوز -
 چوئوز دە شىمشىكلر چاخىر . من قورخورام . قاشلارىنيز
 نىھ ائلە دويونلنىب دى ؟ سىزى ائلە بىل كىم سە قووبدو .
 نىھ توشويور سونوز ؟ ھارادان ھارايا گندىرسىنيز ؟ سى -
 چىن ائوينىز - ائشىگىنىچ بوخدورمو ؟
 دىنمەدى . آتىنىن اچىن دان ھاچا آلوو چىخدى . اوچوب

گنتدى. يايلىغى باشىندا بوخ، باشىنىن اوستونده يىللەندى. سونرا يايلىق قىرمىزى بايراق اولدو. مىليون ال گۇرۇن- دو ھاوادا. اوچاقدا بىر اوغلان منە باخىب گولومسەدى. او دا ات بىلەن دە گلەردى. بابا قىزىن دالینجا. علین دە آل بايراق، چىنىن دە تۇفنگ وار ایدی. آریق، قارايانیز، گۇزلىرى آلیجى قوش كىمى.

آتیندان دوشوب دوز گلەدى يانىما. او دا قىزىن وئر- دىيى سوالى وئردى: - منى تانىدىنمى؟

- بوخ، كىمىسىنىز؟

- «بابا»، قىامىن طلبە يولداشى. بىز آخى، ياتاق- خانادا گۇرۇش دوشوك.

گۇزلىرىمە اينانمادىم.

- سىز اينستىتوتدا اوخويورسونوچ، هم دە بوردا چا- پىرسىنىز؟ - حىرتىمى گىز لەدە بىلمىدىم.

گولومسەدى:

- هم اوخويورام، هم دە چاپىرام، ووروشورام، البته. گوندوزلر اينستىتوتدا، گنجهلر دە، باخ، بورادا. اوزوم ھاردا اولسام دا، اورىيم داىما بوردادى. آتىمى مىنىب چاپىرام او قىزىن دالینجا. يادىن دامى، سنە دئ- مىشدىم، اونا اوخشايبىرسان: شاھسۇن قىزى سربىيەپە.

- قىام، ھاتەم، فنىروز بس نىھ گلەمىيىلر، «بابا؟» - من اونون سۇزونو يارىمچىق كسدىم. آخى، اونو بورايا نىھ تىك يولا سالىيلار؟

- بو يوللارى من تانىيىرام. آخى، سربىيە ھر گنجه بوخوما گىرىب منى سسلىير. دنىير گل. من دە گلى- رم اونون دالینجا. سونرا يئنه ايتىرىم اونو.

«بابا» نىن سسین دە تىسۇف، سئوینچ، اينام، قۇدرت ھامىسى بىر- بىرىنە قارىشىمىشدى.

- «بابا»، سىز منە دئمىش دىنىز سربىيەنىن شىكلى بوخ دو. اوزونو گۇستىرىن گۇروم.

- گۇستىر مچىمەم، بىر آچ داىان. سربىيە بىلینە كە- مر قورشادى، دوشمەنلر اونو گۇرمەدىلر. سربىيە آت

مېنمىيە باشلادى، دوشمەنلەر اونو سايمادىلار. سىرىيە
 سلاح گۇتورمەيە باشلادى، دوشمەنلەر اونا ايستىھچا ائلە-
 دىلەر. سىرىيە گوللە آتماق اۋىرەندى، دوشمەنلەر اوندان
 احتىياط ائتمەيە باشلادىلار. سىرىيە بىر ائودە ياشايدى،
 اونو يوز ائودە آختارىدىلار. سونرا سىرىيە چۆللۈردە يا-
 شاماغا باشلادى. چۆللۈردە آختارىدىلار. سىرىيە داغلار
 چىكىلدى، داغلار دوشمەنلەردىن دوشمەننى اولدۇ. اوللر
 سىرىيەنىن اۋزوندىن قورخوردۇلار، ايندى اونون آدىن دان
 قورخماغا باشلادىلار. اوللر سىرىيە آت مېنىب تۇ-
 فنگ آتتىدى، سونرا نە قدر قىزىمىز آت مېنىب تۇفنگ
 آتماغا باشلادى. آتيلان گوللەر «سىرىيە» دئدى.
 آغساچلى، قارا ابالى آخوند گلېر. اونو گۇرۇرسەن-
 مى؟ عليندە توتدوو «قوران» آند ايچىر.
 آخوند: - قىزىم، بو كىتاب پىغمىرىن اۋز اليلە
 يازدىغى «قوران» دىر. من بو كىتابا آند ايزىرەم، سەنە
 ھىچ كس ال قالدىرمايماق. تۇفنگى تىلىم ائلە.
 سىرىيە ھىچ بىر يۇردە تىلىم گۇرۇمىشدى. «قور-
 ان» آ مۇقدەس بىر كىتاب كىمى، آخوندلار دا ان لە-
 ياقىتلى اينسانلار كىمى باخىردى.
 سىرىيە: - من مۇقدەس «قوران» آ اينانيرام. او
 كىتاب قىيلگاھىمىز دىر. آخوند ەمى، من سىزە اينانى-
 رام. گل سىنلەر، آپار سىنلار.
 آخوند: - گندىن اۋولادلارىم. گندىن، قادىنىن علين-
 دن آلين تۇفنگى.
 سىرىيە گۇزلىبەر، آخوند يالوارىر، دوشمەن ەسگر-
 لرى تىددود ائدىرلەر. سونرا كىم سە ايرلى يۇرگىر. سونرا
 قىيلدىن بويورۇر. سىرىيەنىن ال-قولونو قامار لايىب
 سارىماق ايسىتىر. سىرىيە تۇفنگلە اونو ووروب اۋلدورۇر.
 بىز بئلە دانىشمىشدىق؟ - دئىر. ائشىدىر سەن مى، فرح؟
 آخوند پالتارىن داكى خىيە امر وئردى: - آتش! اول-
 دورۇن او آزاد قىزى!
 سىرىيە آخوندو نىشان آلدى، اما گنجىكىدى.

***

يوخودان ھۇولناك آيلىدىم. مەممەمى قاپى-
نىن چىنگىنى باسىردى. يوپوروب آچدىم. گىجە سەكتە ايكيپە
ايشلىيردى. ديوار سەكتى ايكي دفعة چىنگ ووراندا بىلدىم.
قىام چارپايىدا ساغ بۇيرۇ اوستە ياتىردى. ساچلارى اوزو-
نە تۇكۇلدوشدو. دونيادان، «بابا»دان، سىرىپەنىن
اۇلوموندىن خىرسىز.

«سنى سىرىپە اوخشايرسان»، – «بابا» دئمشدى. من
سىرىپە اوخشاياچام. سىرىپە بىپىپە دە يقىن او
قىزىن ادىنى قوبىلار.
كاش سىرىپە تزدەن يوخوما گىرىدى، تزدەن مە-
نە سوال وئردى. دئىدى: منى تانىدىنمى؟ دى-
بىدىم: – تانىدىم. سنى گرک ھامىمىز تانىياق.
گىجەنىز خىرە قالسىن، «بابا!» يوخونوچ شىرىن اول-
سون، «بابا!» سىرىپەنىن ايلك دفعة مەنە سىز تانىدىنىز.

***

قىام نابات آنانىن مکتوبونو مەممەمى-
پە دە اوخودو، سىرىپە بىپىپە دە. نابات آنا يازىردى كى،
قىام، بو پاي كىن دە گلن دە فرحى دە گىتير كىن دە.
ھىچ بىر سۇز دئەدىلر. مەممەمى نابات آنانىن
اۇنوانىنا تعريفالى سۇزلر دئدى.
بىر ھفتە سونرا مەممەمى سحر قاتارىنا ايكي
بىلئت آلىب گىتيردى. بىرى قياما، بىرى دە مەنە. – گىت، –
دئدى، – گىت، قوى نابات آنانىن دا اورىي آچىلسىن. اونون
اورىپىنى قىرماق اولماز.
مەممەمى وئردى پولدان قاليردى. بىغمىش-
دىم. گىدىب ماغازادان نابات آنايا بىر باش يايلىغى
آلدىم. سونرا دا بالاجا بىر اتىر شوشەسى. ايكي سىنى دە
بۇكوب قويدوم ال چانتامىن ايچىنە، قيام بىلمەدى.
نابات آناگىلېن ائولرى دمىر يولونون لاپ ياخىن-
لىغىن دا ايدى. پولى وواچالېن دا دوشەن دە قيامى كىن دە.
دىكى يولداشلارى قارشىلادى.

– آقیام، سنین آغرین آلیم، خوش گلیب سهن. – اور۔
تاپاشلی بیر کیشی ایچین ده سو، سویون ایزین ده ده قیرمیزی
تورپلاری اولان وئدره سینی بئره قویوب، قیامین اؤزون دن
اؤپدو.

– سدی عمی، سلام. تورپلار نئجه دیر؟ ساتا بیلیرسن-
می؟

– انله یاخشى گلدین. کومک انله ساتاق. گولوش دولر.
– گئدیریک بیزه.

– یوخ، بیزه.

– یوخ، اؤزوم آپاراجام.

قیام هامینین قارشى سین دا گوناھکار کیمی عذر ایس-
تدی.

– گرک بیرینجی انامی گورهم. – یاریزارافات-یا.

ریجیددی بولداشلارینین علین دن چیخدی.

ایکی چپرین آراسی ایله گلیب قیامگیلین دوققاچینا

چاتان دا ایری بیر ایت اوستوموزه یویوردو. قیاما سیغین-
دیم.

– توپلان! – قیامین سسینی ائشی دن کیمی ایت دوز چی-

نینه سیزرادى. قونشو چپرین آراسین دان سیویشیب بیر پی-
شیک ده گلدى.

– بو دا منیم پیشیمدی. – گولوم سهیهرک اؤزومه

باخدی. – توپلان قونشوموزون ایتی دی. اما منیم

دوستوم دو. ایندی بیر آچ آریقلایب. آی یازیق توپلان. –

قیام قهرلەن دی. – بئنه بیر گوزو من ده، بیر گوزو

پیشیکدی دی. – پیشت! – برک آجیقلان دی.

– فرح، بو توپلان بئله دئیلدی. آتلینی آندان سا-

لیردی. قونشولار گئجه لر یاتان دا قاپینی باغلاماز دیلار

کی، توپلان او یاق دی. کیمین آغچی نه ایدی بو هندوره

هرلەن سین. اما ایندی گور نئجه دوشوب. قوجالیب. بو

بویرون دن باخیرسان، او بیرى بویرو گورونور. هامی

توپلان دان قورخاردی. توپلان دا منیم پیشیم دن.

منیم یانیم دا پیشیک قویرو وونو قالدیریب اونون

آغچينا-بورنونا سۆزتر، او يانينا - بو يانينا كنجردى.
 آجىغىنى توتدوراردى. توپلانين گۆزو انله هئى منده
 اولاردى. انله بيلردى ميريلدان سا، منيم خترىمه دير.
 آخى، بيز دوست ايديك. قالاردى ايزين دن قيرىلا-قيرىلا. پيشبك
 ده بون دان ايستيفاده ائردى. انام بير دفعه دئميشدى،
 دردين آليم، آرخالى كۆپك قورد باسار. يازيق توپلانى
 انلميشدى گۆزوقىيىق. سونرالار ايت اونون يانين دا اوزونو
 سيخدىغى اوزون منيم ده گۆزوم دن دوشدوش دو. ايندى
 بونا باخ، سن الله، توپلانى چرلديب نه كۆكه ساليب.
 بير پيشين اوزونو اپارماسينا باخ. پيشت!..
 توپلان انله قوجالميشدى كى، لاپ پيشيكلشميشدى. پى-
 شيك ده اوزونو توپلان كيمي اپايردى. من گولوم.
 اما توپلانا دا يازيويم گلدى.
 قيام سونرا بير خوروچ گۆستردى. گونشين بوتون
 رنگلر ينى خوروچ قويرووون دا گچديرىدى.
 - گورۇرسەنمى، - دندى، - ۱۸- جى عصرين فران سيز
 جنگاورلرى كيمي ديك يئريگير. بيزيم خوروچون يئريشى اصل
 كيشى يئريشىدى.
 قيام هر اددىمدا منه تزه بير شئى گۆستريب،
 سانكى منى هر شئله تئز-تلسيك تانيش ائتمك ايستىردى.
 نابات انا ائوده يوخ ايدى. قاپى دان يومرو قيفيل
 آسىلميشدى.
 - انام يقين اودونا گنديب. منشهيه.
 فيكر ينى هئيات دهكى پالتار كن ديرينه قونان قاران-
 قوش داغيتدى.
 - او دا منيم اوشاق ليق يولداشيمدى.
 بير شئى باشا دوشمديم.
 - قارانقوشو دئيبيرم. هر ياي بيزه قوناق گلير.
 تتيل گونلرى منيمكىن دن قاباق باشلايير، سونرا دا
 قورتاير. قاييميزين اوستون دهكى او آجيق نفس ليگى گورۇر-
 سنمى؟ يازين اولين دن يايين آخيري نا قدر انام
 اونو آجيق قويور. ائوده يوواسى وار. اوزو ده تك دئييل.

ایکی دیلر. بیرینین آدی... – دوز گۆزلریمین ایزینه باخدی، –
دئییممی؟

– دی، – دئدیم.

– بیرینین آدی فرح دیر. او بیرینین آدی... اونو دی-
مچلر.

آستاجا گول دو.

قدیمده کیمسه قارانقوشو ایلک مئمار آدلان دی-

ریب. دوز دئییب. قارانقوش اصل امکدار اینجسنت خا-
دیمی دیر.

قیام یقین نابات آنا گلنه کیمی داریخماییم

دئیه اوردان-بوردان صحبت سالیب باشی می قاتماق
ایستیردی.

– پویلو دونیانین ان گۆزل یئری دیر. فرح، ان

گۆزل گوللر، چیچکلر بوردا بیتیر. هله اونو دا دئییم

کی، ان یاخشى ادملار دا بو کندده دیر. – سونرا گوله-

گوله علاوه ائل دی: – یقین سنین ده اولو بابان، نهن

بو کنددن اولوب. – من ده گولدم. اوچاق دا

منشهلری گۆستردی.

قارایازی، کور قیراغی، گوی چمن،

قوشا پالید، توسولنهن اود-اوچاق.

ساج آغاردی، اونوتمادیم سیزی من

هانسی شاعر سیزی بیر ده یازاجاق...

شاعر گۆر نئجه گۆزل دئییب. اوزوم یازاجام بو

طرفلری. ایکی دفعه دندی. انله بیلدی انشیتیمیشم.

– قارایازی منشهسی گۆرجوستانا کیمی اوچانیب گئی-

دیر. کور چاپینین ساحلی بویو جئیرانی، جؤیورؤ، توراجی

وار. آشاغی طرفده – کورؤن لاپ قیراغیندا – ایسرافیل

جله سینین سؤیؤدلری ساچلارینی سودا یویور. قیراق که-

سمه نین یانیندا. چوخ بؤیوک، هم ده قدیم کنددی.

منیم آتام دا، آتام دا او کنددن دی. سونرالار

آتام کوزوب پوی لویا. فهله لییه گلیب. من ده بوردا

آنادان اولموشام. ایندی پوی لو دا منیم اولوب، که-

سمەن دە. دۇنيانىن ھەر يۇرىنى گەند قاتارلار، فە-
 رە، گەلب بىزىم پۇي لو كۇرپوسۇن دن كۇچىر. فخر ائەلە-
 مېنە دېر، يا پوخ؟ - اوز سولينا اوزو دە جاواب
 وئردى: - ائەلە دېر!
 توپلان دا، پېشىك دە يانمىزدان گۇتورۇل دو. نا-
 بات آنانىن چىنىن دە شەسە دو قاقچان اچرى گىردىنى
 اوندان بىلدىك. قىام دا بويوردو. اودون شەسەنى، چا-
 تىلارى نابات آنانىن چىنىن دن آشىرىب آلدى اوز چىنىنە.
 نابات انا نە قدر ائەلە سە، قىام وئرمەدى.
 باباق نابات آنانىن دالين دا قوروشون آغىرلىغىن-
 دا گۇرونەن اودون شەسە، قىامىن چىنىن دە بىردن-
 بىرە ائەلە يۇنگوللش دى، ائەلە بىل اونو منىم كوربىم دن
 گۇتور دولر. نابات آنادان قاباق من درين دن نە-
 فس آلدىم. منە ائەلە گل دى، بو اودون شەسە او قدر بۇن-
 گول دو كى، قىام اىستەسە اونو لاپ شەرە كىمى بىرنەسە
 آپارار. اما قاپىنىن آغچىن دا اونو يئره توللايان دا،
 تزدەن آغىر اولدو. نابات انا منى، سونرا دا او غونو
 قوجا قلايىب اۇپن دن سونرا چاتىنى آچان دا، گۇردوم
 شەسەنى يئرىن دن تىرپەدە بىلمىر. گۇرەسەن، مئشەن بو-
 راي كىمى نئجە گنرىب؟ بويوروب كومك ائەلدىم.
 - «قىزىم، سەن عىلىنى يارالارسان»، «قىزىم سەن قو-
 ناق سان»، «قىزىم، كئاردا دور...» دئە-دئە، سونرا
 دا اۇپە-اۇپە منى آپاردى اىزرى.
 - جىم گنجدەن دوروب ساج آساجاق. قوى اودونلارى
 حاضر اولسون.
 قىام دەرە گۇتوروب چىرپىلارى دوراماغا باش-
 لادى.
 اىزرى دە باش يايلىغىنى نابات آنانىن باشىنا باغلا-
 دىم. آغ ساجلارنى دا بىغىش دىر دىم يايلىغىن آلتىنا. نا-
 بات انا لاپ دىشىدى. بىر آچ ياشى آچالدى، بىر آچ دا رنگى
 آچىلدى.
 - بىر گوز گۇيە باخ، نابات انا.

اۋزوم قولتوونا گىريب داياندىم يانين دا. نا-
 بات انا اۋزونه بوخ، منە باخىردى.
 – دردين آلېم، داھا منىم واختىم كىچىب. ساغ
 اولون، ايندى سىزىن گىنىب-كىچىنەن واختىنىزدى. داھا مە-
 نە تىزە ياراشماز، آقىزىم. تىزە تىزە واختى گىرلر.
 قىيام اچىرى گىرەن دە اناسىنى گۇروب توتول دو. سەنە
 قوربان اولوم، آجىي، نىجە ياراشىر! داھا ھىچ باشىن دان
 آچما.
 قىيامىن اورىي كۇورلدى.
 – فرح بالا م چورلا باغلادى باشىما. پايى چوخ
 اولسون، – نابات انا منى اوتاندىردى.
 قىيام راضى لىق ھىسسى ايلە اۋزومە باخدى.
 – منە نىە نىمە ھىب سەن؟ – من بىلىرىم كى، بو
 سوالى او، جاواب آلاماق اۋزون وئىرىدى. اونا گۇرە گۇ-
 لوم سەمكلە كىفائىتىم.
 نابات انا ارادا دونوب ايكى دفە گۇزگۇيە باخدى.
 ائلە بىل باياق ياراشمايىنى ايندى ياراش دىرماق اىستە-
 بىردى.
 بلكە دە بو دمە اونون اورىين دن بىزەنمك،
 گىنىب-كىچىنەن كىچىردى؟ آخى، اونون دا اورىي وار.
 نابات انانين اللرىنى اودونلار جىرىب قاناتمىش، اود
 ياندىرىمىشدى. آلنن دا، اۋزون دە قىرىشلار اونون ياشىنى
 داھا دا ارتىق گۇستىرىدى. بىلنە باغلادىغى شال، آيا-
 غىنا گىدىيى ياماقلى پوستال اونو بىر آچ كىبودلاش دىر-
 مىشدى. اما او بىر دە گۇزگۇدە اۋزومە باخان دا من
 اوندان بىر چىرىفلىك، بىر اىنچەلىك گۇردومم. من نابات
 انانين اۋزون دە بوخ، گۇزگۇدە ائلە بىل گىلىنلەنە تا-
 ماشا ائلدىم. او انى سانكى گۇزلىمە گۇردومم.
 نابات انا داخىلەن بوخ، چاھىرەن اىتمىشدى. من او-
 ول نابات انانى چاھىرەن گۇروردمم. اۋزدەن. ايندى اونو
 داخىلەن گۇرمەيە باشلا بىردىم. من اونو داخىلەن تا-
 پان دان سونرا، چاھىرەن ايتىردىم. اونو آختاران اولساىدى،

اۋزۈندە تاپا بېلردى. نابات آنانى ايتىرىپ-آختاران يوخ ايدى. آلهممد بابا يوخ ايدى. قادىن كىشىسىز يىتتىم ايمىش. قىرىبەدىر... بو سۆزۈ ھاردان سا، بىر آروادىن دى- لىن دن ائشيتىمىشدىم.

***

قىيامىن گلىشىنى ائشىدىب نابات آنانىن رىقىھلىرى، شلە باجىلارى گل دىلر. ھامىسى قىيامىن اۋزۈندەن اۋپوب، سونرا دا كنارا چكىل دىلر. منىم دە اۋزۈمدەن اۋپ- دولر. ھنىئاتە يىغىشمىشدىق. نابات آنا منىم بارم- دە اونلارا دئىپىردى كى، سىرىبە بىبىنىن قاينى قىزىدى. كندە استراحتە گلىب. اونلارى دا قىيام بىر-بىر مە- نىملە تانىش ائلىپىردى:

- باخ، بو آرىق آرواد سلطان خالادى. آنام كىمى سۇ- پۇرگەچىدى. آنام سئلىپودا، او دا مەكتەدە. منىم پارتامى ھمىشە تىرتەمىز سىلىب-تىمىزلر، سىنىپە گىرەندە دە اۋزۈمدەن-گۈزۈمدەن اۋپىردى. مئشەپە اودون شلەسى گنىرمەپە گندە داىما آنامىن ساغ جىناھىن دا اولاردى.

بو آرواد قىزىس خالادى. قىز كىمى اوتان جاقدى. اونون اىپىك كلاغىسى اولمايىپ، اما اىپىك ھىياسى وار. باللى خالا دا آنامىن رىقىھسىدى، دىنىمچ-سۈپلە- مچ، راضىلىغى دا سۇكوتدو، اعتراضى دا، قىشقىرىپى دا. آم- ما مىسى خالا تئز آچىپى توتان، تئز دە سۈپىيان آرواد- دى. اورپى گنىنىش، ايشىقلىدى. اونون بو «تاختا» قوللارى اوستە كورپىلىمەدە او قدر ياتمىشام كى! آنامىن ساغلىغىن- دا قاپىپىر قونشوموز اولوب.

باپاق گلىب منى اۋپوب گندەن آرواد دا فاتما- نىسە خالادى. مۇھلىتىن آناسى. ائلە منىم دە آنام اولوب. اصلىنە باخسان، بو آروادلارپىن ھامىسى منىم آنامدىر. قىيام زارافات ائىلەپىب اونلارى گول دورمك اىستىپىردى. اما اونلار دىنىمچ داىانمىش دىلار. ائلە بىل اوتانىر- دىلار. اۋز گۈزلىرىنىن اۋنۈندە بۇيۈپەن اوشاغىن قارشى-

سیندا لاپ اوشاق کیمی دایانمیش دیلار. بؤیوکلر اوشاق اولموش دو، اوشاق بؤیوک.

قیام بونو هیسس ائلدیین دن اوزونو منه توت دو:

— باخ، یادین دامی، کنددن تزه گلن ده سیزه بیر

دولو خورجون گتیر میشدیم. کند نعمتلرینی بیئیب ته-

ریفلدینیچ. منی همین بو آروادلار یولا سالمیش دیلار.

اؤزو ده هر هسی بیر نعمتله.

یئنه هنج کس دینمهدی.

انله بیل بو آروادلاری کیمسه چورلا بورایا گوندر-

میشدی کی، گندین قیاملا گوروشون، سونرا دا چکیلین

هامینیز بیر طرفده دایانین دینمچ-سویلچ، لال-

کار. انله بیل قیام هاردان سا باشقا بیر یئردن گل-

میشدی، اونلار دا اونو یئنیجه، بیرنجی دفعه گوروردولر.

دینهن اولمادی.

— آ مسمی خالا، نیه دونوق دوشوبسونوز؟ سیزه نه

اولوب؟ آخی، سیز بئله دئییلدینیز؟

انله بیل قیام سهومن بورایا گلیمیشدی. بیر-بیر اؤز-

لرده گوز گچدیریب توتول دو.

مسمی آرواد او بیرری آروادلارا، نابات آنایا، سون-

را دا منه باخدی. سوزونو دئمیش چنجهدی.

— آ قیام، — دندی، — دردین آلیم، سنی بیز یولا

سالاندا بئله دئییلدین آخی؟ ماشاللاه، ایندی دیشیب سهن.

ساجلارین اوچانیب، سلیقه ایله داراییب سان. آغ کؤنیین،

قیرمیزی قالسٹوکون، تزه پننجین. الله سنی نابات

باجییا چوخ گورمه سین. سوزون دوروسو، ایندی سنین قا-

باغیندا دانیشماغا اوتانیرام. اللهین گوزو اوستونده

اولسون. انله سئوینمیشیک کی، هنج بیلمیریک نه دانیشاق.

قیام قورویوب قالمیشدی. گول دو. قاققیل داییب

گول دو.

— من یعنی بئله تنز دیشمیشم؟

قیام بیر ده آروادلارین اوزونه باخدی. سانکی «من

همین قیامام، من سیزین قیامام» دئمک ایسته-

بيردى. سانكى دوغمالار ياد اولموش دولار، يادلار دوو-
مالاشماق ايستيريديلر.

نابات انا يوخولو كيمي ايدى، او دا سانكى مست اول-
موش دو. قيامين اوزونه بوخ، اروادلارين اوزونه باخير-
دى. فيكرى انله بيل هارداسا، باشقا بئرده ايدى. آرادا گؤ-
لومسهسه ده، سانكى دنئييلنلرى انشيتميردى.
آخشام نابات انا قيامين پننجينه گوزمون-
جووو تيكدى. قاپىدان تيكان آسدى.
— سنه قوربان اولوم، آ قيام. ماشاللاه، انله ده-
بيشيب سەن، قورخورام گوز دير. آدامين گوزو ايستهدى-
بيندن ده ديير. انله اوز گوزومدن ده قورخورام.
سونرا اوزرليک يانديريب قيامين باشينا دولادى.
توستوسونۇ دە توتدو بورنونا.
من ايندى باشا دوشدوم كى، نيه نابات انا باياق
قيامين اوزونه باخميردى.

***

— آ قيام، دردين آليم، مکتبيني الله قوی سا نه
واخت قورتايرسان؟ گل اويوموزه-انشييميزه كيشى ليک انله،
آتام-انام. ماشاللاه، بويوک كيشى سەن. فرح، قيزيم
سن نه واخت بيتيريرسن؟
انله بيل، نابات انا اوربيني گوزلرينده گچديريردى.
سئوينجى، كدرى، نيگاران چي ليغى — هامى سى آچيقجا هييس
اولونوردو.

قيام:

— انالى، بير ايلدهن سونرا گليرم. گليب بير مؤنا-
سيب ايشدهن زاددان تاپيب ايتشيرهم.
نابات انانى انله بيل كيمسه اوچوروما ايتلهمك ايس-
تدى، باشقا بيرى سى قولوندان توتوب ساخلادى. تاراچ ليغى
ايتيرهن كيمي اولدو. قيامين دوز گوزلرينين ايزينه باخدى.
اولجه حيرتله، سونرا دا طلبله. قيام، دئيه سەن،
هنچ بير شئى هييس انل مهدى. يالنيز نابات انا دئيهن دن
سونرا باشا دوش دو.

— آ قیام، دردین آلیم، سننن ایشلمینی دئمی-
 رم. الله قوی سا، البته، ایشلهیهجک سمن. من آیری شئی
 دئمک ایستیردیم. ایستیردیم او یوموزده کیشی سسی انشی-
 دیم. گلنیمه قوللوق انلیم. آرادا او بیر سؤز دئدین:
 «ایشدن-زاددان». آ بالا، به سنی او خودان حکومت
 سنه ایش وئرمیهجک؟ اوزون نیه تاپیرسان؟ من ایسته-
 بیرهم سن لاپ بویوک قوللوقدا ایشلهیه سمن. هامی دان
 اوجا اولاسان. آدین، شوهرتین هر بیئر چاتا. هانسی قا-
 پیدان گیر سمن، سنی حورمتله قارشیلایالار. انله بئله ایش
 هنج واخت اختارما، دردین آلیم. بیر پئشه صاحبی، بیر
 صنعت صاحبی اولگونان...
 سؤزه قوت

بیر پادشاهین قارداشی اورتالیقدا آوارا دولانیرمیش.
 آروادی بیر گون اونو برک دانلاییر. سننن، دئییر پادشاه
 قارداشین وار، نیه بیر عملی-باشلی ایشه گیرمیرسن؟ سن
 ده آداملار جرگه سینه قوشولاسان.
 او، پادشاه قارداشینین یانینا گئدیر.
 پادشاه بیلیردی کی، قارداشی ایشلهیه ن دئییل. علینده بیر
 پئشه سی ده یوخ دور. وچیر-وکیلینی بیغیب مسله تئشیر. ایستیر قارداشینا
 انله ایش وئرسین کی، گئدیپ باشینی دولان دیرا
 بیل سین. آوارا زی لیک دان قورتار سین.
 آوارا قارداش بویوک وچیفه لرده ایشلهیه بیلمزدی.
 آشاغیلاری دا بیه نیردی. نئیله سینلر؟
 پادشاها مصلحت گؤرور لر کی، قارداشین فیله هکی می
 قویسون. نه اولکده فیله وار، نه ده فیله خسته لیگی.
 پادشاهین خوشو گلیر. او گون دن قارداشی اولور فیله ه-
 کیمی. راحت دولانیر. حورمتی ده بوتون هکیملر دن
 آرتیق.

بیر گون هیندیستان پادشاهینین او غلو بو پادشاهین اول-
 کسینه سفر انل یه سی اولور. بیر فیله یوخ، فیله کاروانی ایله
 قوناق گلیر. پادشاها دا بخشیش گتیریر: فیله. قوناق لیک
 واختی قارا قوللاردان بیر ی گلیر کی، فیله ن بیری خسته نلیب.

فیل ھکیمی آپاریر لار – پادشاھین قارداشینى. بیرینجى ده-
فه ایدی كى، او، فیل گۆرۆردو. حیوانین بیر او یانینا كنجیر،
بیر بو یانینا، فیلین باش طرفى ایله آیاق طرفینى سنجه بیل-
میر. بیلیمیر ھانسى خورتومودو، ھانسى قویرووو.
فیل ھكىمی دئییر:

– سیز بو فیلین باشى ایله آیاغینى منه گۆسترین، سونرا
من اونو مؤالجه ائلیم.

قارا قوللار ائله بیلیرلر فیل ھكىمی اونلارلا زارافات
ائلییر. سونرا گۆرۆرلر یوخ، فیل ھكىمی فیلین باشینا
فیرلانا-فیرلانا قالیب. خورتومو ایله قویرووونو آبیرد
ائلییه بیلیمیر...
نابات آنا اولجه گول دو.

– دردین آلیم، آ قیام، یوخ سا سن ده فیل ھكىمی
اولماق ایستییر سن؟

– آی جبی، بو خالق نه قیامت دوزلدیبدی! خالق

ایستهسه آدامی ائله بجیر كى، اۆزو اۆزونو تانیماز.

قیام زارافاتا سال سا دا، اۆز حسابینى گۆتوردوش-

دو. نابات آنانى کیمسه چاغیردی. قالدیق ائوده ایکیمیز.

– گۆرۆرسن می منیم آنامی؟ – قیام دوشونجهلى

دانیشدی. – آجی شئیلى آداما نئجه شیرین-شیرین یئدیزدی-

ریر. بونلار دا بیر حیاتدی. منیم آنام یازیزیدی.

اۆزو ده یازا بیلیمه یمن یازیزی. کاش منیم آنام واخ-

تيله اوخوبایدی. قلمی اولایدی. منجه یازا بیلیمک هه-

له یازیزی لبق دئییل. عقلدان، شؤردان، قلمدن قاباق

اورک لازیمدی، اورک. منیم آنامین اورپی وار. اونون

اوشاق لیغی، گلین لیگی قباقکی چامانلارا دوشوب. اوخویا

بیلیمه ییب. ایندی یالنیز دانیشا-دانیشا قالیب. بزمن آنا-

مین حاقین دا دوشونورهم. منه ائله گلیر دونیادا

بیر یازیزی یاشاییر – یازا بیلیمیر. دونیادا بیر قادین

چپالیمیز وار – کورسۆلر اونو تانیمیر. ان بۆیوک مح-

لیسلى او اۆز صحبتلى ایله اسیر ائلییه بیلر. اما اۆزو

ساوادسیز لیغین اسیری اولوب قالیبدی. ھامی منیم آنامی

نابات خالا كىمى تانيبير. ھامى ائله بيلير، او يالنيز ياخشى چۇرك بيشيرير، سئلونون اوتاقلاريني سوپورۇر، بير ده اودون شلهسى گتيره بيلير. انام اودونلارى شلهسینه ائله ايفجين، ائله نيز املا بيغير كى، كوربين ده لاپ آچ گۇرونور. ھله او بيرى اروادلارين شلهسینی ده دوزلدير. لاپ كنجميش ده، قديم دورده ده اودون شلهسى دا- شيبير ميشلار.

بير نفر اودون چو يوللا گنتدی يئرده اونو بير فيلو- سوف گۇرۇر. انامين شلهسى كىمى، او دا اودونو نيز املا بيغيميش، فيلوسوف اونو ساخلايير. – بو اودونلارى بئله سليقه ايله، اوست-اوسته كيم بيغيب؟ – سوروسور.

– اوزوم. – او دا جاواب وئيرير.

– تزهمن بير ده آچيب بيغا بيلرسەنمى؟ – البته.

آچيب تزهمن بيغير. فيلوسوف مات قالير.

– بو، ھن دەسى كشفدى، – دئيرير. – سنین آغلينا من ھنيران اولدوم.

فيلوسوف اودونچونو اوزونه شاگيرد گۇتورۇر. اونا درس وئيرير.

بيليرسن، او اودون چو، شله داشيبان كيم ايميش؟ پرو- تاقور. انتيک دورۇن ان بويوك فيلوسوفو. نچه كى شله- نين آلتدا ايدى، ھئچ كسه گۇرۇنمۇردو. سونرا او، ھاميبا گۇرۇن دو. آخيردا اونا، اللھى دانماسينين اوسته اولوم چچاسى كسيرلر.

منيم انام دا شله آلتين دان چيخا بيلمەدى. آم-

ما او، سيندقتردى. بير اوركده نه قدر سۇز-صحبت اولارميش!

باشين دا ايرى چوبان پاپاغى، قولتوون دا ايرى قارا قارپيز اولان بير قوجا ايچرى گيردى. قيام اوزو گنديب اونو قوجاقلادى. اؤپوش دولر. كيشينين قاشلارى، كيرپيكلرى آغاپ- ياق آغارميشدى. ائله بيل گۇى دن اونون اوسته آغاپياق اون

النىمىش دى.

قىيام قولون دان توتوب اوتورت دو.

— نه زحمت چكىردىن، فرج بابا. منى لاپ اوتان-

دىرىرسىنىز.

— بوخ، او غول. او دونىايا ھالال گىتمك اىستىيرم.

بو دونىادا ھىچ كسىن خىترىنە دىمىمىشەم. انشىتىدىم

گلىب سەن. بو قارا خونونو دا گۇتوروب گلدېم. منى

باغىشلا، بو قارا خونودان اۇترو سنىن كورپە خىترىنە

دىمىشەم. من انلە بىلىردىم، سنى گۇرمەيبىب دونىا-

دان كۇز مەيەم. اللھىم دان راضىيام، او غول، بىزى بىر

دە گۇر وشدۇردو. ادام ياشا دولدوقجا، قوجالدىقجا سۇ-

مۇيۇ دە كۇورلىر، اورىي دە.

سۇزە قوت

خالق مئالىي دى، بالا، ھرە بىلدىي كىمى دانىشىر. بىر

گون ساربانىن دوھسى قوجالير. الدەن-اياق دان دوشور.

گىدىب اوچونقىلاق آلير كى، ايشىنە ياراسىن. سونرا ايش انلە گە-

تىرىر كى، آر خدان كىچەن دە دوھنىن يۇكۇ اغىر اولور. سار-

بان دوھسىنىن اووسارىنى باغلايىر اوچونقولاغىن قويرووو-

نا. كىچىب گىدىرلر.

بىر گون دە ساربان اۇزو قوجالير. اۇلوم ياتاغىنا دو-

شۇر. بوتون دوستلارىن دان، يولداشلارىن دان ھالال لىق آلير.

سونرا فىكىرلىشىر كى، گىدىم دوھملە دە ھالاللاشىم.

ساربان اۇمرونو-گونونو دوپلە كىچىر مىش دى. ياخشى

گونونۇ دە، يامان گونونۇ دە دوھ گۇر دوش دو. ياخشى سى-

نا دا بلد ايدى، يامانىنا دا. دوھسى اونا ھالال لىق وئىر.

اما بىر شئىي، دئىير باغىشلايا بىلمىرم، ساربان. بىر

دفعە سن منىم اووسارى مى اوچونقولاغىن قويرووونا باغ-

لايىب سان...

ساربان باشا دوشور كى، بوتون اۇمرۇ بوپو انلدىي

ياخشى لىقلارى بىر سھوى ابلە قارالايىب. دوھنىن گۇزون دن

اۇپۇر. اۇلن دە آيىلىر. اما گىچ ايدى...

سھوسىز ادام اولمور، سنىن اغرىن آلیم، آ قىيام.

قارا خونو اھوالاتی اور بیمدہ قارا خال اولوب قالیبدی.
قیام برک تاثیر لهندی. سونرا دا گولوم سهیبب مه-
نه دانیشدی:

— فرج بابا کولخوج بوستانینا باخیردی. اوشاق لبق-
دا اونون بیر قارا خونو سونو اوور لامیشدیق. دالیمیز جا
زحمت چکیب مکتبه گل میشدی. باغیشلا بیرام، فرج
بابا. اصلینده سیز منی باغیشلامالیسینیز.
او واخت بیر قارا خونو اوسته تنبئه آماسایدیم،
بلکه، ایندی اینستیتوت دان یوخ، هبسخانادان انوه گلر-
دیم.

هانسی هان سینی باغیشلامالی ایدی؟ فرج بابا قیا-
می، قیام فرج بابانی؟ گوناھکار قیام ایدی، عذر
ایسته یمن فرج بابا.
من هر ایکی سینی باغیشلامیشدیم.

***

نابات آنانین شله باجیلاری، رفیقهلری بیر-بیر ها-
مسی قیاملا منی اولرینه قوناق آپاردیلار. انله
صحبترلر ائلیبیر دیلر، هئیران قالیردیم. انله بیل اونلارین
هرهسی آیریجا نابات آنا ایدی. قیام دقتله قولاق
آسیردی. سونرا منه دئییردی کی، واللہ، من بو آرواد-
لاری تزه-تزه تانیبیرام. یانلاریندا بو یوسه م ده، تا-
نیمامیشام. گوزومون قاباغیندا اونلار منه انله بیل
گورونمعیبلر.

اونلار دا قیامین بیردن-بیره بوی آتیب بو یومه-
سینه، انلیدی صحبتلره مات قالمیش دیلار.
سلطان خالا سؤفره به چورک گتیرمنده دندی: — آق-
یام، نابات باجینین خامرالی سی دویؤل. اما دردین
آلیم، بونو دا سلطان خالان اوزو بیشیریب. دویونجا یئ-
بین کی، اوریمه یات سین.

چورکلری دادلی ایدی. نابات آنانین خامرالی سی کی-
می. آنجاق خامرالیلار شهرده بو دادی وئر ممیشدی.
قیاما دندیم. — دوز دور، — دندی. — انله مؤالیجه سولا-

رى وار كى، گرک اونلارى بولاغين گوزون دن ايزسەن. بو-
 تولكالارا دولدوروب آيرى يئرلره اپاران دا گوجۇ، تاثيرى
 اچالير. منيم انامين خامرالى سى كيمي بايات اولور.
 قياملا او قدر بير يئرده گنديب-گنديك كى، آخيردا
 دنييرديلر، من قيامين نيشانلى سيبام. اونلار «شان-
 نيسى» دنييرديلر. پوي لو جاماتى منى تويسوچ-فيلان سيز
 قياما وئرميشدى.

***

قونشولار منى نابات آنايا تريفلميشديلر. دئ-
 ميشديلر، قاناچاقلى قيزدى. اوخوموش قيزدى، ساوادلىدى.
 من ده اوزومو اورتا مکتب شاگردى كيمي يوخ، قى-
 يامين طلبه يولداشى كيمي - اينستيتوت طلبه سى كيمي
 اپارمالى اولوردوم.
 نابات آنانين شله باجيلارى هنى شيكايت ائلييرديلر
 كى، اوخويا بيلمميشيك. قلم-کيتاب اوزو گورمميشيك.
 اوخوسايديق، گنديب بير ايداردو ده بيز اوتوراردیق.
 اونلار منه هم مهيبتله، هم ده قيبته هيس سى
 ايله باخيرديلار.
 بير دفعه نابات آنا دا دئدى كى، اوخويان آدامين اوز
 آغلى-باشى اولور.
 آخشامدان ياتاغا اوچانميشديق. سحرى سى او، تنزدن
 دوروب چورک بيشيرسىدى.
 - من ائله سئوينيرم، شوکور، قيام دا اوخويور،
 سن ده. - نابات آنا اوز-اوزونه دانيشدى.
 سؤزه قوت

کنديميزه بير گوزل گلين گتيرميشديلر. درى سى شير-
 مايى كيمي ائله آغ ايدى، سو ايزنده بوواچيندا گورونوردو.
 گلين بولاغا سو گتيرمهيه گندنده، كيمي اونا پنجه-
 ردق تاماشا ائليير، كيمي ده بولونو قصاداً بولاغين
 اوستدن سالاردى. سونرا اري قيسقاندى. گليني ائودن ائشيبه
 قويمادى. گلينه دئديلر، سنين پالتاريندا قورد ياغى سؤر-
 توبلر.

گلین ارینین گۆزونه خوش گۆرۈنمكدن اۇترۇ علينه گە-
 لنى درويسلره، موللارلا، جيندارلارا پايلادى. بىر شنى
 چىخامدى. سونرا ارينين خوربينه، چاپينا هر شنى قاتيب
 وئردى. قونشولارين اسكى سيندن كسيب ياندىردى. ارينين
 پالتاريندان موللارلا گونردى. سونرا قوهوم-اقربا-
 سيندان، كيشينين قوهوملاريندان قيزيرقالانماغا باش-
 لادى. گلينه ائله گلدى كى، اونلار بو ائوه گلنده اوزلرى ايله
 قورد ياغى گتيريرلر. هامى قورد اولور، او دا قوچو.
 دعالار كومك ائل مەدى. گلين خستەلەندى. گنت-گندە
 اريبيب دون دو چۆپە. هامينين تانيدىغى تانينماز اولدو.
 پنجرەدن يئنە باخىردىلار. بولاغين اوستەدن يئنە
 يول سالىردىلار. داها اونون گۆز لىينه يوخ، خستىلينه،
 رنگينين سارى ليغينا باخماق اوزون.
 سونرا هئچ كيم باخامدى. داها او، يوللا گندىب-گلن
 دە اولمادى. قورد ياغى آخىردا قورد اولوب اونو ايچيندن
 يئدى. ارينه خوش گۆرۈنمك ايستديكجه، ارينين گۆزوندن
 دوشدو. ائوى داغيتدى. پالتارلارينين هامى سيني وئردى-اونان-
 بونا.

قورد ياغى سونرا اونو سالدى چۆللره. آياغى يالين، باشى
 آچىق. اونا ياخين دوشوب دىن دىرەمك-دانش دىرەمك ايستە-
 بيندن دە قاچىردى كى، سنده قورد ياغى وار. گليرسن كى،
 اوستومه سورتەسەن.

برك قهرلنميشديم. نابات آنا دوى دو.

– دردين آليم، فرح، قيزيم، باخ، اونا گۆره دئى-
 رم. او گلين اوخوموش اولساي دى، هئچ قورد ياغينا اينانيب

اوينى-اشيىنى داغىداردى مى؟ بيزيم واختيمىزدا قيزنى-
 دى، مكنته گنتدى نىدى، قلم-كاغىذ گوتوردو نىدى...

اوخوماق دوولتلى اوزون ياراشيق دى سا، كاسيىن آرخا-
 سيدى، دردين آليم. بىر دە بىر شنى دئيم، قيزيم، اوخوموش

آداملا اوخوماميشين سۇدهسى – آيىق آداملا سرخوشون
 سۇودلشمەسینه بنچر. اونلار يئكى هئچ واخت توتماز...

نابات آنا ائله تئز ياتدى كى، داها اونا هئچ بىر سوال

وئره بېلمدیم. اما اونون بو صحبتی منه چوخ
تأثیر ائلدی.

***

نابات آنانین ائوینده بیر دوشمه تاخت وار ایدی. دو-
شمه تاختین اوسته تزه کیلم سالمیشدی. اوزو توخوموش دو.
دیواردا، باشیندا دمیریول چو شاپکاسی اولان آلمه-
هممد بابانین شکلی ایری چرچیویه سالیتمیشدی. چر-
چیومنین ایزینده ده خیردا شکیلر وار ایدی. نابات آنانین،
قیامین، قوهوملارینین.
نابات آنانین ساری سامواری، ایستکانلار ایستولون اؤس-
ته سلیقه ایله دوز ولدوش دو. اوسته ده آغ دسمال سالین-
میشدی.

بیز گلن گونو نابات آنا یئره بیر کؤپه باسدیردی.
دیوارین کونجونه. تزه قویون پئندیریدی. کؤپهنین
آغچینا دا ایری بیر داش دوچ قویوب برک-برک باغلایدی. -
قیش گلنده یئیرسینیز، - دئدی.

قویون قارنینا دولدورولموش قوورماسی دا وار
ایدی. پیین ایزینده. خورک بیشیرمنده اوز-دورد قاشیق گؤ-
توروب اتیردی قاچانا. هامی سینی دا منه گؤستریردی.
ائله ایستیردی من بیر-بیر دادینا باخیم.

نابات آنا کئنده اولدوغوم مؤددتده منی بیر
یول دا آدملا چاغیرمادی. همیشه «فرح قیزیم» دئی-
دی. ائله بیل من دوورودان دا، اونون قیزی ایدیم، او دا
منیم آنام. منیم یئری می اوز یانیندا سالیب یاتیز-
دیریردی. قیاما تاختین باشیندا یئر سالیردی. اونا آیرجا
اییک یوروان-دوشک ده دوزلتمیشدی.
بیر آخشام یاناشی اوچاناندا منه اوچون صحبت
ائلدی. قیامی نجه بؤیوتدویون دن دانیشدی. سحری سی
بیر بوچا آچیب گؤستریدی.

- باخ، ساخلانجیمدی، قیزیم. بو منیم قیزیل سیروا-
لاریم، بو دا قیزیل اوزویوم دو. اییک پارچالاری دا اوزوم
المیشام. بو دا گوز مونجووودو. قیامین بالاجا اوو-

لو اولاندا اوزوم اوسته تیکهجهم. بونلارین هامی سینی گلی-
نیمه ساخالاییرام. یاخشی گلین تاپان، اوزونه یاخشی قیز
دا تاپمیش اولور. بیس اولسا، اوغونو دا ایئتیریر. او گونو گۆ-
رجهیممی...

نابات آنا گاه کؤکس اوتورور، گاه منیم باشیمی
سیغالاییب، سانکی منه بیر سۆز دئمک ایستیردی. نه-
دنسه، جسارت ائل میردی.

— منیم ساخالانجیم وار، فرح قیزیم. اونو من
فاتمانی سه باجی دان باشقا هنج کسه گؤستر ممیشم.
بیر ده ایندی سنه گؤستر مجیهم. اوریم سنه قیزیر.
ساخالانجینی دوشمه تاختین لاپ آياق اوجوندا، ایشکافین
یانیندا ساخالاییمیش. اوردا نه ایسه بیر خنی لی قوردا-
لان دی. من ده اونو گؤزله یه سی اولدوم.
بو دقیقه اوریم دن قریبه هیسس کنچدی. منه ائله
گل دی کی، او سیروالاری، اوزویو، ایپک پارچالاری، گؤزمون-
جووونو نابات آنا منیم اوزون ساخالاییب. ائله بیلدیم
نابات آنا منیم قایینانام، دیواردا شکلی قالان
آلمهمد بابا دا قاییناتامدی. ائله بیل من گه-
لین کؤزدوم.

باشیمدا آغ اؤرپک، بارماغیمدا نابات آنانین
ساخالادیغی اوزوک، قیام یانیمدا. نابات آنا اورتادا
اویناپیر. هامی بیغیشیب نابات آنانین بالاجا ائوینه،
هامینین دا قاباغیندا سؤفرده ایستی خامرالی چوری.
هامینین دیلینده بیر سۆز گچیر: «نابات آنانین گل-
نی»... اوولاغیملا دا انشیدیرم.

— دردین آلیم، فرح قیزیم، نیه گولورسهن؟ —
نابات آنانین محرم سسینی انشیدیب آیلدیم. سونرا
یننه گولدوم.

— سن ائله یاخشی آناسان کی — دئدیم.
نابات آنا او بیرری ساخالانجینی قایتارماق ایسته دی. —
سونرا گؤستر رم دندی. آنجاق دوروخ دو.
— قورخورام، گؤستر مه سهم، خترینه دیر. آخی،

دئمىشەم گۇستىرەجەيەم. — ايكى سويون آراسيندا قالمىش
كىمى اولدو. — باخ، قىلمەنمە، ها...
— سۆز وئىرىم، قىلمەنمەيەجەيەم.
اۋزو مندىن قاباق گولدو.
نابات آنا ديوارين كۈنجۈندەكى دولو اون كىسەسىنى
گۇستردى. آلتدا ناچىك تاختا قويۇش دو — نىم چىك-
مىسەن دئىيە. سونرا دا اونون يانيندا يئىرە باسدىر يلمىش
ايرى بىر كۈپەنى نىشان وئردى.
— او دا ياغدى.
بالاجا باغلامانى آچدى.
— بو دا مىن مانات پولىدو. سايەمىشام. كۈنە باش
شالىنا بۇكدويۇ پارچانى دا آچدى.
— بو دا آغدى. ايبىرمى كىلو دا دويۇ آلمىشام. آغ
توربادا، ايشكافىن آشاغى گۇزون دەدى.
سونرا سوس دو. ھىچ بىر شئى باشا دوشمىدەم.
— نابات آنا، نە چوخ شئى آلىب ساخلايىرسان؟ — ايستە-
دىم دئىيەم، يقين قىيامىن تويونا حاضرلىق گۇرۇرسەن.
دئىمىدەم. آخى، منىم دئىمىم بىر آچ ياخشى دوش-
مچدى. اما اورىم دوزمەدى.
— حاضرلىق گۇرۇرسەن، نابات آنا؟
— حاضرلىق گۇرورەم، فرح قىزىم.
— تويۇ؟
— يوخ، ياسا.
— كىمىن ياسينا؟
— اوچومون ياسىما. دردىن آلىم. فرح قىزىم.
ھىچ كىمە اچىت وئىرمك ايستەمىرم. اۋزوم ھامى سىنى
اولجەدن آلىب ھازىرلايمىشام. او غلوم ھلە طلبەدى.
قوى تىتىمەسىن. ھىچ كسە دە بورچلو قالماسىن... چى-
نىن دە گئىدەم...
من ائلە كۇرلدىم كى، ھۇنكورتۇ ايلە آغلادىم. نا-
بات آنا منى قوجا قلايىب باغرىنا باسدى.
— بە سن بئلە دئىمىشىدىن؟! —

***

قيام ائله بيل هر شئى آخيرا ساخلايرميش. شهره
قايتماغيميزا بيرجه گون قاليردى.
- اوزوم دئميرديم. ايستيراهت ائليه بيلمزدن، آخى.
- قيام سوزلو ايدى.

كنده، نابات آنانين يانينا گلچدن قاباق
ممد عمى بيزى بيغيب نيشانا اپارميشدى. اوچو گنجه
ايكن قايتدى. دئدى ايدارهده ايشيم وار. بيز سرييه بيى
ايله سحرىسى گلديك. يوك ماشينين دا. يولدا بيزى ياغيش
توتدو. اوستوموزه برئچنتت اؤرتدوك. سوروجو كنددن
چيخاندا ماشينا توللاميسدى.

- قيام، آخى، نجه اولدو؟ - نيگاران چي ليقلا بير ده
سوروشدوم.

برئچنتتتت آلتيندا من سنين اللرينى علمه آلديم.
ياديندامى، دئميشديم من طرفده اوتورارسان. سيغال-
لاديم. سونرا دا اؤپدوم. اوزومه سؤرتدوم. سن دئمه،
اؤز باجىمى اؤپورمميش. سنه دئديم يئزده او اوتوروب-
موش... بيلهنده قولقلاريمين اوجونا كيمي قيزارديم،
اؤلوب يئزه گيرديم. ايندى اوزونه باخا بيلميرم. هر شئى
باشا دوشوبدو.
ياديما بير سؤز دوشدو: سئونهلر رۇسواى اولوبلار.

***

- سن المهمد بابانى گؤرمهيب سمن، فرح
قيريم. شكليه باخيب دئيرسن قوجادى. - بو دفعه نا-
بات انا سؤفرهنى آچا-آچا اوزو دانيشيردى. من اونا نه
سوال وئرميشديم، نه ده بير سؤز سوروشموشدوم.
سؤفرهه بير كاسا گتيردى، يانيندا دا اوزونون
مشهور خامرالىسى.

- آغساغلاغىدى، دردين آليم، يئ. ساريمساقلى قاتيغين
ايچينه ياغ داغ ائل ييب توكدوشم. يئ، گؤروم هنج
داديندان دوياجاق سانمى؟
يئنه اولكى صحبتينه قايتدى:

– المھممد بابايين اوريى جاوان ايدي، دردين
 اليم. ايندينين انله جاوانلارى وار، اوريى قوجادير. انله هئى
 انشىدريم، بو گون ائولنيب، صباح ايريلديلار. آدام
 آدامى ايستهيمن ده گوزونه ياش گورونمور، فرح قيزيم.
 كيشى دميريول چو ايدي. دئييرديلر سرت آدامدى. آم-
 ما هر قاپىدان ايچرى گيرمن ده من اونون اوزون ده گولوش
 گوروردوم. پوي لو كورپوسو يانان ايلي سى المھممد
 بابا دوشمەنلرله ووروشموش دو. توپ گوشه سى لاپ يا-
 خيندان كنجيبيميش. سونرالار كيشى گنجهلر يوخودان ديك
 آتيليردى، ديك سينيردى. هميشه اونا يوخودا، توپ گوشه سى
 دييردى. دئييردى: آ نابات، او واخت گوشه ديسي دى، بير
 دفعه يار الانيب ساغالارديم. ايندى هئى يار الانيرام.
 اوزده يارام دا يوخ دو.
 قيامين آتاسى پوي لو كورپوسونو تيكەن فھلەلردن
 اولوب دو.

من المھممد بابايين باشيني يويوردوم.
 اوويموردو. اوز گون دن بير كوينكلرينى يويوب اؤتؤ-
 لييرديم.

كيشى يولديشەن ايدي. قاراجا فھلە. بزەن ايشدەن گنج
 گليردى. اوست-باشى مازوتا بلەنيردى. ايليق سو ھازيرلايير-
 ديم كى، علينى-اوزونو يوسون. اول نويۇتلە، سونرا دا
 ايليق سويلا. اوندا مازوت تئز گندير. كوينكلرينى اؤتؤ-
 لييب آسارديم. كيشى گنجەدن دوروب ايشە گندردى.
 من اوندان قاباق قالخيب چايينى-چوربينى حاضر-
 لارديم كى، آج گنتمەسين. او واختدان گنجەدن دورماغى
 عادت ائتميشەم. ايندى دە ھمەن واخت اويانيرام. بزەن
 چاي قوياندا قھرنليرم. انله بيل المھممد با-
 بانا چاي قويورام. او گلپب ايچجك. كيشى اوريى قيليق
 ايستتير، قيزيم.

بير دفعه دئدى: «آ نابات، پوي لودا ھامى دئيير، من
 دييشميشەم. دوز دئييرلر. اوزوم دە اوزومە مات قال-
 ميشام. ھئچ فھلەيە اوخشاميرام. اينيم-باشيم تر-»

تميز. نه دئيم، بلکه، انله فهله بئله اولمالی دی. هله
کی پوی لودا انله شئی یوخ دو. «
اما کیشی انله بیل من دن اوتانیردی. انله بیل سون-
رادان باشا دوشدوش دو کی، من یاشجا اوشاغام. «آ نا-
بات، سنین قادن آلیم»، «سن الله، چوخ ایشله مه»، «آ
نابات، انله بیلیرم جاوانلیغیما قاییدیرام»، «سنی
خوشبخت اولاسان آ نابات...» کیشی منه اوشاق کیمی دیل
تؤکوردو.

اوزو ده بزه انله بیل اوشاق اولوردو. یاشیمیز به-
رابرلشیردی.

آلمهمد بابان اصل کیشی دی. آروادا تابع اولان
کیشیلردن چهلم گندیر. کیشیلر وار، کندین، رایونون،
بؤیوک-بؤیوک ایشلرین ایختیارینی اونا تاپشیریرلار. اما
اؤده آروادین دان قورخور. من خوشبخت ایدم، فرح
قیزیم. منیم ساچیم اوندان سونرا آغاردی.

سؤزه قوت

هیا آدی بیر آروادین قوجالیغینی من اوز گوزلریمله
گوموسدوم. آیقایلین، باشیاچیق کندین ایزین ده دولا-
شیردی. اوست-باسی دا تؤکؤلدوش دو. دئییردی: اللی یاشی وار.
یئتمیش یاش لیا اوخشاییردی. آغ گون آدمی آغاردیر، قارا
گون ایسه قارال دیر، دردین آلیم.

بیر اوغلانی سئویرمیس. اوغلان دا اونو. کندده نؤکر
ایمیش. بیزیم کند گوزلرینین هره سینین بیر جوره فاجعه سی
اولوب دو، قیزیم. سیزدن اوچاق اولسون.

قیز قونشودان قایی دان دا بیر بی اونو دو ققاچ دان گو-
توروب قاچیر. آروادینین اوسته گونؤ آپاریر. نؤکر خبر
توتان کیمی اوزونو بئتیریر بین ائوینه. بیر گولله ایله قانی-
نا بلنیر. نؤکری یولداشلاری آپاریب قبریستان دا باس-
دیریرلار.

بی قیزی دویؤر، مجبور ائلییر، یاشاییرلار. اما
دئییرلر، گلین آرابیر نؤکر اوغلانین قبری اوسته خلوتی
گندیب-گلیرمیش. دئییردی: دوز اوتوچ ایل او قبرین اوستون-

دن قاتلاما، فسهلی، شیرینی، پول اسکیک اولماییب.
بیر دفعه اری گلینی پوسور، قبرین اوسته گلدیی یئرده
توتوب برک دویور. ائوده گوز دوستاغی ساخلاییر.
بیین دوشمه نلری وار ایمیش. بیر گون مئییبتینی اوز قا-
نینا بلنمیس قاپییا گتیریر لر. قادین مئییبتین باشی اؤس-
ته گلیب دایانیر. هامی گوزلیبر کی، شیوهن قویاراجاق.
آغلامیر. آشاغی ایلیب ارینین سینه سین دن آخان قانی با-
شینا سورتور. آغ ساچلاری قیقیرمیزی قیزاریر. جامات مات
قالیر.

سؤنرا ارواد یویورور بیر باش قبییریستان لیوا. نوکر
اوغلانین قبری اوسته دایانیب آغلایر.
— او منیم قارا ساچلاریما آغ هنا سورتدوش دو. جا-
وانلیغیمدا قوجالمیشدیم. ایندی من آغ ساچلاری می قیرمی-
چی هنا ایله بویاییب سنین یانینا گلیمشیم، قالخ! — دئییر.
داها نه بی اونو ایچلیبردی، نه قبییر دن سس گلیردی...
— دردین آلیم، سنی لاپ قملندیردیم، کورلیب-
سن.

من اوزومو اونوتموشدوم. قملندی می بیلیمیر -
دیم. قریبه ایدی، بوتون کند نابات آنانین ایستی خام-
رالی سین دان دانشیردی، نابات آنا دا کندین حکایه-
لرله دولو تاریخین دن...

اوچونجو حیسه

فرهگیل باکی دا نظامی کوچه سی ایله هوسو
هاجینیو کوچه سینین تینین ده، ایکی تاق لی بیر
ائوده اولوردولار. کؤهنه سئروانتلاری دیوار پئچین دن بیر
آچ آرالی دا، کوچیه باخان پنجره لرین یانین دا ایدی.
اونون دا اوستون ده فرحین شکلی. بالاجا بیر چرچیو ده.
علین ده داراق. باشینی دارادیغی یئرده شکلینی چکدیر-
میشدی. ساچلاری چینینه سپلنمیشدی، بونونو آچاجیق
یانا ایمیشدی. بیزیم کندده تیکانلارین آلت دا بیتن
مخمر بنؤشهر کیمی. ایکی ال ایستییردی کی، اونون بو-

كۆك بويونو دوزلتسين، اييك ساچلاريني بيغيش ديرسين.
سونرا دا... يوخ، او اللر اونون اييك ساچلاريني داغيتماق،
اؤز-گوزونه سېلمەك ايستىيردى.

او اللر ايندى فرحين سول عليندهكى بارماغينين بى-
رينه نیشان اؤزويۇ تاخميشدى. باشينا تزه ياغان نويابر
قارى كيمي ناچيك، آغاپاق اؤرپك سالميشدى. اينينه
آغاپاق گلين ليك دونو گئيدير ميشدى. فرح چريفلش-
ميشدى.

آغليق انله بيل چريف ليك ايميش. انله بيل فرحى بيرينجى ده-
فه گوروردوم. تانديغيم تانينماز اولموشدو. انله بيل
چريف بير بادام آغاجى ائوده چيچكلميشدى. بير اوتاغا
ياز گلّميشدى. بادام آغاجى گولومسييردى. بادام
آغاجى منيم يانيمدا قول-بوداق اتميشدى. هامى بيزه
باخيردى. من ده تانينماز اولموشدوم. عاديجه عسگر
ايديم. يئتمىخانادا بؤيوموشدوم. آناجان دئييلەن
بير تربيجينين ياتيندا.

منى عسگر قزئينه آپارماق ايستىيرديلر – قزئت-
چى. هاميميزين حؤرمتلى قزئتى ايدى.

ممد عمى حيسەدن ايكي گون لويه اجازه آلميشدى.
ايندى اؤزو ده سرييه ده چيافتده ياناشى ايلشميشديلر.
اما هامينين اؤزونده بير سوستلوك وار ايدى. انله بيل
هامى يالان دان دئييب-گولور، انله بيل هامى بورايا بير-
بيريني آلداتماغا بيغيشميشدى. هامى بير-بيريني باشا
دوشور، اما هامى اؤزونو بيلممچلييه وروردو. فه-
ر هله منيم فرحيميز كدريميزه قارشميشدى.

– قوى نابات خالانين روحو شاد اولسون. قوى او گؤ-

چل اينسان راحت اويوسون. اونو سون من چيله قيام اؤز
چيبنلرينده آپاردى. بو، نابات خالانين اؤز آرچوسو ايدى.
قيام سون واختلار چوخ فيكير چكيردى. بيز اونو نیشانلا-
ماق فيكيرينه دوشدوشوك كى، فيكرى بير آز داغيلسين. گنديب
كومان ديريندن اجازه آلديم. دونيايا هر گلن
گنتملى دير. بلکہ ده، من بو صحبتى سالمالايديم.

اما بوخ، قوی بو مجلس ده نابات خالانین آدی، سؤه-
بتی اولسون. قوی اونون روحو بو گنجلره خئییر-دعا
وئرسین.

ممد عمی دانیشا-دانیشا کؤورل دی. سونرا چی-
بیلرین دهکی میلیس پاقونلاری تیتره دی. من اونو هنج
واخت آغلیان گورمیشدیم.

من اوز نیشانیمدا آغلادیم. فرح ده آغلادی. بیزی
هنج کس کیریتمه دی. سانکی بو سؤکوتدا فرحین نابات
آناسی گیلینجه بو مجلسه گل دی و گنت دی. اونا خئییر-
دعا وئردی.

هارداسا، قونشودا بیر اوشاق آغلادی. بیزی او کیریتمه دی.
هامی سئوین دی. اورکلره ایشیق آخدی. خئییرلییه یوچ دولار.
- کاش هر جاوانین نیشانیندا بیر اوشاق آغلا سین. -
قونشو آرواد بیزه تسللی وئردی. بیر آنلیق سانکی هر شئی
اونودول دو. سونرا دا بیر-بیر بیزه خئییر-دعا وئریب دا-
اولیش دیلار. دئییه سن، هره اورینده بیر آچ سئوینج، بیر آچ
دا قم آپاردی.

***

فرح منی او بیرری اوتاغا چک دی. گنجهدن کنچمیش-
دی. یاتمیش دیلار. پالتار ایشکافینی آچدی. بئش دست اپیک
پالتار، ایکی گولمخمر، قیزیل قولباق، بیر یلیانت قاشلی
قیزیل اوزوک، ایکی جؤت قادین آیقابی سی، کهربا مون-
جوق، ایکی کیشی کؤینی، بیر چامادان کونفنت، دوه یو-
نوندان بیر جؤت شرف...

- نیه مات-مات باخیر سان، قیام؟ بیلیر سن ندیر؟
- یوخ.

- بونلاری منه سن گتیر می سن.

- من؟

- سن، البته.

- نه و اخت؟

- ائله بو آخشام. قونشولارین هامی سی گوردوم.

یا فرح دلی اولموش دو، یا دا من. اولمویا دور-

دووو بئرده قيزين باشينا هاوا گلدى؟ بو نيه بئله دا-
نیشير؟

— فرح، — تزه دن بير ده سوروشماق ايستديم. بلکه
زارافات ائليير، — دئديم. — سنه نه اولوب، فرح؟ يوخسا...
سسيمدن باشا دوش دو.

— يوخسا، انله بيلير سن دلي اولموشام؟ يوخ، قورخ-
ما. هامی سینی دئیجهم. آتامین ایکی دوستو وار. ایکی سی
ده ماغازا ایشلییر. بیرى صنایع ماللاری ماغازا-
سین دا، او بیرى ده قیزیل دوکانین دا. ساتیجی دیلار. هامی سینی
اونلار گتیریلر.

— نه اوزون گتیریلر؟ — باشا دوشمدیم. درین دن
نفس آلدی. سانکی بوتون صحبتینی بیر نفهسه دئمک
ایستیردی.

— دئییم، قیام، دئییم. سن همیشه تاریخن دا-
نیشیردین. آنتیک دووردن، اینتیباه دورؤن دن. آمازون-
کالاردان دئیردین، ها... دئیردین، اونلاردا مهبت
آزاد اولوب. بیز بزه ن ایرلی گنتمک اوچینه، هله کؤهنه،
چؤرؤک عادتلی دیریلدیریک. گرک اونلار چوخ لو مال-دوولت
گنیرسین. نیشان دا، توی دا گرک قونشولار گلیب، اوغلانین
گنیردی شئیلره باخیب قیمت وئرسینلر. قیزین قیمتی
اوغلانین گنیردی شئیلره اولچولور. قیز لا اوغلانین قل-

بینه، مهبتینه اونا گتیریلن مال-دوولتله قیمت
وئرلیر. آتامین دوستلاری دئییلر کی، قیامین خترینه
دیمه سین، قوی بیر پارا قونشولار گؤرسونلر. سونرا فه-
ره قیزیمیز حاقین دا سؤز زاد دئیرلر. بیزیم یاخشی
قونشولاریمیز وار. ایزین ده بچیلری اولدو کی، منه بخ-
تورلیک آرچولادیلار. بو داش-قاشا گوره، سنی سئودیمه
گوره یوخ. بونلارین هامی سی ماغازا دان گلیب. هؤکو-
مت ماللاری دی. صاباح گلیب آپاراجقلار. اما بو بیر
چامادان کونفنتی بیزه شیرین لیک گتیریلر.

فرح توتول دو. انله بیل کیمسه اونو انشیتدی، گوردو.
یاناغینا طبیعتین علی بیر لاله چکدی، تئز ده سیلدی.

– قونشولاریمیزداکی قیزلارین بچیلری اره گنڈیب،
بدبخت اولوبلار. اوستلری قیزیل-گوموش دن گولور، اورک-
لری – درد...

فرح ایندی ده هونکورتو ایله آغلادی. اما بو آغ-
لاماق او بیرری قیزلارین آغلاماغیندان فرقلی ایدی. فره-
هین اوریی داش-قاش ایچینده ایدی، اوزو آغلابیردی. او ساعت گوز
یاشلارینی سیلدی. اونا ایندی آغلاماق یوخ، قه-قهه ایله
گولمک داها چوخ یاراشیردی. فرح انله آچلمیشدی، انله
پارداخلانمیشدی، باشدان-آیاغا اوزو داش-قاشا دون-
دوش دو. بونو اوزونه ده دنڈیم.

– قیام، من بچی قونشولاریمیزین یانیندا سین-
مادیمسا، آتامین، اونون دوستلارینین یانیندا سیندیم.
آخی، نه اوزون بنله اولسون؟ گرک هنج یاخینا قویما-
یایدیم. گرک...

سینهمه قیسیلدی. بیر آچ سونرا هر شئی دییشدی. داش-
قاشلاری لاغا قویماغا باشلادیق. او دا گول دو، من ده.
سونرا... سونرا دا قیزیل اوزویو تاخدیم بارماغینا،
قولباغی بیلینه، بویونباغینی بوینونا، سیروالاری قو-
لاغینا. فرح ناغیللارداکی شاهزاده قیزلارا اوخشادی.
گوزگونون قاباغیندا دایاندیق. انله بیل بیز ناغیل-
لاردان چیخیب گلیمشدیک. اوزوموز اوزوموزه مات-مات
باخیردیق. باباق آغلایان گوزلر گولوردو. انله بیل قیزیل
قیزیل ایله، میرواری میرواری ایله بز نمیشدی. فرح انله بیل
ایندی اوزونه اوخشاییردی. آتاسی، آناسی او یانایب باخسای-
دیلا، قیزلارینی تانیماز دیلا. فرحی یالنیز من تانی-
بیردیم. افسونلانمیشدیم. سانکی رس سام رافائل سان-
تینین یاراتدیغی ملایکهلر دن ایدی. سانکی بویوک صنعت-
کار اونا نفس وئرمیشدی. او دا قدیم ایتالیبیدان اوچوب
گلیمشدی آذربایجانا، دوز نظامی کوچه سیله هوسو
هاجیبیو کوچه سینین تینینه. انله بیلیردیم ایندی اوچاق.
گوزومو یومسام، بیردن قتیب اولاجاق.
داش-قاش قادینا نجه یار ایشارمیش. انله بیل قادین

گۈز لىينىن يارىسى بو داشلاردا ايميش. دونيانين بۇ-
تۇن قاديىنلار داش-قاشلا بزمەن سە ايدىلر، نئجە دە ياي-
راشيقلى اولار دىلار (منيم نابات انام دا! بونلار اونا
دا ياراشاردى. گۈرونور، گۈزلىك اۈزو دە بزمەنمەلى دىر.
اونا دا دقت، خيدمت اولمالي دىر. گۈزلىك گۈرۈن-
ملى دىر).

منيم مىرواريم گۈزگونون قاباغيندا داينايىب
اۈز اوستون دە اۈزگەلرىنن مىروارى سىنە تاماشا انلىيردى.
بوتون دوشۈندۈكلرى مى دانىشماق اىستىيردىم.
– بىردن اويانارلار. ايبىدى. – انلە بىل اۈز گۈزلىين-
دن اۈزو دە هوركدو. داش-قاشلارن هامى سىنى چىخارتدى.
بىز سانكى قىزىللىرى، مىرواريلرى يوخ، فرحين گۈزلىكى-
نن يارى سىنى بىر دىسمالين اراسينا بۇكوب ايرىجا باغ-
لامايا قويدوق. داها گۈزگۈيە باخماديق.
«ساغ اولون، گۈزل اينسانلار! نجىب اداملار! ياخشى
دوستلار! سىز فرح قونىشلارن يانيندا سىنماغا
قويمادىنيز.

شامزادە قىزلار منيم فرحيمە اوخشاير. فرە-
هيم اونلار يوخ. دان اولدوزو اونون گۈزلىرى كىمى ايشىق-
لىدى. گونش سحر چىخىب شفقلىرىنى بئر اۈزۈنە ياياندا،
اونون ساچلارينا بنچىير. فرح دە ساچلارنى دارايىب
چىينلرینه سپىر. او منيم هم گونشىمىدى، هم اول-
دوچوم، هم دونيام. اونسوچ نە گونش وار، نە اولدوز،
نە دونيا.»

فرحين اۈزۈنە بونلارى دنیه بىلمدىم.
– عسگرلىكدن بوراخيلان كىمى، اونلارن گنيردىكلە-
رىنن هامى سىنى گنديب ماغازادان آلاجام.

– اىستهميرم، قيام.
– سنە هامىسى ياراشير، فرح.
– منە ان چوخ سن ياراشيرسان. اىستىيرسن، گنكد
تزمەن گۈزگۈيە باخاق.
– گنكد.

فرح گۈزگۈيە طرف گنتمەدى. ايستولون اوستون دەكى باغلامايا باخدى. فرحين گۈز لىينين يارى سىنى صباح گليب آپاراسىي دىلار.

***

– بىزى حىسەلرە بۇلەن دن سونرا باشىمىزى قىرخدى. لار، سىرايا دوزوب گنير دىلر هاماما. چىمىب چىخىق. گنپىندىك عسگر پالتارىمىزى، يولداشلارىمى تانىما. دىم. گۈزلرىمىن قاباغىن دا ايتدىلر. ايندى گۈزوم اس. گر گنپىمىنە انلە آلىشىب كى، يولداشلارىم باشقا پالتار گنى سەلر، تانىيا بىلمەرم. گولور سەن؟.. فرح مات قالمىشدى.

– ادام دا ادامىن گۈزۈ قاباغىن دا ايترمى؟

– ايتر. ياغىشىن آلتىن دا ياتا بىلر. اۈزۈ دە شىرىن- شىرىن. تكى تىرپتمەسىنلر.

– انلە شنى اولار؟

– عسگر اولسا، اولار. تلىمە چىخمشىدىق، فرح. برک يورولموشدوم. مؤوققتى استراحت وئرىلمىشدى. ياغىش باشلادى. ياغدى، نە ياغدى. اوتوردوغوم يئردەجە لچت. لە ياتدىم. بىر دە اوندا آيىلت دىلار كى، امر وئرىلىب، تانك- لار لا ھۇجوما كنجىرىك.

– بس سەنە سوپوق دىمەدى؟

– يوخ، عسگرە سوپوق دىمىر. عسگر اوقدر يۇ-

يۇرۇر، يورتور كى، سوپوق جانىن دان چىخىر. عسگرلىك - حرکت دىمكىدى.

فرحين منە رحى گلمەيە باشلادى. چىنپىم دەكى

پوقنلار، بئلىم دەكى كمرە، باشىمداكى پىلوتكاي

انلە يازىق- يازىق باخىردى كى، انلە بىل بو عالم دن آى-

رىلمىشدى. ايكىمىز دە قىرىلشمىشدىك. من اوندان آى-

رىلا بىلمىردىم، او دا منىم اسگر لىمە اۈيرشە بىل-

مىردى.

***

فرھگىلىن قونشولارى بىزى قوناق چاغىردى. ايكىمىزى

ده ايلشدير ديلر اور تادا. شرفيميزه چوخلو شيرين-شيرين سوزلر دنديلر. دنديلر كي، خوشبخت اولاق، اوغول-لو-قيزلي اولاق، قوشا قاريياق. اوغول تويو، قيز تويو گورك. آخير-دا انله بيلديم، فرح منيم نيشانليم يوخ، عملی-باشلی آرواديمدير. اوغلانلاريميز، قيزلاريميز دا وار، اين-دی اونلار دا هاراسا گنديلر، يا دا انشيكده اويناييرلار. بير آچدان قايديب گلهجكلر. انله بيل قونشويا جاوان گنديب، قوجا قايتديق. سونرا فرهگيلده گوزگوده پو-قونلاری می گورنده آيلديم...

سحری سی حیسسه قايتماليديم. کؤنييمين دوی-ملرينی برکيديب، سونرا دا ياخشی-ياخشی تميزلديم. بوينومداکی آغ پارچانی دييشديم، فرح اونو يوموش-دو، آغاپياق اولموش دو. هم عسگر، هم ده نيشانلی! فيکيرلريم ياری دا قيريلدی، فرح قهقهه ايله گيردی ايچری.

– قيام... سن نئينه می سهن، قيام؟!
بير شئی ائلميشديم. بير ده آخی، نه ائليه بيلر-ديم؟ دوز گوزلريمين ايچينه باخدی. اوزونو ساخلايا بيل-ميب، ينه گول دو.

– اللرينين ايکی سینی ده قالدير يوخاری.
يقين منيمله زارات انليير، – دنديم. اللری می قالديرديم يوخاری.
– ترپنمه.

– ياخشی، ترپنميرم.
علینی سالدی شالواريمين سول جيبينه. کاغيدا بوکؤلر بير شئی چيخارتدی.
– قونشونون قاشیوی دی.
اللريم هاوادا، اوزوم ده فرحين قاباغين دا قو-رويوب قالديم.

– خوربینی بیئمن دن سونرا، دئييرلر ترتميز سيليب بوکؤسهن کاغيدا. سونرا دا جيبينه. هنچ کس گوزونه اينانمايب...

فرح نئجه دانئشديغيني هيسس انتميردى. قيزارميشدى.
دئيه سەن، من دن قاباق منيم او چيمه قيزاريميش.
– اللرينى نيه آشاغى سالميرسان؟ – منە رحمى گل-
دى. كينولارداكى اسيرلرين وضعيتينه دوشموشدوم.
– يوخ، فرح، اينان كى، يوخ. هئچ انله شئى اولارمى؟ –
بيلميرديم سوزومو هاردان باشلايم. – قيناما، فه-
ره، عسگرليك بئله دير. هرهميزين ايريجا قاشيويميز اولور.
قويوروق جيبيميزه. بير عسگرين قاشيوى ايله او بيرى عسگر
بيئه بيلمز. قطعى قاداغاندى. قاشيوى مى من بير دفعه
ايتيرميشديم، سنه دنميشەم. تزه عسگرلييه گندن ده.
خوريى انله بئله علمه بئديم. هئچ كس دن قاشيق ايسته-
ميه ديلم گلمەدى. عسگره منسوب اولان هر نه
وارسا، اونون ساحى ساييلير، فرح! باغيشلا منى. قاشيق
دا سلاح دى. او دا گرک عسگرين اوز يانين دا اولسون.
– قاشيوى نئجه قايتاريم؟ – اچاب چكه-چكه فرح-
دن سوروشدوم.
قونشو قادينين اري عسگرليك ده اولوبموش. او، هر شئى
آر وادين باشا سالييميش.
– منيم عسگرليگى مى يادىما سالدن، آ قيام.
سنين تويون اولسون.
كيشى بوينوم دان قوجاقلان دا لاپ يۇنگوللش-
ديم. ايستدیم قاشيوى اوز جيبيم دن چىخارديب، خلوتجه
سالم اونون جيبينه. اما فيكريم دن وچ كنجديم.
كيشى اوستومه دوش دو كى، گئرى گوتور مرم. خوربينى
عسگرليك ده بو قاشيقلا يئيرسەن. بيزى ده يادا سالارسان.
قاشيق قالدى من ده. اما هر دفعه خورک يئ-
ين ده، بير آچ خلوتجه خجالت چكير، بير آچ دا خلوتجه
گولوردوم. بيزى هر دفعه يئمكخانايا گئيرەن ده من
عاديجه عسگر يئمكخانا سين دا يوخ، سانكى قونشودا كى
قوناق اوتاغين دا، هر جور نعمتى اولان اچيق سؤفرەده اى-
لشيرديم. سانكى بوتون نعمتلرين اترى بو قاشيق دا قال-
ميشدى. منيم عاديجه قاشيوييم هر دفعه منى سئهرليير،

اۈزۈم دەكى تېسسومو ھىچ كىم آنلايا بىلمىردى. انلە بىل قونشو منە قاشبىقلا بىرگە تېسسوم دە وئرمىشدى كى، اۈزۈملە عىسگرلىيە آپارىم. من اونلار يىن ايكى سىنى دە اۈزۈم-لە گز دىر يىردىم.

قر ارگە سىياسى شوبە رى سىن يىن قاپىسى آچىن دا عىسگر لر گز شىر دىلر. منى گۈرەن كىمى بىر-بىر يىن اۈزۈنە باخىب خىسىنلاش دىلار. بىرى منە ياناشدى: اوجابوى، آرىق، داچ. — انلۇغلو، قىيامسان؟ — بلى.

باشى اىلە بولداشلار يىنا ايشارە انل يەن دە بىلدىم كى، آرا-لار يىن دا منىم بار مەدە نە ايسە سۈز-صحبىت اولوب.

— سنى باياق قز ئىت يىن رىداكتورو تريفلىير دى. — ايس-تەھچاسىنى آچىق ھىسس انلدىم. سۈزۈنە آرا وئرمەدى:

— دئىيردى آلى تەھسىللى ادبىيات چى سان — اصل قز ئىت چى. اوستەلىك فوتوقراف. ھار دا ايشلەمى سەن، انلۇغلو؟ — منى

چوخ تىز دويوق سالدى. بىلدىم كى، سۈز آماق ايسىتىر. — ھان سى فوتوپار اتلار لا؟

فوتوپار اتلار يىن آدلار يىن من ھار ادا ن بىلدىم؟

ھىچ بىر يىن دە ايشلمىشدىم. ھىچ اونلار يى تانىمىردىم دا.

منى قاراقاباق حساب انل يىب اۈزۈمە معنالى باخ-دى.

— «چوركى»، «فند»، «كىئو»، «موسكوا». ھان-

سىن دا؟ .. قورخما، سىر يىنى وئرمەم. بىزىم ھامىمىز يى پولكوونىك يانىنا چاغير تىر يىب.

من ايندى باشا دوشدوم كى، باياق من گلن دە اون-

لار نىە گۈز لىش يىر دىلر.

سىياسى شوبە رى سىن يىن اوتاغىن دان باش ئىتتىنانت رۈت-

بىس يىن دە بىر چابىت چىخدى. ساچلار يىن دن دوشدوش دو.

***

آشىر مالى كمرى، قالىفى شالوار يىنا كىپ ياپىشمىش اوچون-

بوواچ چكەمەسى وار ايندى. بىر آچ قاراقاباق آداما اوخ-

شايرىدى. باياقكى فوتوقراف اوغلان ائشىتدىردى كى، عىسگر

قز ئىتتىن رئاكتورودور .
 – قىيام كىمدى؟ – باش لىئىتتانت رىسى، بىر آچ دا
 قورو سسلە سوروشدو .
 – منەم، يولداش باش لىئىتتانت . – اوچۇن دە تىس-
 سوم اوياندى .
 – گل . – منى دالىنجا آپاردى .
 ايزرى دە قاراينىز، خوشسىفت، دولو بىر كىشى اىلش-
 مىشدى . انلە بىل سوزلشمىش دىلر . هارادا ايشلەمىسەن؟
 ھانسى فوتو پارانتدا؟ ايش اىستايى؟ سىندلرەن؟ لا بور اتو-
 ريان؟ ..
 اوچون سورەن تىلئوفون چىنگى منى وضعىتەن قور-
 تاردى . ھامى سىنى آچىق دىئىسىدىم .
 خىلى دانىشدى . سونرا باش لىئىتتانتدان سوروشدو :
 – حسىنەلى ...
 باش لىئىتتانت يۇنگولجە گولومسەدى . پولكوونىكىن
 ھوشسوچ لووونا ايشارە ائلدى . ايكىسى دە گول دو .
 باش لىئىتتانت آغچىنى آچماق اىستىردى كى، اىچرىيە
 قالىنبىولى بىر ماپور گىردى .
 – يولداش رئاكتور، ائشىتمىشەم تزه فوتو قراف تاپ-
 مىسان؟ يامان ايشىم دوشوب . – ماپور منىم دە اۋزو-
 مە باخدى . – «كوداك» خاراب اولوب دو . تروفنىيا فوتو-
 آپاراتىنى دىئىرم . بىر-ايكى اوستايا گۇستر مىشەم، باشى
 چىخمىر .
 – وئر، دوزل دە بىلسە، گۇتورىك ...
 پولكوونىك سىنايىجى نچرلە باش لىئىتتانتىن اۋزونە
 باخىب گولومسەدى . «كوداك» I وئردىلر منە . ماپور
 سئويندى، من كدر لىئىتتانت راضى لىق ھىسسى
 ايلە پولكوونىكىن اوتاغىن دان چىخدى، من نارازى لىقلا .
 قاينىن آغچىن دا نۇوبە گۇزلەيەن عىگرلرەن ھا .
 مىسى گئرى قايتىدىلار . پولكوونىك اونلارى يانينا چاغىر-
 مەدى . اصل فوتو قرافلار قايتىدىلار گئرى، قالدىم من –
 يالانچى فوتو قراف .

ایزری ده، کابینئتده پولکونیک، باییردا، قاپینین
 آغچیندا - من. علیمده «کوداک» چهریمار.
 «گندیم، گنتمیم؟!» لاپ آچ قالا هاملنتین سوالی
 قارشی سیندا قالمیشدیم. گوزوم علیمدهکی فوتوآپاراتا
 ساتاشاندا، بیر آنلیق انله بیلدیم محاربهدهیم. بئر-
 لینده. مایور دا گوزومون قباغیندا او یان-بو یانا
 یویورور. فوتوآپارات دا اونون علیندهدیر، منیمکینده
 یوخ. یونگوللشدیم...
 مایور محاربهدن سالامات چیخیب. بیردن دا-
 یان دی دوز قباغیمدا.
 - سیراوی، دالیمجا.
 انله بیلدیم او منی اوتاغینا یوخ، بیر باشا بئرلینه
 آپاراجاق. سنگره، اودون-کوزون ایچینه.
 ایستولون اوستده کیتاب-دفتر لر بیر-بیرینه قاریشمیش-
 دی. یازیلی و رقلرین اوستدن ائینینی گوتوروب سیلمهیه
 باشلادی. سونرا منه یئر گؤستردی.
 - سنین آلی تحصیلین وار. اینستیتوتدا حربی درس کئچ-
 مدیین اوزون، اوردودا اویرنمهلی سهن. بو دا باشقا بیر
 اینستیتوتدو.
 - ائل دیر، یولداش مایور. - فیکیرلشمیش جاواب
 وئردیم. رنداک سییادا ایشله مک چوخذانکی آرچوم ایدی.
 لاپ یئرینه دوشدوش دو. بلکه ده بو، هر بیر فیلولوقون
 آرچوسودور، تک منیم یوخ. بیرجه بو فوتوآرافلیق ایشی
 کور لاییردی.
 - قرارگاهدا سنین صحبتین اولوبدو. باش لئیتی-
 نانت دئییردی کی، ایمچانی رئیسوبلیکا مطبوعاتیندا گؤ-
 روبدور. سنی دئییب دوروردو. اونا قزئتچی لازیمدی،
 هم ده فوتوآراف...
 - فوتوآراف! بختور منیم باشیما! - گولمیم
 توتسا دا، اوزومو گوجلہ ساخلادیم.
 مایور چنگی باسیب جای گنیرمی امر ائل دی. بی-
 رینی ده منه.

– بو نیز امنامه اوزره دوزگون دئییل، – چابیت عسگر –
له اوزبوز اوتوروب چای ایزسین. هم ده قرارگاهدا. بو
هوقوق بیزه ونریلمیر.

سیاسی مشولهدهکی صحبتلری یادیم سالدیم.

– عسگر چابیتدن یالنیز امر ائشیتمهلی و اونو یئرینه
یئتیرمهلی دیر. وس سالام! اما سن گلهجک چابیت سەن.
آلی تحصیل لیلر بیریل لیک خیدمتدن سونرا ایمتاهان ونریب
چابیت روتبەسی آلا بیلرلر. بو گوروشوموز ایسه استئنا-
دیر. بایاق منه خوش تأثیر باغیشلادین.

مایور صحبتینه قفیلدن آرا ونردی. خلی سوس دو.
نه دوشون دو، بیلدیم.

– منی حربی ایشیمیزین تاریخی چوخ ماراقلاندریر.
شؤهرتی، هونری دونیایا سیخان دئییل. هنیف کی، قله-
میم یوخ دو. هنج منیم آلی تحصیلیم ده یوخ دو. مؤ-
هاریه باش لانا دا اونیل لیگی یئنیجه قورتار میشدیم.

ادبیاتچی اولماق ایستیردیم. باش توتما دی. منه
ایندی ده ائله گلیر کی، تاریخی ادبیاتچیلار داها یاخشی
یازا بیلرلر. ادبیات – میللتین بدو سیماسی دیر.

بنرلینه کیمی پیدا گتتدیم. هنیف، آذربایجانلی
عسگرلریمیزین، چابیتلریمیزین حاقیندا آچ یازیرلار.

مایور ائینیینی سیلیب، یئنه قوی دو ایستولون اوسته.
– کوتوچوون یانیندا آذربایجانلی سرکرده لر
اولوب دو. هونر گؤستریلر. پاسکونیز آذربایجانلی-
لارین هونرینه هئیران قالیب دی. روس شاعری پوشکین آچر-
بایجانلی چابیتلرله دوستلوق ائل ییب. پوروچیک فرهاد
بیه شئیر ده یازیب دی. ادبیاتچیلاریمیز گرک بون-
لاری یاز سینلار. قوتقاشینلی، باکیخانوو، سیخلینسکی،
منهمانداروو... انه، نه قدر! هله ۴۱۶-جی تاقانروق
دیویزییاسی؟ آدلاری ایتنلریمیز، شؤهرتی اونودولانلاری-
میز حاقیندا کیم دانیشاجاق؟ نه وخت دانیشاجاق؟
هله بچیلری آذربایجانلی عسگرلر حاقیندا یالانلار
اویدورورلار. یازیزی دا اوز خالقینا بئله بیگانه اولارمی؟

بالاجا خالقیق، بۆیوک حربی تاریخمیز وار...
منه انله گل دی کی، مایور ایندییهجهن دانیشماغا،
اورینی بوشالتماغا آدم آختاریرمیش. سۆزلو-صحبتلی
ایدی. او، بیزیم دیلیجان طرفلرده یئردن قابنایان بو-
لاقلارا اوخشاییردی. گاه گور گلیردی - سنللهمه، گاه دا
بوغولوردو. لاکین هنج و اخت قوروموردو. مایورون گوجو
چاتسایدی، بوتون یازیزیلاری بیر یئره بیغار و بیرجه
امر وئردی، یا دا خاهیش ائردی: حربی تاریخمیزدن یا-
چین. بو، اونون قورور هیس سی ایدی، علیندن آماق اولمازدی.
مایورون چایینی گتیردیلر.
- نه اوزون بیر؟ - تعجیله سوروش دو.
- یولداش مایور، آخی بوردا سیزدن باشقا هنج کس
یوخ دور؟
- بس؟.. - مایور یاریگولومسمیش، یاریجیددی منی
گؤستردی.
- او؟! - گندهرک ارواد قاشلارینی دارتدی، سونرا اونو
گولمک توت دو، تنز اوزونو بیغیشدیردی. «نئجه، عسگره ده
چای؟!» - گوزلریندن او خودوم. یئرینده میخلانیب قال-
دی. مایور بیر ده تکرار ائلدیکدن سونرا او، ناگومان
آددیملارلا قابییا طرف آددیملادی.
مایور بونو چوخ سویوققانلی قارشیلادی. صحبتی
قانیما، ایلییمه ایشلهسه ده، بو سویوقلووو نه ایسه خت-
ریمه دی دی.
مایورون گوزو گوزومدی دی. جاواب گوزلیبیردی.
- دوز دنئیر سینیز، یولداش مایور. یازیلمالی دیر.
آنجا ۱۸۱۲-جی ایل محاربه سینی لئو تولستوی آچ قالا
یوز ایل سونرا قلمه آلدی. یازیزی گرک چامان یئتیش-
دیر سین. هم ده یازماق چتین دی، یولداش مایور. فران-
سیزلارین تکجه موسکوا یا داخیل اولماسی ائپیزودونون اوتوچ
الیازماسی وار. سونرا تولستوی یازیب، اولوب اوتوچ بیر.
هئیف، انله اوغلانلاریمیز دونیادان کوزوب گندیرلر
کی! اورکلرینده نه قدر یازیلای ائپیزودلار آپاریرلار.

گرک بۇيوك يازيجىنى گۈزلەمەسىنلر .

سۇزە قوت

گۈزومو آچاندا گۇردومم كئرچين حربى خستخانا-
سین دایام. ایکی نفر ده یانیمدا آغیر خسته وار ایدی. یا-
نیمیزا بیر چارپایی دا گنیریب قوی دولار. سونرا یارالی
گنیردیلر. بوتون بدەنى آل قان ایچینده ایمیش. یویوب-ته-
میزلەیب، ساریق-ساریق ائلمیش دیلر. تکجه گۈزلری گۈرۈ-
نۇردو. عینیلە قار آدام. بیز کندده، اوشاق لیقدا قاردان
آدام دوزلدیردیک. سونرا دا اونا ایکی گۈز قویوردوق.
هکیملر اونون ساروی سینی آچدیلار. چۆلوم-چۆلوم
اوفولداییردی. سن دئمە، هنج بیر یئرینه گولله دیمەیب-
میش. اما بدەنى گومگۆی کسيلمیشدی. مات قالیلار.
اۈزو هکیملره دانیشیب کی، اوچانیب پولئمیوتون دالیندا،
آتیرمیش. بۇیرونه قفیلدن چربله بیر شئی دییر. گۈرۈر
اۈزگه قیلچاسی. مینالارین، بومبالارین، مرمیلرین پار-
چالادیغی بدەنلرین حیسلری. سونرا کیمینسه باشی، ده-
میر باشلیغی چیرپیلیر دوز کوریینه. کیمینسه قولو – اۈزونه
باشینی قالدیریب گۈرۈر؛ گۆی ده باشلار، اللر، آیاقلار
اوچور. هامی سی دا تۆکۈلور اونون اوستونه. اۈز قانینا یوخ،
اۈزگهلرین قانینا بویانیر، هوشونو ایتیریر. آغیر حالدا گه-
تیریرلر خستخانا یا.

منیم گۈزلریمین قاباغیندا اولدو. هنج کس اونا

آغلاییب-ائلمەدی.

کومان دیری گلیب دانیشیردی کی، جبهدن گیزلیجه قاچ-
ماق ایستییرمیش. اۈز یولداشی توتوب. یولداشلارینی دار
آیاقدا قویوب قاچیرمیش. چچا کسب لاپ اۈن ختنه گون-
دریرلر.

عسگر یولداشلارینین مینا، بومبا داغیتیمیش حیسلری
چیرپیلیر اونون باشینا، گولله اوچی اولور. بلکه، دوشمنین
ده باشی، علی، آیاغی اونا چیرپیلیب؟ داش-قالاق اولوب. اوچۆ-
دونۇیۇن بو جۆر ده چچاسی اولور موش.
بو دا ائپچوددو. اینسان تالئی...

اور یمده دئیم کی، «کوداک» آپاراتینی آپاریب
 دوزلتدیر مجهم. هاردان اولسا، یاخشی اوستا تاپاجا-
 اوام. قوی قلبی قیر یلماسین.
 – ایجازه وئرین گئدیم، یولداش مایور!
 – بویورون. – تمکینله جاواب وئردی. من انله بیل
 اونون ایش اوتاغیندان یوخ، یاتدیغی سهر ا خستخاناسین-
 دان، یارالی مایورون یانیندان انشیه چیخدیم. دهلیزین
 باشینا چاتمیشدیم کی، قاپی سینین تزه دن آچیلدیغینی
 انشیتدیم: خیدمتچی ارواد منیم چایی می گتیریردی.
 تزه سئرژانتم بورنونون اوجونو ایکی بارماغی ایله
 سؤرته-سؤرته منه ایزاهات وئرمیه باشلادی:
 – قزنتیمیز هفته ده اوز دفعه چیخیر. مین تیر ایلا. باش
 لئیتنانت، یعنی ایستارشی لئیتنانت رنداکتوروموزدو.
 من دن ساوایی دؤرد نفر یک. فوتو قراف گئتدی اولورینه.
 اوزیل لیک بوجونو وئردی. یعنی سروکونو. ایندی سنی اونون
 یئرینه گؤتورؤرؤک. اولوروق بش.
 سئرژانت هر سوزون روسجا ترجمه سینی ده دئییردی کی،
 منه آیدین اولسون. منه اونسوچ دا آیدین ایدی. یقین
 بو، اونون عادت ای می ش، دایما تکرار اندیردی.
 – سیراوی دویوش چو السگر چاپچی دی، یعنی پنچاتنیک.
 یاخشی کاغیز ساییر. تیرایی اون دقیقه ساییب تهویل و-
 ریر. اما بیر آچ چاپدا تلسیر. یعنی پنچات ائل یمن ده.
 فیریدون یاخشی بیغیجی دی. یعنی نابور شیک. اوزو ده
 آنادانگلمه آرتیست. بیرجه بوندا کور لاییر.
 انورین ایشی-پنشه سی بیغینی دلزلتمکدی. بیو دا بیو
 اول! هر رنگه چیخیر: قیرمیزی، یاشیل، آغ، قارا، ساری،
 قیرمیزی تهر، یاشیل تهر، آغ تهر، قاراتهر، ساری ته-
 هر! بیغیجی دی، اما «آرتیسته» چاتمیر.
 – آیم سنین آغرینی. لاپ بیوی می گوزدن سالدین،
 یولداش سئرژانت.
 انور بیغینی سیغالایا-سیغالایا اوزوموزه باخیب
 سانکی رحم دلیلیردی. فیریدون اونا قاهمار چیخدی.

- یولداس سئرژانت، عذر ایستیریم. یعنی وینووات.
 آدام نیشانلی اولاندا، بیلیمیر نئجه ائل سین کی، قیزین خو-
 شونا گل سین. منی بیر دفعه توپا چا غیر میش دیلار. عسگر-
 لیکدن قاباگی دئییرم، ائی. دئدیلر، بیکه ده اورادا
 اولاجاق. نیشانلیمین هانسی قوه موسا ره گئدیردی. او-
 توبوسلا سابیر ابادان باکییا گلدیم. گون بیشیریدی.
 آرابادا اچیلهن یئمیشه دونموشدوم. توی ائوینه بیر آج
 قالمیش «چیم» i ساخلاتدیم. ایلشدیم ادب-ارکانلا.
 اون آددیم گنتمیشدیم، دایاندیردیم. دندیم: انلوغلو،
 آلا بو سنین اوناددیم لیق زهمتاقتین. فیکری می ده-
 بیشدیم. آیری یئر ه گندهسی اولدوم. ماشین دان دوشهن ده
 گور دوملر. ائله منه ده بو لازیم ایدی. دوز قاپینین آغ-
 چین دا ساخلاتدیر میشدیم. یولون قیراغین دا. بیکه یه چات-
 دیر میش دیلار. دندیم کی، ائله کی، ائشیتدیم بیکه توی دادی:
 دوز سابیر ابادان سؤردور دوم باکییا.
 سئرژانت اوزونو ساخلایا بیلمه ییب، بیزه قاریشیب گول-
 دو. سونرا دا سوزونون آردینی دئدی:
 - کاظیم سور وجودور. یعنی شو فنر. تلیم واختلارین-
 دا، یعنی اوچنئیلرده قزئتمیزین سهر ا چاپی اولور، ائله
 اوراجا قزئت بورا خیریق. ولدوز نانون بیریدی، - ما-
 شینی همیشه خندهیه، درمیه سالیر. ناهاق دا اونو ته-
 ریفلیر لر.
 سن ده کی فوتو قراف. دوزو، سیزین طایفهدان خوشوم
 گل میر. یالانچی اولور لار. شکیل چکیر لر، سونرا وئر میر لر.
 «یقین اولوکی فوتو قراف آلدادیب، چکیب وئر مه ییب.
 - اوز- اوزومه فیکیر لشدیم. - یانیق لی آداما اوخساییر» -
 دندیم.
 - سنه چاپ ائلمی، بیغماگی، قزئت باغلاماگی، ها-
 میسینی اؤیر دهجه ییم. بیریمیز او بیریمیزین پئشه میزی بیل-
 ملیگیک. بورا عسگر لیکدی.
 سئرژانت ایچاه ائل مک ایسته دی. سونرا نه ایسه آرتیق بیلدی.
 - یولداس سئرژانت، لاپ پیوتر اولمالی یام کی؟!

— پيوتر؟

— بىرىنجى پيوتر دىيىم، بولداش سىرژانت، ھەر شئى-
دن باشى چىخىرمىش. پوشتىكى دىيىبىدىكى، او ھم آكادى-
مىكىدى، ھم قەرھمان، ھم دىيچچى، ھم دە دولگر...
سونرالار دىيىر دىلر كى، پيوتر ھم كورر ئىكتور ايمىش،
ھم رىنداكتور، ھم بىيغىجى، ھم دە مىنترانىپاي.

— دىئەسەن قىلىز اولدو. — سىرژانت اۋز-اۋز ۋە دانىش دى.
— سىكىچىنىجى سىنىفدن سونرا اوخوماغا گىتتىم.
قويونا-قوچويا گىتتىم. ياغا، پىن دىرە، سودە ھوس-
لىدىم: ىمنى لودور لوق انلىيرىم، ىمنى سوتىر خىسرو چىنويام.
سىرژانت درىن دن كۇكس اۋتوردو. ايتىن گونلر يىنىن
ھامى سىنا بىرىن ھىفىسلەن دى.

— گل گوروم.

منى قىزىتىن بىيغىلدىغى بىرە آپاردى.

— بوردان باشلاياچاق سان. ىمنى نابوردان. بورا
دا اولاجاق سىنىن يىرىن. — على ايله گۇستردى.
— بو قىلىلرى دە اچىرلەيەجىك سەن: باشلىقلار، ىمنى
چاقلاۋنى. خىردا حرفلر، ىمنى پىنتىت. ايشپون، ايتىن روال،
سوتىلى...

چوخ ساي دى، باشا دوشمدىم.

— قىزىتى بوردا باغلايىرىق. ىمنى ويورستكا انلىيرىك.
بو دا ويورستكادى. بىزىم دىلدە آدى يوخ دو. بىيغار سان،
باخ، بىلە. — ايكى-اۋز سطر اۋزو بىيغدى.
— اۋبىر نرسەن. بىز انامىزىن قارىن دى اۋبىرەنمە-
مىشىك كى؟

سىرژانت گىندن كىمى، اوشاقلار اۋزومە باخىب خىسىن-
لاش دىلار.

— اوربىن دە كىنى يوخ دو. ياخشى سىرژانت دى. اما
بىر اچ گوپچودو، اۋزوندىن دىيەن. — سىرژانتىن «آرتىست»
دىدىي اوغلان علاۋە انلدى.

— سوزونو قايتارما، مست اولسون. منىم كىمى يو-
لووون بىرى دى. بىتىم.

اۋولكى سئۇزانتىمىلا تۇرەنى اىستىر - اىستىمچ مۇقا -
بىيسە ائىلىم.

***

ايكى گون دن سونرا «آرتىست» اوغلان سئۇزانت فورما -
سین دا رنداك سىيانین قاپى سین دان ایزرى گیرەن دە قورو -
دوم. آچ قالدیم گندیب حربى سلام وئرىم. كىتلىنن
یاخاسى الاچى نیشانى ایلە دولو ایدی. پارچار یانیر دىلار.
گوزلریمە اینامادیم. منى قارا باسیردی، نىدى؟
آخى، بو او گون سیراوى عسگر ایدی. ایندى هم قشنگلش -
میشدى، هم ده بیر آچ رس مى گورکەم آلمیشدى. بور -
نون اوچون لوو دا او قدر هيسس اولونموردو. قیرمیزی
پاقونلارداكى سارى لىنتلره، بیر ده یاخاسین داكى نیشان -
لارا باخان دا، سول یاناغین داكى خالى آیدین گورونوردو.
- باشینا دونوم، قیام قارداش، سنە برک ایشیم
دوشوب.

بوردا هامى بیر-بیرینی «ائلوغلو» چاغیریردی. اونون
«قارداش» دئمەسى خوشوما گلدى. لاپ کند یئرین دە اول -
دووو كیمی. صاف، تمیز.

- قونشو حیسەده بیر ائلوغلو قوللوق ائلییر. اونون
فورماسىدى. سئۇزانتىدى. منیم شكلى مى چک. نیشانلیما
گوندریرم. رایون دادى - سابیر اباددا. بیرجه مؤ -
هاربیزاد اولمايادی، گندیب یاریمیزا قووشایدیق.
كۆپك اوشاغى آمرىكا گئنراللارى دینچ دورمورلار، آ
كىشى! اونلارین علیهینه بیر یاخشى ماتئریال بیغمیشام.
قیام قارداش، ساباهكى نؤمرەمیزده اوخویارسان.
اؤز اوستونه باخان دا بیردن آییلان كیمی اولدو.
- اؤزگەنین نیشانلارینی وورموشام یاخاما. قیام
قارداش، گورەسن میخایلو كیمی ایگید اولا بیلرەممى؟
ائە، قورخاغین بیربیهیم. گنجەلر كندده اولان دا، ائوده
تک قالا بیلمیردیم. ائله یئنه همەن، همەنەم.
- یوخ، فیریدون قارداش، - من دە اونو او جور چا -
اویرماغا باشلادیم، - قەرەمانى شرایط یتتیریر.

دوشون دەكى نیشانلاردان اوتانيرميش كيمي:
– چك شكلى مى، قيام قارداش، سويونوم، آپاريم
ونريم اوز بيه سینه. هنیف دنیل بو بیغیجی کونیم؟
عادیجه گیمناستوركا؟ – بیلدیم کی، سئرژانتی یامسیلا بیر.
اوزو ده گولوم سەدی.

شکیل چکدیرمسی دی، حالی پوچولاردی. منیم یا-
نیما ایناملا گنینهیب گلیمیش دی.

– گندک، – دندیم.

حیسه میز یئرلشن کوچەنین او باشیندا فوتو قراف وار
ایدی. آپاردیم اورایا. انله اوزوم ده آرابیر اونون یانینا
مصلحتە گندیردیم. برابر شکیل چکدیردیک. آیریجا
دا چکدیردی.

– اوز فوتو اپاراتین هانی، قيام قارداش؟ – یولدا
من دن سوروش دو.

– خاراب اولوب. بیر-ایکی گونه دوزلده جهیم. فو-
تو قراف منی تانیبیر. بورچلو قالماریق، لاپ آرخایین اول
بیلرسەن.

درین دن نفس آلدی، هیسس انلیدیم کی، بورایا گل-
مکده خجالت چکیر.

– خاهییش انلیبیرم، اورینه هنج شئی گنیرمه، فی-
ریدون قارداش.

عینی آچیلدی.

رئداک سییادا آرامیزا سؤکوت چؤکدو. بیر-بیریمیزه
تزه تانیش اولموش آدمالار کیمی، سیخیلا-سیخیلا تاماشا
انلیدیک. قزنتین بوتون ماتریاللاری بیغیلیمیش دی. آخ-
شام چاپ انلیمەلی ایدی. رس می خبر گؤزلیبیردیک.
– گل سەنه بیر نؤمره گؤستریم؟

– نؤمره؟

– انله بیلیرسن منە یالان دان «آرتیست» دئییرلر؟
تلخیین رولونو اوینامغا باشلادی. «واقیفی باش دان-
ایاغا اچبر بیلیرمیش. ادالاری، سؤزلرین ایفادەلری،
نفەسی... هامی سی اوزونونکؤ ایدی.

– تلخک، کمریمین قیمتی دیر بو!
 – شاهیم، انله من ده بیلیرم بونو –
 کمردن قیمتلی سیزده نه وار کی!
 – قیام، قارداش، منیم فیکریمجه، قاجاری بیرینجی
 تلخک اولدورور. اوزو ده هله سارایدا ایکن. معنوی
 دننیرم ها!.. سونرا قاچاق انلدار.
 اوزو توتولوب-آچیلدی. سانکی آیین قاباغینی قارا بیر
 بولود آلدی. بیر آچ دایاندی، یئنه کنجیب گنتدی. اولدو
 آیدین لیق، سود کیمی.
 – تئاتر اینستیتوتونا منی گؤتورمه دیلر. هامی سی
 تعریفله دی. آخیردا دا دئدیلر بالین چاتمیر. قوی دولار
 کی، بال بیغیم؟ باختی می دورد دفعه سینادیم. گنیرمه دی.
 بالیم چاتمادی...
 – آلیم سنین آغرینی، گئندن ده گرک اوزونله بال
 آپارایدین.
 انور سوزو هانسی معنادا دئدیسه، فیریدون محل
 قویمادی.
 بو کئنجیل، شوخ اوغلانین سسینده اونا یار اشمایان
 بیر قهر دیبولدو. سونرا یئنه اوزونه قاییتدی. سانکی
 اوزون دن اوچاق دوشدوشدو.
 – شاهزاده قیزلار منیم بیکه مه اوخشا بیر، قیام
 قارداش. بیکه اونلارا یوخ. دان اولدوزو اونون گوزلری
 کیمی ایشیق لی دی. گونش سحر چیخیب شفق لری نی یئر اوزونه
 پایان دا، اونون ساچلارینا بنچیبیر. بیکه ده ساچلارینی
 دار اییب چینلرینه سپیر. او منیم هم گونشیم دی،
 هم اولدوزوم، هم دونیام. اونسوچ نه گونش وار، نه
 اولدوز وار، نه دونیا.
 – پای سنین! – مات قالدیغی می بیلدیردیم.
 – پای نیه، قیام قارداش، اینانمیرسان؟
 – اینانیرام. من بو سوزلری عینی ایله فرح بارده
 دنمیشه م. باخ، بونا اینانا بیلیمیرم.
 – فرح کیمدی؟

- او دا منیم بیکه‌مدی.
 - پای سنین!
 - پای نیه فیریدون قارداش، اینانمیرسان؟
 - اینانیرام. منی تکرار ائلدینه اینانا بیلیمیرم.
 - فیریدون منی، منیم سۆزلریمله وورماق ایسته‌دی.
 - کیم کیمی تکرار ائل‌یبیب؟ اما فیریدون قارداش،
 من بیر شئی باشا دوشدوم. مجنون ائله بیلیردی کی،
 دونیادا او، تکجه او، دلجه‌سینه سئویر. رومئو دا ائله
 بیلیردی، کره‌م ده، اوتئللو دا. من ده. یقین سن ده
 ائله بیلیردین. هر مه ائله گلیر کی، هنج کس اونون کیمی
 سئوه بیلمز. هر ه بیر جؤر سئوسه ده، گؤر هاردا بیر-
 لشیرلر. درد ده بنله‌دیر. بیر دردی ائله بیلیر کی، اونون
 دردین دن هنج کس ده اولماز. قریبه‌دیر.
 ایندی ده مشه‌دی اییادی اویناماق ایستیردی، سئرژانت
 ایچری گیردی. فیریدون اوزونو بیغیشدیردی.
 - یئنه اویون گؤستریر. یعنی فوکوس. واخت تاپان
 کیمی چالیم رولا گیریر.
 دن‌بینه-دن‌بینه گلیب منیم یانیمدا اوتوردو.
 - بو دوشبی کیم اچیشدیریب؟ یعنی پاستئ‌لی؟! بایاق
 تلخیی اوینایان‌دا، علی چار پایینین بیرینه دییب. سه-
 ر لنیب اوسته اوتورموش دو.
 - گونا‌ه‌کارام، یولدش سئرژانت.
 - یعنی وینوات!
 - بلی.
 - یعنی، تاک توچنوا! آرتیست‌لیک ائل‌مه.
 رنداکتور آجیق قاپی‌دان سئرژانتی و بیزی چاغیردی.
 فیریدونون رنگی آغاپیاق اولدو.
 ایزری‌ده مایور دا باش لئیتنانتین یانین دا ای-
 لشمیش دی. ائینی یئنه الیندی. یاواش-یاواش سیلیردی.
 ائله بیل ائینی علین‌ده تسبئه اوچی گز دیریدی. همیشه
 ده سیلیب-تمیز لیردی، هنج واخت گوزونه تاخمیردی.
 مایور باش لئیتنانتلا گوزلش‌دن سونرا سئر-

يانتا مۇراجىت ائلدى:

— كومان دىر تلىكار اولمالى دىر. ايلشېن. اما
هامى سېنى انشىتمېشىك. «آرتىست»، ياخىنا گل.
فېرىدون سارى سېنى اوددو.

سۆزە قوت

قوجا بىر روس پودپولكوونىكى وار. تانىشىمىدى. تە.
قاۋدەدى، باكى دا ياشايىر. او دانىشىبىدى.

بىزىمكىلر جېھەنن بىر بىرئىن دە مۇھاسىرە مېھ دوشوب-
لرمېش. دوشمەن قات-قات آرتىق ايمېش. بىزىمكىلر بىر روس
قادىنېن ائوئىن دە پىانو گۇرۇرلر. قىزى جېھە مېھ شىقت
باجى سى گۇندىن سونرا، اونون قارا قاپاغىنى آچان يوخ
ايمېش. بىر دە اولوم-ايتىم دونىاستن دا يادا پىانومو
دوسۇردو؟

حېسەن قارابېولى، ائىلىكوركىلى بىر دۇيوشچوسۇ دە وار
ايمېش. زار افاتچىنېن بېرى. بامچە، آرتىست. گۇدىب آرواد-
دان خاھىش ائىلىر كى، چالماغا ايجازە وئرىن. سىرژانت قىطعى
قاداغان ائىلىر. — سلاھى بىرە قويماق اولماز! — دئىير.
خبر پودپولكوونىكە چاتان دا او ايجازە وئرىر. اما اين-
دى دە آرواد ايجازە وئرمىر كى، سس ائىشېت سەلر، آلمانلار ائوى
نېشان آلازلار. پودپولكوونىك آروادى باشا سالىر كى، عسگر-
لرېن روھونو قال دېرماق لازىمىدى. موسىقى كومك ائىلىر.

اوغلان چالىر. «جنگى» دن باشلايىر. كۇرلىر. سونرا
دا آگلایا-آگلایا چالىر. سنگرلر دە آتش گوجلىر. اونا
ائىلە گلېر كى، «جنگى» نى آتسە توتورلار. او دا «جنگى» ايلە
دوشمەنى آتسە توتور. عملى-باشلى ووروشورلار. اوركلرە
اود-آلوو سېلېنېر. بىر آچ اولكى روح دوشكۇنلويۇ يوخ
اولور. هر دۇيوشچو قولون دا بىر آلاى قوھسى هېسس ائىلىر.
«جنگى» بېھ روس خالق ھاوالارى قارىشىر. پودپولكوونىك اوو-
لاين كورېنېھ ووروب اھسەن دئىير. بو، اونون كومان-
دېرىن دن آلدېغى ايلك تشككورۇ اولور. پودپولكوونىك سونرا
اونا دئىير كى، باجارىرسان سا، آلمان ھاوالارى دا چال.
چالىر. بنتھوئىن دن، باخدان... آلمان پولئميوتلارى ايلە

آلمان موسیقی سی اۆز-اۆزه گلیر. او بونا آتش آچیر، بو دا
اونا. پیا-نونون شیرمایه دیلیری پولئمیوتون داراغی کیمی
دولوب-یوشالیر. آلمانیا اۆز-اۆزویله ووروشور. نهایت،
آلمان موسیقی سی، آلمان پولئمیوتونو سوسدورور.
قارابیولی او جاوان تکجه، اوتاقدان پیا-نونون دالینی
اۆزونه سنگر سنجیب اورادان آتش آچیر. ققیل دن سنگه-
لردن «اورا» سسی ائشیدیلیر. پودپولکونیک گلیب او غلانی
قوجاقلاییر. - «آفرین» دئییر. - مؤهاسیره یاریل دی، گل
دالیمجا!

آلمان هاوالاری چالیناندا فاشیست عسگرلری قولاق
آسماق ایستیهیب آتش آچمایبیلار. کومان دیرلری قیشقیرا-
قیشقیرا قالیبیلار. فاشیست چاپیتلری آلمانجا دانیشمیر-
دیلا، هوروردولر. آریا چاخناشما دوشمن ده، بیزیم-
کیلر اونلاری مینومیوت آتشینه توتوبلار...
او جاوان عسگر آذربایجان کونسرواتوریا سینین
اۆزونجو کورسوندان جبهه گندییمیش. اوللر هیس-
سده اونا دا «آرتیست» دئییب گولرلرمیش.
آرتیست لیک اینسانی کنیفیت دی. تاختا کیمی، داش کیمی
سویوق اولانلار قورخولودورلار.
مایور داها هنج بیر ایزاهات وئرمه دی.
- آرتیست او غلان ایندی هار دادی، یولداش مایور؟ - فی-
ریدون سوروشاندا، هامیمیز گولمک ایستدیک. مایور
جدی جاواب وئردی:

- سونراسینی من ده سوروشدوم. فاشیستلر اون یئدی
نفر آذربایجانلی ایله بیرلیکده اونو دا دیری-دیری تور-
پاغا باسدیریبلار. او بو دفعه مؤهاسیره دن چیخا بیل-
مییب. سببی بو اولوب کی، قرارگاهین یئرینی فاشیستلره
دئمهیبلر...

آریا درین سؤکوت چؤکدو. سانکی بیز اونلارا بیر
آنلیق یاس ساخلادیق.
باش لئیتنانت سئرژانتا ماکینادا یازیلی بیر ورق
اوچاتدی.

– بو ماتئریالی بیغین. قزئت لنگیمه سین. اوتاق دان
 چیخان دا فیریدون آستاجا قولایغیما پیزیل دادی: – قیام
 قارداش، بیزیم قزنت ده او آرتیست حاقین دا یاز...
 آشیق السگر کوچه سی، ۱۴. بوردان هئیاته گیریپ، ابکین-
 جی مرتبه یه قالخمالی ایدیم. ابییری بیر نؤمرلی ائوه.
 گۆدەرک بیر کیشی گۆزون ده کی انینی دوزلدیب دوز
 گۆزومون ایچینه باخدی. – عسگر، بو قاپی دا نه گزیرسن؟
 – سلام، عمی. – من اونا حؤرمتله جاواب وئردیم.
 – من بو فوتو پاراتی تمیر ائلت دیرمه لییم.
 سلامی می آماق اوچینه منه قطع ی رد جاوابی
 وئردی. ائله بیل باشیما قاینار سو تۆکدولر. قصدیم بو
 ایدی کی، فوتو پاراتی خلوتجه دوزلتدیریب آپاریم. باش
 لئیتنانت دان دا شهره بونا گۆره ایجازه آلمیشدیم.
 – من اونو تمیر ائلمیرم، عسگر! – یعنی چیخ گنت،
 یعنی قاپینی اؤرت!

قاپی سینی اؤرتدوم و چیخیب گلدیم فره گیله.
 – گئدک منیم شکلی می چک، قیام! – ایندی ده
 فرح اوستومه دوش دو. بیلدیم گولوم، یا آغلایم.
 – ایشلمیر.

– نه اؤزون؟

مجبور اولوب هامی سینی دانیشدیم.
 – دئییرم فوتو قراف دئییلهم، دئییرلر یوخ، لاپ الا-
 سین دان سان. دئییرم هئچ شئی بیلیم، دئییرلر آپار
 خاریجی فوتو پاراتی دا تمیر ائله.
 فرح اورکدن گول دو. منیم صحبتلریم ده
 اونون گولوشلرینه قاریشیب ایتدی. اما آخیر سۆزلری می
 ائشیتدی.

– مایور اؤزو یاخشى کیشی دی، قیامت صحبتلری وار.
 دویماق اولماز. او دا ائله بیر نؤو آنام کیمی دی،
 فرح. اوریی دولودو، اما قله می یوخ دو کی، یازا
 بیل سین. قالب دانیشا-دانیشا. خترین دن کچه بیلمه-
 دیم. اما اوستا چالیم اوغلو هئچ اوزومه باخمادی.

– كيم؟ – او بيري اوتاقدان فرحين اتاسى تلسيك خه-
 بر آلدى.
 – آشيق السگر كوچه سينده بير اوستادان خاهيش ائله-
 ديم...
 سوزومو يارى دا كس دى.
 – اوستا قولامهوسئىنى دئيرسن؟
 – آدىنى بيلميرم.
 – من تانيبيرام. گندريك.
 فرح فيكىردن آيريلميش كيمي اوزومه باخدى:
 – قيام، سنين فوتو قرافدان هاران اسكىك دى؟ نه
 اوزون اوزون چكهميه سن، هه؟ نه اوزون؟ لاپ ياخشى اول-
 دو. ايندى اويرنرسن. هله من ده اويرنهجهيم.
 فرح دوز دئيردى. نه اوزون اويرنمىم؟ مگر
 بونون چياني وار؟ آخى، بو اوزو ائله مدنيت دى-
 بيلمى؟ اوز- اوزومه دانىشديم.
 – بيري نجي منيم شكلى مى چكر سن، ياخشى؟ – ايكىمىز
 ده گولوشدوك.
 – من سنين شكلىنى ياغلى بويا ايله چكهميهيم، فير -
 چا ايله، فرح! سنين خترينه فوتو قراف اولاجام. رس-
 سام اولاجام، شاعر اولاجام... فرح، من سنين يا-
 نين دا اولاندا ائله بيليرم، دونيانين ان بويوك آدمى
 منم. ائله بيليرم ان شيرين دويوولارى مى گورورم.
 ياتمايا- ياتمايا يوخو!
 سوزه عادتەن قولاق آسار لار. فرح منيم سوزله-
 ريمى ايزيرميش. مست اولموش دو. بيردن كورلدى. ايكي با-
 لاجا قارا بولود، قارا كيرپيكلرى آراسيندان پوسلەدى.
 يئر يوخ، من ايسلانديم. – فرح، نيه كورلدين؟ آخى،
 من نه دنديم؟
 دىنمەدى. گوزلر ينى سېلىب گولوم سەدى. درين دن
 نفس آلدى. سونرا دا درين دن كوكس اوتوردو. ائله بيل-
 ديم سحر مئهى اسدى. من ده باياق ايسلانمىشديم، ايندى
 قوروقورو قورودوم.

فرح انله بیل طبیعت ایدی. باغیشی، چیسیمی، گونشی، مئهی ایله بیرلیکده. طبیعت بالا جا بیر اوتاغا سیغیشمیشدی.

***

قاران لبق نئجه دوش دو؟ یاتاقلار نئجه سالیندی؟ نئ-
جه یاتدیق؟ گئجه نئجه کئچدی؟ هئچ بیرین دن خبر توت-
مادیم.

سحر فرحین آتاسی قیزینی تریفلیبیردی:

– ساغ اول، قیزیم. یاتاقلاری انله سلیقه ایله بیغیش دیر-

میشان کی، دوروب کنار دان بیر ده باخدیم.

– آتا، من بیغیشدیر مامیشام.

– یقین آنان... هئچ اولکلیره اوخشامیر. آغ مه-

لفهلمری اوزه چکیب دی، ائومیز بیر آچ دا ایشیقلاشیب.

– من بیغیشدیر میشام، فرح. – قولاغینا پیزیلدا-

دیم. دوز مهیب گول دو. اما آتاسینا هئچ شئی دئ-

مدی. او دا سوروشمادی.

– آتام بیلسه، سن دن اینجیر. «کیشینین کیشی ایشی اولار،

آروادین آرواد ایشی»، – ان چوخ سئودیی سوز دو.

– من قاییدان دان سونرا ائومیزی اوزوم بیغیش دیرا-

جاغام. دوشه مملری سیله جهیم، هامی سینی، هامی سینی...

– قیام... افچی کیسیلردن، دوزو... – خوربین دوچو

نیه چوخ اولوب؟ نوخود نیه آچ اولوب؟ پالتار نیه بنله

یویولوب؟ چورک نیه بنله دورانیب؟.. قونشوموز دا

بیری وار. سن دن چوخ شئی ایسته میرم، قیام...

– عسگر سلیقه سی... سن اونو گورمه می سه، فرح.

اونون بیغیب-بیغیشدیردیغی ائوی، او سلیقه نی هئچ بیر قادین

علی باجارماز. عسگر دوشه مه سیله نده، کومان دیر گلیب

آغ پای لیغی ایله سیلیر، بالا جا لکه اولسا، چچا وئریر. عسگر

ده اونون قاباغین دا آغچییاشماق لی گلین کیمی لال

دورور. گولور سه؟ البته، منه ده دانیشسای دیلار،

گولردیم. عسگر لیک دن قایدیب گلن ده گور سه سنه

نه ائو بیغیشدیر اجاغام. گورک کیمین علی قیز علی دی، قادین

علی دی؟ سنین، یا منیم؟

اوركدن انله گولدوك كى، فرحين آتاسينين سسينى
 انشيتمدىك. منى ايكىنجى دفعه چاغيردى.
 – فوتو پارا اتينى گوتور، گندك.
 گنتدىك. اوستانى راضى سالدى. بير هفته مؤهلت ايستمدى.
 من ايكى هفته ده وئردىم...
 گون آشاغى ايبلەن دە فرهگيل دن چيخديم. منى
 خئلى اؤتوردو. حيسه ميزين لاپ يانينا جان. هاسارين بو
 ييرى طرفين دە دايا ندى. اؤلرین دن بورايا بير كيلو-
 منتر ياريم اولاردى.
 سونرا تراموايلا قايتدى. او ال ائلييردى، من ال
 ائلييردىم. انله بيل او، دونيانين او باسينا گندير، من ده
 بو باشين دا قاليردىم.
 قاچديم. انله قاچديم كى، ترامواي دايا نانا جا چات-
 ماميش، من چاتديم. آتليپ پيلله لره مينديم. فرحين
 يانينا قالخديم. سئويندى. اللرى پنجرە دن، گوزو
 هاسارين ديبين دن چكىلدى. سرنيشينلر دن گولغىلر اول-
 دو. ياشلى بير كيشى گولوم سەيە-گولوم سەيە يانين داکى
 كيشييه دن ييردى كى، اوزو يويور مؤردو، اونو مەببىت
 يويور تدرؤردو.
 اوزونجو دايا نانا چاق دا دوشوب، تزه دن قايتديم
 باياق فرحله دايا نديغيم يئره. هاسارين ديبين دە
 دوروب نفس آلدیم.
 حيسه يه اون بئش دقيقه گنجيكميشديم. سئرژانت منى
 دانلادى.
 مەببىت منى دانلاتماق اوزون يويورت دور-دوش-
 دو. وار اول، سنى، منيم مەببىتيم! گنجە کاچار-
 مادا، يوخودا فرحين دالينجا يويور دوم.
 – منيم حربى بيلنتى مى آلييلار...
 سئرژانت منى باشا دوش دو.
 – يعنى شهر كومئنداتور اسين دا؟! يعنى وويئنى
 بيلنتينى؟! – منە دوزلش وئير ميش كيمى، باشينى بو-
 لايابولاي سوزلرينى تزه دن تکرار ائلدى.

— باش لئیتئنانت سنی آختاریر. بویور اونون یانینا.
رئداکتور منی نارازی قارشیلادی. بیرباشا سوزه
کنجدی:

— کومنداتور اداان چنگ ووروب دئییلر. حربی
بیلتینی ده ایچاهاتلا برابر آخشام گوندرمجکلر.
سن دن گوزلمچدیم... ایکی گون حبس!
باش لئیتئنانت او ساعت دا چیخیب گئتدی. او، سانکی بیر-
دن-بیره اوز گلشمیشدی.
... او گونون آخشامی پوقونلاری می چیخاردیب، جیبلری-
می بوشالت دیلار. کمری می آلدیلار... باشی می دیبیندن
قیرخدیرب سال دیلار قارانلیق قاویوختا.
آخشام دوشمن کیمی تاختا دوشمه‌مین اوسته اوچانیب
یاتماق ایستدیم، اولمادی. قاپی دا قاروول دوروردو.
یالواردیم اونا.
— ائلوغلو، قاپینی آچ. بیر آچ آیین ایشیوی دوشسون ایچری.
اوریمم دار یخیر.

—...

— ائلوغلو، من فوتوقرافام. سنین شکلینی چکه-
رم. اینساف ائله، بیر ایستکان سو گتیر. جیریم یانیر.

—...

— ائلوغلو، سنویرسن می؟ سنوگیلین واری می؟ سنوگی اچابی
دونیا دا ان مؤقددس اچابدی، بون دان خبرین وار-
می؟

— بیلیرسن، سببی نه اولوب، بور ایا دوشدوشه‌م؟ کو-
مان دیر دن ایجازه آلیب گنتمیشدیم ائوه. شهرده ائویم
یوخدو. کند آدامیام. نیشانلیمگیل شهرده اولور-
لار. ائولرین ده آدام اولمادیغین دان اوچانیب یاتدیم.
آچارلاری قونشولارین دا اولور. گندیب آلمیشام. آچاری
ساخالیان قونشونون بیر اوغلو وار. بویونو بئره سوخوم
اونون. ائله اونون اودونا دوشدوشه‌م. اونوجو صینیفده
اوخویور. چاغیریش چی‌دی. عسگرلییه گلر، دادینی گورر!
سنویدی قیز لا گوروشه منیم عسگر پالتاریم دا گندیب.

جاوان اوشاق دى. ھوسە دوشوب. باش آچىق، سىنە آچىق. اينىن دە دە عسگر فورماسى. ترس كىمى بۇيۇردن پاترول چىخىپ. او دا سلام وئرمەيىپ كىچىپ. بىلمەيىپ كى، چابىتە سلام وئىرلر. تىز دويمەلرى باغلايار لار. قوبقورۇ قاخا دونرلر، ال دە بىتەر قولاغىن دىيىن دە. ائلە دئىيل-مى، ائلوغلو؟

لاپ رولا گىرىپ كىشىكچى او غلانا يالوار يىردىم كى، با-رى بىر-ايكى كلمە سۆز كىسسىن...

– ائلوغلو... نىە دىنمىرسىن، ايه؟! باغرىم چاتلادى.

– اومىدىمى اۋزوب سۆيىدوم. تائىرى اولمادى.

قاروول دىيشدى، قاروولا گىنلرلىن خاسىتى

بوخ. ائلە بىل حىسەدە لاللارى سىچىپ بورايا گوندرىر دىلر. ھىچ بىرى دىنمىردى.

دوزدوم. ايكى گون بئلهجە دوزدوم. بىر آچ دا ساخ-

لاساى دىلار، اۋز-اۋزومە دانىشماق اۋىرنىككىم، يعنى

داشلا، دىوارلا، قاپى-باجا ايله دانىشماق.

مايورون «كوداك» فوتو پاراتىنى اۋزونجو گون

آپارىپ وئرسى اولدوم. شەرە اىجازە آلىپ گىتتىمىن دە

اساس سىبى ائلە بو ايدى آخى.

چاغىرىشچى او غلانىن باشىما آچدىغى اويونو ماپورا

دانىشدىم. منىم ايكى گون حبس چچاسى آلماغىما ھىچ

محل دە قويمادى. منى تعريفلەدى كى، بو آپاراتى دو-

چلتىمى سەن سە، دىمك گۈزل سنتكارسان. سونرا دا علىنى

علىنە ووروب اوركدن گول دو.

– ھر شنى ائلە بىل دونىادا تكرر اولور. نە مارق-

لىدىر، – دئدى. ائىنىنى آغچى ايله ھووخوروب ايپىك يايلىغى

ايله سىلە-سىلە فىكرە گىتتىدى.

سۆزە قوت

قىرخ اۋزون اولى اولاردى. ھاوالار تزمە قىزىردى.

جىھەدە وضعىت آغىر ايدى. سنگر-سنگر بىر سس يابىل-

دى. باكىدان شاعرلر گىلىب، – دندىلر. قوناقلار گىلىب چىخ-

دىلار دوز سنگرە. صمد وروويىن، مىرچە اىبراھىموو،

سولئیمان روستەم، میر جلال. باسقالاری یادیمدا دئ-
بیل. اونلارین آغچیندان نه چیخدی سا، سینهمیزه یازدیق. لاپ
یاخینلاریندا دایانمیشدیم.

مایور خۇسوسی بیر مهبیتله دانیشیر، هله ده ائی-
نینی سیلیب قورتارا بیلمیردی.

— سینهمیزه یازدیق، سینهمیزه! — بیر نچە دفعه تک-
رار ائلدی. سانکی پاتفوندا والین اینهسی بیر جیزا دوشوب،
عینی سوزلری تکرار ائل-ئه-ئل به قالمیشدی.

— بوتون سنگرلره خنت چکیلمیشدی. هامی قولاق
آسیردی.

آخشاموستو بیر قاچمادا، گلیب گۆردومک گولوشورلر.

رهمتلیک صمد ووروون دئییردی: «آیه، هانسی سنگره

گندیرمه، عسگرلر ایغا قالخیب اللرینی قولاقلارینین

دیینه بیتیشدیریرلر. توتاق کی، آذربایجانلی اوشاقلار مه-

نی تانیییر. به او بیرى اوشاقلار منی هاردا گۆروبئر؟ روس،

اۆزبک، تاجیک، بئلاروس... من ده هامی سینا دئییرم کی،

علینی چی آشاغی سالین. آیاغا دا قالخمايین. دوستا سلام

وئر مسنیچ، اینجیمچ. دوشمن گوللهسی دیر. دوشمن-

دن اؤزونوزو هر یئرده گۆزلیین.»

شاعر قاشلارینی چاتیپ دانیشیردی. اللرینی ده گزدیریردی

دالغین ساچلاریندا.

سولئیمان روستەم دئدی: «آی صمد، جبههده کیله-

رین هامی سی سیزین قاچاخ اوشاقلاری دی. قیراق سالاهلی ته-

رفدن.»

یقین زارافاتی وار ایمیش. میرچه ایبراهیموو اورکدن

اووونوب گئتدی. میر جلال دا قوشول دو اونا. انله صمد

ووروونون اؤزو ده گول دو.

سیاسی شوبه ری سیمیز دئدی کی، بؤیوک سایریمیز، اونلار

سیزه حربی سلام وئریرلر. آخی سیزین پئتلی سهنیزده ایکی ایشپال

وار. پودپولکونیکسینیز.

سن دندیین او چاغیریشچینین دا پاقونلاریندان خه-

بری اولماییمیش.

هئيف، واخت سيز گئنتدى...
 مايور بير آنلىق توتول دو. من ده اونون كيمي. سون-
 را بير اوتوقه لم گؤستردى.
 - بونو دا آلمان يادان گنير ميشم. تمير اوزون
 بوخ، سنه باغيشلا بير ام. قزئت چيلره حور متيم وار.
 او گون رنداك سيبادا سئرژانت منه تزه خبر وئردى:
 - هازير لاش. صباح فيلان آلاى دا، - آلايين نؤمره سيني
 بوتون دئدى، - دويوش چو نريمان اديلو غلونون شكلىنى
 چكر سمن. حاقين دا يازاجاق سان. گؤستر اوزونو،
 حبس دن تزه چيخ مى سان. يعنى قاوپواخت دان.
 - گوره سمن نجه اولاجاق؟ - فيكير منى گؤتوردو.
 نچه واخت ايدى فوتو پارا تى چيبنلر يمده، نيگاران چى لى-
 اويمى دا اور بيمده گزدير ديم.
 آلاى دا يالنيز نؤوبتچينى تاپديم. سئرژانت يميزين
 دليله دئسك، دينيوالننى. دويوش چو پاركا گنتميش دى.
 خواهش انلديم كى، گلن ده خبر وئرسين.
 سونرا دا تاپماديم. - بير نؤمره لى پوستان گون ده-
 ريبيلر، - دئديلر، - بايراغين كئشيينه.
 باىراق آلايين رمچى دير. باىراق وارسا، دئمك آلاى
 ياشاير. باىراق يوخ سا، دئمك آلاى ادلى شى يوخ دور. -
 سياسى مشوله رهبرينين صحبتلر ينى خاتير لاديم.
 بايراغى گؤز ببى كيمي قوروماق لازيم دير، - دئيير -
 دى، - محاربه ده بير باىراق و بير نفر عسگر قالير -
 سا، دئمك آلاى دا ياشاير. باىراق يوخ دور سا، دئمه لى
 آلاى دا يوخ حسابين دادير.
 دويوش چو نريمان اديلو غلو باره ده سئرژانت دان ات-
 رافلى معلومات آلديم. كاپيتان روتبه لى سياسى مشوله
 رهبرى ده تعريفه لى. منيم صحبت انتدى مى گؤروب،
 گوندوز كؤ نؤوبتچى او غلان ايچرى گيرمك اوزون ايجازه
 ايسته دى. كاپيتان على ايله چاغير دى. نريمان اديلو غلونون
 شكلىنى گنير ميش دى. انله بيل چينيم ده كى داغ گؤتور و ل دو.
 - اوزو وئردى. تزهجه چكدير يبدى. دئدى سيزه، چات دى-

رېم.
نئجه تشككور اندجىبى مى بىلدىم. سئز ئانت نە-
بىسە خاتىرلايىب گول دو. من سوروشمامىش، اوزو دانىش دى:
– نرىمان ادىلو غلونون كارانتىن گونلرى ايندىكى
كىمى يادىم دادىر. آى ياتاغان ايدى! بىر دفعە «قالخىن!»
امرى وئردىم. ھامى دان تئز گلىب سىرايا دورموش دو.
شالوارى كۆيىنىن يئرەنە باشىنا گنىمىش دى. سىرادا
عسگر يولداشلارى پىققىلداش دىلار. ھىچ بىر شئى دن خبرى
بوخ ايدى. تزه دن امر انلدىم كى، «ياتىن». يالنىز اوندا
باشا دوش دو. «قالخىن!» دئدىم. بو دفعە دە آياغىنا
سارىدىغى آخ اسگىلرى ياستىغىن آلتىن دا گىز لىتمىش دى. يىنە
تزه دن ياتىز دىردىم. سونرا «قالخىن!» – دئىمەن دە، تام
گىيىنىب ھامى دان اخىردا گلىب دايانمىش دى.
سونرا اوزو دئىردى كى، يولداش سئز ئانت، ھىچ كۆيىنك
حادثەسى يادىم دان چىخمىر. زارافاتلا اوزون دن بىر سۆز
دە دوز لىتمىش دى:
– كۆيىنە شالوار دئمەدى او ددە قورقود، شالوارا
كۆيىنك دئمەدى او ددە قورقود!
بىر آچ شاعرلىكى دە وار ايدى.
دويوشچونۇن سىنەسى الاچى نىشانلارى ايله دولو ايدى.
شكىلنە خىلى باخا-باخا قالدىم. آرىق، اوچونون بىرى!
– اىجازە وئرىن، گندىم.
كاپىتان منى ساخلادى:
– شكىلچكەن الە دوشەن دە ھىچ اونو شكىل چك دىر -
مىش بوراخار لار؟
انلە بىلدىم كاپىتان منى لاغا قويور.
– چك. انو قوھوم قارداشا بوللاياق.
بوخ، لاغا قويوموش. راحتجا نفس آلدىم.
«كارىن كۆنلۈن دەكى» – آتالار نئجە دوز دئىيىلر مىش.
سئز ئانتلا دور دولار ياناشى.
– «چىق». دايانىن، بىر دە: «چىق!». بىر دە: «چىق!»
– آرخايىن اولون، يولداش كاپىتان.

– آرخابینیق! مایور – قرارگاه‌داکی مایورو دی۔
 بیردی، – سنی گئنرال تریفلیبردی. ایجلاس‌دان قاباق بیر
 یئره بیغیشمیشدیق. قرارگاه بیناسینین قاباغین‌دا. بیر
 «تروفنیا» آپاراتینی دوزلدیب‌سهن. اونو دئییردی.
 «بیرجه گئنرال قالمیش‌دی؟!» – دلی اولدوم. اوتاق
 باشیما هرله‌ن‌دی. کاپیتانین باشی آشاغی‌دا، آیقلاری‌دا
 یوخاری‌دا قالمیش‌دی. ائله بیلدیم کی، ایکی باشی وار، بیر
 آیاغی. گوزومو برک-برک سیلدیم. کاپیتانین آیقلاری
 گل‌دی آشاغی، باشی قالدی یوخاری. هامی‌سی تزدن اوز
 یئرینه قایبت‌دی. ائله بیلدیم دونیادا بیر آغیر شئی وار، او
 دا آسلیب منیم چینیم‌دن. فوتوآپارتی چیخاریب قوی-
 دوم دیزیمین اوسته. یونگوللشیب من اولدوم فوتو-
 آپارات آغیرلیغین‌دا. فوتوآپارات‌دا اولدو منیم آغیر-
 لیغیم‌دا. ایندی ده دیجی‌می قیردی.
 من «آرخابین اولون» دئیهن‌ده، ایستتیردیم دئییم
 کی، یعنی دویوشچونون حاقین‌دا یاخشی بیر مقاله یازا-
 جاغام. اونا ائله گلیب کی، شکیللری دئییرم.
 – بیر استراحت گونو الاچی دویوشچولری گونورتا
 مشوله‌سین‌دن ساخلاندیریب، هامی‌سینین شکیلنی چک‌دیره-
 جیه‌م. بیزیم کومان‌دیرله دانیشمیشام. سنین رنداک-
 تورونا دا چنگ ووراجاغام. شکیل گوشه‌سی دوزلتمک
 ایستتیریک.
 – یاخشی ائلیبرسینیز، بولداش کاپیتان. – آغزیم‌دا دی-
 لیم قوروموش‌دو. منه ائله گلیردی کی، بو ساعت بیر وئدره
 سو‌دا ایچسیدیم، دلیم یاش اولمازدی.
 – بیزیم الایمیزین‌دا فوتوقرافی وار. اونو دا‌قه-
 رارگاها چاغیرمیش‌دی‌لار. اونو‌دا ایستتیردی‌لر آپارسین-
 لار رنداک‌سییایا. قایبت‌دی گئری. یئفرنی‌توردو. سنه کؤ-
 مکلیک ائلیبر. دویوشچولره نجه دورماغی-زادی اوی-
 ردر.
 یازیق فوتوقرافلار! سیز ایندی یقین منیم پاخیل‌لی-
 اویمی چکیرسینیز. مات قالیبسینیز کی، بو هاردان پئی‌دا

اولدو؟ من ده سیزه اوربیمده سؤیوره م کی، نه اؤزون بیرینیز ایندیدک قزئته ایشلمهیه گلمیبسینیز؟ هله انشیتیمیشم، منیم بئریمه گؤز دیکه نینیز وار. من ائوه بوراخیلان دان سونرا، منیم بئریمه کئچمک ایستیر. کاش ایندی دن اولایدی.

هاردان سا آشیق السگرین بیر بنیتی یادیم دوش دو: «ایکی کونول بیر-بیرینی سئومهسه، آلان دا یازیق دی، گلن ده یازیق!»

نه فوتو اпараты منی سئویردی، نه من فوتو اпараты. بیر-بیریمیزه اؤیرشه بیلمیردیک. او منه یاد ایدی، من اونا. حربی خیدمت ده ایدیک. بیر بئرده یاشاییردیک. او منه نیفرت ائله-ئله، من اونا نیفرت ائله-ئله. پوچت ریسی ائله بیلدی سئوینجیم دن کؤرلمیشم. گه-لیب باشی می سیغالادی. ایریشه-ایریشه دوردو باشیمین اوسته. من ده ائله بیلدیم کی، باغلامادان اوماجای وار. باخ-دیق بیر-بیریمیزین اؤزونه. او یئنه ایریشدی، من یئنه کؤو-رلدم.

دئییرلر، قدیمده ایکی فیلسوف وار ایمیش. بیری کؤ-چده یول دا-ایچده بیر یئتم، کیمسه سیز، السیز-آیاق سیز گؤ-رنده آغلارمیش، او بیری گولرمیش. ایندی بیز ده بئله. نه او فیلسوف دو، نه من. عادجه آدمالاریق. اما ایندی من قوزئی قاریبام، او گونئی قاری. من دونوردوم، او ارییردی.

قاپی دان چیخدیم. ایریشه-ایریشه باخدی دالیمجا. باشینی یاواشجا سیلکله دی. بیر آچ دال-دالی یئردیم. سونرا دون-دوم سولا، دوز رئداک سییایا. پوچت ری سینین صورتی گؤ-چومده قالمیشدی. ایریشیردی. دیشلری ائله سئورک ایدی کی، او ساعت سایماق اولاردی. آنجاق منیم نه واختیم وار ایدی، نه هوسیم. اؤزو تۆکلو ایدی. قولقلاری ائله بیل کی، با-شینین پانلارینا پاییشدیریلیمیشدی. یاپیق ایدی. کیشینی ته-چدن یادیم سالان دا گولومسدم. گؤزومده یاش، اؤزومده تیبسوم!

رئداك سيبادا اوشاقلارا دانىشديم. برک گولوش دولر.
 – آليم سنين آغرىنى. نه باخشى پاسيلكانى وئرىبدى؟
 يقين كۆروب كى، كۆورليب سەن، اورىي يوشالايب.
 يوخ سا چتىن!
 انور دانىشدى كى، ريس تىپين بىرىدى. عسگرلرە گون-
 دريلەن هر نه اولسا، سئرزانت گلەسە، وئرمچ.
 انور يئنه ترمجە دوزلندىي بيغين دا ال كزديرىب
 قيزيل ديشيني آغ اييك دسماللا سيليب پارلاداتدى. بيزيم
 سئرزانتين سۆزو يادىما دوش دو. «ايشى-پنشەسى اوزونە قول-
 لوق ائل مكدى» – دئيردى. يوخ، اونو اورىيمدە قينا-
 مادىم. ائله من اوزوم دە فرحين يانينا گئندە
 اوزومە سيغال وئرمىمى؟ اونون خوشونا گلەمىه چالى-
 شميرامى؟ يالان دان دئمىرمى، آج دئىيلەم؟ آياق
 اوستە ايكي ساعت كزەن دن سونرا يالان دان دئمىرمى،
 يورولمامىشام! يالان دان دئمىرمى، حيسەيه تلس-
 ميرەم!! يالان دان دئمىرمى، يوخوم گلەمىر!!
 سئومەيەنلر سئوئەنلرى باشا دوشمور، سئوئەنلر دە سئو-
 ميهنلرى! اونا كۆرە بو اونو قينايب، او دا بونو.
 صاباح من دە بيو قوياغام، – دئديم. – قوى
 فرحين داها چوخ خوشونا گلەم. انورين بيوى اونو
 توتوردو. ائله بيل مۇختليف رنگلى ايرى بير مۇتريچە ايشارە-
 سيني آغچى اوستە اونون بورنونون آلتدا ياپيشديرمىش ديلار.
 باغلامانى آچان كيمي اوستە بير مکتوب كۆردوم.
 فاتمانىسە خالا يازديرمىشدى... ايندى بيلديم كى، پاى
 منە هاردان گلەب.
 «...دردين آليم، آ قيام، هئچ واخت اورىيني سيخما.
 هر نه لازيم اولسا، ياز. نئچە كى، بيز اولمىشيك، سنى
 اونوتدو يوخ دو. قيزبس خالان دا، مس مى دە سلام
 گوندرير. سن بيزى اونوتما، دردین آليم. نابات
 باجى سيز ائله بيل بيز دە تك قالمىشيق. ائله بيل او گئند دن
 سونرا پوى لودا آدم قالماييب. كند يئرلى-ديبلى كۆ-
 چوب. سن نابات باجيميزين يادىگارى سان. سويوقلاردان

ۋزۈنۈ گۈزلە. ياتاندا كورپىنى ۋرت...»
 قەر مەنى بوودو. سئرژانت كۈن لومو آلدى.
 — منىم ھىچ كىسىم يوخدو، آ قىيام. اوندا من
 گرگ گۈندە آغلايام. آياغىم ائلە آغىر اولوب كى، آنا-
 مەن، آنامىن ۋزۈنۈ گۈر مەمىشەم. فىكىر ائلمە.
 انور دە فىكىرىمى داغىتماق اىستەدى:
 — قىيام، چوخدان اورپىمە قاتلاما دوشدوشدو.
 كند قاتلاماسى. باكىلى قىزىنكى دوشىرەدى. بىر تعريف-
 لسىن كى، بوتون خوركلرى سالسىن گۈزۈن دن. اما
 يئىە بىلمىرم. آتاسى ھر اوتوروما ايكى بوشقابى بىردن
 يئىير. ماشاللا، كىشىيە گۈزۈم-زاد دىمەسىن...
 او آخشام پوىلو واچالى ۋزۈن، كور چابى ۋزۈن، آنا-
 مەن باجى لىقلارى ۋزۈن بورنومون اوجو گۈينەدى.
 اورپىمىن يارپاق كىمى اسدىنى ھىسس ائلدىم. كىم
 بو دمەدە علىنى سىنەمىن اوستە قويساىدى، او دا ھىسس ائلە-
 ىردى. ائلە بىلدىم بىر پايىز كۈلى اسدى. ھارادان
 اسدىنى بىلدىم.
 آنامىن كۈسۈۋ اللرى، قابارلى اووچلارى گۈزۈمە
 گۈرۈن دو. او آخشام «نابات خالانىن چۈرى» ندىن دا-
 نىشدىم. تىزەدن او ايللرە قايتدىم. آنالى اولدوم،
 آنالى! «آه، خوشبخت ايللرىم!! — دئدىم. آنالى اولماق
 خوشبختلىك ايمىش». — آدم آناسىز اولاندا باشا دوشور.
 فاتمانىسە خالانىن آدىنى چكەندە، اونونلا گۈرۈ-
 شندە، آنام ھمىشە دىيشىردى. ائلە بىل ھاردان سا اونون
 ۋزۈنە گۈنش ايشىوى دوشوردو. آنام او ساعت مۇلايىم-
 لشىر، ار كۈيۈنلشىر، گۈزللشىردى. اصليندە ايسە ۋزۈنە اوخ-
 شايىردى. دئىردى، دردىن آلىم، آ قىيام، فاتمانىسە
 خالانى گۈرەندە ائلە بىلدىم باجىمى يوخ، قارداشىمى
 گۈرۈرم. بىز باجى لىق يوخ، قارداشلىغىق، دردىن آلىم. او
 منىم قادىن قارداشىمىدى.
 آنام دئىردى، اومور — دونيا يولودو. بو يولو تىك
 گىتمەك اولمور. دولاشىق يول دو. گرگ بىر اورك سىرداشىن

اولسون. در دینی دئیەسەن، شریک چیخا، سئوینجینی دئیەسەن،
بۆلۆش دورە. دوستلوق هر او غولون، هر قیزین ایشی دئییل.
او آخشام آنامین بیر ناغیلینی دانیشدیم.

سۆزە قوت

قونشو کئددن بیر بیئتیم او غلان گلیب بیزیم کئنده
قویونا گئدیرمیش. نۆکرلرین بیریله دوستلوق ائلییر.
لوومانی تک یئمیرلر. جومرد او غلان ایمیش. ائله نۆکر
ده اوندان گئری قالمازمیش. ایکسی سنین ده آد-سانی دیلره
دوشور. کئنده بیر قیز گلمه او غلانا وورولور. سن دئمە،
نۆکر ده قیزی سئویرمیش. اورینی آچا بیلیمیش. ایش ائله
گئیری کی، قیزا گۆره دوستلارین آراسینا اینجیکلیک دوشور.
قیزی باشقاسی اوور لاما ق ایستیییر. قیز دا گلمه او غلانا
خبر گوندیر کی، اوزومو اولدورمجهیم. او غلان بونو
نۆکر دوستونا دئییر. دئییر کی، قیز اوزونو اولدورمچک.
نۆکر او غلان محل قویمور. سونرا آرالاری سوویور.
گلمه او غلان بیر گنجە قیزی گۆتوروب قاچیر. کئددن چی-
خیر. دوستلار اولورلار دوشمەن.

نۆکر او غلان دا داها کئنده قالماق ایستیمیر. بیر
گون قونشو کنده ایش دالینجا گئدیرمیش. گۆرۆر کی، آرخین
اوسته بالاجا بیر خورجون دوسوب. گئدیپ گۆتورۆر. ایزینده
قیزیل سیروا، اوزوک بیر آغ دسمالا بۆکۆلۆدوش. بیر او
یانا باخیر، بیر ده بو یانا. گۆرۆر هنج کس یوخدو. ها-
رایلابیر. های وئرن اولمور. یاری یولدان قاییدیپ گلیر.
او غلان داش-قاشی وئریب یاخشی بیر ائو تیکدیریر. اوریندن
تیکان چیخیر کی، هنج اولماسا اۆز ائو-ائشیم اولدو. «نامرد
دوستدان هاییف آرام»، - دئییر. بیر گون ده ائودەن چیخیب
باشیاشاغی گئندی بیئردە قاباغینا آغیرچک آواد چیخیر.

- کیمی آختاریرسان، آی ننه؟ - سوروشور.

- کیمیم وار، کیمی آختارام، آی بالا. گزیرم، گۆ-

روم منی کیم قاپی سینا بوراخاجاق.

او غلان فیکیرلشیب ائلمیر.

- منیم ده هنج کسیم یوخدو، - دئییر. - گل، منه

آنا اول. من ده سنه بالا. دولاناق.
 آرواد رازيلاشير. گليب آنا-بالا دولانير لار. بير گون
 آناسى دئيير: آى اوغول، به نه واختا كيمي سوباي قالاجاق-
 سان؟ منيم ده بير آياغيم بوردا، بير آياغيم گوردادى.
 اولوب-ائلرم، تك قالارسان. شوکور، آئوين-آئشيين ده وار.
 – نئيلىم، آى آنا. اوزون بير هالال سودميشين تاپ.
 آغبير چك گنديب قيز آختارير، تاپير. توى گونؤ بوتون
 دوستلاريني چاغيرير.
 – آ بالا، يادين دان چيخانى اولمادى كى؟ – آرواد سو-
 روشور.
 – ياديم دان چيخانى يوخ دو. اما منيم اصل دوستوم
 وار ايدى. منه نامردليك ائلدى. قالان بيرجه اودو.
 – چاغير، بالا. سن اصيل اول. قوى او اوتان سين.
 اوغلان آروادين سوزون دن چيخمير.
 توى گنجه سين ده كنجميش ايكي دوست، ايكي دوشمن كيمي بير-
 بيرينه داليني چؤيريب اوتورور لار. اوغلان توي چاغير ديغينا
 دا پشمان اولور. دوزمؤر، آچيب هامى سيني دانشير.
 – اينسان چى سود اميب. حيات دا دوست يوخ دو. هامى
 نامرددى، – دئييب اوتورور.
 گلمه اوغلان دئيير كى، اينسان چى سود امسه ده ان ياخ-
 شيسى اينساندى. دونيادا دوست دا وار، قارداش دا. اينسانا
 اينانماق لازيمدى. من سنين دوستونام، دوشمه نين يوخ.
 بيزيم ايستدويميز قيز اوزونو اولدورمك ايستبيردى. سنه
 دئديم. اينانمادين. آخير دا قيزى دا گؤتوروب كنددن
 چيخاسى اولدوم. بو منيم نامردلبيم يوخ، دوست لوووم
 ايدى. قيز سالامات قالدى.
 هامى بير-بيرينين اوزونه باخير، اوغلان دبنمير. اونون
 آغبير چك آناسى دا علينى چنه سینه قويوب گلمه اوغلانين
 صحبتينه دقتله قولاق آسپردى.
 – سن بير گون قونشو كن ده گئندن ده آرخين اوستدن
 بالا جا خورجون تاپدين، ائلدى مى؟ او قيزيل سيراو لارى، اوزوك-
 لرى، داش-قاسلارى آنام، ننه قولاقلارين دان چيخاريب

منه وئرمیش دیلر کی، هامی سی گلینین دی. آتا-بابامیزدان
 یادگار ایدی. من گلینه وئرمدم. اونلارین هامی سینی
 خورجونا قویدوم کی، دوستوم وار، اونو کاسیب لایق دان قور-
 تارمالیام. سونرا کنیریپ یولونون اوسته توللابیب گیز-
 لنیم. بیلیردیم کی، اوزونه وئرسیدیم، گؤتورمچدین.
 هنج من سنی سین دیرماق دا ایستمچدیم، همین داش-
 قاشلارا ائو تیکدیردین.
 نؤکر اوغلان مات قالمیش دی. هر شئی اولدووو کیمی
 دانیشیردی.

— بیر گون ده سنین قاپینا آغبیرچک آرواد گل دی کی،
 کیمسه سیزم. گئدن یئریم یوخ دو. سن ده دئدین، گل مه-
 نیم ائویمه، آنا-بالا اولاق... او آرواد منیم آنام ایدی.
 اونا دئمیشدیم کی، تکجه منه آنا اولما، من ائولندیم.
 گئت، ایندی ده دوستوما آنا اول. اونون هنج کسی یوخ دو.
 تزه بیله برابر بوتون مجلس سویا دوندوش دو.
 ائله بیل هنج کس نفس آلمیردی. اوتاقلار بوش ایدی. گلمه
 اوغلان دانیشیردی:

— سونرا بو آغبیرچک آرواد سنه نه دئدی؟ دئدی می،
 اوغول، سنی گل ائولن دیریم. سنه بیر قیز تاپیب گتیردی. بیر
 کؤنول دن مین کؤنوله قیزا وورولدون. ایندی تو یون دو، خوش-
 بخت اول. بو قیز دا منیم اوز باجیم دی. اونو دا سنه من
 وئرمیشدیم.

نؤکر اوغلان خجالتین دن یئر یار یلسای دی، گیرردی
 یئر. ایکی دوست، ایکی دوشمن اولموش دو. ایندی ایکی دوشمن، اول-
 دولار ایکی قارداش...

او آخشام منیم عسگر یولداشلاریم تکجه قاتلا-
 ما، خیرنیک، اریک قاخی، جامیش یاغینین یاخماسینی یئ-
 مدیلر، آنامین صحبتی ده اونلاری دویوچ دور دو. من
 ایندی بیلدیم کی، آنامین صحبتلرین ده اونون خام-
 رالی چؤرینین دادی-دوچو وار ایمیش. — «بونا افسانه کی-
 می باخماین، — دئدیم. — دیل دن-دیله، آغیزدان-آغیزا
 کنجیب گلن شئی افسانه اول بیلمز». آنامین هر اف-

سانهسى بىر سۆزە قوت وئىرىدى. او سۆز بئىنيمه، قل-
بىمه هكك اولونوب قاليردى.

او آخشام هره اوز دوستون دان مثال چكدى. من ده
يازديغيم كاغىذى ايكي قاتلايىب زرفين ايزينه قويدوم.

پوىلو واغچالى، هسنوا نابات (فاتمانى سه خالاي)

– بئلهجه يازديم. اونلار نئجه گوندرمىش ديلىرسه، من
ده ائلجه. انامىن اولومون دن سونرا اناما مكتوب

يازديم...

باش لئىتتنانتى قرارگاها چاغىرمىش دىلار. اونو گۆز-

لييرديم. راپورت يازىب يانينا گئتمك اوزون سئرژانت-
دان ايجازه المىشديم.

داها دوزه بىلمىردىم. آغىر ايدى. آلاى داكى سئرژانت-

لا كاپىتائىن شكىلى چىخمامىشدى. فيرىدونون شكىلىنى آل-

ماغا گئندن ده، فوتو قرافلا مسله تلمىشيمىشديم. دئدى

ديافىراقمانى دوز قويمامى سان، آيدىن ليغى دا دوز گۆ-

تورمهمى سەن. شكىلار كۆلگهلى چىخىب، هم ده بوچ دو.

ياراماز.

ايندى باشا دوشدوم كى، حيات دا هر شئى بىردن بى-

ره مومكون دئىلمىش. هامىسى اوزون واخت لازىم ايمىش.

مئيوهنى ده اول درىب يئىس ده كال اولور. دادسىز-

دوچسوچ. واخت، سهولر، تجروبه...

آلايىن الاچى دويوش چولرىنىن شكىلىنى اونلار يازدى فو-

تو قرافلارى چكىمىشدى. كاپىتان ايبراهىم عباس زاده ده

قريبه اينساندى. بىر دفعه گوردوشم، انله بىل يوز ايلدى بىر

يئنه قوللوق ائلييرىك. دئىيردى كى، قيام، سىز يىن ياشىد-

لار يىز قىرخ بىردن قىرخ بئشه كىمى هونر گوسترىيلر. او

گنجلرىن قالوستوكلارى ماغازالاردا قالدى. آليىب باغلا-

يا بىلمه دىلر. فابرىكلر، چاوودلار يۇنگول، چرىف آياق-

قايىلارىن، ياراشىقلى كوستيوملار يىن اوچىنه او گنجلر

اوزون توپلار، تانكلار، توفنگلر بوراخ دىلار. اونلار يىن

اللرى مرمىلره، گوشلره اؤيرشدى، كوستيوم گئىميه

بوخ. چامان اونلارى بارىت ايگى سىنه اؤيرش دىردى، چىچكلرىن

اترىنە بوخ. اۆزلىرى دە باريىت قوخودولار. نىشانلى قىزلار
اۆلورده قالدى، نىشانلى اوغلانلار جىبهلر دە. ائە...
كاپىتان بىردن-بىرە سۆزونو ياريمچىق كسدى.
سانكى او ايللرى خاتىرلاماقدان اۆزول دو. بىزىم اۆزوموزە
باخىب سئويندى.

— او گىجلر دە سىزە اوخشايردىلار. اونلار منىم
ياشىدلاريم ايدىلر. سىز منىم اوغلانلاريم يئرىن دە...
باخ، بو صحىبتلرىنە گۆرە اونو اونوتماق اولمور.
بس مايور، بىزىم باش لىئىتئانت؟! بونلار يىن دا شە-
كىللىرى چىخمادى. رىئاكسىيانىن قاباغىن دا شكىللىرىنى
چكىمىشدىم. باش لىئىتئانت دئىيردى كى، بو قدر بىر
يىردە خىدمت ائتمىشىك، ھلە بىر يىردە شكىلىمىز يوخ دو.
— قىيامدان يادىگار اولار. — مايور گولومسىمىش،
اۆزومە باخمىشدى. ائل جە دە چكىمىشدىم. لىئىتى چىخا-
ران دا گۆر دومم، آغاپىقادى. يىئە او باشا — فوتوقرافىن
يانىنا يويوردوم.

— گونون ھانسى واختى ايدى؟

— گونورتادان كىچمىشدى.

— دىيافر اقمانى نىجە قويموشدون؟

— فىلان قدر.

— آيدىن لىق نىجە؟

— او دا فىلان قدر.

— لىئىتى ايشىوا وئرمەمى سەن؟

— خىير.

— اونلار گون دە دورموش دو، يا كۆلگەدە؟

— كۆلگەدە.

— بس سەن؟

— مەن گون دە.

— اوبىئىكتىوينى گونشە توت موسان. گرک ھىچ اول-

ماسا، ەلىنلە اوستە گونلوك توتادىن. — فوتوقراف باشىنى

بولاي-بولاي اۆز ايشلىرى اىلە مشوول اولماغا باشلادى.

يىئە اىستولونون اوستە بىر اۆزلوك توللايىب چىخدىم. چا-

اويردى:

— گۇتور، لازىم دئىيل.

— يوخ، زھمتھاقىيىزىدى. بىر دە منە درس اولدو.
فوتوقراف دىنمەدى. او داھا عادت ائلمىشدى. ھر دە-
فە اونون يانينا گۇندە، بىر اۋز لويۇ وار ايدى. بوش-بو-
شونا گل سەم دە، گۇزو عليمدە اولاردى. من دە سونونجو
اۋز لويومو داىما اونون اۋزون ساخلاردىم.
سونونجو اومىدىم قىريلمىشدى. منە ائلە گليردى كى،
رئداك سىيانين قاباغىندا آخىرىنجى دفعە گزىشىرم. دا-
ھا بىر دە بورايا يولوم دوشمەيەجك. اۋزوم رئداك-
سيانين قاباغىندا، فىكرىم ايسە ھارالاردا... باش لئىتى-
نانتىن گلشىنى گۇرمىم.
— قىيام بودور، فوتوقرافىمىز، قزئتچىمىز.
يويوروب رئداكتورا حربى قاي دادا سلام وئر-
دىم.

— ائشىدىرم، يولداش باش لئىتئانانت!

— تانىش اول، ھمىن دويوش چو. شكلىنى چكىب سەن،
حاقىندا دا يازىب سان. اوچركدن ھامىنين خوشو گە-
لىب. بدىعى يازىدى.
باش لئىتئانانت گۇدىب گلردى اوتاغىنا. بىز عسگرلە قال-
دىق رئداك سىيانين ھىياتىن دە.
— تشككورومو بىلدىرىم. بىزىم حىسەدە نومو-
نوى عسگرلر چوخ دو. منىم پايىما چوخ تعريف دوشوب.
قزئتى اۋمروم بويو يادىگار ساخلاياجاغام.
— سىز دە ساغ اولون. الا خىدمت اۋزون دئىيلەن تعريف
ھالالدى.
اوغلان بىردن اۋزومە باخىب گولوم سەدى. گولەندە
ناچىك بيولارى آغچىنى داھا دا ايرىلشدىردى. بو، اونا يا-
راشىردى.
— سىينىزدن تانىدىم. ھلە منە سۇيمۇسۇنۇز دە...
بىننە اوركدن گول دو. من اوتاندىم. كئشىكدە دا-
يانان ھمىن اوغلان ايدى. من حبس دە اولاندا كئشىمى

چکیردی.

— نه حلیم سسینیز وار ایمیش. ایکی ساعتدان چوخ کئی-
شی می چکدینیز، ایکی کلمه دانیشمادینیز. — زار افاتا
سالیب عذر ایستدیم.

— عسگر لیکدی. — قیسا جاواب وئردی. — باغیشلایین.
تزه عسگر لر گلهلی، بیز «قوجامانلاری» تنز-تنز کنشیک
چکمهیه گوندریرلر. احتیاطا بوراخیلماغیما لاپ آج
قالیبدی. مؤدافییه ناچیرینین امرینی گوزلییرم.
گلدیم کی، گندنه یاخین شکلی می چکسینیز. ایشلری می
گندن کیمی اینستیتوتا وئرمک ایستیرم. شکل اوزون
اورادا بیر ده لنگیمیم. بیر ده ایستیرم، شکلیم
یاخشلی چیخسین.

انله بیل هیسسیمیچه هامی سوزلشمیشدی. اصل فوتوق-
رافلار قالمیشدی بیر کناردا، گلیردی لر منیم اوستو-
مه. دونیانین ایشی قریبهدی، والللاه!

— بیزیم قزئتده چیخان شکلینی چی هاردا چکدیرمیش-
دینیز؟ — سوال وئردیم.

— هیسسیمیچین او بیری باشیندا بیر فوتوقراف وار، اونا
خوشوم گلیر.

— هم... — باشی می بولایا-بولایا، باخدیم حیسهنین
او بیری طرفینه. او منیم اوستادیم ایدی. هر دفعه ده بیر
اوزلوک! اوندان خوشو گلیر...

— باش اوسته، انلوعلو، گلر سسینیز چکرهم.

یوخ، من اونا یالان دئمیردیم. گنجه-گوندوز ها-

چیرلاشیب اونون شکلینی یاخشلی چکمک اوزون سهولری می
دوزلدجکدیم. اینستیتوتا هازیرلاشیر. قوی قبول ایمتا-

هانلارینا وئردیی سندلرین ده منیم چکدیم شه-

کیللر اولسون. بو دا منیم اونا کومیم اولسون...

ایریدیق.

— بئله سینه هر شئی هالالدی. — دالی سینجا دئدیم. —

بیر ده حبسه دوشسیدیم، کاش بو اوغلان بوراخلی لانا کی-

می دوشیدیم. — نه اوزون سه بو فیکیر ده کئچدی اوره-

راپورتو قويدوم باش لئيتنانتين ايستولونون اوستونه.
 - هارايا ايستيري سينيز ديشين، يولداش رئاكتور، دا-
 ها من فوتوقراف رولوندا اوينايا بيلميرم. اچاب چه-
 كيرم... - هنج شنى گيزلتمديم. هامى سيني دانيشديم.
 باش لئيتنانتين بئله اوركدن گولديوئو گورمه-
 ميشديم.

- قيام... - خنى لى فاصيله وئريب، سوزونه داوام انتدى:
 - سيز تزه عسگرليه گلن ده، من حيسه لره تاپشيري ق
 وئر ميشديم كى، تزه چاغيريش چيلاردان قلمى اولان اولسا،
 خبر وئرسينلر. منه دنيهن ده كى، سن ادبيات چى-
 سان، هم ده رئسپوبليكا قزئتلرين ده يازيلارين چيخيب،
 آلى تحصيلين وار، سئوينديم. اوزوم ده ايمچانى گوردومم.
 بيزيم رئاكسييادا ايسه فوتوقراف يئرى وار ايدى. سنى گه-
 تيرديم. فوتوقراف حيسه ده چوخ دو. لازيم اولسا، ايسنتيفاده
 انل مك اولاردى. قزئتى تكجه شكيله دول دورماق اولماز-
 دى. فوتوقراف ليق اوزو گوزل صنعت دى. شكيل واختى، آنى
 توتوب ساخلايير. بير نؤو بيزيم اوزوموزو اوزوموزه سون-
 رادان يادىگار وئرير. بو ايلي او ايله، بو نسلى او بيرى نسله
 اولدوو كيمي گؤسترير. قيمتى ده بون دادير. قزئت ايسه
 بيزيم حربى سالنامه ميزدى. بيز سوونت ايتتيفاقينا خيد-
 مت انديريك، قيام. من اوزوم ده بورادا چوخدان
 ايشلهميرم. بورادا ياخشى دويوشچولوكدن علاوه، ياخشى
 قزئت چى ليك ده لازيم دى. بيزيم قزئت دويوشچويه دوشمه-
 نه قاليب گلمى اؤيرمدير. باخ، بيز بونلاردان يازيري ق.
 بلى، وطنداش ليق! قزئت چى ناموس لو اولمالى دى. قزئت-
 چينين يازديغى ستيرلر اونون قلمين دن يوخ، اوربين-
 دن سېلنير. بزمن او، گنجهلر يوخوسوچ قالير، گون-
 دوزلر مؤرگوليبير. سسى گرلشير، گوزو قيزارير، بار-
 ماقلارى اؤيوشور. صحيفه ده ايمچاسيني گورن ده ايسه، ها-
 ميسيني اونودور. اونون اوشاق طبيعتى اوزه چيخير. سئوينير.

باخ، بونا گۆره ده هر آدامدان قزئت چى چىخماز.
 باش لئىتئانانت بىردن سوس دو. اونا انله گلدى كى، حد-
 دن آرتىق چوخ دانىشپير. سانكى دانىشديغىنى دا رنداكته
 انل بيب، اصل متلبه كئچدى.
 – نئجه چكىرسن؟ سنه من اوزوم ده كومك انل يه
 بيلرم. چابيتلر يميزين هامى سى چكىر.
 – سهو انل يه-انل يه چكىرم، يولداش باش لئىتئانانت.
 – سهو انلمى اوير نمك، ايشى يارى انل مهيه به-
 رابردى. سهو مكنب دى، اوير نمك مكنبى.
 باشما سيغال چكىب گنت دى. من ده گنت ديم سهولر
 انتمهيه – اوير نمك مكنبينه.

۱۱

– قارازورنا... آليم سنين آغرىنى!
 انور فيريدونون اوزونه باخدى. – دور، سابيرا بادلى
 بالاسى!
 فيريدون اوينايب كنفيمىزى آچدى. بىزى ده اوينا تاق
 ايستىردى كى، زورنانين سسى كسيلدى.
 – هاييف! واللاه، محاربه زاد اولماسا، قيام
 قارداش، من اولان جبهه ده – سئرژانت اونون سوزونه
 قوت وئردى:
 – يعنى فرونت دا.
 – اولسون فرونت، يولداش سئرژانت، بو قارازورنانى چال-
 سالار، آتاما لعنت، قهرمان اوللام. قيررام بوتون
 دوشمه نلرى!
 سئرژانت اونون سوزونه قوت وئردى: – «آرتيست» دوز
 دئير!
 فيريدون فرحله ندى:
 – كوروغلو بو قارازورنا ايله پاشالارا، خانلارا دى-
 وان توت دو. سن ادبيات چى سان، قيام قارداش. كو-
 روغلونون شئيرلر يه بىر فيكىر وئر. آ كيشى، هوجوم دو
 باش دان-آياغا.
 – دوز دو، فيريدون. من اينستىتوت دا اوخويان دا

معلمه سوال وئر ميشديم. بو، بيزيم اينقيلاب پوي چيبيا-
میزدی. بير باشا «مار سنليوچا» ايله سسلشیر.
سنرژانت گولوم سه دی:
— قيام يئنه کنج دی قلیچ-قلیچ دانیشماغا. قارا-
زورنادان گلیب چیخ دیلار گور هارایا؟
— قارازورنا اصل اینقیلاب روحو آشیلاییر، یولداش سنر-
یانت. هله بو اینقیلاب روحو گلیب تویلارا چیخاجاق. فیری-
دونون، انورین...
— اوزونو دنمیر... آلیم سنین آغرینی!.. — قار اچور-
نایا منیم وئر دیم معنا انورین اورین دن اولدو.
یاخاسینین آغینی تیکیب، پوقونلارینین بوشالمیش ائم-
بلنملرینی برکیتدی. سونرا کؤینینی ایستولون باشینا
آسیب توقاسینی پاریلداتدی.
— اولدو گول. اما دیش شوتکاسی هامی سین دان یاخشی
تمیزلییر. — اوز-اوزونه دانیشدی. فیریدونون اوزونه با-
خان دا، اساس صحبتین اوسته گل دی:
— تو یاجان قورخورام. ائولنسیدیک، قورتاریب-گی-
رددی. آدام نه قدر کؤسوب-باریشار! ائله بیل من ایجا-
چه ورقهسی آلیب کؤسمهیه گندیرم. سونرا دا باریشیریق.
ائله بیل بیزی کؤسوب-باریشماق اوزون نیشانلاییبیلار. بیر
آچ گنج گلنده اینجیگیر. باشا دوشمور کی، عسگرلیکدی.
— یولداش سنرژانت، داها انوره ایجازه وئر مه. — فیری-
دون منه ساری دون دو کی، گورسون فیکرینی تصدیق ائلی-
رم، یا یوخ.
— نه اوزون؟ — انور تعجبله سوروش دو.
— اونا گوره کی، کؤسمهیه گندیر سن.
— سن هنج کؤسمهیه سن؟ — ریشخندله سوروش دو.
— هنج مجنون لئی لی دن کؤسر، هنج کره م اصلی-
دن کؤسر؟ هنج...
— آلیم سنین آغرینی. ایندی باشقا چامان دی.
— چامانلار سنونلری بیر-بیرین دن آیرسا دا، سی-
ونلر چامانلاری بیر-بیریه گوروشدورور. ننه دی-

بیردی کی، بابام اونو نئجه سئویرمیش سه، من ده بیکهنی
انله سئویرم. ناخوشلامیشدیم. بیکه گلن کیمی قالخ-
دیم آیاغا. سئومک - ساغلام لیق دی.
من گولومس دیم.

— اینانمیرسان، قیام قارداش؟

— اینانیرام. اما قدیمده بیر لوومان دئییبدی
کی، سئومک خسته لیک دی.

— یئنه قیامین قلیز-قلیز دانیشماغی توتدو. —

سئرژانت زارافاتلا منه سوز آتسا دا، بیرینجی اوزو ما-
راقلان دی.

— نئجه خسته لیک؟

— قیام قلیز-قلیز دانیشمایان دا، من داریخی-

رام، یولداش سئرژانت.

فیردونون سوزونو سئرژانت ائشیتیمچ لیه ووروب
بیر ده سوروش دو:

— خسته لیک؟

سؤزه قوت

بیر امیرین قوهومی خسته لیر. هکیملر تۆکۆلوب

چاره تاپا بیلمیرلر. نهایت، بیر لوومان اوزونو یئتیریر.

خسته نین نجین دن یاپیشیر. دئییر: بیی شهرده کی کؤ-

چلری بیر-بیر سای. خسته شاییر. بیر کوچه نین آدینی چکن-

ده دئییر: دایان بوردا. ایندی بو کوچه ده اولان ائولری سای.

خسته بیر-بیر ساییر. بیر ائوین آدینی چکن ده یئنه دئییر،

دور بوردا.

— ائو کیمین ائوی دی؟

— فیلانک هسین.

— ایندی ده بیی ائوده اولانلارین آدلارینی بیر-بیر سای. —

خسته ساییر. بیر آدی چکن ده لوومان دئییر: دایان بور-

دا. امیره بیلدیریر کی، اوغلانین آچاری سؤگی آچاری دی.

— ندن بیلدین؟ — امیر سوروشور.

— نجین دن. او کوچه نین، او ائوین، او قیزین آدینی چه-

کن ده، هر دفعه اوغلانین نبچی برک وونیردو. ائولهن دیرین

ساغال سین.

ائله ده ائلییر لر.

سۆزومو قورتار مامیشدیم. فیریدون اۆز نبچینی توت-

دو.

– سایبر اباد. فیلان کوچه، فیلان کوچه، فیلان کوچه،

سههت کوچه سی. فیلان ائو، فیلان ائو، فیلان ائو، حسن کیشی-

نین ائوی! فیلانکس، فیلانکس، فیلانکس، بیکه؟!.. لوممان

دوز دئییر، قیام قارداش.

گولوشدوک.

گۆزوموزو گز دیر من ده گۆردومک انور ده اۆز نب-

چینی توتوب، سئژانت دا.

– آلیم سنین آغرینی. دئمهلی سن ده... قارازورنا

سیز ده چالیناجاق... یولداش سئژانت!

۱۲

فرهگیل دن قاییدیردیم. سکینین لاپ اورتاسین دا

چکمه لری می جۆتله ییب، حربی قای دا ایله سلام وئره ن ده

کیشینین ناچیک بیولاری قاچدی. ساغ علیم قولاغیمین دیبین-

ده، دایانمیشدیم دوز قباغین دا. – علینی آشاغی سال، –

دئدی. سونرا دا چنډله باخدیم اۆزونه. تانییان دان

سونرا اورکدن گولوم سهدی. قوی دو ساغ علینی منیم سول

چینیمه، پوقونلاریمین اوستونه. بئلهجه دایان دی. دوز

دۆرد ایل اول اولدووو کیمی...

– قیام الاچی طلبه دی. اوشینسکی دن، لئستقافت دان

حاضر لیغی خوشوما گلیر. منیم اۆز ینتیرمه دی. خت-

رینی او غلوم کیمی ایستیرم.

بو سۆزلری قنیر معلم او واخت اینستیتوتون فو-

توقرافینا دئییردی. منیم هسنبی چردابی آدینا

اینستیتوتومون فوتوقرافینا. منه ده لچچت وئیردی. ته-

لبه یولداشلاریمین بیر نئچه سی بیزه کنار دان تاماشا

ائلییر دیلر. بیز ده بئلهجه شکیل چکیردیک. دوز دۆرد ایل

اول.

اونون علینین سیقلتی او واخت منیم پوقونسوچ چی-

بېنلرېمده قالمېش دى. هر دفعه هېسس انلېر دېم. سانكى منېم چېنېم آغېر لېق قالدېر ماغا اؤير شېر، مؤهكهم- لنېردى. ايندى... ايندى چېنلرېمده هنج بېر شنى هېسس انله- مدم. ايندى او اللر آرىقلامېش دى. اوللر او منه قوتلى گؤرونوردو. ايندى من اونلارا قوتلى گؤرؤ- نورهم. علېنى چېنېمه قويان دا لنگر ووردو. بېر آچ دا برک ياپېش دى. سانكى گنجه چېنار لارېنېن بوداق- لارېن دان ياپېشماق ايستهدى. گولوم سه يېب، كسيك-كسيك دانېش دى.

– قيام، عسگر لېك سنى لاپ پهلوان انل يېب. بو- يون، بوخونون... پوقونلار سنى توتور... تېناتېنى او واخت جاببار لېيا وئر مېش دېلر. ياخشى كهرېزى وار... يادېم دادى... انېبى يوخ. نه واخت قور تارېر سان؟ منه اېلېن دؤرد فسلېن ده مؤهازېره اوخويان مؤلى- مېمېن سؤزو سانكى توكنمېش دى. من قنېر مؤل- لېمېمېن اؤزون دن داها چوخ ياشېنى هېسس انلېر دېم. – آچ قاليب دى، قنېر معلم، – دندېم. حربى خېدمتېمله ماراقلان دى. عسگر لېك حياتى مى سورش دو... قنېر معلمى آتام كېمى سئوېر دېم. بزهن منه انله گلېردى كى، آتام انله قنېر معلم كېمى اولوب دو: قابوېكئش، تلبكار. تكجه فامى لېيامېز آيرى دى. منېم- كى المهممدوغلو، اونونكو اسگروو. دوزونو دى- بېم كى، اوخودوغوم چامانلاردا بوتون درس لردن قاچ- دېغېم اولموش دو، قنېر معلمېن درسېن دن يوخ. او درس دنمېردى، درسى يندېز دېرېردى. آتامېن خامرالى چؤ- رېبى كېمى. معنوى آچ اولان دويوردو. – بېر ده سېزى گؤر مېه مېمى، قنېر معلم؟! – نېه اورېمېدن بو سوال كنج دى؟ اؤزوم ده بېلمدېم. اينستېتوت دان همېشه لېك آيرېلمېش دېم، اونا گورهمى؟ كېشى قوجالمېش دى، اونا گورهمى؟ بدھنى كؤرلمېش دى اونا گؤ- رمى؟ نورانېلش مېش دى، اونا گورهمى؟ باكېيا مؤالى- جېه گلېش دى، اونا گورهمى؟

گنتدى. ائله بىل كوچه ايله پايىز يئريردى. اما ماى
آيينىن اوللرى ايدى. او «قارين» اوستو ايله ايلك دفعه منىم
قنبر معلمىم آدىملادى. آياقلار يىنىن قالان ايچ-
لرى سانكى پايىز يارپاقلارى ايدى. اونون قول-بوداقل-
رىندان توكولدوش-دو.

دالينجا خنىلى باخديم. قنبر معلم بىردن ايكى-
لشدى. اونون يعنى ايله اغبيرچك بىر قادين يئريميه باش-
لادى. اغير-اغير، هچين-هچين. «گورونور، يورولوب-دو»،
- دندىم. انام ايدى. چىنىنىن اودون شله-سىندىن تانى-
دىم. ياناشى يئريردىلر. نه بو اونو تانىيىردى، نه او
بونو.

سونرا اوز اولدولار. تانىدىم اونو دا. منىم ما-
يوروم ايدى. علينده ائىنىنى آغايىق دىسمالى ايله سىله-
سىله يئريردى. اوزو ده قلىبنده، روحدان، قانيندا نه
وار ايدى، سە، منە وئرب گندىرديلر. سانكى بورجلارنى و-
رب گندىرديلر. قالان من ايدىم. بورچلو قالان.

ئىپلوق اوزى

سىز ائى منىم عىسگر يولداشلاريم! على معلم، منىم
مايوروم. توووز رايونوندان بئرلننه كىمى توچلو-
تورپاقلى يول كئچدىنىز! «كوداك» فوتوپاراتىنىز سىزه بىر آلمان
قىزىندان يادىگار ايمىش. داها هنج بىر شئى دئمىدىنچ. دئىرلر
هر اوركده بىر اسلان ياتىر. او اسلانى اوياتماق، قالدىرماق، بئ-
رىندىن، يوواسىندان ائل مك لازىم دئىل. بىز ده اوياتماق،
قالدىرماق، بئرندىن يوواسىندان ائلدىك.
قزنتىن رنداك سىياسىنى، بىغما سئخىمىزى، «آرتىست» اين زارافات-
لارنى گرگ چكىب ساخلايادىم. قاپىلار، ديوارلار، ديوارداكى
كرىپىلار ده چكىلدىم!! دئىن، هاردا قالدىنىز، سىز ائى مه-
نىم من سىز قالان آنلاريم. سىز ائى منىم اسگرلىم، حربى
مكتىبىم، حربى اكادىمىيام! ايكىنچى اينستىتوتوم. نيه سىز مه-
نه عادى گورۇندونۇز، سىز ائى منىم اونودولان قئىرى-عادى حربى تا-
رىخىم! منىم چاپ ائلدىم قزنتلر.

سن ده، ائی منیم فوتو اپاراتیم، سن منیم چیینلریمه
 آغیرلیق ائلییردین، دئیینیردیم. ایندی نیه سن سیز دئیینیرم؟ سن
 مؤقددس بیر مؤجوزه ایمیش سن. ایستیییرمیش سن گوزوموزله گور-
 دویموز نه وارسا، هامی سینی توتوب ساخلایسان، یاشاداسان.
 سونرا بیزیم دیوار لاریمیزی، آلبوملاریمیزی، قزئت، کیتاب صحیفه-
 لریمیزی بجهیه سن. فاکت اولاسان، سند اولاسان، تاریخ اولاسان،
 بایراق اولاسان. سنی سنله بیر یئرده اولاندا دویمامیشام، ائی
 منیم یاد همدهمیم.

بیز گرک چوخ دان تانیس اولایدیق. من گرک پویلو واغچا-
 لیمیزین، کور قیراغیمیزین، قیراق کسه مهنین، قارایازی مئشه-
 میزین شکیللرینی چکیدیم. آنامین گولوشلرینی، قملی باخیش-
 لارینی، اونون شله باجیلارینین شکیللرینی چکیب یادگار ساخلایای-
 دیم. اوریم ایستیه سن ده، گرک اونلارلا آلبومودا گوروشی-
 دیم. اونلار دونیادا ابدی قالای دیلار. شکیل - ابدیتدی.
 سیز ده، ائی اینسانلار فوتو اپار تالارلا آنلاری توتون، ساخلایین.
 گله جک چله لهرین آچیغینا، قان هر سی سرکرده لرین، دونیانی
 حده له یمن دولتترین آچیغینا چکین. دئییر لر، نه قدر پای-
 تاخت سحر لر محاربه چامانی یئر له یئک سان ائدیلمیش. اونلار
 اولوکی شکیللری اساسیندا یئنی دن دوزلدیلیرلر. قدیم عابده-
 لر تزه دن یاشاماغا باشلا ییلار. عصر لر گوروشوب.
 گرک من قله میله شکیللر چکه م. فوتو اپار اتمیلا چه-
 که بیلدیم. گرک من گوز لریم ده، هافیچه م ده، اوریم ده
 قالانلارین شکیللرینی تزه دن آراشدیرام. دنتالار، ایشتر یخ لر، بو-
 یالار تاپام.

- قیام! - فیکیر دن سر سه م آیلدیم. - گون یاخیب، بو واخ-
 تاجان هاسارین دبیین ده نیه اوتور موسان؟ ائوه نیه گنتمیر سن؟
 انور منیم چانتامی کنار ایتله ییب دور دو یانیمدا.
 کؤینینین یاخاسینی تامام اچمیش دی.
 - گل سین توتسون پاترول. تزه دن قایتار سین عسگر لیه.
 سونرا منیم کؤینیمین دویمه لرینی آچدی.
 - یوخ سا قاویتواخت دان گوزون قورخوب؟ آلیم سنین آغرینی...
 من دینمیر دیم. او دالبادال سوال وئیر، جاوابینی آلمامیش

يئنه داوام انڊيردى.

– قاتارين گنتمه سینه هله بنش-آلتی ساعت قالیب. گنجه بیر ده گندمچک. حیسه لرده انلوغ لولاریم وار. گلدیم کی، گوروشوم. کنده گنندنه توكولوب گلهچکلر. بلکه، سوزلری اولدو، دنیم اولرینه. ائوه نیه گنتمیرسن، قیام؟ – منی دالغین گوروب سوزونون آخیریندا یئنه همین سوالی وئردی.

– هارا گنیم، انور؟

– نجه هارا؟ ائوینزه.

– من عسگرلییه گلنده، انامی ساغ قویوب گلیمشیدیم. او یئرلر ایندی انام سیز قالیب. دوزه بیلیمیرم. اورک چکیر، آیق گنتمیر.

– فرهگیله... – فیکیرلشمیش جاواب وئردی.

– یوخ، انور. او منیم نیشانلیمدی. عسگرلیک ایدی، گندیب- گلیردیم. ایندی من احتیاطا قاییدیرام، همیشه لیک. گرک قا- بییدیم اوز ائویمه. فرحی ده اوز ائویمه گنیریم...

سونرا اوز عالمیمده دوشوندوم کی، من فرحین یانینا ابدی گندمجهیم. اما ایندی یوخ. فرح انام کیمی قایویما قالماق ایستیریدی. بیر صحبتی یادیم دوس دو.

بیز نیشان لانا دان بیر نجه گون سونرا قونشو اروادا دا- نیشیردی. ائله بیلیردی کی، من او بیرى اوتاقلاریندا یاتیرام، انشیت می- رم. اما اولدن آخیرا قدر من ده فرحه قولاق آسیدیم.

فرح منی تزه دن کورلنتدی. شیرین لهجه سی، گوزل دیلی ایله. «قیام آلمهمد او غلونا. نابات خالا آگیردو».

تئلقرام ایمچاسیز گلیمشیدی. آخشام قاتاری ایله یولا دوشدوک. قیام، سربیه بییی. بیر ده من.

– یوخسا من دن دانیرشینیز؟ یوخسا انامین باشیندا بیر ایش وار؟ – بیر نجه دفعه سوروش دو.

قاتارلا اوز ساعتدان آرتیق یول گنتدیک. قیام تنز-تنز یعنی- میزدان یوخا چیخیر، سونرا یئنه گلیب اوتوروردو. بیزیلمه گندن سرنشینلردن بیرى گل دی کی، او غلانا نه اولوب؟ سیزین یانینیزدان دوروب گننیر، سونرا قاپنیننن آچیندا خیسین-خیسین آغلایر. سونرا دا تالنتده اوزونو یویوب قایی دیر.

سرىيە بىبى قىيامى باغرىنا باسىپ كۆرۈلدى. بونولا دا سانكى ھر شئى آيدىن اولدو.

– يقين انام بركدى؟ – قىيام باشقا فيكرى قتييەن ياخين قويمازدى. اونلار انا-بالا بىر-بىرىنەن دليسى ديلر. منە انلە گليردى كى، اونلار آبرى ياشايا بيلمز ديلر.

قىيام گنتدى يىننە خلوتجە آغلاماغا، سونرا دا اوزونو بويوب قاييتدى.

او قايىدان دان سونرا سرىيە بىبى گنديب اوزونو بودو. بىر آچ سونرا من گنتيم. اوزوموز دە گيچلنجه آغلايا-آغلايا، گيزلنن دە اوزوموزو بويو-بويو گليب پوي لويو چاتديق. بوتون وا-قون بيزه باخيردى.

دوقچاق دان ايچرى گيرمن دە آروادلار قىيامى گوروب آگلاش-ديلار. او، نابات انانين ساگليغيغا چاتميشدى. جناچەسىنە اوزونو يئتيره بيلميشدى. نابات آنا آرچوسونا چاتميشدى: اوغلونون چينين دە گنديردى.

دييرمانين يانين داكى قبرىستانليغا آپارير ديلار. انلە بيل ائولر بوشالميشدى. بىر جناچەنين آلتينا بوتون كند سيغشميشدى.

آداملار آخير ديلار، يئريمير ديلر. نابات انانين چوربين دن دانيشير ديلار. انلە بيل هامى آچ ايدى. چوربينين يوخ، اوزونون آجى ايديلر. هلە اوندان هئچ كس دويماميشدى. بوتون بىر كندى آچ قويوب گنديردى. انلە بيل نابات آنا تابوت دا، چيبنلر دە دئييل، هامينين آراسين دا ايدى. اما هئچ كسە گورونموردو.

پوي لودان بىر آچ آرالى دا، داغين دوشون دە نابات انانى دفن انل ديلر. انلە بيلديم قبير داشلارى دا آداملارا قارىشميشدى. اون-لار دا آياغا قالخميش ديلار. آخى، اونلار دا واختيله نابات انانى تانيبير ديلار. هامىسى بىر كنددن ايديلر.

قىيام بىر آنا ايتيرميشدى، كنددەكى آنالار اونو اوغول لودا گوتورمەيە گلير ديلر. نابات انانين ديلي ايله يالوارير ديلار. پوي-لودا بىر قاپى باغلانميشدى. يوز قاپى دا آچيلميشدى كى، قىيام او قاپى دان ايچرى گيرسين. نابات آنا ايله ويداشماغا گلنلر قياملا دا گوروشمەيە گلير ديلر. او، بىر كندين يئتيرمەسى ايدى. اوزون دە قم گلنلر، گوزلرين دە قم بؤكولو فرح آپارير.

ديلار. بىر ائوھ ياس دا دوشدوش دو، فرح دە.
 نابات آنانين شلھ باجیلاری چای وئیریدیلر. اونلار قاپی دان
 بىر-بىر گىرىب-چىخینجا ائله بیلیردیم نابات آنا دا اونلارین دالینجا
 ایچرى گیرهچک. هامینی سئوین دیرمجکدی. هامی تئز تئز قاپیبا-با-
 خیردی. نابات آنا گل میردی. همیشه لیک گنتمیشدی!
 – آ قیام، دردین آلیم به بیز سنین آنان دئیى لیکمی؟ –
 هامی سی آیری لیق دا بئله دئییردی. قیزبس خالا دا، باللی خالا دا،
 مس می ده، سلطان خالا دا. ائله بیل قیام بىر آنانی تورپاغا
 باسدیریب، دورد آناسیپلا قالمیشدی بو ائوده.
 قیام هامیبا آنا گوز ویله باخیردی. اما هئچ کسه آنا
 دئییه بیل میردی...
 انور بوینونو بؤکوب منیم فیکیرلی گوز لریمه باخیردی.
 دئمک ایستیردی کی، نه قدر اوتورماق اولار؟ دئمهدی. ائوده
 اونو عائله سی، نیشان لی سی، آرچوسو، ایستیی گوز لییردی. بوردا منیم
 قمیمله قار شیلانمیشدی.
 – آلیم سنین آغرینی، قیام. گنڈک بیزه.
 علینی کوربیمه ووروب منیم چانتامی گؤتورمک ایسته دی،
 توتدوم...

«نابات خالانین چۆری» اثری
 اوخوجولار طرفیندن مهببتله
 قار شیلانمیش، حاقیندا مقاله لر
 یازیلیمیش، مؤلیفه چوخلو سایدا
 مکتوبلار اونوانلانمیش دیر.
 اوخوجولارین آرچوسو نچره
 آلینراق اثر سهنلشدیر یلمیش،
 تاماشالار بؤیوک ماراقلان
 قار شیلانمیش دیر...
 دئمک اولار کی، بوتون قزنتلرده
 تاماشا حاقدا مقاله لر،
 شکیلر چاپ اندیلیمیش دیر.
 «نابات خالانین چۆری» روس،
 گورجو، تورک، چنخ دیل لرینه

چئوريلميش، تنهراندا
عرب قرافيكاسى ايله ترانسليتئر اسيبيا
اولونموش دور.

***

مينگزنوئر. آجلى-شيرينلى بير چوخ سيناقلار تالى قىسمتى
اولموش آذربايجانلى يئنى يئتمه نين حياتين دان بحث
ائنن و مؤييهن معنادا آوتوبيو قرافيك اثر اولان ن.حسن-
زادمنين «نابات خالانين چؤرى» پوئستى اوخوجولار طرفين دن چوخ
بؤيوك روبئله قارشيلانميش دير.

بو ليريك حكايله بؤيوك وطن محاربهسى ايللرين ده و مؤ-
هاريبه دن سونراكى ايلك ايللرده كنده ياشاميش گنجين كاراكتئر ينين
فورمالاشماسين دان، اونون شهرده كئچيرميش اولدووو طلبه ليك
ايللرين دن، طلبه دوستلارين دن، معلملرين دن، حربى قوللوقدا
اولدووو ايللرده (۱ ياشين دان آتاسيز قالميش دى) اونون علين دن توتان،
كومكليك اندن، داياق دوران آداملار دان، حياتدا لاييقلى يئر توت-
ماسين دان بحث انديليلر.

حاضر دا بو اثر اؤزونون سهنه تجسسومونؤ تاپميش دير.

وكى دا بؤن ير درام تئاترى نگزئوى نامى آد M.Davudova

وطن

محاربه سينين ۴۰ ايلليك قلبهسى مؤناسييتيله «نابات خالانين چؤ-
رى» اثرينين پريميئراسى اولموش دور. اثرين قورولوش چو رئيسسورو
تئاترين باش رئيسسورو چولفوقار آباسوو، بديعى ترتيبات چىسى
موباريچ

اليئو، بستكارى ايسه راميز ميريشلى دير.

«باكينسكى رابوچى» قزنتى،

۷ فئورال، ۱۹۸۵-جى ايل.

ت ائاتر

آنا حاقین دا

حکایه

ایستعدادلی شاعر-دراماتورق نریمان هسنزادنین اوتوبی-
اوقرافییک کاراکتئر داشییان «نابات خالانین چۆری» ادلی
پوئستی هله «آذربایجان» یورنالین دا چاپ اولونماغا باشلادی-
غی واختدان اوخوجولارین درین رغبتینه سبب اولموشدو. پوئست-
دکی حادثهلرین طبیعی لیگی، هیسسلرین صمیمی لیگی، فیکیر و آرچولا-
رین رئالیغی، ائلجه ده سؤیئتین چنگین لیگی ایله یاناشی، هم ده لیریک-
دراماتیک چالارلارلا آخینی سهنه خادیملریمیزین ده دقتینی
جلب ائتمیشدی. اونلار اثرین سهنه واریانتی بارهده فیکیرلشیردیلر.
ایندی بو فیکیرلر رئاللاشمیشدیر. Davudova.M آدینا مینگرتویر
دؤلت درام تئاترین دا «نابات خالانین چۆری» نین سهنلش-
دیریلیمیش واریانتی گؤستریلیمیشدیر.
تاماشاداکی (سهنلش دیرمه مؤلفی تئاترین قورولوش چورئ-
بیسسورو زولفوقار آباسوودور) حادثهلر مؤختلیف مکانلاردا
باش وئرسه ده، بورادا بیر عائله نین تالئی اساس گؤتورؤلدوش دور؛ اوغ-
لو هله کۆریه ایکن ارینی ایتیره، ۳۰-جو ایللرین اوللرین دن اولکه-
ده باش وئره ن اقتصادی، اجتماعی و سیاسی وضعیتین چتینلیین
وارلیغی ایله دویمان، محاربه نین مشقتلی گؤنلرینی چتین فیچی-
کی امکله یاشایان، سونرا اوغلونو اینستیتوت دا اوخودان، اونون
خوشبخت لیگی اوزون جفاکش لیکله چالیشان، چتین لیکلر ایزری سینده
ینت-

کینلشن، برکیهن، مۆریکلشن نابات خالانین اوبرازی بوتون
حادثهلرین مرکچین ده دایانیمیشدیر. اثرین و تاماشانین دا-
خیلی مچمونون دا گؤزل لیک دو یغوسو، مردلیک، قوچاق لیق، دؤ-
چوملوک، جفاکش لیک هیسسلری، وتنپرورلیک روحو واردیر. یاخشی
جهت بوراسی دیر کی، اثرین قهرمانی چتین لیک، کدر، اوزونتؤ
ایچری سینده یاشاسا دا نیکین احوال-رو هییه، گلجه یه-اؤولادینین
خوشبخت اولاجاغینا اینام بیر آن بئله اونو ترک ائتمیر. ان چتین

انلاردا بئله ديانتىنى، قورورونو، لياقتىنى ايتيرمير، معنوی-اخلاقی صافليغىنى قورويوب ساخلاير؛ اولاد قارشى سيندا واليدئين-ليک، بؤيوک بير دونيا حساب ائتدى دوغما کندى و اونون آداملاری قارشى سيندا وطنداشلىق بورجونو درين دن درک اندير. حادثه لر ميشت کاراکنترينه اويغون اولسا دا، بو چرچيووده مهدودلاشمير، گننیش معنا کسب اندير. نابات خالا تکجه اوز اوغ-لو حاق دا دئيل، بوتون اينسانلار باره ده اورک گننیش ليگی ايله دانى-شير، خوش ارچولارلا ياشاير. اوغلو قيام دا مهچ اناسينين گله-جک حاقين دا، اينسانلارين، خوسوسيله گنجلرين خوشبخت ليگی باره-ده خوش ارچو و نيتينين ميقياسيني درک ائتدين دن دير کی، اونو سئوين ديرمک اوزون هر مکتوبون دا انايا طلبه يولداشلاری باره ده صحبت آچير. تاماشادا بو حادثه لرین طبيعی آخينين دا او بر اچلارين کاراکنتر خوسوسيتلرينين اچيلماسينا قورولوش چو رئيسسور چ. آباسو جدی فيکير وئر ميش، نيکين چالارلاری قوت-لندير ميش دير. رس سام موباريز اليونين بدیعی ترتیباتی تاما-شانين ايديا مجمونونون اچيلماسينا کؤمک اندير. بورادا هر شئی - کؤکلويوداقلی توت آغاجی دا، اونون گوؤده سين ده کی اورک شکللی اويوق دا، تئز-تئز يانيب-سونهن دميريول ايشیغی دا، آلمه-هممد کيشينين ميشتی ده، نابات خالانين ساج آلتين دا يانان اوجاغی دا طبيعی و معنالی دير. بونلارين هر بيری حادثه لرده ايشتی-راک اندير، تاماشانين عومى آهنگين ده اوز خيدمتيني گؤستيرير. رئيسسور بدیعی ترتیباتی و آکتیور ايفاسيني اساس مقصدین هه-ياتا کچيريلمه سينه، بزهن ده رمچی معنالارين تام آيدين ليغينا يونل دير. دويورسان کی، هر انوده، هر عائله ده دونياگوردوش، مؤدريک بير اينسانين اولماسی نسلين گله جک اينکيشافيني تعمين اندير. يئنی نسیل ايسه ياخشى کئيفيتلری قورويوب ساخلاماقلا حياتی اينکيشاف ائتديرير، اونو داها گؤزل ائتمه يه چاليشير. تاماشا مارقلی آکتیور ايفاسی ايله سنچيلير. نابات خالانين جا-وان ليغینی ايفا ائدن گنج آکتری سا مدینه شويوبووانين (بو رولو کيفایت اليوا دا ايفا ائدير) ايفاسين دا طبيعی ليک و صميمی ليک وار-دير. نابات خالانين - شويوبووانين قوه سی، هر ارتی، جسارتي، لياقتی، مهببتين ده دير. اوزو ده بو مهببت يالئيز هيس سين

مەھسولو دىئىل، آغلىن گوجونە گۈونىر، رئال اساسا مالىكىدېر. اونا گۈرە دە ائوسيونال تائىرى گوجلودور. ارىنين آغىر خستلنىب خس- تخانايا اپار يىلدىغىنى انشى دن كىمى قاران لىق گنجەدە اوچون، چتىن يولو كنجىب، اۋرىي چىرپىنا-چىرپىنا، سىز لایا-سىز لایا، ھىجەجانلا، نىگار ان لىقلا ارىنين يانبا گان ناباتىن – م.شۋىوبووانىن ھر بىر حرکتى، باخىشى، دوروشو اوركلرى رىققتە گتيرىر. اونون بوتون وارلېغىن دا لياقت، دوغروچولوق، سمىمىت دويولور. ارىنين دالېنجا گلەك كىمى منالاندىرىر. اونا گۈرە دە اونون ارى اۋزون سىز لاماسى دا، ھىجەجانلاماسى دا چوخ طىبعى و معنالى سس لنىر. اکتىرى سا المەھمد كىشىنىن ائوینە ناباتىن گلېن گلدېي اېلك انى دا منالاندىرىر. تمىز، اېسمتلى، اېشگوزار، سلىقە- ساھمانلى آذربايجانلى قىزىنىن صورتىنى باجارىقلا رسم اندىر. نابات خالا رولونو اويناينان رىسپوبلىكامىزىن امكدار آر- تىستى نېسە رچاينوا اۋز ايفاسىن دا ناباتىن گنجلىن دە اۋزولو قو- يولان ھىسسلرى مؤھكلەندىرىر. نابات-نېسە يىتكىنلشمىش، صبرلى، قوتلى، دۋزوملو بىر قادين دىر، حياتىن چتىن، كىشمە- كىشلى، موركەب آنلارنى مردلىكلە ياشايرىر. كىم سەدن مرھە- مت اوممور، زحمتى اۋزونە ھەمدەم سىچىر، ناموسون، قنيرتىن معنا و ماھىتىنى درىن دن دويور. عقلەن يىتكىنلشىر، مؤد- رىكلشىر. ھلە گنجلىك ايللرىن دن اونو كۈلگە كىمى اېزلەمەن، ارىنين اۋلومون دن سونرا انلچى دوشەن قوجايا دىدى «سەنە يازىغىم گە- لىر، كىشى لياقتىنى قوروي بىلمىرسن» سۆزلىرى اونون كاراكتىرىنى اچىر.

المەھمد كىشى رولونون ايفاجىسى ھىبىت حۋرمت زادە طىبعى اويونو ایلە دقتى جلب اندىر. اينانيرسان كى، مەھچ اۋز ايگىدلىگى، مردلىگى ایلە قارتال لىقى قاچانمىش المەھمد – نابات كى- مى گۈزل بىر مخلوقون تمىز مەھبىتىنە لايىق دىر. اکتىور اۋز حرکتلرىن دە تمكىنلى دىر. يىزىشى قىوراق دىر، باخىشى نۇفۇچى-دى- جىدىر. ھىف كى، خستخانا سەنەسىن دە اکتىورون حددن آرتىق سىز لاماسى اوپرازىن كاراكتىرىنى كۈلگلىير. قىيام رولو اۋزون خارىجەن دوزگون سىچىلمىش آرىف گراينو اوب- رازىن ياشانتىلارنى دوزگون ايفا اندىر؛ تاماشانىن اساس اپارىجىسى

كیمی ده اونون پسیخولوژی وضعیتینی آیدینلاشدیریر.
محاربه‌دن شیکست قاییتدیق‌دان سونرا یاشلی، خسته قادین-
لارلا بیر یئرده ایشله‌میه مجبور اولان، اونلارین آغیر وضعیتینی
اورک آغری‌سی ایله دویمان بریقادیر تاپدیغین (آرتیست، گرایی) هر
بیر سۆزو آلمان-فاشیست ایشغال‌چیلارینا نيفرت، محاربه قیزیش‌دیران-
لارا اتهام کیمی سس‌لنیر.

نابات خالانین «اود قونشولاری» مسمه خالا (لتیفه هؤسئی-
نوا)، شاماما خالا (انلمیرا ایسماییلووا) و سلطان خالا (فخ-
ریبه تاهیرروا) اوبراچلارینین مؤوقئیی، ائلجه ده رئیسیسور و آک-
تیورلار طرفین‌دن دوزگون شرحی تاماشانین ایدئیا-ایستتیک کئی-
فینینه و تربیوی جهتنه تأثیرینی گؤستریر. بو قونشولار
خالقیمی‌زین ان گؤزل عادت‌لرینی، مئهری‌بان قونشولوق مؤناسیبت-
لرینی اؤز ایشی و عمل‌لرین‌ده یاشادیرلار.
آرتیستلردن ناچیر قافاروون (منشبیی)، شیرملی ایلیاسوون
(ممد)، آلیا میکاییلووانین (سریبه) صمیمی اویونلاری
دا بو جهت‌دن مارق‌لی‌دیر.

تاماشانین سؤیئت‌ن‌ده اساس یئر توتان اوبراچلاردان بیری قیا-
مین سنوگی‌لی‌سی، سونرالار اونا حیات یولداشی، دوست-هم‌دم اولان
فرح‌دیر. فرح گؤزل اولدوغو قدر صمیمی، مئهری‌بان اولدوغو
قدر لیاقت‌لی‌دیر، ایشگوزاردیر. اوتان‌جاق‌لیق اندیب باجی‌سی ائوین‌ده
دویونجا چورک یئمک‌دن چکینهن قیامین حرکتینی، قونشو-
لارین «قیامین چینی ایری‌دیر» سؤزلرینی فرح (ائسمیرال‌دا
ممدووا) نجه داخی‌لی بیر هیه‌جانلا دویور و ایفا‌اندیر.
سه‌نلش‌دیرمه مؤلیفینین علاوه‌سی اولان قوجا اوبرازینین تا-
ماشاداکی دراماتورپی مؤوقئیی اونون ایدئیا مچمونو ایله سیخ
باغلانمیش‌دیر و بو صورت اساس قهرمانین کاراکتئرینین آچیل-
ماسینا بیلاواسیته یاردیم گؤستریر. آکتیور واقیف ممدو-
وون دویراق ایفا‌انتدی قوجا اوبرازی تاماشا بویو اؤز مرحله-
ده تصویر اولونور. بیرینجی مرحله‌ده چیلغین‌دیر، ائه‌تیراس‌لی‌دیر، آتا-
سینین وار-دؤولتینه آرخالاناراق هارین‌لیق‌اندیر، گنج، گؤزل، فه-
قت کیم‌سه‌سیز نابات‌ی چورلا اؤزونه تابع انتمیه‌چالیشیر. ایکینجی
مرحله‌ده او، ناموسون، لیاقتین نه دئمک اولدوغونو درک‌انت.

دىيى اۋزون ياشلى ناباتىن يانينا گلېر، ائولنمىي اونا تكلېف
 ائىدىر. اۋزونجو مرحلەدە ايسە مەبېتىن، سداقتىن بۇيۇكلو-
 يۇ، مۇقددسلىگى قارشى سىندا باش ايىر. خۇسوسىلە اۋزونجو مرهه-
 لدە اکتىيورون ساچ چالا-چالا ناباتىن يانينا گلېب اونون قارشى-
 سىندا باش ايمەسى تىسېر سىز قالمىر.
 طلبە ياتاقخانا سىنى تصوير ائندىن سەنە و جرەيان ائندىن ها-
 ديسەلر تاماشانىن داخلى مچمونو ايلە بېر قدر اويوشماسا دا،
 بورادا اېشتىراک ائندىن گنج اکتىيورلار شىخى ياقوبو و (بابا)، تا-
 هېر خىلوو (قاقاش) و چۇلفى مەمدوو (فېروچ) اۋز وچىفەلر-
 نى لايىقېنجه يۇرېنە يىتتېر مەيە سى گۇستېرېلر.
 ائرىن موسىقى تىرتىباتى (موسىقى تىرتىباتچى سى نىياز قافارو و-
 دور) مارقلى دېر. مۇختلېف موسىقى پارچالارى حادثەلرېن و سو-
 رتلىرىن اچىلماسىندا اهمىتلى رول اوينايىر.
 «نابات خالانىن چۇرى» تاماشاسى اېدنىا-بديعى كنىفېتلىرى،
 تىربىوى اهمىتى ايلە نچرى جلب ائندىن مارقلى بېر تاماشا-
 دېر، انا حاقىندا تائىرلى بېر حكاىەدېر.
 اينقىلاب
 ۱۹۸۵-جى ايل

حكاىە و حكاىەلر

اوتاغى

– نووئلا -

من اوندا «فيزيكا-رياضيات» كافندر اسيندا
 لابورانت ايشلييرديم. كريم معلم ايچرى
 گيريب تباشير ايستدى. اوچون بير تباشير وئرديم.
 اينينده تزه كوستيوم وار ايدى، تزه قالمستوك باغلا-
 ميشدى. چنگ وورولان كيمي سينفه گيردى. بيزيم سينفه. كه-
 ريم معلم اوز ايل منه او صينيفده درس دئيميشدى. همى-
 شه صينيفده، انله اينستيتوتون اوزونده ده فيكىرلى گورونردى.
 باشقا معلملردن سنجيلردى: اوزونو گئج-گئج قيرخدى-
 رار، بزمن ده شالوارينين اوتوسو اولمازدى. انله بير چتين
 مسئله اولمازدى كى، كريم معلم اونو حل انتمه سين.
 بلكه ده بونا گوره بيزيم كورسون طلبه لرى اونون خت-
 رينى چوخ ايسترديلر. او، يازى تاختاسينين قارشى سيندا شا-
 راققاشارق انله ايشلييردى كى، بيزيم آچيميز آچيق قالير-
 دى. تباشيرى تاختايا چوخ تئز-تئز ووراردى. كناردان
 اونا قولاق آسان اولسايدى، انله بيلردى كى، دمير طبقه-
 سيندن تيكلميش انوين اوسته ايرى دولودنه لرى توكولور.
 اوست باشى دوماغ اولاردى. انله سانارديم كى، كير پيينه،
 قاشينا تزمجه قيروو دوشوبدو. كريم معلم صينيف
 اوتاغيندا آغساچلى معلم، تنفؤسده قاراساچلى جاوان
 اوغلان اولاردى. قلبهن هاميبا ياخين، چاهيرهن سانكى ها-
 ميدان اوچاق ايدى...
 بو فيكىر لرين هامى سى او صينيفده درس دئيدى مؤددت-
 ده خياليمدان كنجدى.
 گرگ كى، اوكتيابر آيينين اورتالارى ايدى. كريم مؤل-
 ليم يئنه عادتى اوزره سحر-سحر كافندرايا گلدى. اى-
 نينده ايندى تزه ياي پالتوسو وار ايدى. او رنگده ده بير
 شلياپا قويموشدو. تكجه من يوخ، اوز معلم يول-
 داشلارى دا اونا «موبارك» دئييب، چوخ سئوين ديلر. آن-
 جاق هامى انله بيل كى، مات قالميشدى. هله ساچينا ياغ سؤر-
 توب سليفه ايله داراميشدى دا. كريم معلم ياشا دول-

دوقجا جاوان گۆرونوردو. اوتوچ بئش ياشى ھاقلاميشدى. او، اوللر، فيكىرلى گزەن واخت نىي ايسە ايتيرميش آداما بنچبيردى، ايندى نىي ايسە تاپميش بير شەن اوشاغا اوخشاير. يئنە بير گۆن كافئدرايا گلّميشدى. مەن دن تباشير ايستەدى.

– فرى دە معلم، (مەن اينستيتوتو بيتيرەن دن سونرا، كریم معلم ھميشە مەن بئلە چاغيراردى) بو گۆن بير مثلاًي حل ائتمك ايستيرم. آنجاق چوخ چتین دیر. مەن اۆزومەن آسىلى اولماياراق گولدم.
– نيه گولورسەن، فرى دە معلم؟ يوخسا ائلە بيلير. سەن مەن بوتون مسئلەلرى حل ائدە بيليرم؟
– سيز زارافات ائدير سينيز.

،، اولدو. يئنە اچلكى كيمى فيكىرلى گۆرونوردو. كریم معلم گولەندە بيغ اونا نە گۆزل ياراشيرميش!
– گۆروم، بلکہ حل ائتدیم.
سونرا گنتدى. او گۆن كریم معلمى اينستيتوتدا گۆر. مديم.

سحرىسى او، گولر و مئھربان ايدى. يقين مثلاًي حل ائديب دیر. – دئديم. – يوخسا بئلە ائنيچاق اولمازدى. آنجاق كریم معلمين دئدى بو فيكريمين عكسینە اولدو:
– فرى دە معلم، مسئلە چوخ چتین اولدو. باجارما. ديم.

– كریم معلم، آلى جبردن دى؟
– آلى جبردن دە چتین دیر، فرى دە معلم، بو، يئنى جبر دیر.

ھئچ شئى باشا دوشمديم. كریم معلم مسئلە قارشى سيندا آجيچ قالا بيلمزدى. مەن درس دئدى مؤد. دتدە اونا ياخشيجا بلد اولموشدوم. اونون بيلينى اينستيتوتدا ھامى بيلير.

اما بير نؤو قورخدوم دا: مثلاًي حل ائدە بيل. مسە، سونرا حۆرمتدن دوشر. آخى، او، طلبەلرين سئ. ويملی معلمى دیر. نيه بيردن بئلە اولدو؟ تزه تزه

اۋزۈنە فېكىر وئىرىدى... اۋرىمىدىن مېن جۇر فېكىر كىچىدى.
بو دەمدە اۋزو دىندى:

– فرى دە معلم، سىن اىستعدالى رياضياتچى سان.
منىم درسلىرىمىدىن ھېمىشە بئش قىمت آلار دىن. بو
ايل آسپىرانتور ايا ھازىر لاشىر سان. سىن منە كۆمك انت-
ملى سەن.

دو غروسو، بىلمىدىم نە جاواب وئىرىم.
– كریم معلم، نە دئىير سىنىز؟ من... من... – سۇ-
چومو يارىمچىق كىسدى.

– آنجاق سەن اۋرىم قىزىر.
اينستىتوتوموزداكى باشقا بىر رياضيات معلمىنىن
آدىنى چكىدىم. كریم معلم انتىراچ انتدى. ائله دوشۇن-
دوم كى، يقىن اۋزونۇ سىن دىرماق اىستىمىر.
– فرى دە معلم، آخشام اللى يئددىنچى صىنىف اوتاغىن-
دا مشغەلم وار. خاھىش اندىرەم سىن دە گل.

من، البتە، بو مسئله ايله اولدوقجا مارق لانىر-
دىم. منىم جۇرمتلى معلمىم چىتىن مثلاًى حل
انتسىدى، ھامى دان چوخ من سئوئىردىم. مثلاًىن
حلىن دە من ايشتىراک اندردىم.
لاكىن آخشام كریم معلم منى اللى يئددىنچى سى-
نىف اوتاغىنىن قاپى سىن دا قارشىلاىدى:

– فرى دە معلم، بئشىنچى كورسون «ب» قروپون دا
اوخويان رنا تئىمور قىزىنى تانىبىر سان مى؟
– بلى، كریم معلم، چوخ ياخشى تانىبىرام.
– من او قىزى سئوئىرم.

منە ھر شئى آنجاق ايندى – اللى يئددىنچى صىنىف اوتاغى-
نىن قاپى سىنىن آغچىن دا آيدىن اولدو: چوخ بىلىكلى رىازى-
ياتچىنىن حل اندە بىلمىدى چىتىن مسئله دە، كریم
معلمىن سون واختلار تامام دېشىمەسى دە...

«آذربايجان معلمى»

۱۷ ايون، ۱۹۶۲-جى ايل.

ایسرافیل آغا

مشهور ائل قهرمانی قاچاق کرمله ایسرا -

فیل آغانین باشینا گلن اهوالاتلار، سوزون

اصل معناسیندا بو خالق حکایه‌ی ایندی ده گنجبا -

ساردا - قاچاخ، آوستافا جاماتینین خنیرده-شرده بیر

ننجه نسلین دیلیندن دوشمه‌یه‌ن ان شیرین مجلس سؤه -

بتلری دی.

اوللر دوستلوق ائل ییب، شاه قارداش لیغی اولان بو ایکی

گنجین دوشمن چی لیگی تکجه ایکی نفر آراسیندا باش و -

رن عادی میشت اینجیک لیگی کیمی یوخ، اومومخالق هرکا -

تینین گوجلو بیر قولو کیمی آغیز - آغیز دولاشراق داها

بو یوک اجتماعی معنا داشیمیش، گنت - گنده افسانوی قه -

رمان لیق نومونه سینه، دئمک اولار کی، بیر عصرین هادی -

سسینه چنور یلمیش دیر.

او دا قاچاق کره م کیمی قیراخ کسه مهن کن دین -

ده آنادان اولموش، اورادا بو یویوب بو یا - باشا چاتمیش -

دی؛ سوی کؤکو کر بالئیودی، اما ایسرافیل آغا کیمی

تانینمیش دی و سنجیلمیش دی. تعقیبلر و توتهاوت ایلرین -

ده اکثر حاللاردا قاچاق کره م - آشاغی طبقه نین،

کندلی سینفینین، ایسرافیل آغا ایسه - یوخاری طبقه نین،

آغالیغین نماینده سی کیمی بیر - بیرینه قارشی قویول -

موش، سیاسی ائتیکنتلر (یارلیق) وورولموش، وولقار سو -

سیولوی باخیمدان بیرینه اوستونلوک وئرله ن چامان، او بی -

ری نچره دن سالینمیش دیر. کندلی دیرسه دئمهل یی ایاخی دیر،

یعنی مؤسبت دیر؛ آغادیرسا دئمهل یی پیس دیر، یعنی منفی

اوبراچ دیر. هالوک، اونلارین هر ایکی سی خالفیمیزین ان

گوزل مردانه سیفتلرینی اوزونده جملش دیرهن دورون

اؤولادلاری اولموش، اینسانی کنیفیتلری ایله سنجیلمیشلر.

جمعیتده کی مؤناسیبتلری و اینسان کاراکتئرله -

رینی آچیپ گؤستر مک اوچینه، واختبله ان لیاقتلی

آداملاریمیزا بو هتان آتماغا، اونلارا قارشی نیفرت

هیس سی اویاتماغا چالیشانلار اوزوموز کؤلر دن سینفی دوش -

من اوپرازی یار اتماغا مؤففوق اولموشلار. اصلینده
حاق-حساب چکیلمیش دیر. آنجاق ماراقلی بوراسی دیر کی،
ائل-اوبا ائله ان آغیر ایللرده ده (ایندی ده) ایسرافیل آغا ایله
قاچاق کرهه حکایهینی مهبتله دانیشمیش؛ اون-
لارین دوشمن چی لیگی مدرلیک، کیشی لیک نومونه سی کیمی ته-
رننوم اندیلیمیش، مثال چکیلمیش دیر.

«سودوم سنه حرام

اولسون»

– دلک قوربانین صحبتی –

ایسرافیل آغا کورون او تایننا آدالییب داییم چو-
بان قارانی یاندیغی یئرده گوته ایله ورور. آرا-
لارین دا دوشمن چی لیک وار ایمیش. قبری ایندی ده او تادی
«قوری» دئییلن یئرده دی. داییم بیقفیل آییلیب خان-
چالینی آغانین دالینجا آتیر، خانچال چاتمیر، گندیب یئر
باتیر. کیشی کنجینیر.

او گونون صاباحی انام منه دندی کی، آقوربان،
قارداشیمین قانینی یئرده قویما. قیساسینی آلماسان،
سودوم سنه حرام اولسون.

من ایسرافیل آغانین دللیدیم. آغا اوزونو قیرخ-
دیرماق اوزون منی ائینه چاغیرت دیریردی. گونردی آدمین
گوزلرینده نیگاران چی لیک وار ایدی. ائله من اوزوم ده هه-
یجانلیدیم. اما ترددود ائل مهن قالخیب گنتدیم.
آغا منی چاغیرت دیرماسای دی، کنده دئیجه جک دیلر
کی، قورخو، چاغیرت دیران دا قورخولوی دو – اولگوج مه-
نیم الیمدی دی.

همیشه اولدوو کیمی، اولگوج چاخاریب قاییشا چک-
دیم. آغانین اوزونو ساینلادیم، انامین سسی قولا-
اویمدا سسلنیردی: "...سودوم سنه حرام اولسون". آغا
همیشکی کیمی راحت، تمکین لی ایلشمیش دی. اولگوج
اوزونه چکهن ده گوردوم رنگی آوچی دی، اما تر-
پنمندی. آغا آغایانا اوتورموش دو. اولگوج بوواچینا
چاتان دا علیم اسن کیمی اولدو. اروادی هاوا خانیم

قیشقیردی:

– آی قوربان، نئینیرسن؟!

آغا یوخ، من قورخموشدوم، بونو دا هاوا خا-

نیم هیسس انلییب.

آغانین دایملا اولان دوشمن چی لیگی ایندی ده منه

سیرر قالیب. آنامدان انشیتیمیشدیم کی، دلی هاسان با-

بام آغالغی چوخ اینجیدییمیش. سونرالار نه من بیر دفعه

سوروشدوم، نه او دئدی. اما آغانی بو جوره اولدور-

مک کیشی لیکدن اولمازدی قصداً سهم ده علی می ساخلا-

دیم (من بو حادثه نی "نابات خالانین چوری" اسه-

ریمده اولدووو کیمی وئر می شه م. لاکین دللک قوربا-

نین آدی دللک قاسیم، ایسرافیل آغانین آدی ایسه منه دی

آغا ایله اوچ اندیلیمیش دیر).

ماراقلی و ایبرتلی اولان بیر ده بوراسی دیر کی، باشلی

آداملارین، یعنی ایسرافیل آغانی و قاچاق کره می گو-

رنلرین، یاخیندان تانیانلارین صحبتلرین ده ایران-

لیلار هنج وخت، هنج بیر بیرده اینقیلابچی کیمی (آج قالا

سوونت حاکمیتی اووروندا موباریزه آپاران پرولئتار

حرکاتینین باش چی سی کیمی) تصویر اندیلیمیر. بو هنج لازیم

دا دئییل. عکسینه، قئیرتلی، ناموسلو، عدالتلی، آتا-

بابا اوچاغینا حورمت ائدن بیر اوولاد، بیر کیشی اوغلو کی-

می وئر بیلیر. یعنی اینسانا خاص اولان دتتالاردا اومو-

میلشدیر بیلیر، داها بشری اولورلار. ایسرافیل آغا دا عینیه

بئله قهرمان دیر، بئله ناموسلو ایگیدیر. آغانین نا-

مردلیکله اولدور و لمه سی ایسه (قاچاق کره م هنج وخت بو-

نو باغیشلامامیش دیر، چونکی او، هنج وخت نامرد اول-

مامیش دیر، دوشمه نیله مردانه دؤیوشدوش دور) بشری

دئییل، دوشمه نلرینین آجیز لیگی و میللتین آدینا لکه

گنیر من سوی-قصد کیمی قیمنلندیر یلمه لی دیر.

من قاچاق کره م و ایسرافیل آغا حاقیندا چوخلو

صحبتلره قولاق آسمیشام؛ چوخو یازیلانلاردان نارا-

چیلیق انلییب، دونیادان دا نارازی کوزوب گن دیبلر.

ایسرافیل آغانین بؤیوک او غلو همچه بی (رئسپوب) -
 لیکانین قویونچولوق اوزره باش بایتار هکی می اولموش -
 دور) او غلونون یاس یئرینده آتاسین دان، قاچاق کره -
 دن مارقالی صحبتلر ائلیبردی. قیراخ کسه مهن کن -
 دین دن داییم مسمالییئو قاسیم دان، امام اوو -
 لانلاری (بیز طرفلرده آتاین باجی سینا «ماما» دئییر -
 لر) دللک قوربان و یولچویئو مسمه دلی دن. اوس -
 تاد دمیرچی حسینین ایریه جملی اثری باره ده ائشیتدیک -
 لریم اونودولمازدی.

لاپ بو یاخینلاردا ایسه شاعر رفیق چکا و یازیزی
 فرمان ائیواچلیلا بیر لیکده تورکیه ملی شاعر دوستوموز
 نیز امددین اونکون قاچاق کره مین تورکیه صفه -
 رین دن مارقالی صحبتلرینی دینلدیک.

ان مارقالی سی و چتینی بودور کی، اونلار دوشمن چی -
 لیک ائل یه - ائل یه دوستلوقلارینی دا داوام ائتدیریلر. ایجتی -
 مای موحیط، اونلارین احاطه سینده اولان پیس ادمالار
 آمان وئر مه ییلر کی، باریش سینلار؛ بو ایکی کندوغلو -
 نون کونوللو دوستلوقلارینا مجبوری دوشمن چی لیکلری
 قتییه ن لکه گنیر مه ییب. اوستاد شاعر یمیز Arifin.H
 دئدی کی می، اونلار بیر - بیرینه گو شه آتسالار دا، هنج و اخت
 بو هتان آتما ییلار.

من بو ایکی قهرمان حاقین دا قیسا جا تسووور
 یاراتماق مقصدیله اونلارین حیاتین دان بیر - ایکی مثال
 گنیر مک ایستیرم...
 گولله

– «ترابلیس» ممدلینین صحبتی –
 آی و اختی ایسرافیل آغا اوز ائوینین قباغین دا،
 انشیکده یاتیمیش. او باش دان یو خودان او یا -
 نان دا آروادی هاوا خانیم یاستیغین یانین دا گو شه گو -
 رور، قورخور. آغا گو شنی گو توروب باخیر کی، بیر مک -
 توب دا یاز ییلار: «دوشمنی اولان انشیکده بئله راحت
 یاتماز». کره مین ختتینی تانییر. آغانین یاتدیغینی

گۆروب اولدور ممیش دی. هاوا خانیم دئییر کی، آنان نا-
ماز اوستیمیش.

ی

سونرا دا بیر گون کره م چؤلده آتینی هورؤکلهییب
اوجانیمیش، گۆزونه یوخو گئدیر. آغایا خیر آپاریر-
لار کی، دوشمه نین فیلان یئرده یاتیر. آغا دا اوز توفهن-
گئین گولله سینی کره مین یانینا توللاییب گئدیر. او دا
قالخان دا گورور کی، یئرده گولله وار. آغانین گولله سی اول-
دوونو بیلیر.

کۆرپو

– «ترابلیس» ممدلینین صحبتی –

ایسرافیل آغا ییلاق دان قاییدیر میس، کره م بونو
بیلیر؛ یولون اوستونده کی کورپونون آلتین دا گیز-
لنیر. دوشمه نینی اولدورمک اوزون یاخشی یئر سئچیر. آغا
آت بئلینده کورپویه یاخینلاشان دا کره م گورور کی، یه-
هرین قاشین دا اوشاق اوتوروب. گولله آتمیر. آغا ساغ-سا-
لامات چیخیب گئدیر.

ترابلیس ممدده لی کنده ایلک ساوادلی آدام-

لاردان اولدووو اوزون علینه کئچمن قزئلری اوخویار،
دونیا حادثه لرین دن خیر توتار میس. اوزو ده ساتیریک
قوشمالار یازار، جاماتا اوخویار میس.

دئییلنره گوره، او واخت تورکیه نین ترابلیس شهه-

رینده دؤبوشلر گئدیر میس. بو دا اوخودوغو معلوماتلاری

کنده جاماتا دانیشار میس. بئله لیکله، کیشینین آدی

«ترابلیس» ممدده لی قالیر. عمو میتله، بیزیم

کنده هر نین اوز آدین دان باشقا بیر لقبی ده وار:

آتام – قیراخ کسه مهن دن کوزوب پوی لودا دمیر-

یولچو ایشلیدی اوزون «بودکاجی المهممد»، دایی-

ما – قویون سوروسو اولدووو اوزون «سوددو قاسیم»،

باباما – قولدان گوجلو و شیت زارافاتجیل اولدووو اوزون

«دلی هاسان» دئییلر. ایندی ده من کنده گئند ده

یاش لیلاردان بچیلری «دلی هاسانین نومه سی دیر»، «بود-

کاجی ألمهمدین او غلودور» – دئیہ آدی می چکیر،
 نیشان وئریرلر. من بو آدلار لا فخر ائدیرم.
 خالفین دلیلن ده بئله حکایه‌لر اولدوقجا چوخ‌دور.
 هر کس دانیشدیغی ائییزودون داها دقیق، دوزگون اول-
 دوونو ثبوت ائتمه‌یه چالیشیر.

من بونا حاق قاچان دیریرام، چونکی اومومخالق
 مهیبتی او قدر گوج‌لودور کی، بیر حادثه‌نی دانیشان-
 دا هر کس ایگید جاوانلارا اوز سئوگی‌سینی ده بیل‌دیرمک
 ایستیر. منیم بورادا مثال چکدیم صحبتلری ده
 باشقا شکل‌ده دانیشان تاپیلار. قوی بئله ده اولسون –
 قاچاق کره‌می، ایسرافیل آغانی – خالق بو ایگید او‌ولادلا-
 رینی اونوتمور. بو، اساس شرطدیر.

ایسرافیل آغا «ساییل» تخلوسو ایله گوزل قوشمالار،
 گرای‌لیار یازمیش‌دیر. بو گونلر ده رنداک‌سییامیزا
 («ادبیات و اینجسنت» قرنتی رنداک‌سییاسینا) گو-
 رۆشه گلن اشیق حسین خالوغلو بیزه اونون قارداشی
 و اوغلانلاری ایله بیرلیک‌ده چکدیردی شکلینی، «داغلار»
 آدی بیر قوشماسینی تقدیم ائدی، – اما بۆتؤو دنیل،
 – دندی. بیز قوشمانین چاپینی مصلحت بیلدیک. «تا-

پیلان هر ساخسی پارچاسینی» بئله، بؤیوک خالق شاعریمیز
 نیزی‌مین، تورپاغ‌یزی‌می‌اولاراق خالق ی‌لوون حاق S.Vur

تا

ریخی ایله باغلا‌بیر، اونا حؤرم، ائه‌تیرام گؤستر یلمه‌سینی
 توصیه ائدیردی.

کیتابین ایزیندکیلر

– پوو ای ست –

نابات خالانین چۆری بی ۳

– ای کایه و ه ای کایتلر –

اللی بئددینجی صینیف اوتاغی ۲۴۷

ایسرافیل آغا ۲۵۱

سودوم سنه حرام اولسون ۲۵۳

گۆشه ۲۵۶

ڪؤرپو ۲۵۷

نشريات رنداكتورو:

گولچار ايبراهيمقیزی

كومپيوٽر ترتيبات جي سي:

آلييه قابيلقیزی

كومپيوٽر بيغي مي:

سنلجان، آرچو

ياز بلماغا وئريلميش دير: ۲۰۱۰.XI.17

چاپا ايمچالانميش دير: ۲۰۱۰.XII.25

كاغيز فورماتي: ۶۰ خ ۹۰ ۱/۱۶

هج مي: ۱۶،۵ چ.۷.

تيرايي: ۵۰۰